

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΝ. ΚΟΝΔΥΛΙΑ

ΦΑΣΙΑΛΗΣ ΕΥΣ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ**

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι 2 0 1 3

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΝ. ΚΟΝΔΥΛΙΑ (Α.Μ. 14519)

kondtheod@logistiki.teimes.gr

ΦΑΣΙΛΗΣ ΕΥΣ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (Α.Μ. 14836)

georfasi@logistiki.teimes.gr

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ**

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι 2 0 1 3

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

υποβάλλεται ενσωματωμένη σε κάθε αντίτυπο της πτ. εργασίας

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

καταχώρηση θέματος όπως στον πίνακα θεμάτων

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.

ΦΟΙΤΗΤΕΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΑΡ. ΜΗΤΡ.	E-mail
ΘΕΟΔΩΡΟΥ	ΚΟΝΔΥΛΙΑ	14519	kondtheo@logistiki.teimes.gr
ΦΑΣΙΛΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	14836	georfasi@logistiki.teimes.gr

ΕΚΘΕΣΗ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

καταχώρηση από τον εισηγητή

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

(Σε περίπτωση ηλεκτρονικής υποβολής
δεν χρειάζεται υπογραφή)

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ

Οι διαπιστώσεις, τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και οι πιθανές προτάσεις της παρούσας πτυχιακής εργασίας –εκτός των αναφορών που σημαίνονται ως λήμματα- αποτελούν προσωπικές θεωρητικές ή εμπειρικές διαπιστώσεις του σπουδαστή (σπουδάστριάς) ή της ομάδας των σπουδαστών που την επιμελήθηκαν και δεν απηχούν κατ' ανάγκη τη γνώμη του εισηγητή εκπαιδευτικού, του Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος Λογιστικής ή του Α.Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	11
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	14
1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ	14
1.2 Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	16
1.3 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ.....	17
1.3.1 ΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ.....	17
1.3.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΦΟΡΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	20
1.4 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ	21
1.5 ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	22
1.6 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	24
1.6.1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΩΝ	24
1.6.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	27
1.7 ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ.....	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ -ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	30
2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	30
2.1.1 ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	36
2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ.....	57
2.3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	59
2.3.1 ΑΙΤΙΕΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	61
2.3.2 ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	62
2.3.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	63

2.3.4 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	64
2.4 ΣΧΕΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΙΤΙΑ-ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ-ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	71
3.1 ΑΙΤΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	71
3.1.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	82
3.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	89
3.3 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	97
3.3.1 Αναμόρφωση του Φορολογικού συστήματος.....	97
3.3.2 Η Πιθανότητα Εντοπισμού.....	102
3.3.3 Οι ποινές.....	104
3.3.4 Η Διοίκηση Του Φορολογικού Μηχανισμού.....	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	120
4.1 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ.....	120
4.1.1 Έννοια του φορολογικού ελέγχου.....	120
4.1.2 Σκοπός του Φορολογικού Ελέγχου.....	122
4.1.3 Διακρίσεις φορολογικού ελέγχου.....	123
4.2 ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ.....	138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	154
5.1 Το επίπεδο συνολικής φορολόγησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	155
5.2 Παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	168
5.3 Δείκτης Διαφθοράς.....	172
5.4 Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταστολή της φοροδιαφυγής στην Ε.Ε.....	181
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	183
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	185
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	191

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο φόρος ακολουθεί τον πολίτη σε όλη τη διάρκεια της ζωής και της δραστηριότητας του. Αποτελεί αναγκαστική συνεισφορά που του έχει επιβληθεί από το κράτος χωρίς προσωπική αντιπαροχή. Με τους φόρους το κράτος διαμορφώνει το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο όλων των πολιτών.

Η Παγκόσμια Κοινότητα σήμερα είναι αντιμέτωπη με έντονα οικονομικά προβλήματα. Οι σύγχρονες οικονομίες βρίσκονται αντιμέτωπες με την οικονομική κρίση που τα τελευταία χρόνια μαστίζει τις χώρες της Ευρώπης. Όσο πέρασε ο καιρός βγήκε στην επιφάνεια η σοβαρότητα της κρίσης και το πρόβλημα πήρε διαφορετικές διαστάσεις, έτσι σε σύντομο χρονικό διάστημα άρχισε να επηρεάζει όλες τις παγκόσμιες αγορές δείχνοντας το πόσο στενά συνδεδεμένες είναι μεταξύ τους.

Στη χώρα μας οι λόγοι οι οποίοι μας οδήγησαν σε αυτή τη δύσκολη θέση σχετίζονται κυρίως με τη δημοσιονομική πολιτική και τη φοροδιαφυγή. Από την εποχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα πάγιο καθεστώς στην Ελλάδα. Διερωτάται όμως κανείς πως είναι δυνατόν μέχρι σήμερα να μην γνωρίζουμε πώς να αποφύγουμε τέτοια φαινόμενα. Το κράτος κάθε χρόνο χάνει εκατοντάδες εκατομμύρια από τους φόρους επί των εισοδημάτων που δεν δηλώνονται. Το έλλειμμα που παρουσιάζεται παίρνει τεράστιες διαστάσεις και το κράτος ουσιαστικά για την κάλυψή του επιβαρύνει τις ασθενέστερες κοινωνικές και οικονομικές τάξεις με τη λήψη επιπρόσθετης φορολόγησης και περικοπών.

Το αποτέλεσμα όμως που παρουσιάζεται είναι αυτό της περεταίρω αποδυνάμωσης της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, ενώ ουσιαστικά η φοροδιαφυγή δεν πατάσσετε. Κύριος στόχος της κυβέρνησης θα πρέπει αποτελεί η πάταξη της φοροδιαφυγής εξετάζοντας και αναλύοντας εμπεριστατωμένα το φαινόμενο και η άμεση ενίσχυση των δημοσίων εσόδων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναμφισβήτητα ένας από τους κυριότερους παράγοντες που οδήγησε τη χώρα μας στην οικονομική κρίση ήταν η φοροδιαφυγή. Βλέποντας κανείς την σημερινή κατάσταση της οικονομίας αντιλαμβάνεται πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο αυτό με στόχο να ανασάνει η οικονομία και να υπάρξει οικονομική δικαιοσύνη. Παρά τις όποιες προσπάθειες της Πολιτείας, εκ του αποτελέσματος δεν έχει γίνει κατορθωτό να περιορισθεί η ένταση της φοροδιαφυγής. Είναι γεγονός ότι σχεδόν σε κάθε τομέα της οικονομίας υπάρχει πληθώρα μεθόδων φοροδιαφυγής και συστηματική εξέλιξή τους, ως απάντηση σε καινούρια, συνήθως αποσπασματικά μέτρα και αποφάσεις που φαντάζουν ανίκανες να υπερκεράσουν την εφευρετικότητα των φοροφυγάδων.

Σκοπός της εργασίας είναι να προσπαθήσει να αναλύσει το πολυσύνθετο φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, δηλαδή της παρά το νόμο αποφυγής των φορολογικών υποχρεώσεων των πολιτών προς το κράτος. Κρίναμε αναγκαίο το θέμα της πτυχιακής εργασίας να σχετίζεται με τη σημερινή κατάσταση της χώρας μας που τόσο μας έχει επηρεάσει. Έτσι η παρούσα εργασία περιλαμβάνει μια προσπάθεια να γίνει κατανοητό το φαινόμενο της φοροδιαφυγής το οποίο αποτελεί τη πιο μαζική και ανεκτή εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς και παράβασης των νόμων.

Η μεθοδολογία εκπόνησης αυτής της εργασίας ήταν αρχικά η προσέγγιση βιβλίων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, το οποίο είναι «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αίτια και συνέπειες.». Κυρίως από τα βιβλία που αναζητήσαμε αντλήσαμε ορισμούς και απόψεις συγγραφέων για το φαινόμενο αυτό. Έπειτα ακολούθησε η αναζήτηση σε διάφορους ιστότοπους με οικονομικό περιεχόμενο με στόχο πρόσφατες πληροφορίες και έρευνες σχετικά με τη φοροδιαφυγή και φαινόμενα που σχετίζονται με το θέμα. Τέλος, αναζητήσαμε

οικονομικές εφημερίδες από τις οποίες αντλήσαμε κάποιες σημαντικές έρευνες με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία.

Η δομή της παρούσας εργασίας είναι η ακόλουθη:

Η παρούσα εργασία στο 1^ο Κεφάλαιο αναφέρεται γενικά στην έννοια του φόρου και τις διάφορες διακρίσεις του, έπειτα στο σκοπό της φορολογίας και στις αρχές που τη διέπουν και τέλος στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας, καθώς και στην κατανομή των φορολογικών εσόδων.

Στο 2^ο Κεφάλαιο σε πρώτο στάδιο γίνεται ανάλυση στην έννοια της φοροδιαφυγής, στους τρόπους με τους οποίους αυτή εκδηλώνεται και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ερευνών σχετικά με το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Σε δεύτερο στάδιο παρατίθενται οι έννοιες της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, δύο έννοιες που σχετίζονται άμεσα με το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Θα σταθούμε λίγο περισσότερο στην παραοικονομία η οποία μαστίζει τη χώρα μας συνοψίζοντας μερικές από τις αιτίες ύπαρξής της, τα σημεία όπου εντοπίζεται, τις συνέπειες που επιφέρει, καθώς και τρόπους αντιμετώπισης της. Σε τελευταίο στάδιο γίνεται αναφορά στη σχέση των εννοιών φοροδιαφυγής και παραοικονομίας.

Στο 3^ο Κεφάλαιο το οποίο αποτελεί ανάλυση του δεύτερου μέρους της πτυχιακής μας διατυπώνονται τα αίτια τα οποία οδηγούν στην αποφυγή των φορολογικών υποχρεώσεων των πολιτών προς το κράτος, καθώς και οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή. Παράλληλα περιγράφονται οι δυσμενείς επιδράσεις που προκαλεί το φαινόμενο αυτό στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Τέλος, αναφέρονται προτάσεις μέτρων που θα μπορούσαν να συμβάλουν για ένα εύρυθμο φορολογικό σύστημα.

Στο 4^ο Κεφάλαιο αρχικά παρατίθεται η έννοια, ο σκοπός, οι διακρίσεις του φορολογικού ελέγχου ο οποίος αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, καθώς και οι υπηρεσίες που ασκούν φορολογικό έλεγχο.

Εν κατακλείδι στο 5^ο Κεφάλαιο γίνεται σύγκριση της φορολογικής πολιτικής της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεξάγονται τα ανάλογα συμπεράσματα με βάση πρόσφατα δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία.

Η εργασία μας ολοκληρώνεται με την παράθεση συμπερασμάτων και προτάσεων.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τον φίλο μας Τριαντόπουλο Σπύρο, του οποίου η τεχνική υποστήριξη σε όλα τα στάδια της πτυχιακής μας εργασίας, υπήρξε σημαντική.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- ❖ Α.Ε.= Ανώνυμη Εταιρία
- ❖ Α.Ε.Π.= Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- ❖ αρ.= αριθμός
- ❖ βλ.= βλέπε
- ❖ Γ.Γ.Π.Σ.= Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
- ❖ Δ.Ε.Κ.= Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα
- ❖ Δ.Ε.Κ.Ο =Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
- ❖ Δ.Ν.Τ. =Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
- ❖ Δ.Ο.Υ.= Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
- ❖ δις= δισεκατομμύρια
- ❖ Ε.Γ.Λ.Σ.= Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο
- ❖ Ε.Ε.= Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- ❖ Ε.Ε.= Ευρωπαϊκή
- ❖ Ε.Ε.= Ετερόρρυθμη Εταιρεία
- ❖ ΕΛ.ΑΣ.= Ελληνική Αστυνομία
- ❖ Ε.Π.Ε.= Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
- ❖ Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.= Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου
- ❖ Ε.Φ.Κ.= Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης
- ❖ Η.Π.Α.= Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- ❖ Ι.Κ.Α.= Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
- ❖ Ι.Ο.Β.Ε.= Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
- ❖ Ι.Ο.Φ.Ο.Μ.= Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών
- ❖ κ.α.= και άλλα
- ❖ Κ.Β.Σ.= Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων
- ❖ Κ.Ε.Π.Ε.= Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
- ❖ ΚΕ.Π.Υ.Ο.= Κέντρο Πληροφορικής Υπουργείου Οικονομικών
- ❖ κ.λ.π.= και λοιπά
- ❖ Κ.Ν.= Κανονιστικός Νόμος
- ❖ κ.τ.λ.= και τα λοιπά
- ❖ μ.ο.= μέσος όρος
- ❖ Ν.= Νόμος
- ❖ Ν.Π.Δ.Δ.= Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
- ❖ Ν.Π.Ι.Δ.= Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

- ❖ Ο.Ε.Ε.= Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος
- ❖ Ο.Ο.Σ.Α.= Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
- ❖ Ο.Τ.Α.= Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- ❖ παρ.= παράρτημα
- ❖ Π.Δ.= Προεδρικό Διάταγμα
- ❖ Π.Κ.= Προσδοκώμενο Κέρδος
- ❖ π.χ.= παραδείγματος χάρη
- ❖ Σ.Δ.Ο.Ε.= Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
- ❖ Σ.Ε.Υ.Υ.Ο.= Σχολής Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών
- ❖ Τ.τ.Ε.= Τράπεζα της Ελλάδος
- ❖ ΥΠ.Ε.Ε.= Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων
- ❖ Φ.Μ.Υ.= Φόρος Μισθωτών Υπηρεσιών
- ❖ Φ.Τ.Μ.= Φορολογική Ταμιακή Μηχανή
- ❖ Φ.Π.Α.= Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Η έννοια του φόρου είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη του κράτους. Φόρος είναι το βάρος των δημοσίων δαπανών που αναλογεί σε κάθε πολίτη. Συνολικά αποτελεί για το κράτος έσοδο με το οποίο καλύπτονται οι κρατικές δαπάνες και εξυπηρετούνται οι κρατικοί σκοποί. Είναι το μέρος του εθνικού εισοδήματος που αποτελεί τη πιο σημαντική πηγή κάλυψης των αναγκών που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των δημοσίων εξόδων. Ο φόρος ως μέσο κατανομής των δημοσίων βαρών μεταξύ των ατόμων είναι έννοια πολυσύνθετη που ενδιαφέρει την πολιτική, οικονομική, την δημοσιονομική και την νομική θεωρία.

Η συνταγματική έννοια του φόρου, ως συμμετοχής των πολιτών στα δημόσια βάρη, περιλαμβάνει την επιβολή και είσπραξη οποιουδήποτε φόρου, ανεξάρτητα από την ονομασία του ή τον τρόπο προσδιορισμού και είσπραξης του. Παρά την μεγάλη ποικιλία των δημοσίων συνεισφορών έχει γίνει δεκτός ένας ορισμός ο οποίος αντικατοπτρίζει την σύνθετη λειτουργία του φόρου στο σύγχρονο κράτος: *«φόρος είναι η αναγκαστική και χωρίς αντάλλαγμα παροχή προς το κράτος ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου προς πορισμό εσόδων και εκπλήρωση σκοπών οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής».*

Κατά συνέπεια, από τον ορισμό που παραθέσαμε προκύπτουν τέσσερα εννοιολογικά συστατικά στοιχεία του φόρου:

1. Το μέσο άσκησης του κράτους της κοινωνικής και οικονομικής του πολιτικής.

Η έννοια της κρατικής κυριαρχίας, το δικαίωμα δηλαδή του κράτους να

επιβάλλει και να καθορίζει το φόρο είναι εκδήλωση κυριαρχική της πολιτείας. Ο φόρος που επιβάλλεται, αποτελεί το μέσο άσκησης του κράτους, στοιχείο της αξίωσης του, που είναι απαραίτητο για την οικονομική πρόοδο της χώρας.

2. Η αναγκαστική φύση της εισφοράς του προς το κράτος.

Ο αναγκαστικός χαρακτήρας του φόρου τονίζεται ιδιαίτερα από το δεύτερο στοιχείο του, μιας και ο υποχρεωτικός χαρακτήρας προβάλλεται έντονα. Ο φόρος *«δεν είναι οικιοθελής παροχή, έστω και αν ο φορολογούμενος σπεύδει να συμμορφωθεί στις φορολογικές του υποχρεώσεις»* (Στασινόπουλος, 1988). Από τον ορισμό του, γίνεται κατανοητό ότι ο φόρος αποτελεί άμεση χρηματική παροχή και έχει αποκλειστικά υλικό περιεχόμενο του ιδιώτη προς το κράτος. Τέλος, πρόκειται για εισφορά που επιβάλλεται αναγκαστικά από το κράτος προς τον πολίτη και αντιδιαστέλλεται από την εκούσια εισφορά.

3. Η καταβολή του φόρου χωρίς ειδικό αντάλλαγμα.

Οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται χαρακτηρίζονται από έλλειψη ειδικού ανταλλάγματος (τουλάχιστον οι κύριοι φόροι). Είναι δυνατόν δευτερεύοντες φόροι ή τέλη και εισφορές να συνδέονται με την παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας στον πολίτη. Σημαντική είναι, στο σημείο αυτό, η διαφορά μεταξύ των φόρων και των ανταποδοτικών τελών. Η χρηματική καταβολή για τον καταβάλλοντα, αποτελεί αντιπαροχή, όταν πρόκειται για τέλος, για παράδειγμα το τέλος έκδοσης άδειας ανέγερσης οικοδομής, τα τέλη χαρτοσήμου άσκησης επιτηδευματία ή τα τέλη στάθμευσης αυτοκινήτων που επιβάλλουν οι Δήμοι ή τα πάγια τέλη χαρτοσήμου, τα ταχυδρομικά τέλη κ.λ.π. Ενώ λοιπόν, με τον όρο «τέλη» υποδηλώνεται ειδική αντιπαροχή προς εκείνον που το καταβάλλει, στην περίπτωση των φόρων η αντιπαροχή αυτή δεν υπάρχει.

4. Η πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών.

Ο φόρος αποτελεί την συνεισφορά στο κράτος προκειμένου αυτό να εκπληρώσει τους δημόσιους σκοπούς. Ο σπουδαιότερος στόχος είναι ο πορισμός δημοσίων εσόδων, ενώ στο πλαίσιο του σύγχρονου κράτους δικαίου επιδιώκονται με την φορολογία σκοποί οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Οι σκοποί του φόρου είναι τόσο ταμειευτικοί όσο και μη ταμειευτικοί. Σύμφωνα με τον ταμειευτικό σκοπό των φόρων η πρωταρχική σημασία των φόρων είναι ο προσπορισμός εσόδων έτσι ώστε να είναι δυνατή η λειτουργία του κράτους και του δημόσιου τομέα. Με βάση την έννοια αυτή το κράτος πρέπει να επιβάλλει αποδοτικούς φόρους, δηλαδή φόρους οι οποίοι είναι παραγωγικοί, καθολικοί, να εισπράττονται με χαμηλά εισπρακτικά έξοδα και να είναι ελαστικοί. Παρακάτω θα αναλύσουμε περισσότερο τους σκοπούς των φόρων.

1.2 Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο πρωταρχικός σκοπός της φορολογίας είναι η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, διότι εξασφαλίζει τα δημόσια έσοδα και για αυτό το λόγο χαρακτηρίζεται και ταμειευτικός σκοπός. Η εισοδηματική πολιτική στηρίζεται ακριβώς στους πόρους που αποκομίζει το κράτος με τη φορολογική πολιτική που αποφασίζει να εφαρμόσει. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται κάτω από την επιβολή της αρχής της ουδετερότητας του φόρου με την έννοια ότι το ποσό από τη φορολόγηση είναι ίσο με την αξία της κρατικής ανάγκης που καλύπτει. Αν παρουσιαστεί πλεόνασμα φόρου τότε τα ποσά μεταφέρονται για τις παροχές του επόμενου Οικονομικού έτους. Η παιδεία, η Δημόσια υγεία κ.λπ. είναι αντιπαροχές αυτής της πολιτικής.

Ωστόσο, εκτός του ταμειευτικού σκοπού μπορεί να εκπληρώνει και

κοινωνικούς σκοπούς μιας και η εκάστοτε κυβέρνηση της χώρας για αποφυγή ή και καταπολέμηση της οικονομικής ανισότητας που δημιουργείται στα διάφορα κοινωνικά στρώματα, διαμορφώνει την φορολογική πολιτική της. Επομένως, στην κοινωνική οικονομία ο σκοπός του φόρου αναφέρεται πιο συγκεκριμένα στον δικαιότερο καταμερισμό της επιβάρυνσης των φόρων μεταξύ των πολιτών του και στη μείωση των κοινωνικών και οικονομικών διαφορών τους. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός γίνεται διάκριση του εισοδήματος σε κατηγορίες και διακριτή φορολογική επιβάρυνση για κάθε κατηγορία. Τα υψηλά εισοδήματα φορολογούνται περισσότερο, ενώ τα χαμηλά λιγότερο και με αυτόν τον τρόπο υποχωρεί η εισοδηματική ανισότητα. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα ενθαρρύνουν τους χαμηλόμισθους και θα επιβαρύνουν τους υψηλόμισθους. Φυσικά όμως τα εισοδήματα των πολιτών σε καμία περίπτωση δεν εξισώνονται.

Τέλος, η ενίσχυση ή η σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης μίας χώρας αποτελεί εξίσου σημαντικό σκοπό της φορολογίας, η οποία μπορεί να έχει και οικονομικούς σκοπούς, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων. Για να συμβεί όμως αυτό το κράτος θα πρέπει να προβεί στη δημιουργία Δημόσιων παραγωγικών δραστηριοτήτων καθώς και στην ανάπτυξη της Ιδιωτικής επιχειρηματικότητας. (Καούνης Μ., 2009).

1.3 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

1.3.1 ΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ

Το εισόδημα που αποκτά κάθε πολίτης φορολογείται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Οι φορολογικές υποχρεώσεις ενός πολίτη βρίσκονται σε δύο κατηγορίες φόρων, τους Άμεσους και τους Έμμεσους. Η σχέση ανάμεσα τους αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για κάθε κυβέρνηση. Συνήθως, οι μεγαλύτεροι άμεσοι φόροι δείχνουν μεγαλύτερο επίπεδο ανάπτυξης, ενώ μεγαλύτεροι έμμεσοι φόροι δείχνουν αναπτυσσόμενα ή υποανάπτυκτα κράτη. Στη χώρα μας δυστυχώς η σχέση είναι υπέρ των έμμεσων φόρων. Τα κριτήρια ταξινόμησης ενός φόρου ως άμεσου ή έμμεσου δεν είναι ευδιάκριτα και συχνά

υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις.

Άμεσοι φόροι: είναι εκείνοι οι φόροι που επιβάλλονται από την φορολογούσα αρχή:

α. επί στοιχείων, που προσδιορίζουν άμεσα την φοροδοτική ικανότητα του φορολογουμένου, δηλαδή την οικονομική του δυνατότητα να πληρώνει τους φόρους στο κράτος και

β. με την πρόθεση να επιβαρύνουν το πρόσωπο που είναι κατά νόμο υπόχρεο για την πληρωμή του φόρου πχ. το φυσικό πρόσωπο που φορολογείται με ένα φόρο εισοδήματος υφίσταται μείωση του εισοδήματος, άρα ένας φόρος εισοδήματος είναι ένας άμεσος φόρος.

Η άμεση φορολόγηση είναι η καταβολή των εισφορών άμεσα από τους πολίτες προς το κράτος. Η φορολόγηση αυτή θεωρείται "αξιοκρατική", γιατί μπορεί να γίνει διάκριση των προσώπων σε εισοδηματικές τάξεις και να καθοριστεί ανάλογα το ύψος του φορολογικού βάρους. Οι άμεσοι φόροι διακρίνονται περαιτέρω σε προοδευτικούς και αναλογικούς. Προοδευτικοί φόροι, είναι εκείνοι που αυξάνουν προοδευτικά με την αύξηση της φορολογητέας ύλης. Η πιο διαδεδομένη μορφή προοδευτικότητας είναι η προοδευτικότητα κατά κλιμάκια, για παράδειγμα ο φόρος εισοδήματος των φυσικών προσώπων. Αναλογικοί φόροι, είναι εκείνοι που υπολογίζονται με βάση ένα ποσοστό επί τοις εκατό ανεξάρτητα με το ύψος της φορολογητέας ύλης, για παράδειγμα ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων.

Έμμεσοι φόροι: χαρακτηρίζονται οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται από το κράτος με μη άμεσο τρόπο:

α. επί στοιχείων, που αποτελούν ενδείξεις μόνο της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογουμένου όπως είναι οι φόροι κατανάλωσης και

β. με την πρόθεση να επιβαρύνουν τα πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται ο κατά νόμο υπόχρεος για την πληρωμή του φόρου στο δημόσιο.

Η έμμεση φορολόγηση στηρίζεται στη λογική της άντλησης εσόδων σε περιπτώσεις που δεν είναι αυτό εφικτό ή εύκολο μέσω των κλιμάκων της άμεσης. Παραδείγματα έμμεσης φορολόγησης αποτελούν ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), ο φόρος κύκλου εργασιών, τέλη χαρτοσήμου, φόρος μεταβίβασης ακινήτων, (Φλώρος Α., 2010).

Οι φόροι διακρίνονται επίσης σε,

Πάγιοι φόροι: είναι εκείνοι οι οποίοι εκφράζονται σε χρήμα από τον νόμο για παράδειγμα τέλη χαρτοσήμου.

Πραγματικοί φόροι: είναι οι φόροι εκείνοι οι οποίοι επιβάλλονται σε πράγμα, αντικείμενο ή αξία χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση του φορολογουμένου, για παράδειγμα οι φόροι περιουσίας.

Προσωπικοί φόροι: είναι εκείνοι οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη την προσωπική κατάσταση του φορολογουμένου. Στα σημερινά φορολογικά συστήματα δεν υπάρχουν τέτοιου είδους φόροι για παράδειγμα ο κεφαλικός φόρος.

Ειδικοί φόροι: είναι οι φόροι οι οποίοι έχουν σαν βάση αριθμητική ή φυσική ποσότητα εκφρασμένη σε χρήμα, δηλαδή είναι οι φόροι των οποίων η βάση προσδιορίζεται ποσοτικά κατ' αριθμό μονάδων ή κατά μονάδα βάρους, όγκου, επιφανείας ή έκτασης, για παράδειγμα κατά βαθμό αλκοόλης, κατά εκατόλιτρα οινοπνευματωδών ποτών.

Φόροι κατ' αξία: η αξία των φόρων αυτών υπολογίζεται πραγματικά ή τεκμαρτά σε χρήμα για παράδειγμα η αξία ενός ακινήτου ή η αξία ενός εισαγόμενου εμπορεύματος.

1.3.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΦΟΡΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.

Με βάση το αντικείμενο της φορολογίας διακρίνουμε τα εξής:

- Φορολογία εισοδήματος

Η φορολογία εισοδήματος επαναλαμβάνεται κατά σταθερή χρονική στιγμή, σε ετήσια πάντα βάση, στο πρόσωπο του ίδιου φορολογούμενου και επιβάλλεται επί της απόκτησης εισοδήματος. Στην Ελλάδα ο φόρος εισοδήματος αποτελείται από τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Στα φυσικά πρόσωπα περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, συνταξιούχοι, ελεύθεροι επαγγελματίες, έμποροι και οι ενώσεις προσώπων ενώ στα νομικά πρόσωπα ανήκουν οι κεφαλαιουχικές εταιρείες, δηλαδή ανώνυμες εταιρείες (Α.Ε.) και οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε).

- Φόροι επί δαπανών

Οι φόροι αυτοί είναι έμμεσοι, και επιβάλλονται όταν υπάρχει διάθεση εισοδήματος ή κεφαλαίου για την απόκτηση διαρκών ή καταναλωτικών αγαθών (για παράδειγμα για αγορά οικίας ή αγορά αυτοκινήτου), καθώς επίσης και υπηρεσιών. Οι φόροι επί της δαπάνης, διακρίνονται σε α) δασμούς β) ειδικές εισφορές και τέλη εισαγωγής - εξαγωγής γ) φόρους καταναλώσεως γενικούς και ειδικούς δ) φόρους επί των συναλλαγών και ε) έμμεσους φόρους υπέρ τρίτων.

- Φόροι περιουσίας

Η φορολογία της περιουσίας ή φορολογία κεφαλαίου αποτελείται από ένα σύμπλεγμα φόρων οι οποίοι επιβάλλονται στην κατοχή ή στην απόκτηση περιουσιακών στοιχείων. Η φορολογία της περιουσίας είναι είτε συστηματική, με την έννοια ότι επιβάλλεται σε ετήσια βάση με αντικείμενο την αξία ορισμένων περιουσιακών στοιχείων ή ολόκληρης της περιουσίας, είτε περιστασιακά ή ανάλογα με έλευση διαφόρων γεγονότων βάσει των οποίων κάποιος αποκτά ή αυξάνει την περιουσία του, για παράδειγμα κληρονομιά.

1.4 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Αντικείμενο του φόρου: Σύμφωνα με το αρ.1 του νόμου 2238/94, το συνολικό καθαρό εισόδημα, το οποίο προκύπτει κατά κανόνα μέσα στο προηγούμενο της φορολογίας οικονομικό έτος και το οποίο αποκτάται από κάθε φυσικό πρόσωπο είτε στην ημεδαπή, είτε στην αλλοδαπή, αποτελεί και το αντικείμενο του φόρου εισοδήματος. Ως χρόνος απόκτησης του εισοδήματος θεωρείται το προηγούμενο οικονομικό έτος, αυτό σημαίνει πως ο φορολογούμενος μπορεί να υποβάλλει την φορολογική του δήλωση από το Ιανουάριο του 2013 και μετά, για εισοδήματά του που αποκτήθηκαν το 2012.

Υποκείμενο του φόρου: Σύμφωνα με το αρ.2 του ίδιου νόμου (2238/94) υποκείμενο του φόρου είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο αποκτά εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια και τον τόπο κατοικίας ή διαμονής του. Ανεξάρτητα επίσης, από την ιθαγένεια του, σε φόρο υπόκειται κάθε φυσικό πρόσωπο για τα εισοδήματά του που προκύπτουν στην αλλοδαπή εφόσον έχει την κατοικία του στην Ελλάδα. Με πιο απλά λόγια, ο φόρος επιβάλλεται στο συνολικό καθαρό εισόδημα το οποίο προκύπτει στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό εφόσον ο φορολογούμενος κατοικεί μόνιμα στην Ελλάδα. Για αποφυγή της διπλής φορολογίας εισοδήματος μεταξύ της Ελλάδας και των ξένων χωρών, υπάρχουν διμερείς συμβάσεις. Στις συμβάσεις αυτές, ρυθμίζονται θέματα που έχουν σχέση με την επιβολή του φόρου των εισοδημάτων που αποκτώνται στο εξωτερικό από Έλληνες ή από αλλοδαπούς οι οποίοι και αποκτούν εισοδήματα στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, Έλληνας μόνιμος κάτοικος Ελλάδας αποκτά εισοδήματα στην Ιταλία, όπου και διαμένει ως εργαζόμενος. Με βάση το αρ.2 του ν.2238/94 θα φορολογηθεί στην Ελλάδα, αλλά επειδή σ'όλα τα κράτη γίνεται παρακράτηση του φόρου στην πηγή δημιουργίας του εισοδήματος, η Ιταλία θα παρακρατήσει και αυτή φόρο, επομένως έχουμε διπλή φορολογία. Για το λόγο αυτό τα κράτη υπογράφουν τις διμερείς αυτές συμβάσεις, αποφυγής της διπλής φορολογίας και έτσι το εισόδημα φορολογείται μόνο στην πηγή δημιουργίας του. Επομένως, στο παράδειγμα μας ο Έλληνας θα φορολογηθεί μόνο στην Ιταλία. Επίσης, σε φόρο εισοδήματος υπόκειται και οι έμμισθοι δημόσιοι υπαλλήλοι, οι οποίοι υπηρετούν στο εξωτερικό (διπλωματικοί υπαλλήλοι κ.λ.π) και οι οποίοι θεωρούνται ως κατοικούντες στην Ελλάδα. Σε φόρο υπόκειται, ακόμα

και η σχολάζουσα κληρονομιά, δηλαδή η κληρονομιά εκείνη που είναι άγνωστος ο κληρονόμος της ή δεν είναι βέβαιο ότι έχει αποδεχτεί τη κληρονομιά. Στη περίπτωση αυτή, φορολογείται το συνολικό εισόδημα που προκύπτει από το χρονικό σημείο του θανάτου του κληρονομούμενου μέχρι του χρόνου αποδοχής της κληρονομιάς από τους κληρονόμους. Εν κατακλείδι, σε φόρο υπόκεινται οι ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρείες, οι κοινωνίες αστικού δικαίου που ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρείες, οι συμμετοχικές ή οι αφανείς εταιρείες, καθώς και οι κοινοπραξίες του άρθρου 2 του Κ.Β.Σ.

1.5 ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Ο φόρος αποτελεί σημαντική οικονομική επιβάρυνση των πολιτών και ως εκ τούτου πρέπει να επιβάλλεται και να εισπράττεται σε βάση ορισμένους νομικούς κανόνες, με τους οποίους διασφαλίζεται η προστασία των φορολογούμενων από τυχόν αυθαιρεσίες της εκτελεστικής εξουσίας. Σε όλα τα πολιτισμένα κράτη και στην Ελλάδα έχουν θεσπιστεί συνταγματικές διατάξεις, με τις οποίες εκπληρώνεται η φορολογική υποχρέωση των πολιτών, καθώς και αρχές με βάση τις οποίες ασκείται η φορολογική εξουσία του κράτους. Έτσι, από τις διατάξεις του Συντάγματος απορρέουν οι εξής αρχές:

- Αρχή καθολικότητας φόρου, στη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος ορίζεται ότι οι Έλληνες πολίτες φέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνατοτήτων τους. Από τη διάταξη αυτή απορρέει η αρχή της καθολικότητας του φόρου, με την έννοια ότι ο φόρος πρέπει να επιβάλλεται σε όλα τα πρόσωπα που ζουν στην επικράτεια χωρίς διακρίσεις. Ο όρος «αδιακρίτως» δεν έχει την έννοια ότι περιλαμβάνονται στη φορολογία και τα πλέον ασήμαντα εισοδήματα. Η αληθινή έννοια του όρου είναι ότι απαγορεύεται γενικώς η θέσπιση φορολογικών εξαιρέσεων ή εκπτώσεων και η μεροληπτική εφαρμογή των φορολογικών νόμων. Το κράτος ωστόσο, για

λόγους κοινωνικής ευαισθησίας, έχει θεσπίσει ορισμένες απαλλαγές, που εκ των πραγμάτων κρίνονται δικαιολογημένες.

- Αρχή παραγωγικότητας φόρου, όπου συσχετίζεται άμεσα με τον ταμειυτικό σκοπό της φορολογίας. Για να είναι παραγωγικός ένας φόρος θα πρέπει αρχικά να μην είναι πολύ μεγάλος σε συντελεστή έτσι ώστε να μην οδηγούν τους πολίτες στη φοροδιαφυγή. Στη συνέχεια θα πρέπει ο φόρος να μην καθιερώνει απαλλαγές καθώς επίσης σημαντικό στοιχείο για τη φορολόγηση είναι να μπορεί να βεβαιωθεί και να εισπραχθεί άμεσα χωρίς να υπάρχει μεγάλο κόστος. Και τέλος ένα σημαντικό στοιχείο στον κανόνα της παραγωγικότητας είναι οι νόμοι και ότι πρέπει να μένουν σταθεροί και σαφείς ώστε να μην υπάρχουν σύγχυση.

- Αρχή απλότητας φόρου, με την έννοια ότι το σύστημα φορολόγησης πρέπει να είναι λιτό και κατανοητό και όχι περίπλοκο και δυσνόητο από τους χρήστες του συστήματος. Όταν ένα σύστημα είναι εύκολο σε κατανόηση τότε δεν δημιουργούνται ιδιαίτερα προβλήματα και οι διαδικασίες επιταχύνουν και αυτό είναι ένα όφελος προς τους πολίτες αλλά και τις Δημόσιες υπηρεσίες.

- Αρχή βεβαιότητας και σταθερότητας φόρου, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 78 του Συντάγματός, το αντικείμενο της φορολογίας, ο φορολογικός συντελεστής, οι απαλλαγές και οι εξαιρέσεις από τη φορολογία δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης. Η αρχή αυτή απαιτεί τα στοιχεία αυτά της φορολογίας να είναι σαφή και καθορισμένα, ώστε η φορολογική επιβάρυνση να είναι εκ των προτέρων γνωστή σε όλους τους πολίτες.

- Αρχή καταλληλότητας φόρου, σχετίζεται με τον τόπο, χρόνο και τρόπο πληρωμής του φόρου ώστε ο φορολογούμενος να διευκολύνεται από κάθε άποψη. Σχετικά με τον τόπο πληρωμής πρέπει να ορίζεται η κατοικία ή η επαγγελματική στέγη του πολίτη, ενώ από την πλευρά του χρόνου θα πρέπει να είναι εκείνος που διευκολύνει το φορολογούμενο και είναι ιδιαίτερα

αποτελεσματικό όταν η πληρωμή του φόρου συμπίπτει με την πραγματοποίηση του εισοδήματος.

- Αρχή ελαχίστου ορίου συντήρησης, αναφέρεται στο τμήμα εισοδήματος του φορολογουμένου με το οποίο καλύπτει τις βασικές του ανάγκες και το οποίο δεν πρέπει να υπάγεται σε φορολόγηση.
- Αρχή διαχωρισμού των εισοδημάτων, διαπραγματεύεται τη διάκριση του φορολογικού βάρους που θα πρέπει να επωμίζεται ο φορολογούμενος ανάλογα με την προέλευση του εισοδήματος.
- Αρχή αποφυγής διπλής φορολογίας, αναφέρεται στο γεγονός ότι ένα πρόσωπο μπορεί να πληρώνει τον ίδιο φόρο δύο φορές και αυτό έχει επιπτώσεις στο εισόδημα του αλλά και στα έσοδα του κράτους. Για αποφυγή της διπλής φορολογίας εισοδήματος τα κράτη υπογράφουν διμερείς συμβάσεις με τις οποίες ρυθμίζονται θέματα που έχουν σχέση με την επιβολή του φόρου των εισοδημάτων, όπως αναλύσαμε στο παραπάνω υποκεφάλαιο.

1.6 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.6.1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΩΝ

Οι διάφοροι φόροι που επιβάλλει μια χώρα αποτελούν το φορολογικό της σύστημα. Παρόλο που οι περισσότερες χώρες επιβάλλουν ανάλογους φόρους, τα φορολογικά συστήματα των διάφορων χωρών διαφέρουν μεταξύ τους, διότι το φορολογικό σύστημα κάθε χώρας εξαρτάται από διάφορους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Σημαντική διαφορά στη διάρθρωση των φορολογικών συστημάτων παρατηρείται μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Στις αναπτυγμένες οικονομίες επικρατούν κυρίως οι άμεσοι φόροι, και ιδιαίτερα οι φόροι εισοδήματος, αντίθετα στις

αναπτυσσόμενες οικονομίες επικρατούν οι έμμεσοι φόροι δαπάνης. Αυτό συμβαίνει γιατί στις αναπτυγμένες οικονομίες τα εισοδήματα είναι υψηλά, οι φοροτεχνικές υπηρεσίες πιο οργανωμένες, η λογιστική οργάνωση των οικονομικών μονάδων περισσότερο εξελιγμένη και η τάση των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή σαφώς μικρότερη, με αποτέλεσμα η φορολογία εισοδήματος να είναι αποδοτική. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, το κατά κεφαλή εισόδημα είναι μικρό και η διανομή του εισοδήματος άνισα κατανομημένη, με συνέπεια ένα μικρό μόνο μέρος του πληθυσμού να συμφέρει να υπαχθεί στη φορολογία εισοδήματος. Επιπλέον, στα κράτη αυτά οι φοροτεχνικές υπηρεσίες είναι λιγότερο οργανωμένες, η λογιστική οργάνωση των οικονομικών μονάδων πενιχρή και η τάση για φοροδιαφυγή σχετικά μεγάλη. Αποτέλεσμα αυτού είναι η απόδοση της φορολογίας εισοδήματος και γενικότερα των άμεσων φόρων να μην είναι αποδοτική και οι χώρες αυτές να στηρίζονται κυρίως στους έμμεσους φόρους. Στη χώρα μας δυστυχώς η σχέση είναι υπέρ των έμμεσων φόρων. Ο Πίνακας 1.1 δείχνει τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος από άποψη συμβολής των διάφορων φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα στις χώρες του ΟΟΣΑ, το έτος 2009. Όπως φαίνεται από τον πίνακα αυτό, υπάρχει σημαντική διαφορά στη διάρθρωση των φορολογικών εσόδων μεταξύ των χωρών αυτών. Σε ορισμένες χώρες του Οργανισμού (Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία), επικρατούν οι έμμεσοι φόροι, ενώ σε άλλες επικρατούν οι άμεσοι (φόρος εισοδήματος) και αυτό γιατί το φορολογικό σύστημα μιας χώρας αντανακλά τις ιδιαίτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της χώρας.

Πίνακας 1.1 Φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και άλλες χώρες της Ευρώπης, 2009 (%).

	Φόρος εισοδήματος	Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης	Φόρος ακινήτων	Φόρος αγαθών και υπηρεσιών
Δανία	29,4	1,0	1,9	15,4
Γαλλία	8,8	16,7	3,4	10,6
Γερμανία	10,8	14,5	0,9	11,1
Ελλάδα	7,6	10,3	1,2	10,8
Ισλανδία	16,0	3,1	2,2	12,0
Ιρλανδία	10,1	5,6	1,6	10,1
Ιταλία	14,2	13,7	2,7	10,6
Πορτογαλία	8,6	9	1,1	11,6
Ισπανία	9,2	12,1	2,0	7,1

Πηγή: Ο.Ο.Σ.Α.,(2011)

Σήμερα, τα έσοδα άμεσης φορολογίας στην Ελλάδα υπολείπονται περίπου 8% από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, ενώ στα έσοδα από την έμμεση φορολογία, παρατηρείται μία σχετική ισορροπία με μικρή απόκλιση σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Παρά τις όποιες αποσπασματικές προσπάθειες έγιναν για να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, η οποία οφείλεται για τη χαμηλή συμμετοχή της άμεσης φορολογίας, το 2011 τα συνολικά έσοδα από φόρους δεν ξεπέρασαν το 31% του συνεχώς μειούμενου Ελληνικού ΑΕΠ. Το ποσοστό αυτό ήταν σαφώς χαμηλότερο από ό,τι στην ΕΕ όπου κατά μέσο όρο ξεπερνά το 39% του ΑΕΠ.¹

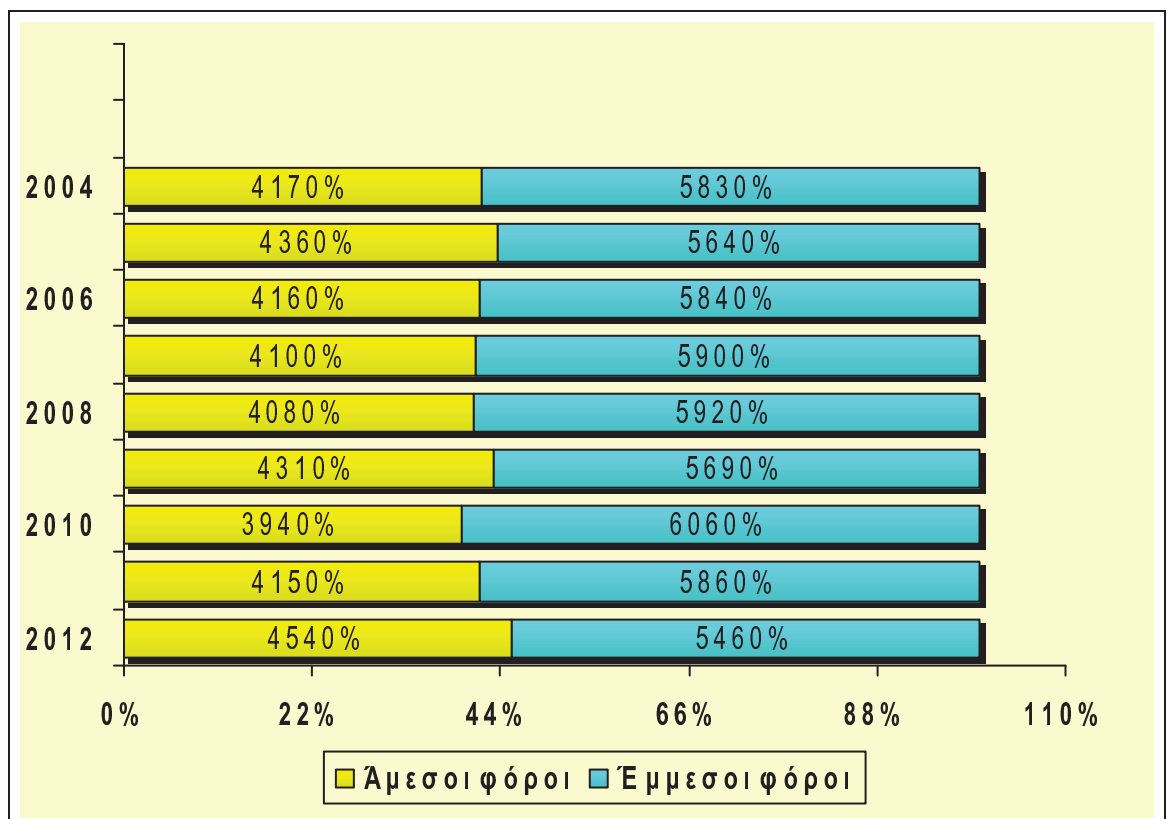
¹ <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/740569/Article.aspx>

1.6.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Ελληνικό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλή συμμετοχή των έμμεσων φόρων. Όπως διαπιστώνουμε από το Διάγραμμα 1.1, τα ποσοστά των έμμεσων φόρων είναι αρκετά μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα ποσοστά των άμεσων φόρων ανά έτος.

Η χαμηλή συμμετοχή της άμεσης φορολογίας σε μία χώρα πέρα από το γεγονός ότι καθορίζει την ανάπτυξη της όπως αναφέραμε παραπάνω, υποδηλώνει τη μεγάλη έκταση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής και την αδυναμία του κράτους να την αντιμετωπίσει.

Διάγραμμα 1.1 Σύνθεση φορολογικών εσόδων κατά κατηγορία.

Πηγή: Ναυτεμπορική, (2012).

Παρά τις αλλαγές που κατά καιρούς έχουν επέλθει, το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα κατά κοινή ομολογία θεωρείται κοινωνικά άδικο και οικονομικά αναποτελεσματικό με βασική αιτία από τα προαναφερόμενα τη φοροδιαφυγή. Το φορολογικό σύστημα της χώρας μας περιλαμβάνει τους φόρους οι οποίοι επιβάλλονται στο εισόδημα, την περιουσία και την δαπάνη. Η απλουστευμένη αυτή αναφορά δεν είναι ικανή να αποδώσει την πολυπλοκότητα του Ελληνικού φορολογικού συστήματος η οποία και γίνεται μεγαλύτερη μέσα από τις συνεχείς τροποποιήσεις των νόμων, αλλά και την προσαρμογή του Ελληνικού φορολογικού συστήματος στις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να αντιληφθούμε πόσο περίπλοκο είναι το σημερινό φορολογικό σύστημα αρκεί να δούμε πόσες εγκύκλιους εκδίδει το Υπουργείο Οικονομικών κάθε χρόνο.

Πίνακας 1.2 Εγκύκλιοι Υπουργείου Οικονομικών για φορολογικά και τελωνειακά θέματα.

Εγκύκλιοι Υπουργείου Οικονομικών για φορολογικά και τελωνειακά θέματα	
2009	54
2010	196
2011	251
2012-Απρίλιος	81

1.7 ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Είναι προφανές ότι ο αναγκαστικός χαρακτήρας των φόρων, ο οποίος μάλιστα συνοδεύεται από κάποια άμεσα αντιληπτή αντιπαροχή και η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος την οποία προκαλούν, δεν γίνονται εύκολα αποδεκτά από τους φορολογουμένους και η επιβολή τους προκαλεί αντιδράσεις. Οι αντιδράσεις αυτές εκδηλώνονται με διάφορους τρόπους και έχουν ως στόχο τη μείωση της φορολογικής τους επιβάρυνσης, κάτι που αν επιτευχθεί προκαλεί μεταβολές στην επιδιωκόμενη κατανομή του φορολογικού βάρους και λειτουργεί ανασταλτικά στην επίτευξη άλλων στόχων οικονομικής πολιτικής.

Οι αντιδράσεις αυτές των φορολογουμένων στη φορολογία και στη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος μπορούν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες : σε ενεργητικές και παθητικές. Οι παθητικές αντιδράσεις αφορούν την επίδραση της φορολογίας στην οικονομική συμπεριφορά των φορολογούμενων, όπως είναι στα κίνητρα για εργασία, για αποταμίευση, για επένδυση, για ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων κτλ. Στις ενεργητικές αντιδράσεις περιλαμβάνονται συνήθως η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή. Στις αντιδράσεις αυτές περιλαμβάνονται επίσης και η μεταφορά οικονομικών δραστηριοτήτων από τον τομέα της επίσημης οικονομίας στον τομέα της παραοικονομίας στο βαθμό που αυτές γίνονται, όπως πιστεύεται, για τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης ή την πλήρη αποφυγή της καταβολής φόρου.

Πριν, όμως προχωρήσει η ανάλυση στη μελέτη των φαινομένων αυτών είναι απαραίτητο να ορισθεί τι ακριβώς νοείται ως «φοροδιαφυγή», «φοροαποφυγή» και «παραοικονομία», και να αποσαφηνισθεί η σχέση που υπάρχει μεταξύ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ - ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Φοροδιαφυγή αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Θεωρείται παράνομη και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά και συνιστά το αδίκημα της μη καταβολής του οφειλόμενου φόρου με την παραβίαση ή καταστρατήγηση του νόμου. Μπορεί να εμφανιστεί με δύο τρόπους:

- 1) αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.
- 2) εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου.

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων (δηλαδή σύγκριση εσόδου από τον ένα συμβαλλόμενο και δαπάνης από το άλλο), ενώ είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελευθέρια επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης.

Επίσης, όταν λέμε φοροδιαφυγή, εννοούμε το σύνολο των παρανομών ενεργειών των ιδιωτικών φορέων (επιχειρήσεων), με τις οποίες αποβλέπουν στη μείωση ή εξάλειψη της φορολογικής τους υποχρέωσης (δηλαδή την πληρωμή φόρων). Τέτοιες παράνομες ενέργειες είναι π.χ. η δήλωση στη φορολογούσα Αρχή (εφορία) μικρότερου εισοδήματος από το πραγματοποιηθέν κατά τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος, η εμφάνιση από τις επιχειρήσεις ακαθάριστων εσόδων (τζίρος) μικρότερων από τα

πραγματοποιηθέντα κατά τον υπολογισμό του φόρου κατανάλωσης, η λαθραία εισαγωγή ειδών από το εξωτερικό για να μη πληρωθούν δασμοί κλπ.

Ωστόσο, αν και η φοροδιαφυγή ως έννοια είναι σε όλους γνωστή, ο ακριβής ορισμός της δεν είναι εύκολος. Γιατί, ο μεγάλος αριθμός των φόρων, οι ιδιαιτερότητές τους όσον αφορά τις δυνατότητες που παρέχουν και τους τρόπους φοροδιαφυγής σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι δυνατότητες και οι τρόποι αυτοί παρέχονται και εκδηλώνονται διαφορετικά σε κάθε επαγγελματική ομάδα και ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε φορολογούμενου, καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη τη διατύπωση ενός ενιαίου και γενικά αποδεκτού ορισμού. Μάλιστα, τα προβλήματα αυτά γίνονται ακόμη μεγαλύτερα αν ληφθούν υπόψη οι δυσκολίες που υπάρχουν στην οριοθέτηση των εννοιών της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής.

Ένας ορισμός που θεωρείται ικανοποιητικός από αρκετούς μελετητές είναι ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί:

- Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιονδήποτε λόγο δε δηλώνεται και
- Το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπών άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιονδήποτε λόγο αυτό δεν φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο.

Ορισμένοι, ωστόσο, συγγραφείς υποστηρίζουν ότι στον ορισμό της φοροδιαφυγής πρέπει επίσης να περιληφθούν:

- Οι φόροι οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στο κράτος λόγω παροχής φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, και
- Οι τόκοι (ή η τιμαριθμική προσαρμογή) που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά τη λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους, συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση.

Με την ευρύτερη του όρου έννοια στη φοροδιαφυγή πρέπει να περιληφθεί και η εισφοροδιαφυγή, δηλαδή η μη καταβολή εισφορών στους ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής σήμερα είναι παγκόσμιο και έχει διαστάσεις που δεν είναι καθόλου αμελητέες, ακόμη και για χώρες με καλά οργανωμένα φορολογικά συστήματα και κρατικές υποδομές, όπως οι χώρες της Ε.Ε και οι Η.Π.Α. Η φοροδιαφυγή αποτελεί για την Ελληνική οικονομία μείζον κοινωνικό πρόβλημα το οποίο είναι πολύ δύσκολο όχι μόνο να αντιμετωπιστεί, αλλά ακόμα και να εκτιμηθεί. Παρακάτω παραθέτουμε δύο έρευνες σχετικά με το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με τη μελέτη « Φοροδιαφυγή ανά επαγγελματικό κλάδο: Στοιχεία από τη χορήγηση πιστώσεων στην Ελλάδα», που εκπονήθηκε από ομάδα ερευνητών στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου, τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους, π.χ. γιατρούς, μηχανικούς, δικηγόρους, συνδέονται και με την υψηλή ποσοστιαία εκπροσώπηση τους στο ελληνικό Κοινοβούλιο. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν μία καινοτόμο μέθοδο για την εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής και της κατανομής της στους διαφορετικούς επαγγελματικούς κλάδους. Αξιοποιώντας τραπεζικά δεδομένα σχετικά με το δανεισμό των νοικοκυριών, κατέληξαν στο ότι η διαφεύγουσα φορολογητέα ύλη εισοδήματος για τους ελεύθερους επαγγελματίες το 2009 στην Ελλάδα ανέρχεται στα 28 δισ. ευρώ. Η εκτίμησή αυτή βασίζεται σε μία νέα προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία σε χώρες όπως η Ελλάδα στις οποίες έχει διαμορφωθεί ένα περιβάλλον, στο οποίο οι οικονομικές μονάδες (άτομα και επιχειρήσεις) ενεργούν μεν μέσα στο πλαίσιο της επίσημης οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα αποκρύπτουν, μερικώς, εισοδήματα από τις φορολογικές αρχές, ο ιδιωτικός τομέας και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για να παραμείνουν ανταγωνιστικά προσαρμόζονται σε αυτό το περιβάλλον. Αυτό το περιβάλλον χαρακτηρίζεται ως «μερικώς τυπικό» (semi-formal). Οι τράπεζες προσαρμόζονται στο εν λόγω μερικώς τυπικό περιβάλλον προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές, χορηγώντας δάνεια βάσει των εκτιμήσεών τους για τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών και όχι βάσει των δηλωθέντων εισοδημάτων τους. Ως

απόδειξη της εν λόγω προσαρμογής, σημειώνουμε ότι ο αυτοαπασχολούμενος στην Ελλάδα εμφανίζεται να δαπανά το 82% των δηλωθέντων εισοδημάτων του στην εξυπηρέτηση χρεών (σε μερικούς κλάδους, όπως Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες, Ιατρικά και Δικηγορικά επαγγέλματα το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 100%). Ο γενικός κανόνας για τη χορήγηση πιστώσεων είναι ότι οι δόσεις δεν πρέπει να υπερβαίνουν το 30% του εισοδήματος. Συνεπώς, οι τράπεζες προσαρμόζουν τις αποφάσεις τους, αναφορικά με τη χορήγηση πιστώσεων, συνεκτιμώντας ότι το πραγματικό εισόδημα είναι υψηλότερο του δηλωθέντος.

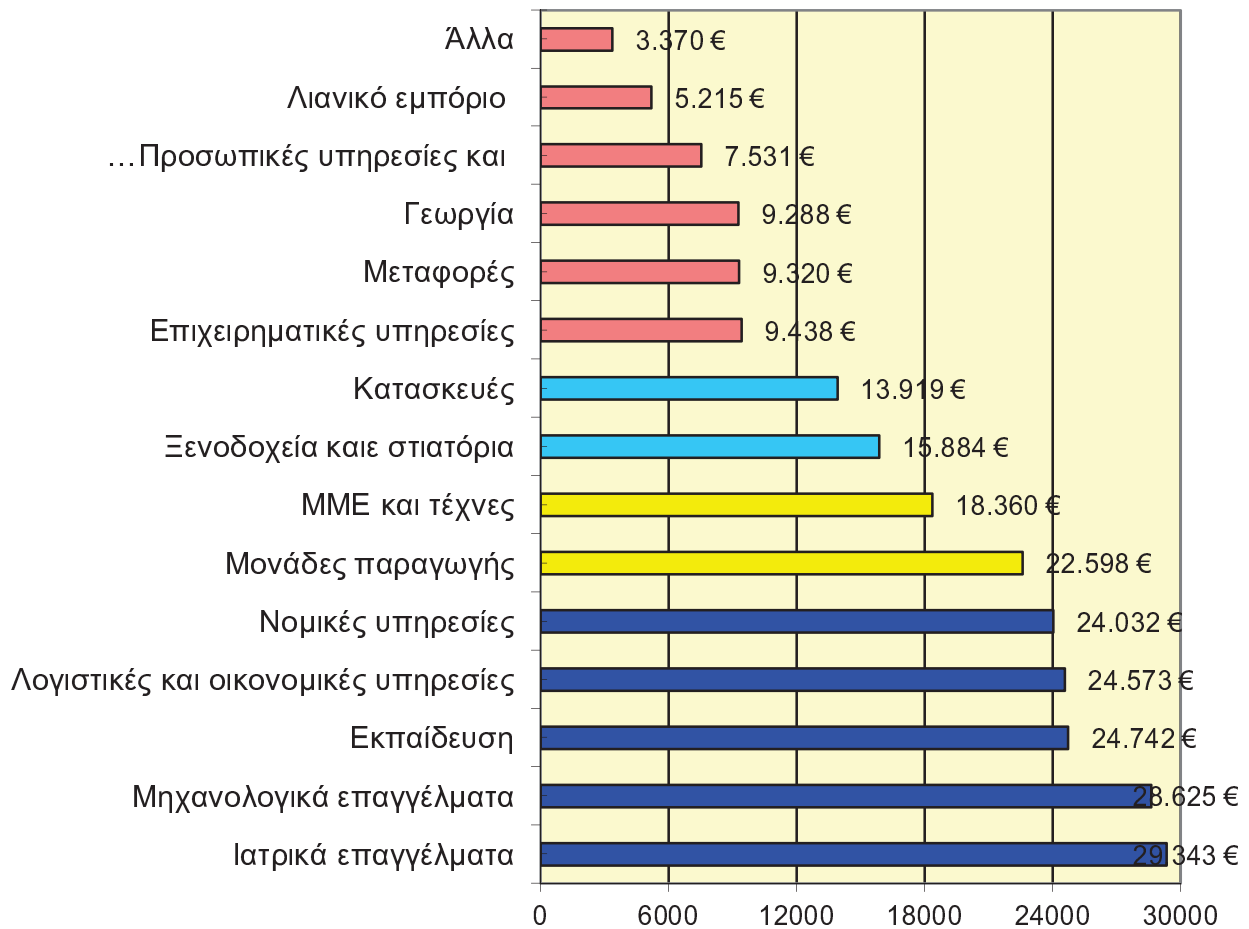
Η μελέτη αυτή είχε ως στόχο την αξιοποίηση λεπτομερών δεδομένων τα οποία είχαν στη διάθεση τους οι ερευνητές, προκειμένου να παρέχουν μια εκτίμηση της φοροδιαφυγής συνολικά στην Ελλάδα αλλά και ανά επαγγελματικό κλάδο. Επίσης, επιχείρησαν να αναλύσουν παράγοντες που επιτρέπουν τη συνέχιση της φοροδιαφυγής. Χρησιμοποίησαν δεδομένα σχετικά με τις αιτήσεις καταναλωτικής πίστης η οποία περιλαμβάνει όλες τις πληροφορίες που συνεκτιμούνται από την τράπεζα στα μοντέλα αξιολόγησης της πιστοληπτικής της ικανότητας των πελατών. Τα δεδομένα αυτά τα συνδύασαν με τα στοιχεία από τις ελληνικές φορολογικές αρχές που αφορούν στο εισόδημα και την κατανομή του πλούτου ανά ταχυδρομικό κώδικα. Με βάση τις αποφάσεις που αφορούν στην πιστοληπτική ικανότητα των ατόμων που υποβάλλουν αίτηση για μακροπρόθεσμα δάνεια, πιστωτικές κάρτες, αναχρηματοδοτήσεις και στεγαστικά δάνεια, εκτίμησαν ποιο θα πρέπει να είναι το ύψος του πραγματικού εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων για να μπορεί να υποστηρίξει το επίπεδο των χορηγούμενων πιστώσεων. Το βασικό αποτέλεσμα αφορά σε ένα σύνολο πολλαπλασιαστών εισοδήματος για κάθε επαγγελματικό κλάδο, που αποτελεί το λόγο πραγματικού προς δηλωθέντος εισοδήματος.

Τα μη δηλωθέντα φορολογητέα εισοδήματα για το 2009 ανέρχονται στα 28 δισεκατομμύρια ευρώ, μόνο για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Με φορολογικό συντελεστή 40%, τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα υπολογίζονται στο 31% του ελλείμματος του προϋπολογισμού του 2009 (ή στο 48% του 2008). Το μέσο πραγματικό εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων είναι 1,92

φορές μεγαλύτερο από το δηλωθέν. Οι εκτιμήσεις αυτές είναι συντηρητικές για δύο λόγους: Πρώτον, οι τράπεζες μπορεί να προβαίνουν σε κούρεμα της εκτίμησής τους για το πραγματικό εισόδημα, στο βαθμό που είναι λιγότερο πρόθυμες να προβούν σε δανεισμό βάσει του αδήλωτου εισοδήματος (σε σχέση με τα δηλωθέντα εισοδήματα). Δεύτερον, οι εκτιμήσεις βασίζονται στην υπόθεση ότι οι μισθωτοί δεν φοροδιαφεύγουν.

Συγκεκριμένα, οι γιατροί έκρυσαν από την Εφορία κατά μέσον όρο εισόδημα 29.343 ευρώ και έπονται οι μηχανικοί με 28.625 ευρώ και οι εκπαιδευτικοί και λογιστές με 24.742 ευρώ και 24.573 ευρώ αντίστοιχα (βλ. Διάγραμμα 2.1). Κατά κλάδο τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής καταγράφονται στις λογιστικές και οικονομικές υπηρεσίες με 78,92% και σε απόσταση αναπνοής ακολουθούν οι νομικές υπηρεσίες με 78,79%. Η μελέτη εξετάζει ακόμα τις αιτίες που επιτρέπουν τη διατήρηση του φαινομένου και τα κύρια συμπεράσματα είναι: (α) σε κλάδους που η χρήση παραστατικών δεν είναι συνήθης, η φοροδιαφυγή είναι πιο εύκολη και υψηλότερη και (β) το πολιτικό σύστημα εμφανίζεται να μη διαθέτει την πολιτική βούληση να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, λόγω προσωπικών κινήτρων που σχετίζονται με τα επαγγέλματα που εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο και τις ισχυρές επαγγελματικές τους ενώσεις.

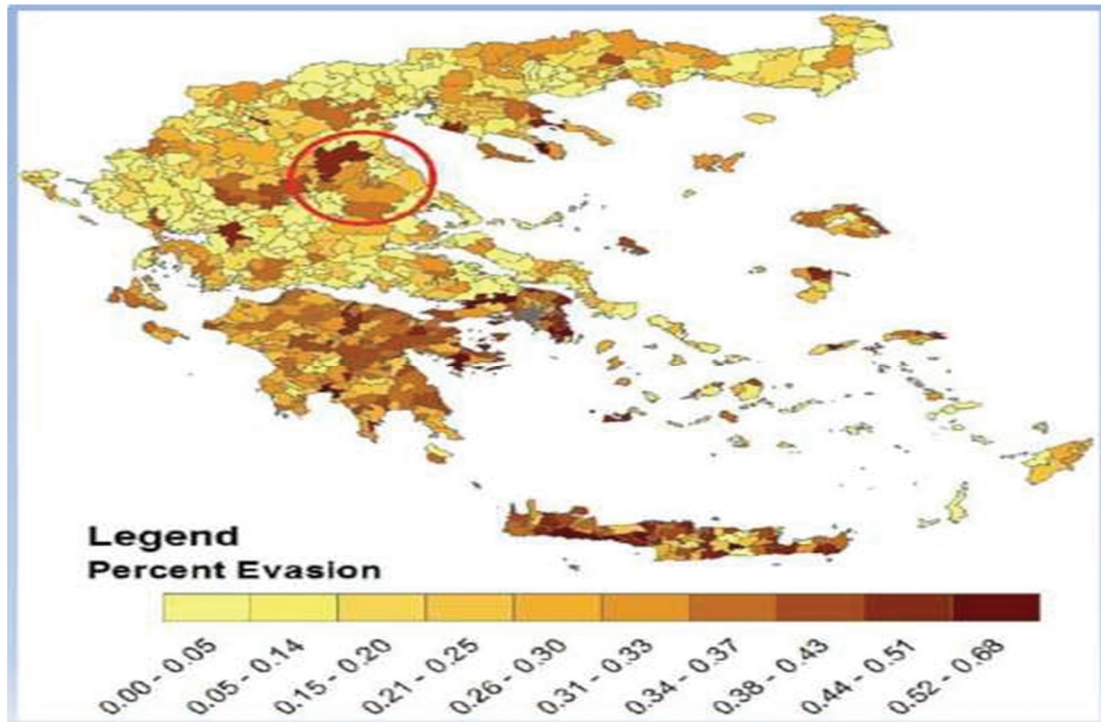
Διάγραμμα 2.1 Μέση ετήσια φοροδιαφυγή ελεύθερων επαγγελματιών.

Πηγή: Τα Νέα , (2012).

Πέρα από τους υπολογισμούς για το επίπεδο της φοροδιαφυγής ανά κατηγορία ελεύθερων επαγγελματιών, η συγκεκριμένη μελέτη έχει μία ακόμα ενδιαφέρουσα πτυχή, την εκτιμώμενη φοροδιαφυγή ανά περιοχή ως ποσοστό του εισοδήματος, η οποία παρουσιάζεται στην Εικόνα 2.1. Σύμφωνα με μία δημοσίευση των Financial Times το 2011, η σκιασμένη περιοχή στο κέντρο του κύκλου είναι η Λάρισα η οποία έχει τις περισσότερες Porsche Cayenne ανά κάτοικο πανευρωπαϊκά. Ο χάρτης, δείχνει πως η φοροδιαφυγή εμφανίζεται να είναι ένα φαινόμενο εκτεταμένο και διασκορπισμένο σε ολόκληρη την Ελλάδα. Υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής δεν εμφανίζονται μόνο σε μεγάλες αστικές περιοχές, όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, αλλά και σε νησιά και σε αγροτικές περιοχές.

Εικόνα 2.1 Η εκτιμώμενη φοροδιαφυγή ανά περιοχή.

Πηγή: Αρταβάνης, Ν., Morse, Α. & Τσούτσουρα, Μ. , (2012).

2.1.1 ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή ως φαινόμενο συναντάται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Διαφέρει όμως από χώρα σε χώρα ως προς την ένταση, την έκταση και τους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στη δομή της οικονομίας, στο μέγεθος των επιχειρήσεων, στη λογιστική τους οργάνωση, αλλά και σε παράγοντες που άπτονται της διάρθρωσης και λειτουργίας του φορολογικού συστήματος και της οργάνωσης των φορολογικών υπηρεσιών. Το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά υψηλό και τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής παρατηρούνται στο σύνολο των φόρων που επιβάλλονται με αυξητικές, μάλιστα τάσεις. Συνήθως όπως αναφέρεται στην έκθεση του IOBE, στην χώρα μας, η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται με απλές μεθόδους λόγω οργανωτικών και άλλων αδυναμιών των φοροτεχνικών υπηρεσιών, κάτι που δείχνει ότι το μέγεθος και η προκλητικότητα με την οποία συχνά εκδηλώνεται θα μπορούσαν με κάπως

συστηματικότερη αντιμετώπιση να περιορισθούν σημαντικά. Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται: α) στα φυσικά πρόσωπα και συγκεκριμένα στους μισθούς και τις συντάξεις, στο εισόδημα σε είδος, στα εισοδήματα από ενοίκια, στα εισοδήματα από κινητές αξίες, στο εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις, στο εισόδημα από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος και στο εισόδημα από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, β) στα νομικά πρόσωπα, γ) στον κατασκευαστικό τομέα, δ) στο ΦΠΑ, ε) στον φόρο μεταβίβασης ακινήτων, στ) στις κληρονομίες, δωρεές και γονικές παροχές, ζ) στο τομέα των αυτοκινήτων, η) στον Ε.Φ.Κ., η) τα κέντρα διασκέδασης και καταστήματα ψυχαγωγίας, θ) στις τουριστικές επιχειρήσεις, ι) στο κλάδο της υγείας, κ) μέσω διαδικτύου, λ) στις εταιρείες offshore.

1. Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων

Ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι ο φόρος στον οποίο παρατηρούνται τα περισσότερα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Και αυτό διότι ο άμεσος χαρακτήρας του φόρου είναι ιδιαίτερα ορατός στους φορολογούμενους κατά συνέπεια προκαλεί περισσότερο τις αντιδράσεις τους και τους ωθεί στην αναζήτηση τρόπων περιορισμού της φορολογικής τους επιβάρυνσης. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του φόρου, που ευνοεί την ύπαρξη της φοροδιαφυγής είναι η αδυναμία προσδιορισμού της έννοιας του «εισοδήματος» και της δυσκολίας που υπάρχει στο διαχωρισμό μεταξύ επαγγελματικών και προσωπικών δαπανών. Ένας άλλος βασικός λόγος είναι το ειδικό φορολογικό καθεστώς που διέπει διάφορες επαγγελματικές ομάδες με αποτέλεσμα όχι μόνο στην πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος αλλά και στην δημιουργία αισθήματος αδικίας στους υπόλοιπους. Τέλος η μη τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας σε συνδυασμό με τα μεγάλα ποσοστά πληθωρισμού ώθησε τους φορολογούμενους να βρουν άλλους τρόπους μείωσης των φορολογικών βαρών.

2. Εισόδημα από μισθούς και συντάξεις

Είναι γενική αντίληψη ότι οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι δεν φοροδιαφεύγουν ή έχουν περιορισμένες δυνατότητες φοροδιαφυγής, διότι ο φόρος παρακρατείται στην πηγή και ακόμη διότι το ύψος των αποδοχών ή των συντάξεων βεβαιώνεται από τον εργοδότη ή τον συνταξιοδοτικό φορέα οι οποίοι δεν έχουν λόγο να βεβαιώσουν ανακριβές ποσό. Παρά το γεγονός κάποιοι μισθωτοί και συνταξιούχοι φοροδιαφεύγουν. Μία πολύ διαδεδομένη περίπτωση φοροδιαφυγής είναι η απόκρυψη του εισοδήματος από δεύτερη ή παράλληλη απασχόληση. Αυτό παρατηρείται συχνά σε στελέχη του δημόσιου τομέα, στα οποία ο νόμος απαγορεύει τη δεύτερη απασχόληση. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται σε μικρότερη κλίμακα όταν η δεύτερη απασχόληση είναι σε συναφές αντικείμενο της κύριας απασχόλησης. Μια άλλη περίπτωση φοροδιαφυγής από μισθωτούς είναι η απόκρυψη της απασχόλησης σε συνεννόηση με τον εργοδότη για να μην υπάρξει περικοπή στο επίδομα ανεργίας. Και οι συνταξιούχοι όμως φοροδιαφεύγουν παρ'ότι έχουν ελάχιστες δυνατότητες απόκρυψης του εισοδήματός τους. Μια τέτοια μέθοδος απόκρυψης είναι η δήλωση μόνο ορισμένων από τα βοηθήματα και τις συντάξεις που παίρνουν, ειδικότερα όταν αυτά προέρχονται από πολλές πηγές.

3. Εισόδημα σε είδος

Ένας τρόπος με τον οποίο αρκετοί μισθωτοί κατορθώνουν να αποκρύπτουν μέρος του εισοδήματος τους είναι η μετατροπή μέρους της αμοιβής τους σε είδος (fringe benefits). Η μέθοδος της καταβολής μέρους της συμφωνηθείσας αμοιβής αντί για μετρητά σε είδος πρέπει να αποτιμάται σε χρήμα και να δηλώνεται ως εισόδημα, κάτι όμως που δεν γίνεται και για το λόγο αυτό είναι δύσκολος ο εντοπισμός της. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται και στον δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα.

4. Εισοδήματα από ενοίκια

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα εισοδήματα που αποκτούν οι φορολογούμενοι από την εκμίσθωση κατοικιών, καταστημάτων, οικοπέδων, αγροτεμάχιων κτλ. Η φοροδιαφυγή στην περίπτωση αυτή πραγματοποιείται πολλές φορές με την απόκρυψη του γεγονότος ότι ενοικιάζεται κάποιο ακίνητο, και κατ' επέκταση με την παράληψη δήλωσης στις φορολογικές αρχές του εισοδήματος που εισπράττεται. Η συνηθέστερη ωστόσο περίπτωση είναι η απόκρυψη μέρους μόνο του ενοικίου που εισπράττει ο κύριος του ακινήτου και η δήλωση στις φορολογικές αρχές ποσού μικρότερου του πραγματικού. Η φοροδιαφυγή στην περίπτωση αυτή γίνεται μετά από συνεννόηση με το μισθωτή έτσι ώστε να μην υπάρχει απόκλιση μεταξύ του ποσού που δηλώνει ότι κατέβαλε ο ίδιος και του ποσού που δηλώνει ο εκμισθωτής. Μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή υπάρχει επίσης στην περίπτωση των ιδιοκατοικιούμενων και ιδιοχρησιμοποιούμενων χώρων. Πολύ συχνά, τα ακίνητα αυτά, ενώ χρησιμοποιούνται ως εξοχικές κατοικίες, δευτερεύουσες κατοικίες ή επαγγελματικοί χώροι δηλώνονται ως κενά για να αποφύγουν οι ιδιοκτήτες τους τη φορολόγηση του τεκμαρτού εισοδήματος από ιδιοχρήση ή ιδιοκατοίκηση. Τέλος, σε άλλες περιπτώσεις συμβαίνει το πραγματικό εμβαδόν των ακινήτων είναι πολύ μεγαλύτερο αυτού που δηλώνεται στις αρχές (πολεοδομία κτλ.).

5. Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία μόνο 363.000 αγρότες υποβάλλουν φορολογική δήλωση και από αυτούς οι περισσότεροι το κάνουν γιατί έχουν εισοδήματα από άλλη πηγή, διαφορετικά δεν θα υπέβαλλαν φορολογική δήλωση. Αυτό το γεγονός ομολογείται απερίφραστα από μέλη της IOBE. Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό γίνεται με την πώληση αγροτικών προϊόντων χωρίς παραστατικά, τη διακίνηση αγροτικών προϊόντων με συνοδευτικά έγγραφα στα οποία αναγράφονται διαφορετικές ποσότητες από τις

πραγματικές, τη διακίνηση μετά την κατάργηση των τελωνειακών συνόρων ορισμένων αγροτικών προϊόντων χωρίς καθόλου παραστατικά ως δήθεν κοινοτικά κ.ο.κ. Επιπλέον με την λήψη εικονικών τιμολογίων δαπανών ζητούν αυξημένη επιστροφή ΦΠΑ. Σύμφωνα με αποκάλυψη του ΣΔΟΕ Ηπείρου που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2013, αγρότες της Θήβας έκοψαν εικονικά τιμολόγια αγορών αγροτικών προϊόντων ύψους 1.403.000 ευρώ.

6. Εισόδημα από την άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος

Η φοροδιαφυγή από τους ελεύθερους επαγγελματίες πραγματοποιείται κυρίως με τη μη έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών ή με την έκδοση δελτίου στο οποίο αναγράφεται τίμημα πολύ μικρότερο από την αμοιβή που έχει εισπραχθεί από τον ελεύθερο επαγγελματία. Αυτό συμβαίνει, διότι μεταξύ ελεύθερου επαγγελματία και πελάτη αναπτύσσονται τις περισσότερες φορές προσωπικές σχέσεις, οι οποίες υπερισχύουν των αντικρουόμενων συμφερόντων που υπάρχουν μεταξύ τους. Όπως αναφέρεται στη μελέτη του IOBE, τέτοια παραδείγματα υπάρχουν πολλά αλλά αποκαλύπτονται μόνο ύστερα από καταγγελία ανταγωνιστών ή άλλων προσώπων που έχουν ειδικούς λόγους. Σύμφωνα με τη μελέτη του IOBE, τα ελεύθερα επαγγέλματα που στα οποία διαπιστώνεται μεγάλη φοροδιαφυγή είναι του γιατρού, του υδραυλικού, του δικηγόρου, του ηλεκτρολόγου και του αρχιτέκτονα. Οι επαγγελματίες αυτοί είτε αποφεύγουν συστηματικά να εκδώσουν απόδειξη είτε εκδίδουν απόδειξη με χαμηλότερο τίμημα. Η φοροδιαφυγή στον τομέα των υπηρεσιών φαίνεται εύκολη, αρκετά διαδεδομένη και οφείλεται στη φύση του αντικειμένου της απασχόλησης που δεν επιτρέπει τον αποτελεσματικό έλεγχο των συναλλαγών.

7. Εισόδημα από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις

Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν τα εισοδήματα των ιδιοκτητών και εταίρων όλων των επιχειρήσεων που δεν φορολογούνται με το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων. Μεγάλη είναι η φοροδιαφυγή από τις ατομικές επιχειρήσεις καθώς και από τις επιχειρήσεις που λειτουργούν ως προσωπικές εταιρίες. Ο μεγάλος αριθμός αυτών των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με το μικρό μέγεθός τους, τη λογιστική τους οργάνωση, την εφαρμογή μεθόδων εξολογιστικού προσδιορισμού των φορολογητέων κερδών και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει κάθε κλάδος και τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αφήνει μεγάλα περιθώρια φοροδιαφυγής. Συνήθεις τρόποι φοροδιαφυγής μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι :

- Η πλασματική διόγκωση του κόστους παραγωγής των προϊόντων που παράγει η επιχείρηση καθώς και των γενικών εξόδων με ανύπαρκτες δαπάνες οι οποίες στηρίζονται σε πλαστά τιμολόγια.
- Η πώληση δύο ίσων ποσοτήτων του ίδιου αγαθού και η εμφάνιση στα βιβλία μόνο της μιας πώλησης.
- Η έκδοση απόδειξης στην οποία αναγράφεται ποσό μικρότερο του κανονικού.
- Η πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς επίσημα φορολογικά στοιχεία, πρακτική που εφαρμοζόταν ιδιαίτερα από τις επιχειρήσεις που τηρούσαν βιβλία Α΄ κατηγορίας.
- Η διακίνηση εμπορευμάτων τα οποία έχουν διαφορετικό περιεχόμενο στο πρωτότυπο και διαφορετικό στο στέλεχος ή έχουν το ίδιο περιεχόμενο το οποίο αλλοιώνεται μετά την πραγματοποίηση της μεταφοράς.
- Η διακίνηση εμπορευμάτων με δελτία αποστολής στα οποία αναγράφεται η πραγματική ποσότητα του εμπορεύματος που διακινείται, τα οποία ωστόσο χρησιμοποιούνται και άλλες ημέρες του μήνα με κατάλληλες παρεμβάσεις.
- Η πραγματοποίηση ηθελημένων αθροιστικών λαθών στα λογιστικά βιβλία με σκοπό την αλλοίωση δεδομένων που αφορούν τις συναλλαγές. Το 99,5% των επιχειρήσεων που παρακολουθεί η Εφορία, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 202.418 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν ως 5 άτομα,

πληρώνουν κατά μέσον όρο ετησίως φόρο 6.100 ευρώ, όσο δηλαδή ένας μισθωτός υπάλληλος φορολογητέων αποδοχών 2.000 ευρώ μηνιαίως.

2.1.1.1 Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων.

Πολλοί από τους τρόπους φοροδιαφυγής που αναφέρθηκαν στο φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων για την απόκρυψη εισοδήματος από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται και για την απόκρυψη εισοδήματος στη φορολογία νομικών προσώπων. Ειδικότερα, συνήθεις τρόποι φοροδιαφυγής που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις είναι :

- Υπερτιμολόγηση των εισαγωγών και υποτιμολόγηση των εξαγωγών. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται κυρίως μεταξύ των συγγενών επιχειρήσεων, όπου οι θυγατρικές προμηθεύονται πρώτες ύλες από τις μητρικές που βρίσκονται στο εξωτερικό υπερτιμολογώντας τις αγορές, μειώνοντας το φόρο που οφείλουν να καταβάλλουν στην Ελλάδα.
- Υποτίμηση από πλευράς των επιχειρήσεων της αξίας των απογραφόμενων αγαθών ή της ποσότητας τους με σκοπό να εμφανίσουν μειωμένα κέρδη.
- Παραγωγή με τη μέθοδο του φασόν στον οποίο είναι δύσκολο να εντοπιστεί ο όγκος της παραγωγής και το ύψος των πωλήσεων.
- Διόγκωση διαφημιστικών δαπανών, δαπανών για προμήθειες, καταστροφή πρώτων υλών κ.α.

2.1.1.2 Φοροδιαφυγή στον κατασκευαστικό τομέα.

Στον τομέα της οικοδομής και γενικότερα στον κατασκευαστικό τομέα, οι δυνατότητες φοροδιαφυγής είναι πολλές. Οι τρόποι με τους οποίους εκδηλώνονται τα φαινόμενα είναι επίσης πολλοί και διαφέρουν μεταξύ τεχνικών εταιριών και εργατών. Στην περίπτωση των τεχνικών εταιριών τα

συνηθέστερα φαινόμενα εκδηλώνονται με την εμφάνιση εικονικών τιμολογίων που έχουν ως αποτέλεσμα τη διόγκωση των δαπανών σε επίπεδα πολύ υψηλότερα των πραγματικών. Ακόμα εμφανίζουν εικονικές ώρες εργασίας και εικονικές συνεργασίες. Συγκεκριμένα, εμφανίζουν ως συνεργαζόμενους με την εταιρία νέους επιστήμονες ή εργάτες σε βαθμό συνεργασίας μεγαλύτερο του πραγματικού καταβάλλοντας τους τον επιπλέον φόρο που αναλογεί στο εικονικό εισόδημα, πλέον μια μικρή αμοιβή, το άθροισμα των οποίων είναι πολύ μικρότερο του ποσού του φόρου που θα έπρεπε να πληρώσει η εταιρία κερδίζοντας ουσιαστικά τη διαφορά. Τέλος, μια άλλη μέθοδος φοροδιαφυγής πραγματοποιείται με την μετακίνηση τιμολογίων υλικών και εργασίας από την μία οικοδομή στην άλλη προκειμένου να μην πληρωθεί ΦΠΑ. Οι μηχανικοί δηλώνουν κόστος εργασίας αυτό που προβλέπεται από το ελάχιστο κόστος οικοδομής ενώ η αμοιβή τους είναι πολλαπλάσια, επίσης δεν δηλώνουν εισοδήματα που προέρχονται από ακίνητα για τα οποία δεν απαιτείται άδεια και τέλος δεν δηλώνουν την αμοιβή τους από παροχή υπηρεσίας προς τεχνικά γραφεία.

2.1.1.3 Απόκρυψη εισοδήματος από τον Φ.Π.Α.

Ο ΦΠΑ θεωρείται από την φύση του ως ένας φόρος ο οποίος περιορίζει την φοροδιαφυγή διότι με στην σταδιακή χρεοπίστωση του στα διάφορα συναλλακτικά στάδια δημιουργεί, κατά μία έννοια, αντίθετα συμφέροντα μεταξύ των αγοραστών και πωλητών και επομένως η φοροδιαφυγή μειώνεται. Την θεώρηση αυτή δεν την ασπάζονται όλοι οι ερευνητές τονίζοντας ότι αυτός ο φόρος αφήνει μεγάλα περιθώρια συνεννόησης μεταξύ των επιτηδευματιών και επομένως δεν μειώνει την φοροδιαφυγή, η διεθνής πρακτική εξάλλου επιβεβαιώνει ότι στις χώρες όπου έχει εφαρμοστεί δεν οδήγησε σε μείωση της φοροδιαφυγής. Οι συνηθέστερες μέθοδοι φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ αναφέρονται παρακάτω:

- Δημιουργία ομάδας επιχειρήσεων που δρουν ως ομάδα ανταλλάσσοντας μεταξύ τους φορολογικά στοιχεία που αφορούν εικονικές ως προς το περιεχόμενο συναλλαγές.
- Διακίνηση εμπορευμάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) με πλαστά παραστατικά ή εμφάνιση των συναλλαγών από τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές.
- Εμφάνιση παραστατικών που έχουν εκδοθεί από ανύπαρκτες εταιρείες χωρών μελών της Ε.Ε. με σκοπό να καλυφθεί φοροδιαφυγή στην εσωτερική αγορά.
- Σε περίπτωση όπου οι πελάτες των επιχειρήσεων έχουν καταστήματα σε νησιά όπου ισχύει μειωμένος συντελεστής εμφανίζονται ότι οι πωλήσεις έχουν γίνει προς τα νησιά ενώ στην πραγματικότητα έχουν πραγματοποιηθεί αλλού.
- Καταχώριση στα βιβλία των επιχειρήσεων πλαστών ή εικονικών τιμολογίων προμηθευτών.
- Εγγραφές στα βιβλία των επιχειρήσεων χωρίς την ύπαρξη παραστατικών.
- Εμφάνιση παραστατικών με εκδότες άτομα τα οποία έχουν αποβιώσει ή από επιχειρήσεις που έχουν τεθεί σε αδράνεια ή έχουν προβεί σε παύση του επιτηδεύματος τους.
- Ηθελημένη λανθασμένη καταχώριση στα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων.
- Αναγραφή ΦΠΑ σε τιμολόγια αγοράς αγαθών τα οποία απαλλάσσονται του ΦΠΑ.
- Έκπτωση του ΦΠΑ δαπανών που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση.
- Συμψηφισμός του ΦΠΑ πράξεων που δεν υπόκεινται σε συμψηφισμό.
- Συμψηφισμός ΦΠΑ για τον οποίο έχει ζητηθεί η επιστροφή του.
- Πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς την έκδοση παραστατικών.
- Αλλοίωση των αριθμητικών δεδομένων των δελτίων αποστολής.
- Έκδοση παραστατικών με χαμηλότερο ποσό από το εισπραττόμενο.

2.1.1.4 Φόρος μεταβίβασης ακινήτων.

Η φοροδιαφυγή στο φόρο ακίνητης περιουσίας υπήρξε στην Ελλάδα ανέκαθεν μεγάλη και εκδηλώνονταν κυρίως με τη μη υποβολή φορολογικής δήλωσης εκ μέρους των υπόχρεων. Αλλά και στις περιπτώσεις που υποβάλλονταν φορολογική δήλωση, η δηλωθείσα αξία των ακινήτων ήταν κατά κανόνα πολύ χαμηλότερη της πραγματικής. Η κατάσταση αυτή έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια λόγω της επέκτασης του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων, της κατάρτισης του κτηματολογίου και των μέτρων που έχει λάβει το Υπουργείο Οικονομικών (Ε9). Παραμένουν ωστόσο σημαντικά περιθώρια φοροδιαφυγής στα ακίνητα που είναι εκτός αντικειμενικού προσδιορισμού, στα δασικά ακίνητα κτλ.

2.1.1.5 Φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών.

Οι δυνατότητες και η έκταση της φοροδιαφυγής εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό αν η κληρονομιά-δωρεά αποτελείται από ακίνητα ή άλλα περιουσιακά στοιχεία. Όσον αφορά τα ακίνητα, ισχύουν τα ίδια με την μεταβίβαση ακινήτων όταν όμως πρόκειται για κινητά περιουσιακά στοιχεία ή χρήματα η φοροδιαφυγή παραμένει σε υψηλά επίπεδα διότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία μεταβιβάζονται εύκολα χωρίς να απαιτείται πάντοτε η τήρηση κάποιων νομικών ή άλλων διαδικασιών. Για παράδειγμα, στο φόρο κληρονομιών, η αποφυγή του φόρου στην περίπτωση των τραπεζικών καταθέσεων, αμοιβαίων κεφαλαίων κτλ. επιτυγχάνεται με την εκ των προτέρων κατάθεση των χρημάτων σε κοινό λογαριασμό ή την έγκαιρη ανάληψή τους. Στην περίπτωση των δωρεών και γονικών παροχών σε μετρητά ή κινητά αντικείμενα μεγάλης αξίας η φοροδιαφυγή είναι επίσης μεγάλη, γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις οι δωρεές αυτές είναι σχεδόν αδύνατο να διαπιστωθούν. Σχεδόν αδύνατη είναι επίσης η διαπίστωση της μεταβίβασης ανώνυμων μετοχών με συνέπεια η φοροδιαφυγή να είναι μεγάλη.

2.1.1.6 Φοροδιαφυγή στον τομέα του αυτοκινήτου.

Η κυριότερη μορφή φοροδιαφυγής της περίπτωσης αυτής εστιάζεται στον τομέα επισκευών και συντηρήσεων των αυτοκινήτων με την μη έκδοση παραστατικών στοιχείων. Ένας νέος τρόπος φοροδιαφυγής στον τομέα αυτό είναι η εισαγωγή μεταχειρισμένων αυτοκινήτων από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέσω εικονικών πωλήσεων με ενδοκοινοτική παράδοση σε άλλες χώρες και τελικά τιμολόγηση με τον νόμο για το περιθώριο κέρδους αποφεύγοντας την καταβολή φόρων και τελών.

2.1.1.7 Φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης υγρών καυσίμων, οιοπνεύματος, καπνοβιομηχανικών προϊόντων.

Λόγω του μεγέθους της φορολογικής βάσης αλλά και των υψηλών φορολογικών συντελεστών η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό είναι εκτεταμένη. Οι κυριότερες μέθοδοι φοροδιαφυγής είναι η νόθευση και η λαθρεμπορία. Στα καύσιμα η φοροδιαφυγή εντοπίζεται κυρίως στο πετρέλαιο. Στην περίπτωση αυτή έχουμε χρησιμοποίηση πετρελαίου θέρμανσης για κίνηση και πετρέλαιο που προορίζεται για καράβια να διατίθεται στην αγορά.

Στο αλκοόλ η φοροδιαφυγή συντελείται με την παράνομη εισαγωγή και διάθεση αλκοολούχων ποτών όπου εκτός από τον ειδικό φόρο δεν καταβάλλεται και ο φόρος πολυτελείας. Επιπλέον, πολλές μικρές ποτοποιίες διακινούν τα προϊόντα τους χωρίς τα νόμιμα παραστατικά, τέλος υπάρχουν πολλές παράνομες ποτοποιίες οι οποίες λειτουργούν χωρίς καμία άδεια και διαθέτουν παράνομα τα προϊόντα τους στην αγορά. Στα καπνικά προϊόντα η φοροδιαφυγή συντελείται μέσω της λαθραίας εισαγωγής και διάθεσης προϊόντων καπνού.

Από ελέγχους που πραγματοποίησε η ΣΔΟΕ το 2010 έχουν ελεγχθεί πρατήρια υγρών καυσίμων και εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών. Ειδικότερα

ελέγχθηκαν οι διακινηθείσες ποσότητες υγρών καυσίμων με τη μέθοδο κλειστής αποθήκης, προκειμένου να διακριβωθεί τυχόν τέλεση αδικημάτων λαθρεμπορίας ή φοροδιαφυγής. Παράλληλα ελέγχθηκε και η ποιότητα του προς εμπορία υγρού καυσίμου δια χημικής αναλύσεως αντιπροσωπευτικού δείγματος.

Σε όσες περιπτώσεις διαπιστώθηκε ότι το σύνολο των πωλήσεων ξεπερνούσε το σύνολο των αγορών ή ότι απαγορευόταν η διάθεση στην κατανάλωση του ελεγχόμενου καυσίμου, καθόσον επρόκειτο περί αγνώστου προϊόντος, μη κανονικού ή νοθευμένου, εφαρμόστηκαν οι διατάξεις του Ν. 2960/01 περί λαθρεμπορίας, ήτοι κατάσχεση της παράνομης ποσότητας υγρού καυσίμου, ανακοίνωση της αξιόποινης πράξης της λαθρεμπορίας ενώπιον του εισαγγελέως και επιβολή σε βάρος των υπευθύνων πολλαπλού τέλους από το τριπλάσιο έως το πενταπλάσιο των δασμών κλπ φόρων που αναλογούν στην κατασχεθείσα ποσότητα υγρού καυσίμου.

Ελέγχθηκαν επίσης οι μεταφερόμενες με βυτιοφόρα οχήματα ποσότητες υγρών καυσίμων, προκειμένου να διακριβωθεί βάσει εγγράφων στοιχείων, η νόμιμη προέλευση, κατοχή και κυρίως η προηγούμενη καταβολή των δασμών και φόρων που αναλογούσαν στις μεταφερόμενες ποσότητες υγρών καυσίμων. Ακόμα ενεργήθηκαν έλεγχοι σε φορτηγά οχήματα προκειμένου να διακριβωθεί το είδος των υγρών καυσίμων που χρησιμοποιούνταν για την κίνηση αυτών, κατόπιν χημικής αναλύσεως δειγμάτων, που ελήφθησαν από τη δεξαμενή (ρεζερβουάρ) υγρών καυσίμων του οχήματος.

Επιπροσθέτως έχουν ελεγχθεί εταιρείες εμπορίας οινοπνευματωδών ποτών και εμφιαλωτές οινοπνεύματος. Εντοπίστηκαν σε εμπορευματοκιβώτια και αποθηκευτικούς χώρους μεγάλες ποσότητες καπνικών προϊόντων για τις οποίες δεν είχαν καταβληθεί οι αναλογούσες επιβαρύνσεις. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εντοπισμού παράνομου εργοστασίου παραγωγής τσιγάρων.

Ελέγχθηκαν επιπλέον οι συνθήκες εισαγωγής στη χώρα αυτοκινήτων που κυκλοφορούν με ξένες πινακίδες κυκλοφορίας και συνεπώς ατελώνιστων, προκειμένου να διακριβωθεί εάν συντρέχει περίπτωση τέλεσης εκ μέρους των κατόχων αυτών απλής τελωνειακής παράβασης ή λαθρεμπορίας. Εντοπίστηκαν πρόσωπα που εμπορεύονταν διάφορα προϊόντα τρίτων χωρών,

που εισήχθησαν στην Ελλάδα χωρίς την άδεια της αρμόδιας Τελωνειακής Αρχής και την προηγούμενη καταβολή των δασμών κλπ φόρων. Τα αποτελέσματα των ελέγχων έχουν ως ακολούθως: (βλ. Πίνακα 2.1).

Πίνακας 2.1 Αποτελέσματα ελέγχων Σ.Δ.Ο.Ε. από 01/01/2010 έως 31/12/2010.

	Έλεγχοι	Παραβάτες	Παραβάσεις	Ποσότητες Δεσμευθέντων	Ποσότητες Κατασχεθέντων	Διαφυγόντες Δασμοί/Φόροι
ΚΑΠΝΙΚΑ	292	20	22	0	255.207.505 Τεμάχια	116.719.423 €
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ	8.284	1.010	6.786	27.950 Λίτρα	42.250 Λίτρα	2.848.518 €
ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ	364	41	541	33 Φιάλες 579 Λίτρα	377 Φιάλες 7.467 Λίτρα	66.923 €
ΟΧΗΜΑΤΑ-ΜΗΧ/ΤΑ	814	224	236	181 Οχήματα	12 Οχήματα	51.920 €
ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ	8	9	9		2.812 Τεμάχια 5 Χαρτοκιβώτια	22.504 €
ΣΥΝΟΛΑ:	9.762	1.304	7.594	28.529 Λίτρα 33 Φιάλες 181 Οχήματα	255.210.317 Τεμάχια 5 Χαρτοκιβώτια 49.717 Λίτρα 377 Φιάλες 12 Οχήματα	119.709.289 €

Πηγή: Σ.Δ.Ο.Ε., (2011).

2.1.1.8 Φοροδιαφυγή κέντρων διασκέδασης και καταστημάτων Ψυχαγωγίας.

Ο χώρος της διασκέδασης θεωρείτε παραδοσιακά ως ένας χώρος στον οποίο υπάρχει γενικά μεγάλη φοροδιαφυγή και στον οποίο παράγεται και κινείται ένα μεγάλο ποσοστό του εισοδήματος που δημιουργείται στην παραοικονομία. Μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή είναι οι εξής:

- Μη έκδοση φορολογικών στοιχείων για τα παρεχόμενα είδη ή υπηρεσίες ή χρησιμοποίηση των ίδιων στοιχείων μία ή και περισσότερες φορές.
- Άσκηση παρεπόμενων ή δευτερευόντων οικονομικών δραστηριοτήτων (πχ. Πώληση λουλουδιών, φωτογραφιών, λειτουργία γκαρνταρόμπα κτλ.) οι οποίες δεν εμφανίζονται επισήμως ή στις οποίες πραγματοποιείτε φοροδιαφυγή.
- Μη έκδοση εισιτηρίων εισόδου από επιχειρήσεις που βάση νόμου έχουν υποχρέωση έκδοσης αυτών.
- Συνεργασία μουσικών με κέντρα διασκέδασης χωρίς επίσημα καταχωρημένα συμφωνητικά ή με συμφωνητικά, στα οποία η αμοιβή που αναγράφεται δεν είναι η πραγματική.
- Μετατροπή αιθουσών σε χώρους διασκέδασης για την κατασκευή των οποίων δεν εκδίδονται ή εκδίδονται ανακριβή φορολογικά στοιχεία και αφότου ολοκληρωθούν υπάρχει αφανής απασχόληση σε αυτούς κατηγοριών επιτηδευματιών (τραγουδιστών μουσικών, σερβιτόρων) με συνέπεια τη φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή.
- Με τη νοθεία και λαθρεμπορία ποτών και τη διάθεση τους στα κέντρα διασκέδασης. Η φοροδιαφυγή στον τομέα αυτό αγγίζει τεράστια χρηματικά ποσά.

Από ελέγχους που πραγματοποίησε η ΣΔΟΕ το 2010 σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο χώρο εστίασης και ψυχαγωγίας προκειμένου να διακριβωθεί η εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και κυρίως η έκδοση των προβλεπομένων φορολογικών στοιχείων. Τα αποτελέσματα των ελέγχων έχουν ως ακολούθως (Πίνακας 2.2):

Πίνακας 2.2 Αποτελέσματα ελέγχων Σ.Δ.Ο.Ε. σε χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας

	ΕΛΕΓΧΟΙ	ΠΑΡΑΒΑΤΕΣ	ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ
ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	8.473	3.971	563.129
ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑΣΚΕΛΑΣΗΣ- ΚΑΤ/ΜΑΤΑ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	9.896	4.931	139.572

Πηγή: Σ.Δ.Ο.Ε. , (2010)

2.1.1.9 Φοροδιαφυγή στις Τουριστικές επιχειρήσεις.

Στον τομέα του τουρισμού δραστηριοποιείται ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων με διαφορετικό πολλές φορές αντικείμενο. Η φοροδιαφυγή μπορεί και εδώ να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους όπως :

- Υποτιμολόγηση παρεχόμενων υπηρεσιών κυρίως στις οργανωμένες επισκέψεις τουριστών από το εξωτερικό, η οποία γίνεται με τη μέθοδο των διπλών συμβολαίων που συνάπτονται μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών (ξενοδοχεία, τουριστικές επιχειρήσεις του εξωτερικού και εσωτερικού).
- Ενοικίαση δωματίων τα οποία στην ανανέωση της άδειας που έχει χορηγηθεί έχουν καταχωρηθεί ως δωμάτια τα οποία δεν θα διατεθούν για εκμίσθωση.
- Μη έκδοση, ελλιπής ή ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων για παρεπόμενες ξενοδοχειακές υπηρεσίες, οι οποίες εμφανίζονται ότι περιλαμβάνονται στο «πακέτο», ενώ στην πραγματικότητα παρέχονται έναντι ιδιαίτερου τιμήματος, το οποίο δεν εμφανίζεται πουθενά. Τέτοιες υπηρεσίες

είναι η ενοικίαση θαλάσσιων μέσων ψυχαγωγίας, η χρήση ομπρελών, καθαριστηρίων, κομμωτηρίων τηλεφωνικών υπηρεσιών κ.α.

- Μη τήρηση, ελλιπής ή ανακριβής τήρηση του ειδικού βιβλίου κίνησης πελατών των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και κυρίως των επιχειρήσεων ενοικιαζόμενων δωματίων.

- Λήψη πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων από ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων, σκαφών αναψυχής με σκοπό τη διόγκωση των δαπανών που αφορούν επισκευές, συντήρηση, διαφήμιση, δαπάνες καυσίμων κ.α. με απώτερο στόχο τη μείωση των κερδών και του καταβλητέου ΦΠΑ.

2.1.1.10 Φοροδιαφυγή στον κλάδο υγείας

Ο τομέας της υγείας, λόγω του ισχύοντος ιατροασφαλιστικού συστήματος, των προσωπικών σχέσεων κ.λπ. αποτελεί έναν τομέα στον οποίο η παραοικονομία-φοροδιαφυγή βρίσκει ιδιαίτερα πρόσφορα έδαφος. Μία Ολυμπιάδα (7 δις ευρώ) ξοδεύει ο Έλληνας σε ιδιωτική βάση κάθε χρόνο για υπηρεσίες υγείας. Η συνολική παραοικονομία στον υγειονομικό τομέα είναι 1793,3 εκατ. ευρώ το οποίο αντιστοιχεί στο 26 – 29% των πληρωμών των χρηστών και στο 12% - 13,5% της συνολικής δαπάνης υγείας. Η φοροδιαφυγή των ιατρών πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο με την απόκρυψη εσόδων, είτε με τη μη έκδοση αποδείξεων παροχής υπηρεσιών, είτε με την αναγραφή σ' αυτές που εκδίδονται μικρότερων ποσών. Η μη έκδοση απόδειξης είναι δύσκολο να αποκαλυφθεί λόγω του ιατρικού απορρήτου και της αδυναμίας προσδιορισμού της φύσης των παρεχομένων από τον ιατρό υπηρεσιών. Τα φακελάκια που διακινούνται στον κλάδο της υγείας είναι τεράστια και ελάχιστα αυτά που βλέπουν το φως της δημοσιότητας και φθάνουν τελικά στη δικαιοσύνη. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, το ποσό της φοροδιαφυγής-παραοικονομίας στον κλάδο υγείας αγγίζει τα 1,8 δις ευρώ. Από αυτά περίπου 200 εκατ. ευρώ αντιστοιχούν στα γνωστά φακελάκια ενώ περίπου 1,6 δις. σε πληρωμές για αμοιβές χωρίς απόδειξη. Η αναζήτηση ποιοτικότερης φροντίδας

από πλευράς πολιτών καθώς ο χαμηλός βαθμός αντίστασης των ιατρών συντηρεί σε υψηλό βαθμό το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στον τομέα της υγείας.

2.1.1.11 Φοροδιαφυγή στο Διαδίκτυο

Η αλματώδης ανάπτυξη των διαφόρων υπηρεσιών που παρέχει το διαδίκτυο δεν θα μπορούσε να μην επηρεάσει και τον τομέα της φοροδιαφυγής. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες φοροδιαφυγής με τη χρήση του διαδικτύου είναι: η Δορυφορική πειρατεία, οι παραβάσεις προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων, οι απάτες σε βάρος οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, το διαδικτυακό εμπόριο – παροχή διαδικτυακών υπηρεσιών, η διενέργεια παράνομων τυχερών παιχνιδιών μέσω διαδικτύου – Online Καζίνο, η υποβολή απατηλών Δηλώσεων Φορολογίας Εισοδήματος.

Δορυφορική πειρατεία

Χρήστες του Διαδικτύου, με τη χρήση ειδικών δικτυακών συσκευών και λογισμικών, υποκλέπτουν, αποκρυπτογραφούν και διανέμουν παράνομα μέσω Διαδικτύου σε έτερους χρήστες τηλεοπτικό συνδρομητικό σήμα των καναλιών NOVA. Οι ανωτέρω παράνομες υπηρεσίες προσφέρονται στους έτερους χρήστες έναντι αγνώστου χρηματικού ποσού, χαμηλότερου της νόμιμης μηνιαίας συνδρομής (χωρίς καταβολή Φ.Π.Α.), δραστηριότητα από την οποία το Ελληνικό Δημόσιο έχει απώλειες σημαντικών εσόδων.

Παραβάσεις Προστασίας Πνευματικών Δικαιωμάτων

Χρήστες του Διαδικτύου δημιουργούν ιστοσελίδες και λογισμικά προγράμματα, τα οποία καθιστούν πρόσφορα προς απόκτηση προϊόντα αρχεία (κινηματογραφικές ταινίες, μουσική, λογισμικά) που προστατεύονται από τις διατάξεις του Νόμου «περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας», έναντι χαμηλότερου αντιτίμου. Η διαχείριση των ανωτέρω προϊόντων - αρχείων, σύμφωνα με την

Ελληνική και τη Διεθνή Νομοθεσία πρέπει να γίνεται από εταιρείες που έχουν κατοχυρώσει τα Πνευματικά τους δικαιώματα καταβάλλοντας στο Ελληνικό Δημόσιο τους αναλογούντες φόρους. Από την ανωτέρω δραστηριότητα, το Ελληνικό Δημόσιο έχει υποστεί οικονομική ζημία πολλών εκατομμυρίων ευρώ. Ενδεικτικά αναφέρεται σε πρόσφατη αστυνομική επιχείρηση ανακαλύφθηκε ηλεκτρονική ιστοσελίδα που διαμοίραζε κινηματογραφικά έργα και μουσικά άλμπουμ έχοντας 1.000.000 διαδικτυακούς χρήστες πελάτες της.

Απάτες σε βάρος οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Χρήστες του Διαδικτύου αφού έχουν φροντίσει να πληροφορηθούν για την ταυτότητα και τα πλήρη στοιχεία των εργοδοτών που έχουν αναλάβει την κατασκευή οικοδομικών έργων, εκμεταλλεύονται τις δυνατότητες ηλεκτρονικής υποβολής μέσω internet των Αναλυτικών Περιοδικών Δηλώσεων, δηλώνοντας εργαζόμενους και ημέρες απασχόλησης, που δεν αντιστοιχούν σε πραγματική απασχόληση. Ακολούθως, οι αρμόδιοι υπάλληλοι του ΙΚΑ, εντάσσουν αυτούς στους ασφαλισθέντες στο ΙΚΑ, όπου τους χορηγούν τα σχετικά ένσημα ασφάλισης και τις λοιπές παροχές που προκύπτουν από την ασφάλιση, προκαλώντας στο Ελληνικό Δημόσιο μεγάλη οικονομική ζημία. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε πρόσφατη αστυνομική επιχείρηση, μετά από 62 κατ' οίκον έρευνες διαπιστώθηκε τέτοιας μορφής απάτη δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ.

Διαδικτυακό Εμπόριο – Παροχή Διαδικτυακών Υπηρεσιών

Στο διαδίκτυο δημιουργούνται συνεχώς ιστοσελίδες – online καταστήματα, που πωλούν απομιμητικά προϊόντα, εκμεταλλευόμενοι τα εμπορικά σήματα μεγάλων εταιριών, χωρίς όμως να καταβάλλονται οι νόμιμοι δασμοί και φόροι. Επιπρόσθετα, στο διαδίκτυο διεξάγονται εκατομμύρια εμπορικές συναλλαγές (πωλήσεις, αγορές, διαφημίσεις, παροχή υπηρεσιών) χωρίς να καταβάλλεται φορολογία προς το Ελληνικό Δημόσιο.

Διενέργεια Παράνομων Τυχερών Παιγνίων μέσω διαδικτύου – Online

Καζίνο

Στο διαδίκτυο λειτουργούν ιστοσελίδες που έχουν ως αντικείμενο τη διενέργεια τυχερών παιχνιδιών τα οποία θα έπρεπε να διενεργούνται νόμιμα σε χώρους των Καζίνο. Ο ηλεκτρονικός τζόγος είναι πολύ ελκυστικός σε παίχτες τυχερών παιχνιδιών καθώς τους παρέχει την δυνατότητα μεγάλης ποικιλίας στοιχηματισμού καθώς και ευνοϊκότερα κέρδη σε περίπτωση επιτυχίας τους. Οι πολλές επιλογές στοιχηματισμού σε οτιδήποτε μπορεί κάποιος να φανταστεί, καθώς και το πλήθος των εταιριών που παρέχουν αυτήν την δυνατότητα δημιουργούν έναν μεγάλο ετήσιο τζίρο διαδικτυακού τζόγου. Οι εταιρίες αυτές εδρεύουν στην αλλοδαπή και δεν καταβάλλουν φόρους προς το Ελληνικό Δημόσιο. Τα χρήματα των Ελλήνων χρηστών - παικτών μεταφέρονται στην αλλοδαπή μέσω Ελληνικών τραπεζών. Αυτός ο ετήσιος τζίρος αγγίζει τα 5 δις. ευρώ σύμφωνα με τις υπηρεσίες της ΕΛΑΣ , και η απώλεια για το Ελληνικό δημόσιο πλησιάζει τα 2 δις. ευρώ.

Υποβολή Απατηλών Δηλώσεων Φορολογίας Εισοδήματος

Χρήστες του διαδικτύου, οι οποίοι έχουν φροντίσει να πληροφορηθούν με ακρίβεια για την ταυτότητα και τα πλήρη φορολογικά στοιχεία διαφόρων ατόμων, εκμεταλλεύονται τη διαδικασία υποβολής μέσω του διαδικτύου των Δηλώσεων Φορολογικού Εισοδήματος, και υποβάλλουν αυτές με ψευδή στοιχεία στις αρμόδιες ΔΟΥ, αποκομίζοντας έτσι παράνομα επιστροφές φόρων ή, εκμεταλλεόμενοι τα ψευδή πιστοποιητικά, προβαίνουν σε παράνομες οικονομικές συναλλαγές (εκδόσεις δανείων κλπ).

2.1.1.12 Φοροδιαφυγή «offshore» εταιριών.

Offshore ή αλλιώς εξωχώρια εταιρεία είναι αυτή που έχει την έδρα της στην αλλοδαπή και με βάση τη νομοθεσία της δραστηριοποιείται αποκλειστικά σε άλλες χώρες απολαμβάνοντας ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης. Δηλαδή

μία εταιρεία που έχει μία τυπική έδρα σε έναν από τους φορολογικούς παραδείσους χωρίς η ιδιοκτησία, η διαχείριση, το απασχολούμενο προσωπικό και η εν γένει δραστηριότητά της να συνδέεται καθ' οιονδήποτε τρόπο με την χώρα εγκαταστάσεώς της.

Το ανωτέρω οικονομικό σχήμα, μέσα σε ένα ευρύτερο θεσμοθετημένο ή μη πλαίσιο διεθνούς κίνησης κεφαλαίων και συναλλαγών, καταφέρνει να προσφέρει μία σειρά πλεονεκτημάτων όπως: μεταφορά των κερδών από χώρες με υψηλούς συντελεστές φορολογίας σε χώρες με χαμηλούς έως μηδενικούς, χαμηλούς έως και μηδενικούς έμμεσους φόρους, απαλλαγή από μία σειρά φόρων που συνήθως επιβάλλονται επί των ακινήτων (μεταβιβάσεων), των κληρονομιών και των κινητών αξιών (φόροι τόκων - μερισμάτων). Εκτός όμως των ανωτέρω, επιτυγχάνονται και μία σειρά πλεονεκτημάτων διοικητικής υφής, ιδιαίτερος σημαντικά, διότι έτσι καθιστούν εφικτό το ξέπλυμα χρήματος. Τέτοια είναι: η άρση κάθε δέσμευσης στην κυκλοφορία συναλλάγματος, το αυστηρότατο τραπεζικό απόρρητο, η απόλυτη ανωνυμία των κατόχων των μετοχών και η ύπαρξη εταιρειών με ένα και μόνον μέτοχο. Επίσης, κάποια παράγωγα πλεονεκτήματα θα μπορούσαν να είναι: η διασφάλιση της περιουσίας από ενδεχόμενους δανειστές, η απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων μεταξύ συζύγων, η εύκολη αποφυγή ελέγχων πόθεν έσχες, η εξαίρεση από τις ελεγκτικές διαδικασίες που καθιστούν ευκολότερη τη νομιμοποίηση εσόδων από κάθε μορφής οικονομικές δραστηριότητες.

Μία εκ των δημοφιλέστερων πρακτικών φοροδιαφυγής μέσω εικονικών συναλλαγών, είναι η αγορά των χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα λόγω της άυλης μορφής που έχουν πάρει καθώς και η διεθνοποίηση των χρηματαγορών, αποτελούν ιδεώδη προϊόντα για άμεση διακίνησή τους από και προς οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Πολλές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο χρηματοπιστωτικό τομέα, ιδρύουν offshore θυγατρικές σε διάφορα διεθνή υπεράκτια κέντρα. Το πρόβλημα στην πράξη αυτή, είναι ότι σχεδόν ποτέ δεν δηλώνεται στις αρχές τις χώρες εγκατάστασης των μητρικών εταιρειών, η ύπαρξη των υπεράκτιων θυγατρικών. Αποτέλεσμα είναι να διενεργούνται ελεύθερα συναλλαγές κατ' ουσίαν «διεταιρικές». Αυτές οι συναλλαγές μητρικής-θυγατρικής δεν διενεργούνται στα πλαίσια εμπορικών πράξεων αλλά είναι εικονικές. Ο

σκοπός των εικονικών αυτών συναλλαγών μπορεί να είναι εμπορικός (χειραγώγηση της τιμής του χρεογράφου), ή φορολογικός (η αποφυγή των onshore φόρων). Ακόμη η φοροδιαφυγή μέσω των offshore εταιριών πραγματοποιείται με την έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων. Οι αλλοδαπές εταιρείες που εδρεύουν σε φορολογικούς παράδεισους (tax heaven) παρουσιάζουν ότι προσφέρουν υπηρεσίες σε ελληνικές επιχειρήσεις. Για τις υπηρεσίες αυτές η εξωχώρια αλλοδαπή εταιρεία εκδίδει φορολογικά στοιχεία αξίας προς την ελληνική επιχείρηση. Η ελληνική επιχείρηση καταχωρεί τα εν λόγω στοιχεία στα λογιστικά βιβλία της ως δαπάνες μειώνοντας έτσι τα καθαρά κέρδη της. Στην πραγματικότητα όμως οι ως άνω αλλοδαπές εταιρείες ιδρύονται από τις ίδιες ελληνικές επιχειρήσεις-πελάτες τους, ενώ η μοναδική «υπηρεσία» που αυτές προσφέρουν είναι η έκδοση και μόνον αυτών των φορολογικών στοιχείων (χωρίς δηλαδή την πραγματική παροχή υπηρεσίας). Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ελληνική επιχείρηση διαφεύγει φόρο εισοδήματος μέσω της μείωσης των φορολογητέων κερδών της. Απ' την άλλη πλευρά, βέβαια, η χώρα της έδρας της offshore εταιρείας δεν προβλέπει φόρους ή όταν αυτό γίνει, η φορολογική επιβάρυνση επί των εταιρικών κερδών είναι μηδαμινή. Ως εκ τούτου το έσοδο της offshore εταιρείας από την «παροχή υπηρεσιών» προς την ελληνική επιχείρηση παραμένει αφορολόγητο.

2.1.3.13 Τοπικοί φόροι τέλη

Σε σύγκριση με άλλες χώρες, τα φορολογικά έσοδα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλά, ενώ ακόμη μικρότερη είναι η φορολογική της εξουσία. Τα περισσότερα φορολογικά της έσοδα προέρχονται από φόρους που εισπράττει η Κεντρική διοίκηση και αποδίδει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης. Για λόγους κυρίως οργανωτικών αδυναμιών των ΟΤΑ, αλλά και λόγω των προσωπικών σχέσεων και του πολιτικού κόστους που υπάρχουν έντονα σε τοπικό επίπεδο, οι τοπικές αρχές και ο διοικητικός μηχανισμός δεν επιμένουν στην εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν την είσπραξη φόρων και τελών, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται έντονα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Οι

περισσότερες επιβαρύνσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν ως βάση υπολογισμού την επιφάνεια των ακινήτων. Η φοροδιαφυγή στις επιβαρύνσεις αυτές γίνεται με την υποεκτίμηση της επιφάνειας των ακινήτων που έχει δηλωθεί στην αρμόδια υπηρεσία ή τη μη γνωστοποίηση των μετέπειτα επεκτάσεων του κτίσματος. Οι εκτιμήσεις που υπάρχουν είναι ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα τετραγωνικά μέτρα των ακινήτων είναι αρκετά υποεκτιμημένα με συνέπεια να υπάρχει σημαντική φοροδιαφυγή.

2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ

Με τον όρο φοροαποφυγή (*tax avoidance* ή *tax mitigation*) ονομάζουμε την εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίον δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές μέχρι, να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου. Διαφέρει από την έννοια της φοροδιαφυγής και ισορροπεί ανάμεσα στα πλαίσια ηθικού και νόμιμου (Παυλόπουλος, 1987) και (Fiege, 1979). Πρόκειται για την μη καταβολή φόρων λόγω κενών της νομοθεσίας. Το φαινόμενο της φοροαποφυγής δε συναντάται μόνο μέσα στα στενά όρια των κρατικών οντοτήτων, αλλά εμφανίζεται και σε διεθνές επίπεδο.

Μια ενέργεια για να θεωρηθεί ως ενέργεια φοροαποφυγής θα πρέπει να έχει τα παρακάτω τρία χαρακτηριστικά:

- Να υπάρχει το στοιχείο της ανειλικρίνειας, της εικονικότητας και της πλαστότητας.
- Την εκμετάλλευση των κενών, των ασαφειών και της κακής διατύπωσης της φορολογικής νομοθεσίας ή σε αντίθετη περίπτωση την εκμετάλλευση

δυνατοτήτων της φορολογικής νομοθεσίας οι οποίες δεν ήταν στην πρόθεση του νομοθέτη.

- Την μυστικότητα ώστε να αποφευχθεί η λήψη μέτρων που θα καλύψει τα σχετικά κενά της φορολογικής νομοθεσίας για φοροαποφυγή (International Fiscal Association, 1983).

Η έννοια της φοροαποφυγής είναι συγγενής με την έννοια της φοροδιαφυγής. Έτσι η φοροαποφυγή είναι η πλήρης ή μερική αποφυγή του φόρου. Επομένως, οι συνέπειες των δύο πράξεων (φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή) δεν διαφέρουν καθόλου μεταξύ τους. Διαφέρουν όμως σημαντικά από πολιτική και ηθική άποψη, γιατί στην φοροδιαφυγή υπάρχει καταστρατήγηση τόσο του πνεύματος όσο και του γράμματος του νόμου ενώ στην φοροαποφυγή υπάρχει καταστρατήγηση μόνο του πνεύματος του νόμου. Με την φοροαποφυγή οι φορολογούμενοι αποφεύγουν την καταβολή του φόρου με τρόπο ο οποίος δεν επιφέρει κυρώσεις για τους ίδιους. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται αντί του όρου «φοροαποφυγή» ο όρος «νόμιμη φοροδιαφυγή».

Η φοροαποφυγή στηρίζεται στις αδυναμίες της φορολογικής νομοθεσίας ή τις δυνατότητες που παρέχει, οι οποίες όμως δεν ήταν στις προθέσεις του νομοθέτη.

Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές ως μέσο φοροαποφυγής

Τα τελευταία πέντε χρόνια, παρατηρείται μία συνεχής αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών, παρά τις προσπάθειες που γίνονται για την έγκαιρη αποπληρωμή τους. Αυτή η έκβαση είναι αναμενόμενη, αν αναλογιστεί κανείς, τα κενά που υπάρχουν στην ελεγκτική και στην εισπρακτική διαδικασία. Η αλλαγή του παρόντος καθεστώτος απαιτεί χρόνο και αλλαγή προσανατολισμού από τις εκάστοτε υπηρεσίες και τα αρμόδια όργανα. Κατ' επανάληψη γίνονται προσπάθειες για διευκολύνσεις στην τακτοποίηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Παρόλα αυτά όμως, όλο και πιο έντονα παρατηρούμε ότι όσο και αν προσπαθούμε να τακτοποιήσουμε τέτοιου είδους οφειλές, αδυνατούμε.

Στον αντίποδα βέβαια, βρίσκονται και οι ληξιπρόθεσμοι οφειλέτες, οι οποίοι εσκεμμένα καθυστερούν οποιοσδήποτε πληρωμές και αποφεύγουν να υπαχθούν σε ρύθμιση, στην προσπάθειά τους να αποφύγουν την πληρωμή, αλλά ακόμα να μπουν σε ρύθμιση γίνεται μόνο και μόνο για να για εκδώσουν φορολογική ή ασφαλιστική ενημερότητα και σταματούν και πάλι να πληρώνουν. Άλλοτε πάλι δίνουν ένα 20% του προστίμου που τους αναλογεί και "σέρνονται" με το δημόσιο σε πολύχρονη δικαστική διαμάχη έχοντας το περιθώριο ωστόσο τελεσιδικίσει να μεθοδεύσουν τα πράγματα να την πτωχεύσουν και να κάνουν έναρξη με άλλη επωνυμία.

Η αναδιοργάνωση, η μετατόπιση του προσανατολισμού των ελεγκτικών μηχανισμών από τις μεγάλες βεβαιώσεις, στους επιτυχείς ελέγχους με υψηλά ποσοστά εισπραξιμότητας κατά τον χρόνο του καταλογισμού, η αναγνώριση του ρόλου και της σπουδαιότητας του εισπρακτικού μηχανισμού, οι νομοθετικές αλλαγές, οι διασταυρώσεις, η στόχευση, η εφαρμογή νέων τεχνικών είσπραξης και η αξιολόγηση όλων των δυνατοτήτων που ο νόμος πρέπει να προσφέρει είναι κάποιες από τις ενέργειες που επιβάλλεται να ληφθούν στη χώρα σήμερα.

2.3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πολλοί συγγραφείς έχουν μιλήσει για παραοικονομία αλλά ελάχιστοι από αυτούς έχουν δώσει ένα πλήρη και γενικά αποδεκτό ορισμό της, γιατί είναι ένα σύνθετο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο.

Παραοικονομία (underground / black economy) θεωρείται το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο ασκείται λαθραία και παράνομα. Το τμήμα αυτό της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο επίσημο εθνικό προϊόν, αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία, δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί και να καταγραφεί από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες, οπότε αποκαλύπτεται όταν οι καταναλωτικές δαπάνες εμφανίζονται υπερβολικά υψηλότερες από τα καταγεγραμμένα επισήμως συνολικά εισοδήματα. Η παραοικονομία σε πολλές χώρες είναι ένα μεγάλο

ποσοστό της συνολικής πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας, όπου η τελευταία αποτελείται από την επίσημη (μετρούμενη), την ανεπίσημη (άτυπη) και την παραοικονομία (νόμιμων και παράνομων πράξεων)².

Σύμφωνα με αρκετούς οικονομολόγους, η παραοικονομία, υπό ευρεία έννοια, αποτελείται από i) ένα μείγμα δραστηριοτήτων εκτός μηχανισμού της αγοράς (όπως η παραγωγή των νοικοκυριών) ii) από παράνομες δραστηριότητες εντός των πλαισίων της αγοράς (όπως η απαγορευμένη παραγωγή και διάθεση ουσιών) και iii) νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς οι οποίες δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους (όπως η φοροδιαφυγή). Και οι τρεις κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων λαμβάνουν χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οικονομικό έτος (Νάστας, 2006). Το φαινόμενο της παραοικονομίας έχει αναφερθεί και ως άτυπη οικονομία (informal economy), ανεπίσημη (unofficial), κρυφή (hidden), μαύρη (black), μη καταγεγραμμένη (unrecorded), σκιώδης (shadow), υπόγεια (underground), γκριζα (grey), παράλληλη (parallel), δυαδική (dual), οικονομία του λυκόφωτος (moonlight), μη παρατηρήσιμη (unobserved) κλπ. (Τάτσος, 1987)³.

Πολλές είναι οι μελέτες που έχουν δημοσιευθεί τα τελευταία χρόνια οι οποίες τοποθετούν την παραοικονομία στη χώρα μας σε πολύ υψηλά μεγέθη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κομισιόν τα οποία αναλύουμε στο 5^ο Κεφάλαιο η παραοικονομία στη χώρα μας φθάνει το 25% του ΑΕΠ, δηλαδή τα 50 δισ. Ευρώ, πολύ υψηλό σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη.

² Πηγή: <http://www.euretirio.com/2010/07/paraoikonomia.html#ixzz2FszVsLjs>

³ *Φορολογική Αποκέντρωση: Το φορολογικό σύστημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα*, Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα 1987.

2.3.1 ΑΙΤΙΕΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ως κυριότερες αιτίες ύπαρξης αυτού του φαινομένου θεωρούνται:

α) Ο βαθμός του κρατικού παρεμβατισμού (περιορισμοί, αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα), β) η κρατική γραφειοκρατία ,γ) η υψηλή φορολογική επιβάρυνση (φόροι, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης) , δ) το επίπεδο της ανεργίας , ε) η μη ορθολογική χρησιμοποίηση εκ μέρους του κράτους του προϊόντος των φορολογιών, στ) το υψηλό ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών στην οικονομία, σε σχέση με το ποσοστό εκείνων οι οποίοι προσφέρουν εξαρτημένη εργασία , ζ) το επίπεδο ευσυνειδησίας και κοινωνικοοικονομικών αξιών των ηγετών και των μελών μιας κοινωνίας , η) ο ρόλος του κράτους και οι δυνατότητες περιορισμού της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής , θ) η επιεικής τιμωρία των παρανομούντων.

Παρόλα αυτά, η ύπαρξη της παραοικονομίας εκτός από τις αρνητικές αυτές επιδράσεις, είναι γενικά αποδεκτό ότι ενισχύει τα εισοδήματα, την απασχόληση (απορροφά εργατικό δυναμικό), την ανταγωνιστικότητα και πιθανότατα την απόδοση των έμμεσων φόρων. Πολλές φορές η έννοια της παραοικονομίας ταυτίζεται με εκείνη της φοροδιαφυγής και αυτή είναι λανθασμένη τοποθέτηση. Η φοροδιαφυγή, μπορεί να συμβαίνει και στη νόμιμη οικονομία (άμεση και έμμεση φορολογία), αλλά είναι όμως βέβαιο ότι συμβαίνει πάντοτε στην παραοικονομία ιδίως εκείνη των φόρων εισοδήματος και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Η έννοια, συνεπώς, της φοροδιαφυγής είναι ευρύτερη της παραοικονομίας και οπωσδήποτε ενισχύει την τελευταία. Η φοροδιαφυγή συνδέεται με την «αδήλωτη οικονομία», ενώ η παραοικονομία με τη "μη καταγραφόμενη οικονομία".

2.3.2 ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Κάθε χώρα παράγει ένα επίπεδο προϊόντος το οποίο προσδιορίζεται από τις παραγωγικές της δυνατότητες και κάτω από ιδεατές προϋποθέσεις έπεται ότι παρατηρείται και καταγράφεται το τελικό προϊόν από τις εθνικολογιστικές υπηρεσίες. Συνήθως όμως αυτό δεν συμβαίνει στην πράξη διότι οι εθνικολογιστικές υπηρεσίες δεν είναι αλάνθαστες και δεν έχουν απεριόριστες δυνατότητες. Επιπροσθέτως, τα άτομα (εισοδηματίες / καταναλωτές) προσπαθούν, για δικούς τους λόγους (φορολογικούς / νομικούς), να αποκρύψουν προσωπικά στοιχεία τα οποία αναφέρονται στα εισοδήματα ή στην κατανάλωση τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την αδυναμία καταγραφής συνολικού προϊόντος της οικονομίας.

Ως επακόλουθο η παραοικονομία αναφέρεται κυρίως: στις αμοιβές από ιδιαίτερα μαθήματα, στα αδήλωτα εισοδήματα από διάφορες νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες, στις αμοιβές σε είδος, στις αμοιβές από μη κύρια απασχόληση / αυτοαπασχόληση / λαθρεργασία και στα εισοδήματα από παράνομες δραστηριότητες.

Είναι φανερό ότι οι εθνικολογιστικές υπηρεσίες αντικειμενικά αδυνατούν να καταγράψουν άμεσα αυτές τις δραστηριότητες και το παραγόμενο από αυτές προϊόν. Βασικές πηγές προσέγγισης των μεγεθών της παραοικονομίας είναι τα εθνικολογιστικά στοιχεία και οι δειγματοληπτικές έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών. Η λογική αυτή βασίζεται στη κλασική λειτουργία του εισοδηματικού κυκλώματος της οικονομίας, με βάση το οποίο οι δαπάνες των νοικοκυριών ταυτίζονται με το ακαθάριστο εισόδημα των επιχειρήσεων και του κράτους. Η μη ταύτιση συνεπώς του ύψους της κατανάλωσης των νοικοκυριών (ιδιωτικής κατανάλωσης) με εκείνη των εθνικών λογαριασμών, οδηγεί στον προσδιορισμό του όγκου της παραοικονομίας και στη διαπίστωση ότι το εθνικό προϊόν είναι υποεκτιμημένο.

2.3.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η διαφεύγουσα τη μέτρηση οικονομική δραστηριότητα ασκεί ποικίλες στρεβλωτικές επιδράσεις στην οικονομική διάρθρωση, στη διανομή του εισοδήματος, στη δημοσιονομική κατάσταση, στην παραγωγικότητα και διεθνή ανταγωνιστικότητα μιας χώρας.

Το υψηλό ποσοστό παραοικονομίας αποκαλύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας δεν καταγράφεται από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες, με συνέπεια το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (Α.Ε.Π.)⁴, που εμφανίζουν οι εθνικοί λογαριασμοί να είναι σοβαρά υποεκτιμημένο. Αυτό συνεπάγεται λανθασμένο και αναποτελεσματικό προγραμματισμό στόχων οικονομικής πολιτικής, γιατί η παραοικονομία μπορεί να εξουδετερώσει μέτρα πολιτικής που βασίζονται μόνον στην επίσημη οικονομία. Επιπλέον, η λειτουργία των παραοικονομούντων εκτός του ισχύοντος πλαισίου της αγοράς και των νόμων συνεπάγεται αθέμιτο ανταγωνισμό και δυπερκέρδη. Η υποεκτίμηση επίσης του ΑΕΠ, οδηγεί σε υποβάθμιση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας και σε λανθασμένα συμπεράσματα, τα οποία όμως θα καθορίσουν την ασκούμενη οικονομική πολιτική. Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού παραοικονομίας συνοδεύεται με σημαντική φοροδιαφυγή, η οποία έχει ως επακόλουθο μειωμένα φορολογικά έσοδα και μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα.

Πολλές από τις συνέπειες της παραοικονομίας ταυτίζονται με αυτές της φοροδιαφυγής στις οποίες θα αναφερθούμε εκτεταμένα στο επόμενο κεφάλαιο.

⁴ Το Α.Ε.Π. αποτελεί τον οικονομικό εκείνο δείκτη ο οποίος εκφράζει τη συνολική παραγωγή ή το συνολικό εισόδημα. Σε μεγάλο βαθμό εκφράζει το βιοτικό επίπεδο και την ανάπτυξη της οικονομίας στην οποία αναφέρεται.

2.3.4 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

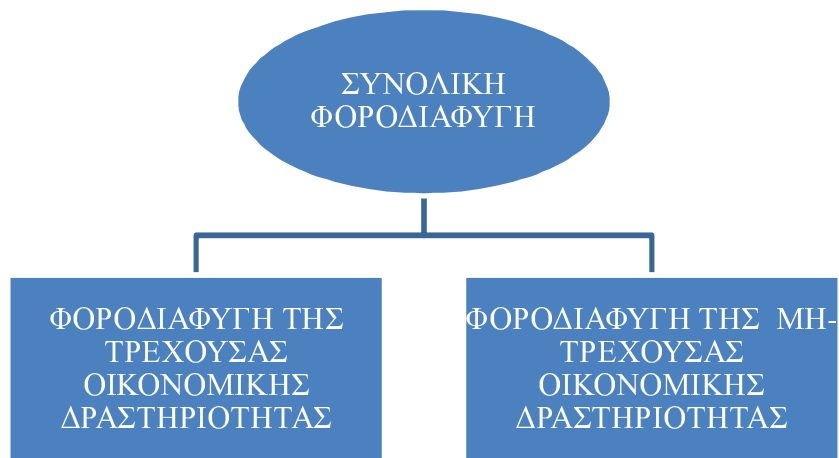
Η αντιμετώπιση της παραοικονομίας επιβάλλει την ορθολογική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και την παραδειγματική συμπεριφορά των διοικούντων. Παράλληλα, απαιτείται απλοποίηση και εκλογίκευση των νομοθετικών πλαισίων με την αποφυγή της συχνής αλλαγής των νόμων και της πανσπερμίας των νομοθετικών διατάξεων για το ίδιο αντικείμενο. Είναι επιβεβλημένο, συνεπώς, ο νομοθέτης να καθορίσει επακριβώς τις παράνομες δραστηριότητες (εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, μαστροπεία κλπ) και τότε οι νόμιμες πράξεις καθίστανται παράνομες (όταν δεν δίδεται απόδειξη είσπραξης κάποιου ποσού) και τις αντίστοιχες αυστηρές ποινές και κυρώσεις. Τέλος, είναι σκόπιμο να αποφεύγονται τα οικονομικά προγράμματα που βασίζονται σε μείωση των πραγματικών μισθών και των ημερομισθίων γιατί ωθούν τους εργαζόμενους και τους ανέργους στην παραοικονομία για να αποκτήσουν τα εισοδήματα εκείνα που τους εξασφαλίζουν ένα ανεκτό επίπεδο επιβίωσης.

2.4 ΣΧΕΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Έχοντας υπόψη μας όσα αναφέραμε παραπάνω για την φοροδιαφυγή και την παραοικονομία είμαστε σε θέση να μελετήσουμε και να συγκρίνουμε τις δύο αυτές έννοιες. Το υπόβαθρο της παρακάτω ανάλυσης βασίζεται σε δυο σημαντικά άρθρα του Βασίλειου Μανεσιώτη⁵ (1990) (1994). Αρχικά η φοροδιαφυγή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Πρώτον, η φοροδιαφυγή που σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (εισόδημα συντελεστών παραγωγής του τρέχοντος οικονομικού έτους κ.λπ.) και δεύτερον, φοροδιαφυγή που δε σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (φορολογία μεταβιβάσεως κληρονομιών κλπ.) (βλ. Διάγραμμα 2.2).

⁵ Διευθυντής Τομέα Κατάρτισης Κρατικού Προϋπολογισμού Τράπεζας της Ελλάδας.

Διάγραμμα 2.2 Συνολική φοροδιαφυγή

Αρχικά μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι εφόσον η φοροδιαφυγή σχετίζεται με την τρέχουσα και μη- τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και η παραοικονομία μόνο με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι δυο υπό εξέταση έννοιες ταυτίζονται.

Αλλά οι μεγαλύτερες και πιο περίπλοκες διαφορές μεταξύ της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής δεν στρέφονται στη μη-τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα αλλά στην περίπτωση της τρέχουσας οικονομικής δραστηριότητας. Οι διαφορές αυτές γίνονται κατανοητές με τη βοήθεια του παρακάτω πίνακα (βλ. Πίνακα 2.3).

Πίνακας 2.3 Σχέση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

Συνολικά εισοδήματα Συντελεστών Παραγωγής (και ποσά των έμμεσων φόρων) που πρέπει να καταγραφούν και να αποδοθούν στις οικονομικές υπηρεσίες. (δραστηριότητες φοροδιαφυγής η μη φοροδιαφυγής)	Συνολική τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί στους Εθνικούς Λογαριασμούς. (Κρυμμένη και παρατηρήσιμη οικονομία)		
		Καταγραφόμενη	Μη καταγραφόμενη
	Δηλωμένες δραστηριότητες	I Όχι φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	II Όχι φοροδιαφυγή Παραοικονομία
	Μη-δηλωμένες δραστηριότητες	III Φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	IV Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία

Ο ανωτέρω πίνακας εξηγεί τη σχέση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Πιο συγκεκριμένα η οριζόντια διάσταση επεξηγεί την τρέχουσα δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί σύμφωνα με τους ορισμούς που δίνονται παραπάνω αλλά για κάποιους λόγους ένα κομμάτι αυτής δεν καταγράφεται. Έτσι έχουμε δύο διαστάσεις της παραοικονομίας (καταγραφόμενη και μη καταγραφόμενη). Η κάθετη διάσταση περιλαμβάνει τα εισοδήματα που προκύπτουν από τη συνολική οικονομική δραστηριότητα και φορολογούνται άμεσα και τις τρέχουσες συναλλαγές που φορολογούνται έμμεσα. Από την παραπάνω ταξινόμηση μπορούμε να διακρίνουμε 4 τεταρτημόρια.

Στο πρώτο τεταρτημόριο (I) έχουμε την ιδανική κατάσταση χωρίς φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Στην περίπτωση αυτή οι φορολογικές αρχές είναι ενήμερες και μπορούν να ανιχνεύσουν ολόκληρη την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Παράλληλα κάθε υπόχρεος είναι τόσο

γενναιόδωρος που δεν αποκρύπτει το πραγματικό εισόδημα (ή οι οικονομικές υπηρεσίες είναι τόσο αποτελεσματικές που μπορούν ελέγξουν τον καθένα φορολογούμενο). Με άλλες λέξεις το πρώτο τεταρτημόριο είναι η περίπτωση που δεν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ δυνητικού παραοικονομούντα και του ρυθμιστή.

Στο δεύτερο τεταρτημόριο (II) μπορούμε να διακρίνουμε μια όχι και τόσο κοινή περίπτωση κατά την οποία αν και η προστιθέμενη αξία μερικών δραστηριοτήτων, για διάφορους λόγους, δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς εντούτοις τα αντίστοιχα εισοδήματα που αποκτώνται δηλώνονται κανονικά και οι φόροι που αντιστοιχούν σε αυτά τα εισοδήματα πληρώνονται από τους υπόχρεους. Στην περίπτωση δύο (II) εμπίπτουν κυρίως νέες οικονομικές δραστηριότητες για τις οποίες δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο με αποτέλεσμα να μην παρακολουθούνται από τις στατιστικές υπηρεσίες.

Στο τρίτο τεταρτημόριο (III) μπορούμε να δούμε την περίπτωση φοροδιαφυγής χωρίς παραοικονομία. Σε αυτήν την περίπτωση οι Εθνικοί Λογαριασμοί καταγράφουν την προστιθέμενη αξία στην οικονομία από κάποιες δραστηριότητες, αλλά τα εισοδήματα και οι συναλλαγές από αυτές τις δραστηριότητες δεν δηλώνονται.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα λόγω της ραγδαίας αύξησης της οικοδομικής δραστηριότητας ως το 2008 ήταν η εκτεταμένη απόκρυψη εισοδημάτων από τους οικοδόμους. Η προστιθέμενη αξία μιας οικοδομής μπορεί να καταγραφεί αυτοί όμως που καρπώνονται τα αντίστοιχα εισοδήματα φοροδιέφευγαν σε μεγάλη κλίμακα.

Στο τέταρτο (IV) τεταρτημόριο συναντάμε την περίπτωση συνύπαρξης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Στην περίπτωση αυτή τα εισοδήματα που εισρέουν από την παραοικονομία όχι μόνο διαφεύγουν από τις στατιστικές υπηρεσίες αλλά και οι αντίστοιχοι φόροι αυτών των εισοδημάτων δεν εισπράττονται από τις οικονομικές υπηρεσίες.

Παραπάνω αποδείξαμε ότι στο τέταρτο (IV) τεταρτημόριο τα δυο φαινόμενα συνυπάρχουν χωρίς να ταυτίζονται. Στο βαθμό όμως που η

φοροδιαφυγή είναι αιτία της παραοικονομίας και ανεξάρτητα από την εννοιολογική διαφορά τους, τότε επιφέρουν σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα στο οικονομικό σύστημα και ο περιορισμός του ενός εκ των δυο θα μπορούσε να οδηγήσει και στον περιορισμό του άλλου.

Άρα όταν και μόνον όταν τα τεταρτημόρια I, II, III διαφεύγουν οποιασδήποτε αναλύσεως στη χάραξη οικονομικής πολιτικής (αγνοούνται οι ορισμοί των εννοιών) και ταυτόχρονα οι συνέπειες των δυο φαινομένων στο IV τεταρτημόριο είναι ίδιες στην καταγραφόμενη οικονομία, τότε και μόνον τότε παραοικονομία και φοροδιαφυγή ταυτίζονται από την άποψη των ενιαίων πολιτικών περιορισμού τους. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις οι φορείς ασκήσεως οικονομικής πολιτικής, κατά παράβαση των ορισμών των δυο φαινομένων, μπορούν να χρησιμοποιούν τις δυο έννοιες σαν να σημαίνουν το ίδιο πράγμα.

Ασφαλώς οι δυο προϋποθέσεις όχι μόνον δεν ισχύουν συν τω χρόνο αλλά και κάθε μια ξεχωριστά. Αυτό γιατί όσο αφορά την πρώτη προϋπόθεση είναι αδύνατο να αγνοήσουμε τις περιπτώσεις I, II, III γιατί έτσι θα ήταν σαν να αγνοούμε τους ορισμούς των δυο φαινομένων.

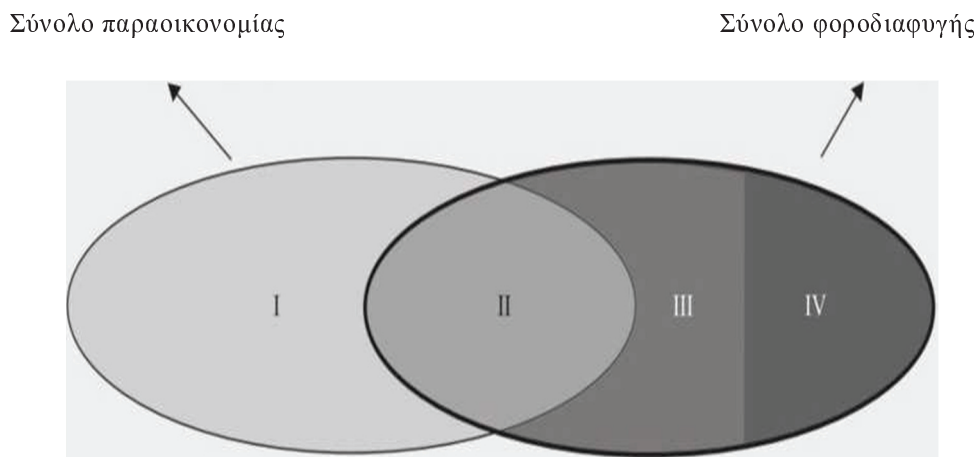
Σχετικά με την δεύτερη προϋπόθεση είναι επίσης αδύνατον οι συνέπειες στην καταγραφόμενη οικονομία και κατά συνέπεια οι τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας να είναι ταυτόσημες ακόμα και στην ακραία περίπτωση να αγνοούμε τους ορισμούς των δυο εννοιών.

Συνοψίζοντας λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι εξαιτίας του ότι η παραοικονομία σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ερευνητές, αυτό αντικατοπτρίζει τη δυσκολία που αντιμετωπίζουμε όταν αποφασίζουμε να ασχοληθούμε με το εν λόγω αντικείμενο.

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό θέμα είναι η διάκριση της παραοικονομίας από την φοροδιαφυγή. Παρά τις ουσιώδεις διαφορές τους και τα στρεβλά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ταυτοποίηση των δυο εννοιών ελάχιστοι έχουν ασχοληθεί με το εν λόγω ζήτημα ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Μέσα από την ανάλυση μας αποδεικνύεται με σαφήνεια ότι κάτω από πολύ αυστηρές, μη ρεαλιστικές υποθέσεις οι δυο έννοιες ταυτίζονται από πλευράς συνεπειών και κατ' επέκταση εξεύρεσης ενιαίων πολιτικών περιορισμού τους.

Το Διάγραμμα 2.3 που ακολουθεί περιέχει τα προαναφερόμενα από τον Πίνακα 2.3.

Διάγραμμα 2.3 Σύνολο παραοικονομίας και φοροδιαφυγής .

Πηγή: Καλυβιανάκης κ.α. (1993).

I: Οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. Παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή.

II: Οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται και τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή.

III: Η προστιθέμενη αξία καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία, π.χ. αγροτική παραγωγή και οικοδομική δραστηριότητα. Φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία.

IV: Το τμήμα της φοροδιαφυγής που δεν συνδέεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, π.χ. φοροδιαφυγή στις μεταβιβαστικές πληρωμές, στη φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών, στα τέλη κυκλοφορίας. Φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία.

Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η παραοικονομία έχουν σημαντική επίδραση στη δομή των φορολογικών εσόδων και επιδρούν αναλόγως στην ανάπτυξη της κάθε χώρας. Η Ελλάδα ως κράτος μέλος της ευρωπαϊκής ένωσης δεν πρέπει να δρα ανεξάρτητα, αλλά βάσει κοινών κανόνων και στρατηγικής που διέπουν το σύνολο των χωρών της Ε.Ε..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΙΤΙΑ-ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ-ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελεί πλέον τη βασικότερη αιτία της δεινής οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η χώρα σήμερα γι' αυτό και η ανάλυση αυτού του κεφαλαίου κρίνεται απαραίτητη. Βλέποντας κανείς την σημερινή κατάσταση της οικονομίας αντιλαμβάνεται πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Είναι γεγονός πως σχεδόν σε κάθε τομέα της οικονομίας υπάρχει πληθώρα μεθόδων φοροδιαφυγής και συστηματική εξέλιξή τους, ως απάντηση σε καινούρια, συνήθως αποσπασματικά μέτρα και αποφάσεις που φαντάζουν ανίκανες να υπερκεράσουν την εφευρετικότητα των φοροφυγάδων. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε και θα αναλύσουμε τις αιτίες, τις συνέπειες και τα μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

3.1 ΑΙΤΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Στην Ελλάδα το πρόβλημα της μη καταβολής φόρων έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και στις τρεις μορφές που συναντάται στην παγκόσμια οικονομία, τη φοροδιαφυγή, τη φοροαποφυγή και την παραοικονομία. Έρευνα⁶ του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος (Ο.Ε.Ε.) και του Τμήματος Στατιστικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών με θέμα «Μέτρηση της Φορολογικής Συνείδησης» το 2010, οδήγησε σε εντυπωσιακά συμπεράσματα.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οκτώ στους δέκα ερωτηθέντες (ποσοστό 80,2%) εκτιμούν ότι οι φορολογούμενοι που φοροδιαφεύγουν το πραγματοποιούν,

⁶ Η έρευνα για τη μελέτη εκπονήθηκε σε δείγμα 747 ατόμων άνω των 18 σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη από 20-30 Ιανουαρίου 2010. <http://www.voria.gr/index.php?module=news&func=display&sid=12696>

επειδή «υπάρχει μικρή πιθανότητα εντοπισμού τους» από τις φοροελεγκτικές αρχές που είναι αρμόδιες για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Επίσης το 17,9% των ερωτηθέντων είναι διατεθειμένο να πάρει το ρίσκο της απόκρυψης των εισοδημάτων του, αν γνωρίζει ότι είναι πολύ πιθανό να εντοπισθεί από τις φορολογικές αρχές.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν το 45% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι «αν θελήσει να αποκρύψει τα εισοδήματά του από την εφορία, μπορεί να το πραγματοποιήσει». Μάλιστα το 12,2% των ερωτηθέντων παραδέχτηκε ότι έχει επιχειρήσει να εξαπατήσει την εφορία αναφορικά με τα πραγματικά του εισοδήματα.

Θετικό ήταν ότι οι 8 στους 10 συμμετέχοντες, θεωρούν ότι είναι ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν τα πραγματικά τους εισοδήματα.

Βέβαια αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δηλώσεις των νέων και του δυναμικού ηλικιακά τμήματος του ενεργού πληθυσμού οι οποίοι αποκάλυψαν ότι είναι πρόθυμοι να αποκρύψουν τα εισοδήματά τους.

Χαρακτηριστική ήταν η αιτιολόγηση της φοροδιαφυγής που πρόσφεραν οι ερωτηθέντες. Δήλωσε το 50% ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί μια λογική αντίδραση σε ένα διεφθαρμένο κράτος.

Συμπερασματικά προκύπτει ότι η αδυναμία σύλληψης των φοροφυγάδων και η έκταση της διαφθοράς αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τον καθορισμό της φορολογικής συμπεριφοράς των πολιτών. Για τη χώρα μας οι εργασίες μέτρησης της φοροδιαφυγής, καθώς και των αιτίων που την προκαλούν, είναι είτε αποσπασματικές, είτε υιοθετούν αμφίβολης καταλληλότητας για την ελληνική περίπτωση μεθοδολογίες και το όλο θέμα παραμένει εν πολλοίς αδιερεύνητο. Το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα έχει καταγραφεί από διάφορους διεθνείς οργανισμούς. (Πίνακας 3.1).

Πίνακας 3.1. Αποσπάσματα Εκθέσεων Οικονομικών Φορέων για την Ελλάδα

<p>ΟΟΣΑ</p>	<p>Στην τελευταία έκθεσή του για την Ελλάδα (Ιούλιος 2009) αναφέρει ότι το μέγεθος παραοικονομίας εκτιμάται μεταξύ 25% και 37% του ΑΕΠ. Οι εκτιμήσεις αυτές βασίζονται σε δικά του στοιχεία, αλλά και σε μελέτες ξένων και ελλήνων μελετητών (Δανόπουλος, Κάτσιος, Τάτσος, Φλεβοτόμου, Ματσαγκάνης κ.α.). Στην παραπάνω έκθεση αναφέρεται επίσης ότι, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις (Schneider 2009), το ποσοστό της παραοικονομίας στην Ελλάδα σήμερα είναι στο 25% του ΑΕΠ, από 29% που ήταν στις αρχές της δεκαετίας. Η εν λόγω έκθεση του ΟΟΣΑ κάνει αναφορά και σε εκτίμηση των Φλεβοτόμου και Ματσαγκάνη (2007), σύμφωνα με την οποία ποσοστό 10% του εισοδήματος δεν δηλώνεται με αποτέλεσμα τα φορολογικά έσοδα να είναι μειωμένα κατά 26%.</p>
<p>ΔΝΤ</p>	<p>Σε ειδική έκθεσή του με τίτλο Hiding in the Shadows (2002) αναφέρει ότι το ποσοστό παραοικονομίας στην Ελλάδα την περίοδο 1999 – 2001 ήταν 30% του ΑΕΠ.</p>
<p>ΙΟΒΕ</p>	<p>Σε σχετική μελέτη (Τάτσος, «Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», 2001) υπολογίζεται το μέγεθος της παραοικονομίας το 1997 στο 36,7% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία που περιγράφεται στη συγκεκριμένη μελέτη, το ύψος των μη καταβαλλόμενων φόρων που αντιστοιχούν σε αυτό το μέγεθος της παραοικονομίας υπολογίζεται στο 14,6% του ΑΕΠ</p>
<p>ΚΕΠΕ</p>	<p>Σε μελέτη με τίτλο «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις» (Κανελλόπουλος, Κουσουλάκος, Ράπανος – 1995), συγκρίνοντας τη φορολογική βάση (ύψος και διάρθρωση της εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης, όπως προκύπτει από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών και τους Εθνικούς Λογαριασμούς) με τα αντίστοιχα έσοδα από ΦΠΑ, έκανε εκτίμηση της φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ για το 1988, για το σύνολο των κλάδων στο 38% των πραγματικών φορολογικών εσόδων του αντίστοιχου έτους, ενώ διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές ως προς τη φοροδιαφυγή μεταξύ των κλάδων</p>

<p>ΤτΕ</p>	<p>Στην τελευταία της Ενδιάμεση Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική (Οκτώβριος 2009) κάνει αναφορά στις μελέτες του ΙΟΒΕ (Τάτσος 2001) και του ΚΕΠΕ (Κανελλόπουλος, Κουσουλάκος, Ράπανος – 1995). Επιπλέον, στην έκθεσή της η ΤτΕ σημειώνει ότι, σύμφωνα με ενδείξεις από την πορεία των εσόδων, η φοροδιαφυγή σημείωσε μεγάλη έξαρση τους τελευταίους δέκα περίπου μήνες, παρά τα μέτρα που είχαν θεσπιστεί για τον περιορισμό της τον Αύγουστο του 2007 και στις αρχές του 2008</p>
<p>Ε.Ε.</p>	<p>Μελέτη για την περίοδο 2000-2006 εκτιμά ότι το ελληνικό κράτος δεν εισέπραξε το 30% του ποσού του Φ.Π.Α. που έπρεπε να μπει στο ταμείο του. Μόνο για το 2006 η φοροδιαφυγή από το Φ.Π.Α. εκτιμάται στα 6,5 δις €</p>

Επιπλέον παρατίθενται κάποιοι από τους πίνακες της έρευνας αυτής:

Πίνακας 3.2 Δείκτης Ηθικής.

ΣΥΝΟΛΟ	30,97
ΦΥΛΟ	
ΑΝΔΡΕΣ	32,81
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	28,83
ΗΛΙΚΙΑ	
<29	40,49
30-44	41,28
45-59	24,62
60+	20,11
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
ΑΝΩΤΑΤΗ	32,70
ΑΝΩΤΕΡΗ	29,58
ΜΕΣΗ	22,25
ΤΙΠΟΤΑ	12,50
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
ΠΟΛΥ ΔΥΣΚΟΛΗ	32,11
ΔΥΣΚΟΛΗ	28,47
ΑΝΕΚΤΗ	32,05
ΑΝΕΤΗ	39,69
ΠΟΛΥ ΑΝΕΤΗ	30,36
ΠΕΡΙΟΧΗ	
ΑΘΗΝΑ	29,72
ΘΕΣ/ΚΗ	32,77

Πηγή: Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2010.

Πίνακας 3.3 Δείκτης Διάχυσης.

ΣΥΝΟΛΟ	45,8
ΦΥΛΟ	
ΑΝΔΡΕΣ	48,4
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	42,8
ΗΛΙΚΙΑ	
<29	46,3
30-44	51,3
45-59	44,5
60+	40,5
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
ΑΝΩΤΑΤΗ	44,4
ΑΝΩΤΕΡΗ	48
ΜΕΣΗ	38
ΤΙΠΟΤΑ	75
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	
ΠΟΛΥ ΔΥΣΚΟΛΗ	56,3
ΔΥΣΚΟΛΗ	42,1
ΑΝΕΚΤΗ	41,7
ΑΝΕΤΗ	49,6
ΠΟΛΥ ΑΝΕΤΗ	46,4
ΠΕΡΙΟΧΗ	
ΑΘΗΝΑ	45,7
ΘΕΣ/ΚΗ	45,8

Πηγή: Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2010 .

Στον πίνακα 3.2 ο δείκτης κινείται μεταξύ 0 και 100. Τιμή πάνω του 50 υποδεικνύει ότι συμφωνούν πως εάν το κράτος είναι διεφθαρμένο, είναι προτιμότερη η φοροδιαφυγή. Στον πίνακα 3.3 (επίσης ο δείκτης κινείται

μεταξύ 0 και 100) όσο μικρότερη τιμή έχει ο δείκτης, τόσο πιο σοβαρό αδίκημα θεωρούν οι ερωτηθέντες τη φοροδιαφυγή.

Παρακάτω παραθέτουμε και αναλύουμε τα αίτια της φοροδιαφυγής:

α) Η ίδια την φύση του ανθρώπου.⁷

Με βάση την θεμελιώδη υπόθεση της Νεοκλασικής Οικονομικής Επιστήμης, ο άνθρωπος είναι ορθολογιστής, εγωιστής, μεγιστοποιητής χρησιμότητας (rational, self-interested, utility maximizer). Αυτή η υπόθεση αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μέρος της ανθρώπινης προσωπικότητας και συμπεριφοράς. Η φοροδιαφυγή σκοπό έχει την πληρωμή λιγότερου ή καθόλου φόρου. Ο φόρος είναι ένα ποσό χρημάτων που αντιστοιχεί σε μια «χρησιμότητα» (utility) για τον φορολογούμενο και συνιστά απώλεια αυτής της χρησιμότητας για τον συγκεκριμένο άνθρωπο. Επομένως, η αναμενόμενη αντίδραση του φορολογουμένου, σύμφωνα με το παραπάνω μοντέλο της ανθρώπινης συμπεριφοράς, είναι να κάνει κάθε προσπάθεια για να προστατευθεί από αυτήν την απώλεια χρησιμότητας.

β) Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές.

Γνωρίζουμε ότι όσο υψηλότερη είναι η φορολογία που επιβάλλεται τόσο μεγαλύτερες θα είναι οι προσπάθειες των φορολογουμένων να φοροδιαφύγουν, αυτό γιατί το αναμενόμενο κέρδος από την φοροδιαφυγή μεγαλώνει πολύ και έτσι είναι διατεθειμένοι να καταβάλουν και μεγαλύτερο ακόμα κόστος προσπαθειών για να το επιτύχουν. Οι καμπύλες του Laffer και Gutman δείχνουν ότι μετά από ένα σημείο αύξησης φορολογικών συντελεστών, τα έσοδα του κράτους αυξάνονται αντί να μειώνονται. Βέβαια υπάρχει και αντίθετη άποψη που ισχυρίζεται ότι η αύξηση του αναμενόμενου κέρδους από την φοροδιαφυγή εξουδετερώνεται από ένα άλλο φαινόμενο: ο φορολογούμενος με την αύξηση των συντελεστών γίνεται φτωχότερος και αυτό σημαίνει, με βάση τον «Νόμο της Αυξανόμενης Αποστροφής για τον Κίνδυνο με την αύξηση του εισοδήματος

⁷ Γιώργος Γκουμπαντισάς, Δικηγόρος, Υποψ. Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ. (Ε.Μ.Λ.Ε., Μετ. Δίπλ. Α.Π.Θ.)

και το αντίστροφο, ότι καθίσταται πιο επιφυλακτικός απέναντι στον κίνδυνο απ' ό,τι ήταν πριν, άρα η απόφαση για φοροδιαφυγή γίνεται δυσκολότερη. Βέβαια το πρόβλημα της άποψης αυτής είναι ότι παίρνει σαν δεδομένο ότι η αύξηση των φορολογικών συντελεστών κάνει τον φτωχό φτωχότερο, όμως αυτό είναι ένα μεταγενέστερο στάδιο, αφού ο φορολογούμενος αντιδρά άμεσα στην αύξηση των συντελεστών με φοροδιαφυγή για να αποφύγει ακριβώς αυτή την μείωση του πλούτου του.

Μπορούμε να πούμε ότι η φοροδιαφυγή και η συμμόρφωση στους φόρους είναι σαν δύο υποκατάστατα αγαθά (substitutive goods). Αν η τιμή της συμμόρφωσης αυξηθεί εξαιτίας των υψηλών φορολογικών συντελεστών οι φορολογούμενοι πιθανότατα θα επιλέξουν φοροδιαφυγή και σ' αυτήν την περίπτωση το αποτέλεσμα της υποκατάστασης (η απώλεια των χρημάτων για το κράτος λόγω αλλαγής συμπεριφοράς των φορολογουμένων) μπορεί να είναι μεγαλύτερο από την αύξηση στα έσοδα του κράτους συνεπεία της αύξησης των συντελεστών. Στην περίπτωση αυτή η ελαστικότητα της ζήτησης για συμμόρφωση με το φορολογικό σύστημα θα είναι πολύ μεγάλη και οι φορολογούμενοι θα ανταποκριθούν άμεσα σε μια αύξηση της τιμής της συμμόρφωσης (υψηλότεροι συντελεστές) με μείωση της ζήτησής τους γι' αυτήν, δηλ. θα προτιμήσουν τη φοροδιαφυγή. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης, τόσο μεγαλύτερο είναι το όφελος από την απόκρυψη φορολογητέας ύλης και κατά συνέπεια, τόσο μεγαλύτερο το κίνητρο για φοροδιαφυγή.

γ) Η οργάνωση και το επίπεδο των φοροτεχνικών υπηρεσιών (Ποιοτικοί και ποσοτικοί έλεγχοι) .

Η σωστή οργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών και ο εξοπλισμός τους με σύγχρονα μέσα, περιορίζουν σημαντικά τις δυνατότητες φοροδιαφυγής και διευκολύνουν τον εντοπισμό των φοροφυγάδων. Επίσης, όταν τα στελέχη των υπηρεσιών αυτών είναι μορφωμένα και ικανά, μπορούν να διαμορφώσουν ένα φορολογικό σύστημα που να περιορίζει τον κίνδυνο φοροδιαφυγής, οργανώνοντας ορθολογικά τις υπηρεσίες αυτές χρησιμοποιώντας ειδικευμένο προσωπικό και κατάλληλο μηχανολογικό εξοπλισμό. Καθοριστικής σημασίας

είναι και το επίπεδο της ηθικής και εντιμότητας των φορολογικών ελεγκτών που συντελεί άμεσα στην αποφυγή της φοροδιαφυγής και γενικότερα ανεπιθύμητων φαινομένων. Κατ'επέκταση, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα το κράτος να κερδίσει την εμπιστοσύνη των φορολογουμένων και να αποτρέψει σε μεγάλο βαθμό τη φοροδιαφυγή.

δ) Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού.

Έχει διαπιστωθεί ότι όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό και το πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού μιας χώρας, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό συμβαίνει γιατί το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει στον τρόπο σκέψης των πολιτών και εν συνεχεία τον τρόπο αντιμετώπισης των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Στις χώρες που έχουν χαμηλό και μορφωτικό επίπεδο, οι φορολογούμενοι δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν ότι τα έσοδα από τους φόρους χρησιμοποιούνται για να καλυφθεί το κόστος παραγωγής δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών που ικανοποιούν συλλογικές ανάγκες. Επιπλέον, στις χώρες αυτές οι πολίτες έχουν μικρή συναίσθηση των υποχρεώσεων τους προς το κοινωνικό σύνολο.

ε) Η οικονομική κατάσταση του κράτους.

Η οικονομική κατάσταση που βρίσκεται το κράτος είναι από τα πιο σημαντικά αίτια της φοροδιαφυγής και ιδιαίτερα σε περίοδο κρίσης που τα μέτρα και οι αποφάσεις που παίρνονται μπορεί να είναι ακατάλληλα, με αποτέλεσμα την αύξηση της φοροδιαφυγής. Σε τέτοιες περιόδους είναι ύψιστης σημασίας η εκάστοτε πολιτική ηγεσία να φερθεί με την ανάλογη σοβαρότητα και να πάρει τις σωστές αποφάσεις και μέτρα τα οποία θα φέρουν την ευημερία και την ανάπτυξη στην οικονομία, ελαχιστοποιώντας, όσο γίνεται, τις αιτίες που προκαλούν φοροδιαφυγή και παραοικονομία.

στ) Η συμμετοχή των οργάνων της πολιτείας στη διαφθορά.

Οι περισσότεροι υποστηρίζουν πως είναι η βασικότερη αιτία της φοροδιαφυγής (όπως η απόκτηση πλούτου ο οποίος δεν δηλώνεται) λόγω πως όταν η κεφαλή του κράτους φοροδιαφεύγει τότε και οι πολίτες πράττουν το ίδιο παίρνοντας τους ως παράδειγμα. Μπορούμε να αναφέρουμε πως ο Αριστοτέλης αμφισβήτησε το θεσμό των «εφόρων» στην Σπάρτη κατά την αρχαιότητα. Η αμφισβήτησή του αυτή έλεγε ότι η συγκέντρωση της όποιας εξουσίας στα χέρια των λίγων ενισχύει ακόμα περισσότερο τη διαφθορά.⁸

ζ) Το φορολογικό σύστημα.

Μια ακόμα βασική αιτία είναι τα νομοτεχνικά και το υφιστάμενο φορολογικό σύστημα, το οποίο δεν είναι κοινωνικά δίκαιο, αφήνοντας «παραθυράκια» που εύκολα μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι οικονομικά ισχυρότεροι με το πρόσχημα «ό,τι είναι νόμιμο είναι και ηθικό», με αποτέλεσμα να έχουμε την αύξηση της φοροδιαφυγής και να αδικούνται οι νομοταγείς πολίτες.

Σύμφωνα με δήλωση του Π. Καλλίρη σε άρθρο του, οι Έλληνες πολίτες δεν εμπιστεύονται την Κυβέρνηση αφού οι ίδιοι δεν βλέπουν τα χρήματά που καταβάλουν για τους φόρους, να συμβάλουν στη σωστή λειτουργία του κράτους. Από έρευνα του Ευρώ-βαρόμετρου 8-10 Έλληνες πιστεύουν ότι τα χρήματα από τους φόρους που θα πληρώσουν δεν θα χρησιμοποιηθούν για το καλό του κοινωνικού συνόλου. Επομένως, είναι απολύτως λογικό η εμπιστοσύνη του Έλληνα πολίτη να έχει κλονιστεί και είναι δύσκολο να υποστηρίξουμε ότι το φορολογικό σύστημα θα είναι αποτελεσματικό και θα μπορέσει να καταφέρει να περιορίσει τη φοροδιαφυγή αν δεν αλλάξει η πολιτική της κυβέρνησης, έτσι ώστε να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Έλληνα πολίτη.⁹

Έτσι λοιπόν, όσο συνετότερη είναι η διαχείριση των φορολογικών εσόδων από το κράτος, τόσο ασθενέστερη θα είναι η τάση για φοροδιαφυγή, γιατί αυξάνεται η εμπιστοσύνη των ιδιωτικών φορέων στη θέληση και την

⁸ <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26533&subid=2&pubid=22057150>, Κορομηλάς Γ., 2009.

⁹ <http://www.oe-e.gr> της Καλλίρη Π., 2011

ικανότητα του κράτους να ικανοποιεί συλλογικές ανάγκες. Αντίθετα, η σπατάλη του δημοσίου χρήματος διαβρώνει τη φορολογική συνείδηση των φορέων δεδομένου ότι η φορολογική τους θυσία δεν εκτιμάται ανάλογα από το κράτος.

Τέλος, μια άλλη ακαδημαϊκή μελέτη του Αρταβάνη Ν. , υποστηρίζει ότι η φοροδιαφυγή μένει άλυτη και ακμάζουσα στην Ελλάδα, επειδή η αδυναμία και η αδιαφορία του κρατικού μηχανισμού στον εντοπισμό των μη δηλωμένων εισοδημάτων συνδέεται άμεσα με το γεγονός ότι η πλειονότητα των βουλευτών ανήκει στα πέντε επαγγέλματα που είναι πρώτα στη φοροδιαφυγή.¹⁰

η) Η ασθενής Φορολογική Ηθική.

Ως αίτιο της φοροδιαφυγής που θεωρείται αποδεκτό από όλους και υπάρχουν και πολλές εμπειρικές αποδείξεις είναι η ασθενής φορολογική ηθική. Γιατί όμως, ενώ η δειλία ή λιποταξία σε καιρό πολέμου θεωρείται κάτι απόλυτα ηθικά απαράδεκτο, ενώ η φοροδιαφυγή όχι. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται παράξενο διότι στην πρώτη περίπτωση η άρνηση της διακινδύνευσης της ζωής, προς όφελος της πατρίδας, θεωρείται απαράδεκτη, ενώ στην δεύτερη περίπτωση η άρνηση της καταβολής κάποιων χρημάτων, που είναι πολύ ελάσσονα ζημιά σε σχέση με το πρώτο, δεν θεωρείται τόσο ηθικώς απαξιωτικό. Έχει όμως εξήγηση διότι σε περίοδο πολέμου, απειλείται αυτή η ίδια η ύπαρξη μιας χώρας, ενός έθνους, κάτι που συνεπάγεται υψηλό προσωπικό κόστος για κάθε άτομο που ζει σ' αυτή τη χώρα. Αντίθετα στην περίπτωση της φοροδιαφυγής, η απειλή για την υστέρηση εσόδων για το κράτος έχει μικρότερη και όχι τόσο εμφανή επίδραση στο προσωπικό του συμφέρον. Επίσης, η απειλή από την φοροδιαφυγή για το κράτος θεωρείται μικρή και δεν είναι ξεκάθαρη, αφού πολλοί πιστεύουν ότι η Κυβέρνηση μπορεί πάντοτε με διάφορους τρόπους να βρει τα χρήματα που χρειάζεται. Εμπειρική έρευνα έχει δείξει ότι οι έχοντες υψηλή φορολογική ηθική επηρεάζονται πολύ λιγότερο από την αύξηση των φορολογικών συντελεστών, σε σχέση με τους έχοντες χαμηλή.

¹⁰ <http://www.euro2day.gr>, 2012.

Τέλος, υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν την Φορολογική Ηθική και μέσω αυτής την φοροδιαφυγή τους οποίους θα αναλύσουμε παρακάτω.

θ) Ο πληθωρισμός

Μέσω του πληθωρισμού μειώνεται το πραγματικό εισόδημα του φορολογουμένου κι έτσι η χρησιμότητα (utility) που αυτός χάνει, όταν πληρώνει φόρο, είναι υψηλότερη, έστω κι αν πληρώνει το ίδιο ποσό χρημάτων με την προηγούμενη χρονιά. Αυτό είναι αποτέλεσμα του Νόμου της Ελαττούμενης Οριακής Χρησιμότητας του Χρήματος (Law of Diminishing Marginal Utility of money). Αυτό σημαίνει ότι όσο φτωχός είναι κάποιος, τόσο μεγαλύτερη ωφέλεια, χρησιμότητα αντλεί από κάθε επιπλέον μονάδα χρήματος. Άρα το αναμενόμενο κέρδος από την φοροδιαφυγή είναι τώρα υψηλότερο και αυτό την κάνει ελκυστικότερη. Φυσικά τα ίδια αποτελέσματα με τον πληθωρισμό έχει και κάθε κακή οικονομική κατάσταση ή κρίση στην Εθνική Οικονομία, που έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση του προσωπικού πλούτου των φορολογουμένων.

ι) Η ύπαρξη και ανάπτυξη της μαύρης (αδήλωτης) εργασίας και η αύξηση της ανεργίας.

Η υψηλή ανεργία ευνοεί την αδήλωτη εργασία, αυξάνει την φτώχεια και επηρεάζει με τον τρόπο που αναφέρθηκε στην παραπάνω παράγραφο (πληθωρισμός), αλλά λειτουργεί και αμβλύνει την Φορολογική Ηθική, αφού ο άνεργος αισθάνεται εγκατελειμένος από το κράτος και έχει μικρή διάθεση να πληρώσει γι' αυτό. Επίσης, άνθρωποι που δεν επιθυμούν να δουλεύουν πολύ, έχουν όμως ανελαστικές ή αυξανόμενες δαπάνες, είναι επιρρεπείς στην φοροδιαφυγή, με σκοπό να βρουν το επιπλέον εισόδημα που χρειάζονται, βέβαια αυτό θα συμβεί μόνον αν το αναμενόμενο κόστος της φοροδιαφυγής για τον συγκεκριμένο άνθρωπο είναι χαμηλότερο από το αναμενόμενο κόστος της προσφοράς επιπλέον εργασίας.

κ) Ψυχική ευχαρίστηση σαν εκδοχή χρησιμότητας.

Τέλος, ως λόγος της φοροδιαφυγής μπορεί να αναφερθεί και ένας ψυχολογικός, που τον αποδέχονται και ορισμένοι συγγραφείς, όπως ο Hearten και Bartholomew. Συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή μπορεί να θεωρηθεί σαν ένα είδος «παιχνιδιού» που δίνει ευχαρίστηση, σε κάποιους ανθρώπους τουλάχιστον, την ευχαρίστηση της απόδρασης από τον κίνδυνο της σύλληψης και ποινής. Έτσι, αν δεχτούμε αυτήν την άποψη η φοροδιαφυγή μπορεί να δώσει χρησιμότητα (utilit), όχι μόνον διαμέσου του προϊόντος της, αλλά και αυτή καθαυτή σαν πράξη.

3.1.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Πέραν των αιτίων υπάρχουν και διάφοροι παράγοντες που χωρίς να αποτελούν αίτια επηρεάζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την φοροδιαφυγή. Οι σημαντικότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες της φοροδιαφυγής θεωρούνται οι εξής:

α) Ο τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους.

Όσο περισσότερο η κατανομή των φορολογικών βαρών ανταποκρίνεται στην κρατούσα αντίληψη περί κοινωνικής δικαιοσύνης, τόσο μικρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή και αντίστροφα. Πράγματι όταν παραβιάζεται η αρχή της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών, με τη χορήγηση αδικαιολόγητων φορολογικών απαλλαγών και εξαιρέσεων σε ορισμένες κατηγορίες ιδιωτικών φορέων, τότε καλλιεργείται το αίσθημα της αδικίας μεταξύ των φορολογούμενων και ενισχύεται η επιθυμία τους να εξομοιωθούν φορολογικά και με οποιονδήποτε τρόπο με τους απαλλασσόμενους από το φόρο, αυξάνεται το επίπεδο της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογούμενων, εφόσον, με δεδομένα τα φορολογικά έσοδα, τα ποσά που θα κατέβαλαν όσοι απαλλάσσονται από τη φορολογία θα πρέπει να καταβληθούν από τους υπόλοιπους ιδιωτικούς φορείς, και δημιουργούνται άνισοι όροι

ανταγωνισμού μεταξύ ευνοούμενων και μη επιχειρήσεων, εφόσον οι φόροι γενικά επηρεάζουν τα σχέδια παραγωγής και επενδύσεων όλων των ιδιωτικών παραγωγικών μονάδων.

β) Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.

Το είδος και η ταμειυτική σπουδαιότητα των φόρων, που απαρτίζουν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας προσδιορίζουν την έκταση της φοροδιαφυγής. Έτσι, αν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από άμεσους φόρους, τότε η τάση για φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη γιατί οι φορολογούμενοι έχουν περισσότερες ευκαιρίες για να αποκρύψουν τη φορολογητέα ύλη, δηλώνοντας εισόδημα μικρότερο από το πραγματοποιηθέν ενώ στην περίπτωση των επιχειρήσεων μεταφέροντας μέρος από τα κέρδη σε λογαριασμούς αποσβέσεων, εξόδων παραστάσεως, έρευνας κ.α. Αντίθετα, αν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από έμμεσους φόρους, η τάση για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη καθώς οι φορολογικές μονάδες είναι υποχρεωμένες να τηρούν λογιστικά βιβλία από τα οποία και προκύπτει η φορολογητέα ύλη. Επομένως η διάρθρωση, η λειτουργία και η εσωτερική συνοχή του φορολογικού συστήματος επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την έκταση της φοροδιαφυγής.

δ) Ο βαθμός ανάπτυξης και οργάνωσης της οικονομίας.

Σε άρτια οργανωμένες οικονομίες οι συναλλαγές μεταξύ των φορολογούμενων μονάδων καταγράφονται εύκολα και τα φορολογικά όργανα έχουν στην διάθεσή τους πιο αξιόπιστο υλικό για να επιτελέσουν το έργο τους. Επομένως, μπορούν συγκριτικά ευκολότερα να περιορίσουν την τάση για φοροδιαφυγή.

ε) Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς.

Αν οι επιχειρήσεις που λειτουργούν σε μια χώρα είναι πολλές σε αριθμό, αλλά μικρού μεγέθους, οι δυνατότητες φοροδιαφυγής θα είναι μεγάλες γιατί η λογιστική τους οργάνωση είναι χαμηλή, με συνέπεια η παρακολούθησή τους από τις φορολογικές αρχές να είναι από πολλή δύσκολη έως αδύνατη. Αντίθετα, σε χώρες που οι επιχειρήσεις είναι λιγότερες αλλά μεγαλύτερου μεγέθους, η λογιστική τους παρακολούθηση είναι ευκολότερη.

στ) Η διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος της χώρας.

Η διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος είναι σημαντική για την έκταση της φοροδιαφυγής. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος, γιατί υπάρχουν εισοδήματα που η φοροδιαφυγή είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη αν όχι αδύνατη, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η παρεμπόδιση της είναι δύσκολη. Στην πρώτη περίπτωση ανήκουν τα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις. Στη δεύτερη τα εισοδήματα από την άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος, αγροτικές δραστηριότητες και επιχειρήσεις.

ζ) Η ποιότητα και ποσότητα των προσφερομένων από το κράτος υπηρεσιών στους πολίτες.

Όταν οι υπηρεσίες αντιστοιχούν με τα χρήματα που προσφέρονται, τότε ο φορολογούμενος δεν χάνει μονάδες χρησιμότητας όταν πληρώνει φόρο, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται στην επονομαζόμενη «Pareto optimal situation», όπου ένας τουλάχιστον «κερδίζει» το Κράτος, ενώ κανένας δεν βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση. Φυσικά σε μια τέτοια κατάσταση ο φορολογούμενος δεν έχει αίσθηση ότι γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης ή κλοπής από το κράτος, αλλά ότι αγοράζει κάτι με τα χρήματά του και είναι σαφές ότι η συμμόρφωσή του με τη φορολογική νομοθεσία σε αυτήν την περίπτωση θα είναι πολύ μεγαλύτερη.

η) Εθνική Οικονομία

Επίσης, ένας άλλος παράγων θεωρείται η εκτίμηση που έχουν οι φορολογούμενοι για την επίδραση της φοροδιαφυγής στην Εθνική Οικονομία, η «νομιμοποίηση» των νόμων στην συνείδηση του πολίτη. Η γενικότητα, η αμεροληψία και η μονιμότητα είναι σύμφωνα με τους Gaudemet, Molinier, οι παράγοντες που νομιμοποιούν και προκαλούν αποδοχή του Δικαίου, στοιχεία που συχνά λείπουν από την φορολογική νομοθεσία.

Προσωπικοί παράγοντες

Επιπλέον μπορούμε να διακρίνουμε και κάποιους προσωπικούς παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση κάθε προσώπου για φοροδιαφυγή. Ένας πολύ σημαντικός είναι η στάση του φορολογουμένου απέναντι στον κίνδυνο, αν δηλαδή τον αποστρέφεται (risk averse), τον αγαπά (risk lover) ή είναι αδιάφορος (risk neutral). Είναι προφανές ότι όσο μεγαλύτερη είναι η αποστροφή του προς τον κίνδυνο, τόσο δυσκολότερη θα είναι και η απόφαση για να φοροδιαφύγει.

Παράλληλα, διακρίνουμε και προσωπικούς παράγοντες όπως η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, ο κοινωνικός περίγυρος (τα άτομα έχουν την τάση να φοροδιαφεύγουν περισσότερο, όταν γνωρίζουν ότι και άλλοι πράττουν το ίδιο), το επάγγελμα που επηρεάζουν επίσης, όπως αναλύσαμε παραπάνω.

Το επίπεδο του προσωπικού εισοδήματος φαίνεται σημαντικός παράγων που επηρεάζει την φοροδιαφυγή, όμως οι ερευνητές δεν συμφωνούν αν αυτή αυξάνει ή μειώνεται όταν ανεβαίνει το επίπεδο του εισοδήματος. Φαίνεται σωστότερη η άποψη ότι αυτή αυξάνεται ανάλογα με το ατομικό εισόδημα, μια και κατ' αρχήν υψηλότερο εισόδημα, όπως προαναφέρθηκε, σημαίνει και μικρότερη αποστροφή προς τον κίνδυνο, άρα ευκολότερη απόφαση για φοροδιαφυγή. Επίσης, ο έχων μεγαλύτερο εισόδημα μπορεί ευκολότερα να καλύψει τα υψηλά transaction costs της φοροδιαφυγής, ενώ μέσω ομάδων πίεσης στις οποίες έχει ευκολότερη πρόσβαση, μπορεί να επηρεάσει τόσο την

φορολογική νομοθεσία, όσο και την εφαρμογή της, κάνοντας έτσι ακόμη ευκολότερη την φοροδιαφυγή και μειώνοντας το αναμενόμενο κόστος της.

Εν κατακλείδι, σημαντικός προσωπικός παράγων φαίνεται να είναι και η τυχόν προηγηθείσα σύλληψη του φοροφυγάδα για τον λόγο αυτό. Η παρελθούσα σύλληψη φαίνεται ότι επηρεάζει αρνητικά την φοροδιαφυγή. Τα άτομα εκτιμούν την πιθανότητα για την εμφάνιση ενός γεγονότος από την ανάμνηση παρομοίων γεγονότων του παρελθόντος. Επιπλέον σε περίπτωση υποτροπής υπάρχει υψηλότερη ποινή άρα μεγαλύτερο αναμενόμενο κόστος, αλλά και υψηλότερη πιθανότητα σύλληψης στο μέλλον, επίσης αυξάνει το αναμενόμενο κόστος που είναι Ποινή Χ Πιθανότητα Σύλληψης, μια και ανήκει στους υπόπτους.

Παράγοντες Γενικής Φύσης

Πέραν των προσωπικών, υπάρχουν και κάποιοι παράγοντες γενικής φύσης που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή. Τέτοιοι είναι κατά πρώτον η ποινή της, μια και επηρεάζει το αναμενόμενο κόστος. Ο άνθρωπος, ως ορθολογιστής, εγωιστής, μεγιστοποιητής χρησιμότητας, πριν από κάθε απόφασή του, άρα και αυτήν της φοροδιαφυγής, κάνει την λεγόμενη στάθμιση κέρδους-ζημίας (cost-benefit analysis). Θα προχωρήσει στην φοροδιαφυγή μόνον όταν το αναμενόμενο κέρδος του είναι μεγαλύτερο από το αναμενόμενο κόστος. Επομένως, αύξηση είτε της ποινής, είτε της πιθανότητας συλλήψεως οδηγούν αντίστοιχα στην μείωση της φοροδιαφυγής.

Βέβαια η πιθανότητα σύλληψης μπορεί να επηρεάζεται από το επίπεδο εισοδήματος του φορολογουμένου και από το επάγγελμά του. Υπό την προϋπόθεση ότι και οι Φορολογικές Αρχές ενεργούν σαν ορθολογιστές, εγωιστές και ωφελιμιστές, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι προτιμούν να ελέγχουν άτομα με υψηλότερο επίπεδο εισοδήματος και με επάγγελμα που ελέγχεται με σχετικά μικρό κόστος για την Εφορία. Έτσι το προσδοκώμενο κέρδος (ΠΚ) για τις Αρχές από τον έλεγχο προκύπτει ως εξής : $ΠΚ =$

Πιθανότητα σύλληψης φοροφυγάδα X (καθαρά έσοδα από την σύλληψη φοροδιαφυγής – κόστος). Όπου κόστος θα πρέπει να εννοήσουμε τα διοικητικά έξοδα των Αρχών και το κόστος εξεύρεσης του αληθινού ύψους του εισοδήματος. Παράλληλα, η πιθανότητα σύλληψης μπορεί να επηρεαστεί από την ικανότητα της διοίκησης να διασφαλίσει την συμμόρφωση με την Φορολογική Νομοθεσία. Η ικανότητα αυτή παρουσιάζεται μειωμένη εξαιτίας των γνωστών προβλημάτων έλλειψης κινήτρων και πίεσης από τον ανταγωνισμό για αυξημένη παραγωγικότητα, κακή οργάνωση και γραφειοκρατία, διαφθορά του προσωπικού κλπ. Αυτά σημαίνουν μείωση της πιθανότητας σύλληψης και άρα και του αναμενόμενου κόστους της φοροδιαφυγής, κάτι που συνήθως προσπαθεί το κράτος να καλύψει με αύξηση των ποινών, όμως και αυτό έχει τα όριά του, αφού μια υπερβολικά μεγάλη ποινή μειώνει τις πιθανότητες επιβολής της.

Σημαντικός λόγος για την ανικανότητα αυτή αποτελεί και η πολυπλοκότητα της φορολογικής νομοθεσίας, που σημαίνει υψηλά κόστη συναλλαγής και διοίκησης για το κράτος (transaction – administrative costs) και τελικά δυσκίνητους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Η πολυπλοκότητα όμως αυτή πέραν αυτού, καθιστά ευκολότερη την φοροδιαφυγή και για τον λόγο ότι δημιουργεί πολλές ευκαιρίες για φοροδιαφυγή και “ξεγλίστρημα” των επιτηδείων μέσα από τον κυκεώνα των διατάξεων. Φυσικά αυτά για τους πλουσίους, εκείνους που μπορούν να έχουν επιτελεία δικηγόρων και λογιστών για να μπορούν να καταφέρνουν κάτι τέτοιο, γιατί για τα χαμηλά εισοδήματα και μορφωτικά επίπεδα, η πολυπλοκότητα λειτουργεί και σαν φόβητρο, αφού αισθάνονται πως οτιδήποτε και να κάνουν πάντα η Εφορία θα βρει έναν τρόπο να τους βάλει να πληρώσουν και επομένως αποθαρρύνονται από την φοροδιαφυγή.

Βασικός παράγοντας είναι και το ίδιο το φορολογικό σύστημα. Δηλαδή κατά πρώτον ο φόρος εισοδήματος, που είναι ένας φόρος που στηρίζεται στην αυτοαναφορά, για τον λόγο αυτό είναι πολύ εύκολο για τους αυτοαπασχολούμενους να αποκρύψουν το πραγματικό ύψος του εισοδήματός τους.

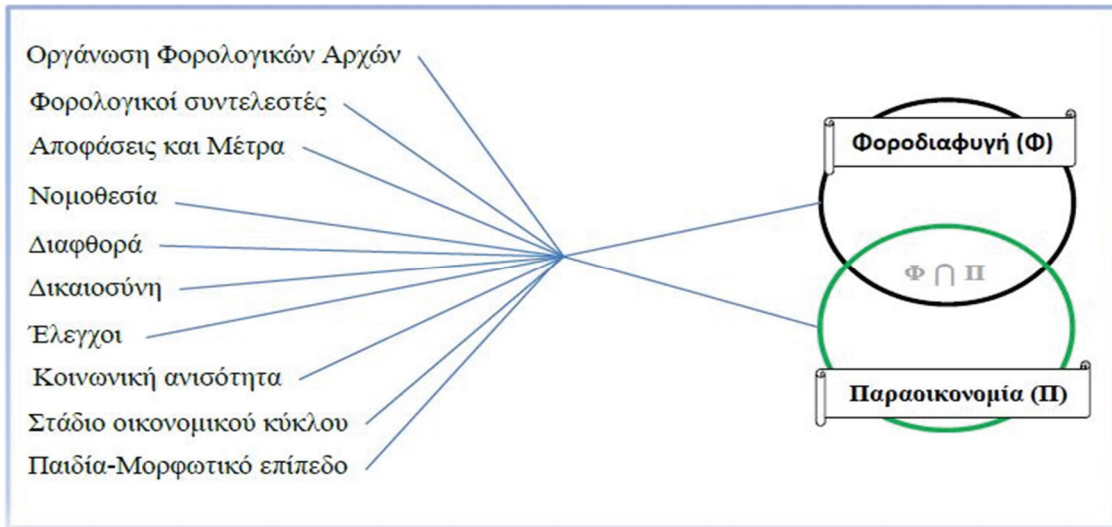
Επιπρόσθετα, η προοδευτικότητα του φόρου κάνει την φοροδιαφυγή πιο ελκυστική, διότι αυξάνει το αναμενόμενο κέρδος από αυτήν, αφού ο φοροφυγάς που ευρίσκεται στα όρια δύο κλιμάκων, αποκρύβοντας μικρό εισόδημα, άρα με μικρό αναμενόμενο κόστος, επιτυγχάνει πολλαπλάσιο αναμενόμενο κέρδος, αφού γλιτώνει την επιβολή ενός υψηλότερου συντελεστή φορολογίας ή αποφεύγει τελείως την φορολόγηση, εάν είναι στα αφορολόγητα όρια. Βέβαια εδώ παίζει ρόλο, όπως λέει ο Erkki Koskela, και ο τρόπος υπολογισμού της ποινής, αν δηλαδή υπολογίζεται με βάση το αποκρυφθέν εισόδημα, ή με βάση τον διαφυγόντα φόρο. Αν υπολογίζεται με βάση το μη δηλωθέν εισόδημα, η φοροδιαφυγή θα αυξηθεί με την αύξηση της προοδευτικότητας, ενώ θα μειωθεί αν υπολογίζεται με βάση τον διαφυγόντα φόρο. Αυτό γιατί στην δεύτερη περίπτωση το κόστος της φοροδιαφυγής αυξάνεται. Πέραν όμως αυτού η προοδευτικότητα του φόρου έχει και ένα άλλο μειονέκτημα, μια και τιμωρεί ουσιαστικά τις επιχειρήσεις και τα άτομα που είναι αποτελεσματικότερα, άρα έχουν μεγαλύτερα κέρδη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μείωση των κινήτρων για παραγωγικότητα και άρα απώλεια αποτελεσματικότητας (efficiency) για την οικονομία.

Επίσης, σημαντικός παράγων είναι και το κόστος συμμόρφωσης με την Φορολογική Νομοθεσία. Αυτό περιλαμβάνει όλα εκείνα τα κόστη συναλλαγής (transaction costs) που ο φορολογούμενος καλείται να καταβάλλει σε χρόνο και χρήμα, ώστε να συμπληρώσει την δήλωσή του, να ζητήσει την βοήθεια λογιστή ή δικηγόρου, και γενικά όλα εκείνα τα έξοδα που σχετίζονται με την συμμόρφωση με τις φορολογικές υποχρεώσεις. Υψηλό κόστος συμμόρφωσης σημαίνει ότι αν θεωρήσουμε την φοροδιαφυγή ως υποκατάστατό της, μια αύξηση στο κόστος συμμόρφωσης οδηγεί τους φορολογουμένους σε επιλογή της φοροδιαφυγής, εφόσον ο αναμενόμενο κόστος της παραμένει σταθερό.

Εν κατακλείδι, η αυξανόμενη ευκολία που παρέχεται για μεγάλες και γρήγορες μετακινήσεις κεφαλαίων παγκοσμίως και «ξέπλυμα χρήματος» κάνει ευκολότερη την φοροδιαφυγή για τους ήδη προνομιούχους και τους έχοντες υψηλά εισοδήματα.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω στο παρακάτω σχήμα(Διάγραμμα 3.1) παρουσιάζονται μερικοί από τους προσδιοριστικούς παράγοντες που μπορούν να συντελέσουν στην αύξηση ή μείωση των φαινομένων ανάλογα με το πώς θα τους διαχειριστεί η κυβέρνηση.

Διάγραμμα 3.1 Προσδιοριστικοί παράγοντες

3.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Παρουσιάζοντας παραπάνω τις αιτίες της φοροδιαφυγής γίνεται κοινώς αντιληπτό πως το φαινόμενο αυτό ασκεί σημαντικές και δυσμενείς επιδράσεις στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας και στην επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής. Αναλυτικότερα όσον αφορά την οικονομική πολιτική, η φοροδιαφυγή κυρίως επιδρά:

α) Στην αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών στοιχείων στα οποία στηρίζεται ο σχεδιασμός της οικονομικής πολιτικής. Όσο περισσότερο εκτεταμένη είναι η φοροδιαφυγή σε μια χώρα, τόσο περισσότερο περιορίζει την αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών στοιχείων, αφού αυτά πλέον καλύπτουν τμήμα μόνον της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Εξαιτίας της παραοικονομίας (η οποία δεν ταυτίζεται με την φοροδιαφυγή αλλά την

τροφοδοτεί), σημαντικά οικονομικά μακροοικονομικά μεγέθη όπως το πραγματικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν (Α.Ε.Π.), η πραγματική κατανάλωση, η πραγματική αποταμίευση, οι πραγματικές επενδύσεις και η πραγματική απασχόληση που δείχνουν την πραγματική κατάσταση της οικονομίας, μένουν εκτός των επίσημων στατιστικών στοιχείων και υπολογισμών. Κατά συνέπεια η Κυβέρνηση δεν έχει την ακριβή εικόνα της οικονομικής κατάστασης που επικρατεί στη χώρα. Γενικά, τα ανακριβή επίσημα στατιστικά στοιχεία που αναφέρονται στα βασικά οικονομικά μεγέθη περιορίζουν την αξιοπιστία και των δεικτών παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας που εκτιμούνται από αυτά και οι οποίοι, όπως και τα μακροοικονομικά μεγέθη, είναι μεγάλης σημασίας στην οικονομική ανάλυση και το σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής. Όπως είναι γνωστό, τα επίσημα στατιστικά στοιχεία χρησιμεύουν για την αξιολόγηση της υφιστάμενης οικονομικής κατάστασης. Κυρίως όμως χρησιμεύουν στον οικονομικό προγραμματισμό, ο οποίος αποτελεί το όργανο εφαρμογής τόσο της ποσοτικής όσο και της ποιοτικής οικονομικής πολιτικής, και ο οποίος προϋποθέτει ότι οι φορείς της οικονομικής πολιτικής, πρώτον, έχουν ρητά εκφρασμένους στόχους με καθορισμένες τις μεταξύ τους προτεραιότητες, και δεύτερον, ότι στηρίζουν την άσκηση της σε εκτιμήσεις της μελλοντικής κατάστασης της οικονομίας. Τα μη αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία ασκούν αρνητικές επιδράσεις στη διαδικασία του οικονομικού προγραμματισμού, κυρίως γιατί δεν επιτρέπουν τόσο την ορθή σύλληψη της υφιστάμενης κατάστασης της οικονομίας όσο και τις ορθές εκτιμήσεις ως προς τη μελλοντική της εξέλιξη, καθώς και τις ορθές εκτιμήσεις ως προς τις δυνατότητες του οικονομικού συστήματος, οδηγώντας έτσι τους οικονομολόγους σε εσφαλμένα συμπεράσματα και εσφαλμένες προτάσεις πολιτικής και τους φορείς της οικονομικής πολιτικής στην επιλογή διαφορετικών μέσων από ό,τι υπαγορεύει η πραγματική κατάσταση της οικονομίας.

Τα ανεπαρκή, λοιπόν, στατιστικά στοιχεία οδηγούν σε ανεπαρκή ανάλυση και εσφαλμένες προβλέψεις της κατάστασης της οικονομίας και παρασύρουν τους φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής στη διαμόρφωση μιας οικονομικής πολιτικής, η οποία δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές οικονομικές συνθήκες και στην επιλογή οικονομικών προγραμμάτων

περιορισμένης αποτελεσματικότητας, τα οποία μάλιστα ίσως συνδέονται με αποτελέσματα αντίθετα από τα προσδοκώμενα. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Feige, αναφερόμενος στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, υποστηρίζει ότι στη δεκαετία του 1970, εξαιτίας της ανάπτυξης της παραοικονομίας, τα επίσημα στατιστικά στοιχεία χαρακτηρίζονταν από συστηματική μεροληψία, η οποία παρείχε μια στρεβλή εικόνα της οικονομικής πραγματικότητας.¹¹

β) Στην κατανομή των φορολογικών βαρών. Μια ακόμη αρνητική συνέπεια της φοροδιαφυγής είναι η δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των πολιτών. Και αυτό γιατί όλοι οι φορολογούμενοι δεν είναι διατεθειμένοι να παραβούν το νόμο, ούτε έχουν τις ίδιες δυνατότητες γι' αυτό, μια και κάποια επαγγέλματα μπορούν να φοροδιαφεύγουν και κάποια όχι. Κατά συνέπεια, η φοροδιαφυγή προκαλεί διαφορές στη φορολογική επιβάρυνση ανάμεσα σε άτομα που έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα. Οι αδικίες που προκαλούνται από την ύπαρξη της φοροδιαφυγής επιτείνονται από το γεγονός ότι τα κράτος για να αναπληρώσει την απώλεια εσόδων που προκαλεί η φοροδιαφυγή αναγκάζεται να διατηρεί υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές από αυτούς που ενδεχομένως επιθυμούσε, με αποτέλεσμα την επιβολή πρόσθετων βαρών στους συνεπείς φορολογούμενους.

Ένας βασικός στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από τους πλούσιους πολίτες στους φτωχότερους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συλλογής υψηλότερων φόρων από τους πλούσιους και της χρησιμοποίησης των εσόδων για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών που ευνοούν εξίσου τους πλούσιους όσο και τους φτωχούς πολίτες. Η φοροδιαφυγή όμως υπονομεύει αυτό το σκοπό διότι γίνεται επί το πλείστον από τα πλουσιότερα νοικοκυριά στην Ελλάδα, όχι μόνο σε απόλυτο μέγεθος αλλά και αναλογικά με το εισόδημα τους. Η αδικία που εισάγει τη φοροδιαφυγή στο φορολογικό σύστημα έχει μια σημαντική πολιτική συνέπεια: υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και εμποδίζει την ικανότητα λήψης

¹¹ E.L. Feige, 'The UK's Unobserved Economy: A Preliminary Assessment', *Journal of Economic Affairs*, τόμ. 1, No 4, 1981, σ. 205.

επώδυνων μεταρρυθμίσεων από την πλευρά της κυβέρνησης. Πράγματι, οι μεταρρυθμίσεις εκλαμβάνονται ως ζημιογόνες για τα φτωχότερα νοικοκυριά, τα οποία θεωρούν ότι επωμίζονται δυσανάλογο μερίδιο του φορολογικού βάρους. Η φοροδιαφυγή δεν οδηγεί μόνο σε ένα «φτωχό κράτος με πλούσιους πολίτες»: κάνει την κοινωνία μας πιο άنيση. Και λίγα πράγματα είναι πιο απελπιστικά από το να είναι κανείς φτωχός πολίτης σε ένα φτωχό κράτος (Ματσαγγανάκης, 2010).

γ) Στη νόθευση του ανταγωνισμού. Πλήγμα δημιουργείται και στον τομέα του ανταγωνισμού ο οποίος νοθεύεται, αφού κάποιες αδύναμες επιχειρήσεις με οριακή κερδοφορία, χρησιμοποιούν την φοροδιαφυγή σαν στρατηγικό πλεονέκτημα, προκειμένου να μειώσουν το κόστος τους (πωλούν σε χαμηλότερη τιμή τα προϊόντα τους από τις ανταγωνίστριες και επομένως να αποσπών μέρος της πελατείας τους) και αυτό βέβαια βρίσκεται πολύ μακριά από την ήδη ουτοπική ιδέα του τέλει ανταγωνισμού. Αυτό επιπλέον αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις από νέες επενδύσεις και ανάληψη ρίσκων για αύξηση της κερδοφορίας τους, αφού αυτό μπορούν να το επιτύχουν με πολύ ευκολότερο τρόπο, την φοροδιαφυγή.

Επίσης, κατά κανόνα η παραοικονομία δεν αναπτύσσεται σε τομείς όπου απαιτούνται μεγάλες επενδύσεις, πρώτον γιατί οι επενδύσεις αυτές είναι δύσκολο να χρηματοδοτηθούν χωρίς την προσφυγή σε επίσημες πηγές δανεισμού, οι οποίες εκθέτουν τις επιχειρήσεις στον κίνδυνο του εντοπισμού. Και δεύτερον, γιατί εξαιτίας του μεγέθους τους είναι δύσκολη η απόκρυψη τους. Η παραοικονομική δραστηριότητα αποτελεί δηλαδή ένα «οικονομικό σωσίβιο». Βέβαια παραοικονομική δραστηριότητα δεν αναπτύσσουν μόνο οι οριακά κερδοφόρες επιχειρήσεις, αλλά συχνά και οικονομικά ανταγωνιστικές, προκειμένου να βελτιώσουν την οικονομική τους θέση.

δ) Στην σπατάλη πηγών σε δραστηριότητες μη παραγωγικές. Η φοροδιαφυγή αποτρέπει και εμποδίζει το Δημόσιο να χρησιμοποιήσει τους πόρους αυτούς που θα εισέπραττε από την φορολογία, για τη χρηματοδότηση κρατικών δαπανών. Αποτέλεσμα, το κράτος να στρέφεται στη λύση των

δανείων, να έχει περιορισμένη δυνατότητα δημόσιων επενδύσεων, χαμηλότερη ποιότητα και ποσότητα παρεχόμενων δημόσιων αγαθών και δυσκολίες στην εφαρμογή του κοινωνικού κράτους. Η ύπαρξη της φοροδιαφυγής σημαίνει υψηλά κόστη συναλλαγών και διοικήσεως (transaction and administrative costs) για την κυβέρνηση, αφού πρέπει να διατηρήσει αποτελεσματικό όλον εκείνο τον ελεγκτικό μηχανισμό που είναι απαραίτητος, για να εμποδιστεί η φοροδιαφυγή. Ενώ παράλληλα θα πρέπει να θεσπίζει και ειδικούς νόμους, όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερους κατά της φοροδιαφυγής, που και αυτοί συνιστούν επιπλέον κόστος συναλλαγής. Επιπλέον, δημιουργεί υψηλά κόστη συναλλαγών και για τους φοροφυγάδες, οι οποίοι προκειμένου να επιτύχουν τη φοροδιαφυγή, χωρίς να συλληφθούν πρέπει να υποβληθούν σε έξοδα, χρήμα, χρόνο και προσπάθεια, (π.χ. ειδικούς λογιστές και δικηγόρους, χρόνο και προσπάθεια για την τήρηση των περιβόητων διπλών βιβλίων κλπ).

ε) Στην νομισματική πολιτική. Αν γίνει αποδεκτό ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των συναλλαγών στον τομέα της παραοικονομίας διενεργείται με μετρητά, για να είναι δύσκολος ο εντοπισμός τους, η πραγματική ζήτηση χρήματος είναι μεγαλύτερη από την επίσημη. Επιπλέον, δεδομένου ότι η ζήτηση χρήματος για συναλλακτικούς σκοπούς είναι ανεξάρτητη από τις μεταβολές του επιτοκίου, η ύπαρξη, αλλά ιδιαίτερα η σχετική αύξηση της φοροδιαφυγής, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ελαστικότητας της ζήτησης χρήματος ως προς το επιτόκιο και επομένως η νομισματική πολιτική θα έχει μικρότερη από την προσδοκώμενη αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση των κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομικής δραστηριότητας. Το γεγονός αυτό προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις στις τράπεζες και την ελληνική κυβέρνηση ειδικά την σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως αυτής που διανύουμε.

στ) Στη δημοσιονομική πολιτική. Η παραοικονομία επιδρά τόσο στα δημόσια έσοδα όσο και στις δημόσιες δαπάνες. Ένα από τα σημαντικότερα αίτια ύπαρξης και μεγέθυνσης της παραοικονομίας είναι η φοροδιαφυγή, η

έκταση της οποίας προσδιορίζεται από δύο παράγοντες, τη ροπή των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή και την ικανότητα της φορολογούσας αρχής να περιορίζει τη ροπή αυτή. Η επέκταση της φοροδιαφυγής, ως συνέπεια της ανάπτυξης της παραοικονομίας, αυξάνει το φορολογικό βάρος της επίσημης οικονομίας, με αποτέλεσμα την αύξηση της ροπής των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή, αφού αυτή καθορίζεται μεταξύ άλλων και από το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης, και την παραπέρα μεγέθυνση της παραοικονομίας. Έτσι, όπως επισημαίνει ο Carter, οι φορείς της κρατικής πολιτικής εμπλέκονται σε ένα 'φαύλο κύκλο', αφού όσο περιορίζεται η φορολογική βάση, εξαιτίας της σχετικής μεγέθυνσης της παραοικονομίας, τόσο καθίσταται αναγκαία η αύξηση των φορολογικών συντελεστών προκειμένου να συλλεχθεί ένα ορισμένο μέγεθος δημοσίων εσόδων και ως γνωστόν, το μέγεθος των φορολογικών εσόδων, μακροχρόνια, αποτελεί το σημαντικότερο περιοριστικό παράγοντα του μεγέθους των δημοσίων δαπανών. Η παραοικονομία, λοιπόν, επηρεάζει και τα όρια των διαθέσιμων μέσων της πολιτικής δημοσίων δαπανών, ενώ παράλληλα, αν το επίπεδο της επίσημης οικονομικής δραστηριότητας είναι χαμηλό, εντείνονται οι πιέσεις για αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών και για άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής.¹²

ζ) Στην πολιτική απασχόλησης. Η αδήλωτη εργασία, είτε η κύρια ή δευτερεύουσα επικερδής μη ευκαιριακή απασχόληση που διενεργείται είτε στα όρια των νόμων και των άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την απασχόληση είτε και εξολοκλήρου έξω από αυτά, αποτελεί ακόμα μια αρνητική συνέπεια. Αν η σχέση μεταξύ επίσημης και αδήλωτης απασχόλησης, στην οποία περιλαμβάνεται και η αυτοαπασχόληση, παραμένει διαχρονικά σταθερή, η παραοικονομία έχει ως συνέπεια την υπερεκτίμηση του απόλυτου μεγέθους της ανεργίας, ενώ στην περίπτωση της ταχύτερης μεγέθυνσης της παραοικονομίας σε σχέση με την επιστήμη οικονομία, η παραοικονομία οδηγεί στην υπερεκτίμηση και του ποσοστού ανεργίας. Αυτά συμβαίνουν στο μέτρο που η παραοικονομία προκαλεί μια συγκαλυμμένη απασχόληση, ήτοι έχει ως

¹² Γ. Βαβούρας και Α. Κούτρης, 1989.

αποτέλεσμα την απασχόληση ατόμων που θεωρούνται επίσημα άνεργοι. Συνήθως όμως η απασχόληση στην παραοικονομία παίρνει τη μορφή της διπλής απασχόλησης, με την έννοια ότι υπάρχουν άτομα που πέραν από την επίσημη απασχόληση τους, αναπτύσσουν και κάποια αδήλωτη μερική απασχόληση. Τόσο η συγκαλυμμένη απασχόληση όσο και η διπλή απασχόληση, συντελούν ώστε η συμμετοχή του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό να εμφανίζεται περιορισμένη και η ανεργία κατά κανόνα διογκωμένη, οδηγώντας έτσι τους φορείς της οικονομικής πολιτικής στην επιλογή στρατηγικών απασχόλησης διαφορετικών από εκείνες που απαιτεί η πραγματική κατάσταση της οικονομίας.

η) Στην ενίσχυση της χαμηλής τεχνολογίας και στην χαμηλή ανάπτυξη. Η φοροδιαφυγή έχει μια επιπρόσθετη αρνητική συνέπεια η οποία δεν αναφέρεται συχνά, αλλά είναι εξίσου σημαντική : ενισχύει τη χαμηλή τεχνολογία και τις δραστηριότητες χαμηλής ανάπτυξης. Η χαμηλή τεχνολογία απαιτεί, κατά κανόνα, περιορισμένες επενδύσεις και εκτελείται σε μικρή κλίμακα, όπως από αυτοαπασχολούμενους ή πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται δύσκολα. Αντίθετα, η υψηλή τεχνολογία προϋποθέτει μεγάλες επενδύσεις και εκτελείται από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται ευκολότερα. Με αυτό τον τρόπο εμποδίζεται η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και χάνονται σημαντικά οφέλη που αυτές οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να αποφέρουν, όπως είναι δραστηριότητες υψηλής ανάπτυξης, οι καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και γενικότερα η ενίσχυση και ανάπτυξη του κράτους.

Θετικές επιπτώσεις

Για τους παραπάνω λόγους ο περιορισμός της φοροδιαφυγής θεωρείται ένας από τους πρωταρχικούς στόχους οικονομικής πολιτικής. Έχουν διατυπωθεί όμως και απόψεις σύμφωνα με τις οποίες η φοροδιαφυγή έχει

επωφελείς συνέπειες στην οικονομία και στην οικονομική συμπεριφορά των ατόμων και των επιχειρήσεων.

Αν θεωρήσουμε την κυβέρνηση που απομυζά τους φορολογουμένους, η φοροδιαφυγή μπορεί να είναι και ωφέλιμη σαν «σήμα» προς την κυβέρνηση να αλλάξει την πολιτική της. Ωστόσο πίσω από αυτήν την άποψη κρύβεται η ακραία φιλελεύθερη ιδέα που υποστηρίζει ότι η φοροδιαφυγή είναι το μόνο μέσο που έχει ο φορολογούμενος στην διάθεσή του για να αντισταθεί στην αυξανόμενη παρέμβαση του κράτους.

Ένα άλλο θετικό αποτέλεσμα της φοροδιαφυγής είναι ότι μπορεί να δώσει δυνατότητα για οικονομικώς παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες αλλιώς δεν θα υπήρχαν καθόλου, λόγω της αυξημένης φορολογίας. Είναι γνωστό ότι οι φόροι χρησιμοποιούνται και για την υποβοήθηση ορισμένων δραστηριοτήτων, είτε για την αποθάρρυνση από άλλες. Βέβαια οι κυβερνητικές αυτές επιλογές δεν γίνονται πάντα με βάση την λογική του γενικού συμφέροντος, αλλά συχνά επηρεάζεται και από διάφορες ομάδες πίεσης (lobbies). Σ' αυτές τις περιπτώσεις η φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιώσει αυτήν την κακή κατανομή πηγών.

Το χαμηλότερο κόστος παραγωγής και προσφοράς και υπηρεσιών, που παράγονται στην παραοικονομία, μπορεί να αποτελέσει παράγοντα αύξησης του βαθμού ανταγωνιστικότητας τους στη διεθνή αγορά και να ενθαρρύνει έτσι τις εξαγωγές. Στην Ιταλία σύμφωνα με έρευνες προκύπτει ότι οι εξαγωγές αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων, όπως και ο τουρισμός, έχουν ευνοηθεί από την παραοικονομία σημαντικά (Νεγρεπόντη, 1991).

Όμως και η τυχόν σπατάλη των δημοσίων εσόδων από την κυβέρνηση συνιστά κακή κατανομή των πηγών πλούτου σε μη παραγωγικές δραστηριότητες, κάτι το οποίο πιθανώς να διορθώνεται με την φοροδιαφυγή.

Οι παραπάνω συνέπειες καθιστούν τη φοροδιαφυγή μείζον κοινωνικό πρόβλημα. Στο επόμενο υποκεφάλαιο θα αναλύσουμε προτάσεις μέτρων που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη επιβολή και συλλογή φόρων από τις αρμόδιες αρχές, δηλαδή στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

3.3 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Σύμφωνα με τον Frank Cowell, καθηγητή Δημόσιας Οικονομικής στη London School of Economics: *«Εάν οι φτωχοί είχαν περισσότερες ευκαιρίες φοροδιαφυγής από ό,τι οι πλούσιοι, ή ήταν ικανότεροι σε αυτήν, τότε ο προοδευτικός πολιτικός (the egalitarian policy maker) θα είχε έναν καλό λόγο να αντιμετωπίζει τη φοροδιαφυγή με χαμόγελο επιείκειας τουλάχιστον μέχρι ενός σημείου».*

Στην Ελλάδα λόγω της εκτεταμένης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας που επικρατεί, το κράτος αδυνατεί να ανταποκριθεί και να ανταπεξέλθει στις ανάγκες και υποχρεώσεις του, με αποτέλεσμα να μεγαλώνει περισσότερο η ύφεση στην οποία βρίσκεται η οικονομία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, τα φορολογικά έσοδα του Ελληνικού κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, περίπου 5 μονάδες κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρόλο που οι φορολογικοί συντελεστές είναι κοντά ή υψηλότεροι (στην περίπτωση της έμμεσης φορολογίας) του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Συνεπώς χρήζει άμεσης λήψης ορθών αποφάσεων, έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν και να περιορισθούν τα φαινόμενα αυτά, που έχουν αποκτήσει πλέον ενδημικό χαρακτήρα, και να καταφέρει να ορθοποδήσει ξανά το φοροεισπρακτικό σύστημα. Παρακάτω θα δούμε κάποια μέτρα αντιμετώπισης που προτείνονται για την επίλυση του προβλήματος της φοροδιαφυγής.

3.3.1 Αναμόρφωση του Φορολογικού συστήματος

Το Ελληνικό φορολογικό σύστημα, διαφέρει αισθητά όσον αφορά τη δομή του από τα αντίστοιχα συστήματα άλλων χωρών. Είναι αρκετά συγκεντρωτικό και επηρεάζεται άμεσα, τόσο ως προς τη δομή του, όσο και ως προς τα έσοδα

του. Επιπλέον αποτελείται από νόμους, διατάξεις, νομοθετήματα, υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους κάτι που σε συνδυασμό με την αδιαφάνεια που τις χαρακτηρίζουν δημιουργεί έντονα φαινόμενα φοροδιαφυγής.

Η φορολογική μεταρρύθμιση είναι βέβαια έργο δύσκολο. Απαιτεί χρόνο, γνώση και στατιστικά στοιχεία. Πρέπει όμως οι παρεμβάσεις στην φορολογική νομοθεσία να σταματήσουν να γίνονται αποσπασματικά, αλλά να αντιμετωπίζουν το σύστημα ως ένα σύστημα αλληλοσυμπληρούμενων διατάξεων. Διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος τα μέτρα που λαμβάνονται, ακόμα και αν είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, να έχουν τελικά το αντίθετο αποτέλεσμα. Μπορούν ωστόσο να αναφερθούν κάποιοι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους πρέπει να σχεδιαστεί μια φορολογική μεταρρύθμιση και να προταθούν κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την δικαιότερη κατανομή των βαρών.

Ένα σημαντικό θέμα είναι το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης το οποίο αναφέρεται συχνά ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Και αυτό είναι αναμενόμενο, γιατί η φορολογία με τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος που προκαλεί είναι αυτή που δημιουργεί την τάση για φοροδιαφυγή. Τα δυο αυτά λοιπόν φαινόμενα της φορολογίας είναι αλληλένδετα, αφού αν δεν υπήρχε η φορολογία δεν θα υπήρχε και η φοροδιαφυγή. Δεδομένου μάλιστα ότι όσο αυξάνει το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης αυξάνει και το όφελος από την φοροδιαφυγή, μπορεί κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβολές του φορολογικού συντελεστή και στο επίπεδο της φοροδιαφυγής. Ορισμένοι προτείνουν ως λύση για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής την μείωση των φορολογικών συντελεστών, προσθέτοντας ότι η πολιτική αυτή δεν θα προκαλέσει μείωση των εσόδων του Δημοσίου, αλλά μπορεί ακόμα και να τα αυξήσει, γιατί θα υπάρξει αύξηση του δηλωθέντος εισοδήματος και των συναλλαγών.

Η γενικότερη διαπίστωση όμως είναι πως δεν προκύπτει με σαφήνεια, αν τελικά μια αύξηση ή μια μείωση του φορολογικού συντελεστή αυξάνει ή μειώνει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Και αυτό γιατί αν ο φορολογούμενος έχει την δυνατότητα φοροδιαφυγής θα την εκμεταλλευτεί ακόμα και αν οι

συντελεστές είναι χαμηλοί. Ο Έλληνας φορολογούμενος δεν έχει αποκτήσει φορολογική συνείδηση για να αξιολογήσει μια μείωση στους φορολογικούς συντελεστές. Θεωρεί πως το φορολογικό σύστημα είναι άδικο και θα έκανε τα πάντα για να αποφύγει την φορολογική επιβάρυνση που του αναλογεί.

Όταν ο φορολογούμενος αντιληφθεί πως το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο θα καταλάβει ότι και αυτός πρέπει να συνεισφέρει στο κράτος στο μερίδιό που του αναλογεί, θα αποκτήσει φορολογική συνείδηση. Βασική προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι η ολική αναμόρφωση του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος. Το υπό αναμόρφωση φορολογικό σύστημα θα πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά :

- ***Να είναι αποτελεσματικό***

Το φορολογικό σύστημα πρέπει να προωθεί την αποτελεσματική ανακατανομή των οικονομικών πόρων της χώρας, να ελαχιστοποιεί τις στρεβλώσεις και να μεγιστοποιεί την αύξηση του εθνικού προϊόντος και της κοινωνικής ευημερίας.

Στο νέο πεδίο χρειάζεται να προβλεφθούν κίνητρα για την τόνωση της απασχόλησης, των επενδύσεων, της επιχειρηματικότητας. Η φορολογική επιβράβευση όσων τολμούν πρέπει να αποτελέσει τον κοινό παρονομαστή όλης της προσπάθειας, κάθε διάταξης του νέου νόμου.

- ***Να είναι απλό***

Το φορολογικό σύστημα πρέπει να διακρίνεται για τη διοικητική του απλότητα, έτσι ώστε να είναι εύκολα κατανοητό χωρίς δαιδαλώδεις και περιπτώσιολογικές αναφορές. Θα πρέπει να έχει σαφήνεια και να περιορίζει στο ελάχιστο το γραφειοκρατικό κόστος εξυπηρέτησης του, ώστε η διαχείριση

του να κοστίζει λιγότερο τόσο στο κράτος όσο και στις οικονομικές μονάδες και στους φορολογούμενους πολίτες.

Βασικές κατευθύνσεις για την επίτευξη των παραπάνω στόχων αποτελούν :

- Η κατάργηση όλων των παλαιότερων διατάξεων και η δημιουργία νέου απλοποιημένου νομικού πλαισίου.
- Η δραστική μείωση των πιστοποιητικών και απαιτούμενων δικαιολογητικών.
- Η αξιοποίηση και βελτίωση των πληροφοριακών υποδομών με σκοπό την ταχύτερη εξυπηρέτηση.

Ο Έλληνας φορολογούμενος οφείλει να γνωρίζει με σαφήνεια τους κανόνες και να μην είναι θύμα ερμηνειών των ειδικών και των υπηρεσιών. Οι φορολογικοί νόμοι δεν μπορούν να ερμηνεύονται και έτσι και αλλιώς.

- ***Να είναι κοινωνικά δίκαιο***

Το φορολογικό σύστημα πρέπει να διακρίνεται για το δίκαιο χαρακτήρα του στην κατανομή των φορολογικών βαρών, έτσι ώστε άτομα με την ίδια φοροδοτική ικανότητα να έχουν την ίδια φορολογική επιβάρυνση και η επιβάρυνση να διαφέρει μόνο στις περιπτώσεις διαφορετικής φοροδοτικής ικανότητας ή κοινωνικής προτεραιότητας.

Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να ληφθούν υπόψη συγκεκριμένα κοινωνικά κριτήρια χωρίς όμως να επηρεάζεται η βασική κατεύθυνση της φορολογίας. Αυτά είναι:

- Να βελτιωθεί η σχέση άμεσων-έμμεσων φόρων είτε με τη μείωση των έμμεσων φόρων που είναι και οι πλέον άδικοι, είτε με την κατάργηση φόρων που δεν συμβαδίζουν με τις σημερινές οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες, και προκαλούν υψηλό φορολογικό βάρος.

- Να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες ελεγκτικών μηχανισμών για την πάταξη της φοροδιαφυγής.
- Να μεγιστοποιηθεί ο βαθμός ένταξης της παραοικονομίας στη νόμιμη οικονομία, διότι τόσο η φοροδιαφυγή όσο και η παραοικονομία επιτείνουν και ανατροφοδοτούν την άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Να προστατεύουν τα εισοδήματα τα οποία είναι κάτω από το όριο ανεκτής διαβίωσης καθώς και τα εισοδήματα σε επίπεδο οικογένειας.

- ***Να είναι σταθερό***

Το φορολογικό σύστημα είναι αναγκαίο να μην είναι άκαμπτο, ώστε εύκολα να μπορεί να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες, χωρίς να απαιτούνται συχνές μεταρρυθμίσεις. Για το λόγο αυτό πρέπει να προβλέπει αυτοματοποιημένες αναπροσαρμογές ιδίως σε ότι αφορά τα διάφορα κλιμάκια φόρου, τις εκπτώσεις, τις απαλλαγές κτλ.

- ***Να είναι αξιόπιστο και διάφανο***

Ένα σύγχρονο φορολογικό σύστημα πρέπει να ενισχύει το αίσθημα κάθε πολίτη πως καταβάλλει δίκαια το φόρο που του αναλογεί σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή και ότι τα φορολογικά έσοδα χρησιμοποιούνται προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και της εθνικής οικονομίας. Για το σκοπό αυτό κρίνεται επιβεβλημένο :

- Να μην υπάρχουν συγκαλυμμένες αυξήσεις των φορολογικών βαρών.
- Να αποφεύγονται οι αιφνιδιαστικές αλλαγές που μεταβάλλουν τη συμπεριφορά ατόμων και επιχειρήσεων.
- Να υπάρχει μηχανισμός ουσιαστικής ενημέρωσης του πολίτη, ώστε οι φορολογούμενοι να διαπιστώνουν άμεσα τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους. Για παράδειγμα καταχώριση στην ιστοσελίδα του υπουργείου, απαντήσεων σε συνήθη ερωτήματα των φορολογουμένων για ζητήματα που άπτονται των φορολογικών ελέγχων, των ποινών κ.λπ.

3.3.2 Η Πιθανότητα Εντοπισμού

Η πιθανότητα εντοπισμού αυτών που δεν δραστηριοποιούνται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του θεσμικού πλαισίου και που δεν συμμορφώνονται γενικά με τη φορολογική νομοθεσία είναι ένας από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της φοροδιαφυγής. Διότι αν τα άτομα αυτά γνωρίζουν ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα εντοπισμού, θα έχουν περιορισμένη τάση για φοροδιαφυγή.

Η πιθανότητα αυτή εντοπισμού των φοροφυγάδων είναι συνισταμένη δύο παραγόντων:

1. Της πιθανότητας που έχουν οι φορολογούμενοι να ελεγχθούν και
2. Της πιθανότητας που υπάρχει, να αποκαλύψει ο έλεγχος αν υπάρχει φοροδιαφυγή ή όχι.

Διότι υπάρχει η δυνατότητα να πραγματοποιηθεί έλεγχος και παρά το γεγονός ότι υπάρχει φορολογική παράβαση, η παράβαση αυτή να μη διαπιστωθεί. Η πρώτη πιθανότητα ελέγχου εξαρτάται από τη γενικότερη πολιτική ελέγχων που υπάρχει στη χώρα, τη φιλοσοφία στην οποία στηρίζεται το σύστημα ελέγχων και τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την επιλογή αυτών που θα ελεγχθούν. Η δεύτερη πιθανότητα να αποκαλύψει ο έλεγχος ότι υπάρχει πράγματι φοροδιαφυγή, εξαρτάται από παράγοντες όπως είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται ο έλεγχος και η οργάνωσή τους, οι ικανότητες των φορολογικών ελεγκτών κ.τ.λ.

Όσο περισσότερο αυξάνεται η πιθανότητα ελέγχου και όσο περισσότερο είναι πιθανό να συλληφθεί κάποιος ο οποίος αποκρύπτει εισοδήματα, τόσο μειώνεται η αναλογία του αδήλωτου εισοδήματος προς το πραγματικό. Το κόστος παρακινεί τις φορολογικές αρχές στη θέσπιση αυστηρότερων ποινών, παρά στην οργάνωση ενός συστήματος που θα αυξήσει τις πιθανότητες εντοπισμού. Ωστόσο δε λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες, όπως η γραφειοκρατία, οι ασάφειες των νόμων, η πολυνομία κ.τ.λ. που λειτουργούν

ανασταλτικά στην επιβολή της ποινής, με συνέπεια όχι μόνο να μην επιτυγχάνεται το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά να παρατηρούνται φαινόμενα μεγαλύτερης ασυδοσίας.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η λύση στο πρόβλημα του εντοπισμού όσων φοροδιαφεύγουν θα μπορέσει να υπάρξει με τη σύσταση νέων οργάνων που θα επικεντρωθούν σε αυτό και μόνο. Ακόμη και αν το κράτος αδυνατεί να θεσπίσει νόμους και όργανα ώστε να στηρίξει τις ήδη υπάρχουσες αρχές, η αναδιοργάνωση των φορολογικών αρχών και η επεξεργασία των στοιχείων κατά τρόπο αποτελεσματικό θα βοηθήσει σημαντικά στην επίτευξη του στόχου.

Οι θεωρητικοί στην προσπάθειά τους να σκιαγραφήσουν το προφίλ των πιθανών φοροφυγάδων κατέληξαν σε διάφορες κατηγοριοποιήσεις, η διάκριση των οποίων γίνεται σε δύο κατηγορίες, ανάλογα: της συνέπειας και της σταθερότητας που χαρακτηρίζει τη φορολογική τους συμπεριφορά. Επομένως η κατηγοριοποίηση των φορολογουμένων και η διεξαγωγή διαφορετικής συχνότητας και ποιότητας ελέγχων σε κάθε κατηγορία είναι σημαντική και θα συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη μείωση της φοροδιαφυγής. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το μέγεθος της ελαστικότητας που εκτίμησαν αρκετοί μελετητές είναι αρκετά μικρό, αυτό σημαίνει πως αν αυξηθούν οι πιθανότητες ελέγχου, η μεταβολή που θα παρατηρηθεί θα είναι σχετικά μικρή. Παράλληλα είναι σημαντικό ότι αυξανόμενη της πιθανότητας ελέγχου, φαίνεται καθαρά ότι η μέση φορολογική συμμόρφωση αυξάνεται, ενώ αντίθετα μειώνεται όταν μειώνεται η πιθανότητα ελέγχου. Όσον αφορά τη συχνότητα των φορολογικών ελέγχων και επομένως την πιθανότητα αποκάλυψης μέσα από στατιστικές μελέτες που έχουν γίνει, φαίνεται ότι το 88% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν έχουν κληθεί ποτέ για φορολογικό έλεγχο. Τα ποσοστά αυτά κρίνονται πολύ μικρά, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι τα 4/5 των ερωτηθέντων ανήκουν σε επαγγελματικές τάξεις στις οποίες εμφανίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής.

Από τα παραπάνω φαίνεται έντονη η ανάγκη κατηγοριοποίησης των φορολογουμένων και εντατικοποίησης των φορολογικών ελέγχων αφού όπως διαπιστώθηκε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και αντιδράσεις των

φορολογουμένων βοηθούν τις φορολογικές αρχές στον εντοπισμό του αδήλωτου εισοδήματος.

3.3.3 Οι ποινές

Απαραίτητο συμπλήρωμα κάθε φορολογικού συστήματος αποτελεί η ύπαρξη αντίστοιχου συστήματος ποινών. Το σύστημα αυτό έχει ως στόχο να αποθαρρύνει τη φοροδιαφυγή.

Τα αποτελέσματα των θεωρητικών υποδειγμάτων συγκλίνουν στην άποψη ότι η αύξηση της ποινής προκαλεί αύξηση του δηλωθέντος εισοδήματος. Έτσι με δεδομένη τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην πιθανότητα εντοπισμού και το ύψος των ποινών, και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ενέργειες των φορολογικών αρχών για την αποκάλυψη φαινομένων φοροδιαφυγής προκαλούν αύξηση των δαπανών του Δημοσίου, οι δαπάνες αυτές μπορούν να μειωθούν με τη θεσμοθέτηση αυστηρότερων ποινών. Έτσι δημιουργώντας ποινές πολύ υψηλές θα επιφέρει μείωση της φοροδιαφυγής, αφού ο φορολογούμενος αισθάνεται ότι μια ακόμη μεγαλύτερη ποινή θα ήταν ίσως δυσβάσταχτη γι' αυτόν. Οι συνδυασμοί μεταξύ πιθανότητας εντοπισμού και ύψους ποινής τους οποίους μπορεί να επιλέξει η Πολιτεία για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι άπειροι, το πρόβλημα έγκειται στην επιλογή του άριστου συνδυασμού. Με την αύξηση των ποινών υπάρχει ο κίνδυνος θεσμοθέτησης ποινών τόσο αυστηρών που κανένα ορθολογικό άτομο δε θα προχωρούσε σε φοροδιαφυγή. Η περίπτωση αυτή πρέπει να αποφευχθεί για δύο κύριους λόγους:

α) διότι πολύ συχνά οι φορολογούμενοι φοροδιαφεύγουν όχι εσκεμμένα αλλά από άγνοια, ανακριβή πληροφόρηση, ασάφειες στη φορολογική νομοθεσία κ.λ.π.

β) διότι η ποινή που επιβάλλεται σε μια αξιόποινη πράξη πρέπει να συνδέεται άμεσα με το μέγεθος του διαπραττόμενου αδικήματος. Πρέπει δηλαδή να βρίσκεται σε αρμονία με το γενικότερο σύστημα ποινών, κάτι που από μόνο του θέτει όρια στο ύψος των ποινών.

Οι βασικοί στόχοι που θα πρέπει να επιδιώκει το σύστημα ποινών είναι οι παρακάτω:

- Οι ποινές πρέπει να αποσκοπούν αποκλειστικά στο να ενθαρρύνουν τη συμμόρφωση και να μην επιβάλλονται για κανένα άλλο λόγο (π.χ. αύξηση εσόδων).
- Το ύψος της ποινής πρέπει να είναι ανάλογο με το μέγεθος του παραπτώματος, τη ζημία που ενδεχομένως προκάλεσε ο φορολογούμενος με τη συμπεριφορά του και την ύπαρξη ή μη υποτροπής.
- Η αυστηρότητα της ποινής θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αποτρέπει τη μη συμμόρφωση με τις φορολογικές διατάξεις πριν ακόμη εκδηλωθεί αυτή και να ενθαρρύνει γενικά τους φορολογούμενους να διορθωθούν. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται :
 - α) δρώντας άμεσα σε αυτούς που συμμορφώνονται,
 - β) διαβεβαιώνοντας τους συνεπείς φορολογούμενους ότι υπάρχουν συνέπειες για όσους δε συμμορφώνονται με τις φορολογικές του υποχρεώσεις.
- Οι ποινές πρέπει να είναι εκ των προτέρων γνωστές και οι φορολογούμενοι πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι γι' αυτές.
- Οι ποινές πρέπει να είναι δίκαιες. Εκτός των άλλων αυτό επιτυγχάνεται όταν παρόμοιες φορολογικές υποθέσεις αντιμετωπίζονται το ίδιο.
- Είναι αναγκαίο να αποφεύγεται η επιβολή πολλαπλών κυρώσεων για κάτι που αφορά το ίδιο συμβάν.
- Οι ποινές πρέπει να είναι κατανοητές και εφικτές στην πρακτική τους εφαρμογή τόσο προς τους φορολογούμενους όσο και προς τη διοίκηση, ενώ παράλληλα να είναι αποτελεσματικές.
- Οι χρηματικές ποινές και οι ποινές του ποινικού δικαίου δεν αποτελούν εναλλακτικές κατηγορίες ποινών. Σημαίνει απλώς ότι όταν διαπράττεται φορολογικό αδίκημα που εντάσσεται στα παραπτώματα του ποινικού δικαίου οι παραβάτες εκτός από την οποιαδήποτε άλλη ποινή, θα πρέπει να καταβάλλουν τη φορολογική τους οφειλή καθώς και τα συνεπαγόμενα πρόστιμα.

Εκτός από την επιβολή χρηματικών ποσών ή ποινών, μια άλλη πρακτική που αποσκοπεί στη συμμόρφωση των φορολογούμενων και η οποία έχει αποδειχθεί ότι συμβάλλει στον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι η δημοσιοποίηση των ονομάτων των φοροφυγάδων. Η πρακτική αυτή για να έχει φυσικά τα αναμενόμενα αποτελέσματα και για να μην αντιστρατεύεται το στόχο της αποκατάστασης κλίματος εμπιστοσύνης προς τις φορολογικές αρχές δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να δίνει την εντύπωση ότι είναι αποτελεσματική και επιλεκτική. Στα πλαίσια αυτά σε ορισμένες χώρες κατατίθεται κάθε χρόνο στο κοινοβούλιο απολογισμός δραστηριοτήτων του φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού, στον οποίο εκτός των άλλων παρουσιάζονται και τα ονόματα των αποκαλυφθέντων κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους φοροφυγάδων.

Σε κάθε περίπτωση το σύστημα των ποινών προϋποθέτει απλοποίηση του φορολογικού συστήματος. Γιατί η επιβολή υψηλών ποινών σε ένα σύστημα που το χαρακτηρίζει η πολυνομία, τυπολατρία, αντιφατικότητα και η έλλειψη εσωτερικής συνοχής και λογικής, όπως είναι το σύστημα στην Ελλάδα, εμπεριέχει τον κίνδυνο να τιμωρηθούν αυστηρά ή ακόμη και να καταστραφούν οικονομικά άτομα που υπέπεσαν στο παράπτωμα της φοροδιαφυγής από ελλιπή ή κακή πληροφόρηση.

Γενικά η θεσμοθέτηση των ποινών είναι κάτι σύνθετο και σημαντικό για τη λειτουργία του φορολογικού συστήματος και ο προσδιορισμός τους δεν πρέπει να αποτελεί απλώς το απαραίτητο συμπλήρωμα για την ολοκλήρωση ενός φορολογικού νομοσχεδίου. Αξίζει τέλος να τονιστεί ότι η πρόβλεψη ποινών στους νόμους δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για τη συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία, αλλά ότι πρέπει να υπάρχει και η βούληση να επιβληθούν αυτές οι κυρώσεις, κάτι που αφορά πρωτίστως τους έχοντες τη σχετική ευθύνη. Αν υπάρχει πράγματι η βούληση στα πολιτικά και κυβερνητικά κλιμάκια για φορολογική δικαιοσύνη και τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας, το σύστημα ποινών θα λειτουργήσει αποτελεσματικά και η συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία δε θα αργήσει να δείξει εμφανή σημάδια βελτίωσης.

3.3.4 Η Διοίκηση Του Φορολογικού Μηχανισμού

Η διάρθρωση και η λειτουργία του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα δίνει την εντύπωση ότι όλο σχεδόν το ενδιαφέρον των φορολογικών αρχών έχει επικεντρωθεί στην ταμειευτική λειτουργία των φόρων, πολύ λιγότερο στις επιπτώσεις που έχουν τα διάφορα φορολογικά μέτρα στην οικονομία και ακόμη λιγότερο στη διοίκηση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, στην αποτελεσματικότητά του και το κόστος που προκαλεί η λειτουργία του. Είναι όμως προφανές ότι η ταμειευτική λειτουργία των φόρων δεν είναι ανεξάρτητη του επιπέδου της φορολογικής διοίκησης και του τρόπου λειτουργίας των αντίστοιχων υπηρεσιών. Από τα όσα μάλιστα αναφέρθηκαν μέχρι τώρα προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι πρωτίστως πρόβλημα διοίκησης, παράγων που πρέπει να λάβει στο εξής πολύ μεγαλύτερης προσοχής για να υπάρξει δίκαιη κατανομή των βαρών και να επιτευχθούν γενικά οι στόχοι της φορολογικής πολιτικής. Γιατί, τα μέτρα για τη βελτίωση του φορολογικού συστήματος και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής ακόμη και αν είναι προς τη σωστή κατεύθυνση δε θα αποδώσουν, αν δεν είναι προσαρμοσμένα στις συνθήκες και στις δυνατότητες της φορολογικής διοίκησης. Αντίθετα, η εμπειρία δείχνει ότι στην Ελλάδα είναι αρκετά συνηθισμένο να εξαγγέλλονται ή και να θεσπίζονται μέτρα τα οποία τελικά δεν μπορούν να υλοποιηθούν, κάτι που κάνει ακόμα χειρότερη την εικόνα της Διοίκησης και τη στάση των φορολογούμενων απέναντι στη φοροδιαφυγή, ενώ άλλοτε επιφέρουν τόσο φόρτο στη Διοίκηση, που θέτουν σε κίνδυνο ακόμη και τον ισχύοντα τρόπο λειτουργίας της. Κατά συνέπεια, αυτό που χρονικά προηγείται είναι να ενισχυθεί ο διοικητικός μηχανισμός, για να μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που θέτουν οι μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν στους διάφορους τομείς. Διότι, οι μεταρρυθμίσεις αυτές δεν αρκεί να μελετηθούν και να σχεδιαστούν σωστά, αλλά πρέπει να μπορούν και να εφαρμοστούν.

3.3.4.1 Το Κόστος Διαχείρισης

Ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια που πρέπει να ικανοποιεί το φορολογικό σύστημα και η φορολογική διοίκηση γενικότερα είναι το χαμηλό

κόστος διαχείρισης. Στο κόστος αυτό περιλαμβάνεται η μισθοδοσία των υπαλλήλων που απασχολούνται με τη βεβαίωση και την είσπραξη των εσόδων, το κόστος των ελεγκτικών μηχανισμών και γενικά κάθε δαπάνη που απαιτείται για τη συγκέντρωση των φορολογικών εσόδων. Το μέγεθος του κόστους διαχείρισης είναι σημαντικό στοιχείο αξιολόγησης του φορολογικού συστήματος και του τρόπου λειτουργίας των φοροεισπρακτικών μηχανισμών, γιατί όσο μεγαλύτερο είναι το μέρος που απομένει για τη βεβαίωση και την είσπραξη των εσόδων, τόσο μικρότερο είναι το μέρος που απομένει για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Το κόστος διαχείρισης δεν είναι όμως σημαντικό μόνο για το λόγο αυτό. Σύμφωνα με μια βασική αρχή των δημοσίων οικονομικών, το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης πρέπει να φθάνει μέχρι το σημείο όπου η τελευταία χρηματική μονάδα που εισπράττεται από την επιβολή των φόρων προκαλεί στους φορολογούμενους τόση δυσαρέσκεια, όσο είναι το όφελος που αποκτούν από την τελευταία χρηματική μονάδα των δημοσίων δαπανών. Όταν όμως ένα σημαντικό μέρος των εσόδων απορροφάται ως κόστος διαχείρισης, είναι δύσκολο να ικανοποιηθούν οι φορολογούμενοι με το μέγεθος και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, κάτι που είναι πιθανό να οδηγήσει σε ανεπιθύμητες αντιδράσεις και πρωτίστως στη φοροδιαφυγή και στη φοροαποφυγή. Το κόστος διαχείρισης ενός φόρου πρέπει φυσικά να εξετάζεται σε σχέση με τα έσοδα που αποδίδει. Με βάση το κριτήριο αυτό οι φόροι με το χαμηλότερο λόγο κόστους εσόδων είναι οι περισσότεροι αποτελεσματικοί, ενώ αυτοί στους οποίους συμβαίνει το αντίθετο πρέπει να αποφεύγονται. Ένας σημαντικός παράγων που επηρεάζει το λόγο κόστους εσόδων είναι η ύπαρξη ή μη στη διαχείριση οικονομικών κλίμακας. Είναι λοιπόν προφανές ότι η ύπαρξη στην Ελλάδα πολλών φόρων με εντελώς διαφορετική φορολογική βάση και διαχείριση (εκατοντάδες φόροι υπέρ τρίτων, μεγάλος αριθμός φόρων και «τελών» επί αυτοκινήτων και ακινήτων κ.λπ.) αυξάνει το κόστος βεβαίωσης και είσπραξης και μειώνει σημαντικά τις πιθανότητες για ισονομίες κλίμακας. Παράλληλα αυξάνει σημαντικά το κόστος συμμόρφωσης των φορολογούμενων.

Ένας άλλος παράγων αύξησης του κόστους διαχείρισης είναι η πληθώρα των φορολογικών απαλλαγών και εκπτώσεων και γενικά των κάθε μορφής

ειδικών φορολογικών ρυθμίσεων. Γιατί κάθε φορολογική δαπάνη που περιλαμβάνεται στη φορολογική νομοθεσία έχει τις δικές της προϋποθέσεις για αναγνώριση, αφορά συγκεκριμένες κατηγορίες φορολογούμενων και έχει τους δικούς της περιορισμούς. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι εφοριακοί πρέπει να γνωρίζουν με λεπτομέρεια τις διατάξεις που αφορούν προγράμματα τα οποία έχουν σχέση με την κοινωνική πρόνοια, την περιφερειακή ανάπτυξη, την εκπαίδευση, την υγεία, τη γεωργία, τη βιομηχανική πολιτική κ.λπ., κάτι που είναι σαν να εκτελούν ουσιαστικά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, όχι μόνο το έργο του υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών, αλλά πολλών άλλων εντελώς διαφορετικών φορέων. Η ενασχόληση αυτή σε τομείς για τους οποίους δεν μπορούν να έχουν ιδιαίτερες γνώσεις κάνει αναμφισβήτητα πολύπλοκο το φορολογικό σύστημα, αυξάνει το κόστος διαχείρισής του και γενικά διευκολύνει την εμφάνιση φαινομένων φοροδιαφυγής. Για παράδειγμα, για να υπολογισθεί ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων οι εφοριακοί πρέπει να γνωρίζουν, ποια εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι αυτά που αναγνωρίζονται από το Δημόσιο, ποια ιδρύματα έχουν αναγνωρισθεί ότι επιτελούν έργο κοινωφελές, ποιοι και με ποιες προϋποθέσεις θεωρούνται ανάπηροι κ.ο.κ. Η γνώση όλων αυτών των πληροφοριών είναι αδύνατη και ο έλεγχος των δικαιολογητικών, των προϋποθέσεων, κ.λπ., δύσκολος και δαπανηρός. Επιπλέον, η ενσωμάτωση όλων αυτών των προγραμμάτων στο φορολογικό σύστημα προκαλεί πρόσθετο έργο για το συντονισμό τους, την ανάγκη έκδοσης μεγάλου αριθμού υπουργικών αποφάσεων, εγκυκλίων, διοικητικών λύσεων, κ.τ.λ. Και, επειδή όλες αυτές οι «ειδικές» ρυθμίσεις αποτελούν συστατικά στοιχεία του φορολογικού συστήματος, η φορολογική νομοθεσία γίνεται πολύπλοκη και τα φορολογικά έντυπα δύσκολα μπορούν να συμπληρωθούν και γενικά αυξάνει το κόστος συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Έτσι, τις επιπτώσεις από την ενσωμάτωση των διαφόρων προγραμμάτων στη φορολογική νομοθεσία τις φέρει ολοκληρωτικά το φορολογικό σύστημα.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι το διαχειριστικό κόστος του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλό σε σύγκριση με άλλες χώρες, ότι υπάρχουν αρκετές κατηγορίες φόρων των οποίων η διαχείριση κοστίζει υπέρμετρα καθώς και ότι υπάρχουν αρκετές υπηρεσίες οι οποίες είναι

αντιοικονομικές. Κατά συνέπεια, τα περιθώρια μείωσης του διαχειριστικού κόστους και αύξησης της αποτελεσματικότητας του φορολογικού συστήματος φαίνεται ότι είναι σημαντικά. Μεγάλη μείωση του κόστους αυτού μπορεί να επιφέρει η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και των φορολογικών διαδικασιών, η οποία θα κάνει το έργο της φορολογικής διοίκησης πολύ πιο απλό και θα συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των φαινομένων διαφθοράς. Άλλο μέτρο είναι η κωδικοποίηση της νομοθεσίας και φυσικά η ταχύτερη εφαρμογή των μέσων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία και ιδιαίτερα η πληροφορική.

3.3.4.2 Το Κόστος Συμμόρφωσης

Ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης του φορολογικού συστήματος σύμφωνα με το καλύτερο φορολογικό σύστημα είναι εκείνο το οποίο οι φορολογούμενοι το αισθάνονται λιγότερο. Διότι, οι φόροι, εκτός από τη μείωση της αγοραστικής δύναμης που προκαλούν στους φορολογούμενους και την επίδραση που ασκούν στην οικονομική τους συμπεριφορά, προκαλούν και μια άλλη μορφή κόστους που είναι το κόστος συμμόρφωσης με τη φορολογική νομοθεσία. Το κόστος αυτό είναι πολλών κατηγοριών. Καταρχήν, υπάρχει το οικονομικό κόστος, στο οποίο περιλαμβάνονται οι αμοιβές των φοροτεχνικών, των λογιστών και των δικηγόρων, το κόστος της αγοράς ταμειακών μηχανών, ειδικών λογιστικών βιβλίων και εντύπων, το κόστος μετάβασης στη Δ.Ο.Υ. Δεύτερον, είναι το κόστος από την απώλεια χρόνου που αφιερώνεται για τη συμπλήρωση των φορολογικών δηλώσεων, την τήρηση των απαραίτητων λογιστικών βιβλίων και στοιχείων, την ενημέρωση, όσον αφορά τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας, την επικοινωνία με τις φορολογικές αρχές και τους φοροτέχνες κ.λπ. Τρίτον, είναι το ψυχικό κόστος που προκαλεί στους φορολογούμενους η αβεβαιότητα για το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης και η αγωνία τους για το αν έχουν πράγματι ακολουθήσει πιστά τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας. Τέλος, στο κόστος συμμόρφωσης περιλαμβάνεται και το κόστος που φέρουν τρίτοι, όπως είναι ο χρόνος απασχόλησης των διοικητικών δικαστηρίων για την επίλυση φορολογικών

διαφορών, το κόστος των επιχειρήσεων για την παρακράτηση φόρων από τους εργαζόμενους ή τους πελάτες και την απόδοσή τους στο Δημόσιο, κ.λπ.

Ένα μέρος του κόστους συμμόρφωσης των επιχειρήσεων θα περιληφθεί στο κόστος παραγωγής και κατ' επέκταση θα μετακυλιθεί στους καταναλωτές. Οι χαμηλές όμως εισοδηματικές τάξεις δαπανούν για κατανάλωση μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους σε σύγκριση με τις υψηλές εισοδηματικές τάξεις, με συνέπεια να επιβαρυνθούν περισσότερο από το κόστος συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Επίσης, επειδή το κόστος συμμόρφωσης των μικρών επιχειρήσεων είναι συγκριτικά μεγαλύτερο από το κόστος συμμόρφωσης των μεγάλων οι μικρές επιχειρήσεις δε θα μπορέσουν λόγω ανταγωνισμού να μετακυλίσουν όλο το κόστος στους καταναλωτές, με συνέπεια να μειωθεί ακόμη περισσότερο η ανταγωνιστικότητά τους.

Ένας σημαντικός παράγων που επηρεάζει θετικά το κόστος συμμόρφωσης είναι η συχνότητα των αλλαγών στη φορολογική νομοθεσία, στα φορολογικά έντυπα και γενικά σε θέματα που αφορούν διαδικασίες, που σημαίνει ότι σε συχνές μεταβολές στα ζητήματα αυτά πρέπει να αποφεύγονται.

3.3.4.3 Η Εκπαίδευση

Το φορολογικό αντικείμενο είναι αρκετά σύνθετο και εξειδικευμένο, και αυτό ότι απαιτεί και το κατάλληλο προσωπικό. Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και αν είναι πλήρως αποτελεσματικό και αξιοκρατικό το σύστημα πρόσληψης των ατόμων που θα στελεχώσουν τις αρμόδιες υπηρεσίες, δεν πρέπει να αναμένεται ότι θα δώσει εκπαιδευμένους και εξειδικευμένους εφοριακούς. Κατά συνέπεια, η ανάγκη ενός συστήματος εκπαίδευσης, το οποίο θα δώσει στο προσωπικό τα απαραίτητα εφόδια κρίνεται επιτακτική.

Η εκπαίδευση αυτή δεν θα πρέπει να περιορισθεί μόνο στους νεοεισερχόμενους στον κλάδο, αλλά να είναι συνεχής, να καλύπτει όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης και όλες τις κατηγορίες εργαζομένων. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνεται με τρόπο συστηματικό και με όλες τις προϋποθέσεις που απαιτεί η εκπαιδευτική

διαδικασία. Για παράδειγμα, πρέπει να υπάρχουν διαφορετικά προγράμματα για τους νεοεισερχόμενους στον κλάδο, για τους προϊστάμενους υπηρεσιών, προγράμματα εξειδίκευσης, προγράμματα φορολογικών ελέγχων διαφόρων κατηγοριών (π.χ. κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, κ.λπ.), προγράμματα στους Η/Υ κ.ο.κ. Το ακριβές περιεχόμενο του προγράμματος, το υποστηρικτικό υλικό και η όλη προσέγγιση του ζητήματος θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στους στόχους του κάθε προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν στις παραπάνω κατηγορίες προσωπικού. Για το σκοπό αυτό πρέπει να υπάρχουν διαφόρων κατηγοριών προγράμματα εκπαίδευσης: μακροχρόνια προγράμματα πλήρους απασχόλησης για νεοπροσληφθέντες υπαλλήλους, μακροχρόνια προγράμματα εξειδίκευσης, προγράμματα κατάρτισης, σεμινάρια, εκπαίδευση στο χώρο εργασίας (on the job training), κ.λπ.

Η ίδρυση το 1996 της Σχολής Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών (ΣΕΥΥΟ) είχε ακριβώς ως στόχο να καλύψει τις ανάγκες αυτές. Η Σχολή αυτή στο μικρό σχετικά χρόνο της λειτουργίας της έχει πλούσιο και αξιόλογο έργο να επιδείξει. Έχει όμως αναγκασθεί να περιορίσει τις δραστηριότητές της στην κάλυψη κυρίως τρεχουσών αναγκών με αποτέλεσμα να μην έχει ακόμη εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες που τις παρέχει ο ιδρυτικός της νόμος και να μην έχει λειτουργήσει με την αυστηρότητα των κανόνων και προϋποθέσεων που πρέπει να διέπουν έναν εκπαιδευτικό οργανισμό.

Ειδικότερα, για να έχει η εκπαίδευση τα επιθυμητά αποτελέσματά, πρέπει να θεωρηθεί ως μέρος των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη θέση του υπαλλήλου, είτε αυτός είναι εκπαιδευόμενος, είτε εκπαιδευτής, και όχι όπως συχνά γίνεται σήμερα ως μια περιττή επιβάρυνση ή ευκαιρία για απουσία από την υπηρεσία ή/και για κάποιες πρόσθετες αποδοχές. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι εκπαιδευτές και οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να επιλέγονται με αξιοκρατικά κριτήρια και με τρόπο απόλυτα αυστηρό. Στα πλαίσια αυτά, αλλά και για λόγους που έχουν γενικότερα να κάνουν με το ρόλο και την ιδιότητα των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών, θα ήταν σκόπιμο να επανεξετασθεί η δυνατότητα των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών να διοργανώνουν οι ίδιοι σεμινάρια ή να συμμετέχουν ως εισηγητές σε σεμινάρια που διοργανώνουν(ή φαίνεται να διοργανώνουν)

τρίτοι. Πρέπει επίσης οι εκπαιδευόμενοι να επιλέγονται με αυστηρά κριτήρια από ένα ελεγχόμενο σύστημα, έτσι ώστε να εκπαιδευτούν όλοι σταδιακά οι υπάλληλοι και το οποίο να λαμβάνει υπόψη το επίπεδο κατάρτισης των εκπαιδευομένων και τις ανάγκες της υπηρεσίας. Αυτό σημαίνει ότι καμιά αλλαγή αντικειμένου δε θα είναι δυνατή αν προηγουμένως οι υπάλληλοι δεν έχουν εκπαιδευτεί στο νέο αντικείμενο που πρόκειται να αναλάβουν και ότι πρέπει να διασφαλίζεται για ένα τουλάχιστον χρονικό διάστημα η απασχόληση των εκπαιδευθέντων υπαλλήλων στον τομέα που έχουν εκπαιδευθεί. Πρέπει επίσης η εκπαίδευση να αποτελεί προϋπόθεση και να δίνει κίνητρο για προαγωγή και ανάθεση καθηκόντων. Επιπλέον, η κατάρτιση δεν πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στη διδασκαλία μεμονωμένων και εξειδικευμένων θεμάτων, αλλά πρέπει οι εκπαιδευόμενοι να κατανοούν πως λειτουργεί το σύστημα στο σύνολό του και πως συνδέονται τα καθήκοντά τους με το όλο σύστημα. Πρέπει, τέλος, ο φορέας εκπαίδευσης, χωρίς να είναι ανεξάρτητος από το Υπουργείο Οικονομικών, να μην αποτελεί προέκταση ή τμήμα του υφιστάμενου σ' αυτό διοικητικού μηχανισμού, αλλά να λειτουργεί σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις σε δεξιότητες που θέτει η διοίκηση και η λειτουργία ενός εκπαιδευτικού οργανισμού.

3.3.4.4 Το Επίπεδο Των Αμοιβών

Ένα άλλο ζήτημα που συνδέεται συχνά με την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχει η δημόσια διοίκηση και με τα κίνητρα για εργασία είναι το επίπεδο των παρεχόμενων αμοιβών. Συγκεκριμένα, πολλοί αποδίδουν στο χαμηλό επίπεδο αμοιβών που υπάρχει συνήθως στις υπηρεσίες του Δημοσίου και τις περιορισμένες σχετικά προοπτικές εισοδηματικής εξέλιξης την προσέγκυση για απασχόληση σ' αυτό ατόμων με περιορισμένες σχετικά δυνατότητες και φιλοδοξίες, τα φαινόμενα παράλληλης απασχόλησης, η οποία γίνεται συχνά κατά τη διάρκεια του επίσημου ωραρίου, τη δημιουργία πρόσφορου εδάφους για την ανάπτυξη φαινομένων, όπως είναι η ανεντιμότητα και η διαφθορά κ.λπ. Για το λόγο αυτό, σε πολλές χώρες, ανάμεσα στις οποίες

είναι και η Ελλάδα, έχουν δοθεί υψηλότεροι μισθοί σε υπαλλήλους που απασχολούνται στο φοροεισπρακτικό μηχανισμό. Το αιτιολογικό είναι ότι η αύξηση αυτή θα προκαλέσει αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία με τη σειρά της θα προκαλέσει αύξηση των εσόδων. Κατά συνέπεια, η αύξηση αυτή, όχι μόνο θα είναι αυτοχρηματοδοτούμενη, αλλά από την παροχή της το Δημόσιο θα ωφεληθεί. Παράλληλα, με την αύξηση αυτή το επίπεδο αμοιβών θα φθάσει σε ικανοποιητικά επίπεδα και έτσι θα περιορισθούν τα φαινόμενα της διαφθοράς.

Σε ορισμένες χώρες το πρόβλημα της ανεπάρκειας του μισθού έχει αντιμετωπισθεί με τη χορήγηση ενός επιδόματος ή τη θεσμοθέτηση ενός συστήματος με το οποίο οι εργαζόμενοι εισπράττουν ένα ποσοστό των επιπλέον φόρων που βεβαιώνουν ή εισπράττουν. Το σύστημα αυτό, αν και αποτελεί ισχυρότατο κίνητρο για αύξηση της αποτελεσματικότητας, παρουσιάζει τον κίνδυνο εμφάνισης αυθαιρεσιών που ενδέχεται να υπάρξουν ως αποτέλεσμα υπερβάλλοντος ζήλου με ότι αυτό συνεπάγεται (σχέση κράτους-πολίτη, αυξημένος αριθμός προσφύγων και ενστάσεων από την πλευρά των πολιτών κ.λπ.). Στον αντίποδα του συστήματος αυτού βρίσκεται το σύστημα πρόσθετων αμοιβών που έχει καθιερωθεί στην Ελλάδα, το οποίο αναλύθηκε προηγουμένως και το οποίο παρέχει πρόσθετες αποδοχές μέχρι του ύψους των 88 Ευρώ μηνιαίων σε όλους ανεξαιρέτως τους εργαζόμενους στο Υπουργείο Οικονομικών. Είναι προφανές ότι το σύστημα αυτό δεν επιτελεί το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκε και αυτό που πρέπει να μελετηθεί είναι η θεσμοθέτηση ενός συστήματος πρόσθετων παροχών που να βρίσκεται κάπου στο ενδιάμεσο των δύο προαναφερθέντων ακραίων συστημάτων.

Το ζήτημα των αμοιβών συνδέεται άμεσα με το σύστημα πρόσληψης και επιλογής των υπαλλήλων. Γιατί αν υπάρχει ειδικό μισθολογικό καθεστώς το σύστημα επιλογής των υπαλλήλων, για πρόσληψη ή ανάληψη καθηκόντων, πρέπει να είναι τέτοιο που να ταιριάζει στο μισθολογικό καθεστώς. Πρέπει δηλαδή να υπάρχει ένα σύστημα που να εξασφαλίζει σε διαρκή βάση την ποιοτική αναβάθμιση των εργαζομένων και να προωθεί αυτούς που επιδεικνύουν ενδιαφέρον για την εργασία τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι πρέπει να καθιερωθούν προϋποθέσεις για την ανάληψη καθηκόντων και να αντικατασταθούν τα υφιστάμενα συστήματα τοποθέτησης των υπαλλήλων και

ανάθεσης καθηκόντων από περισσότερο αντικειμενικά και αξιοκρατικά. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να αντικατασταθεί το σύστημα πρόσληψης με αυτό της ανάθεσης καθηκόντων. Για παράδειγμα θα πρέπει για ορισμένες θέσεις να εξετασθεί η δυνατότητα ανοιχτής προκήρυξης, έτσι ώστε να συνδυασθούν τα οφέλη από την εμπειρία στην υπηρεσία με τα οφέλη που υπάρχουν σε νέες ιδέες και δεξιότητες που υπάρχουν όταν επιλέγεται κάποιος εκτός ιεραρχίας. Θα πρέπει επίσης να καθιερωθεί σύστημα μέτρησης της παραγωγικότητας των Δ.Ο.Υ. και εργαζομένων με επιστημονικά κριτήρια και σύμφωνα με τα ισχύοντα διεθνώς

3.3.4.5 Κωδικοποίηση της Φορολογικής Νομοθεσίας

Είναι εξαιρετικά δύσκολο να γνωρίζει κανείς την ισχύουσα νομοθεσία, γιατί αυτή αποτελείται από ένα συνονθύλευμα νόμων, εγκυκλίων, υπουργικών αποφάσεων. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η κωδικοποίηση της νομοθεσίας, βασισμένη στα παρακάτω σημεία: α) τα περιεχόμενα των κωδικοποιήσεων να έχουν ενιαία μορφή (π.χ. υποκείμενο του φόρου, φορολογική βάση, φορολογικοί συντελεστές, απαλλαγές και εκπτώσεις, κ.λπ.), ώστε να μπορούν οι χρήστες τους να βρουν εύκολα την πληροφορία που αναζητούν, β) να έχουν οι όροι και οι έννοιες που χρησιμοποιούνται σε όλες τις κωδικοποιημένες νομοθεσίες ενιαίο περιεχόμενο, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο που παρατηρείται σήμερα στις ίδιες λέξεις να αποδίδεται διαφορετικός ορισμός, κάτι που προκαλεί σύγχυση σε φοροτεχνικούς και φορολογουμένους, και γ) να δημιουργηθεί μηχανισμός διαρκούς ενημέρωσης της κωδικοποιημένης νομοθεσίας με τις τελευταίες διατάξεις.

Η κωδικοποίηση όλων των ισχυουσών διατάξεων θα αποκαλύψει την έλλειψη εσωτερικής συνοχής που υπάρχει στο φορολογικό σύστημα της χώρας, την έλλειψη οικονομικής σκέψης στη φιλοσοφία που το διαπνέει, αλλά και την ύπαρξη σημαντικών αδυναμιών από πλευράς νομοπαρασκευαστικής.

3.3.4.6 Ο Έλεγχος Των Φορολογικών Δηλώσεων

Στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η συμμόρφωση των φορολογούμενων με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Όμως, είτε από πρόθεση, είτε από άγνοια, πολλοί φορολογούμενοι δεν συμπληρώνουν καν φορολογική δήλωση, ενώ άλλοι παρέχουν ελλιπή στοιχεία και άλλοι ανακριβή. Και αν η φορολογική διοίκηση δε λάβει μέτρα, όλο και περισσότερο θα μιμηθούν τους φοροφυγάδες. Οι φορολογικές αρχές πρέπει κατά συνέπεια να μεθοδεύσουν ένα συστηματικό έλεγχο των φορολογούμενων, γιατί διαφορετικά το σύστημα θα αποτύχει. Για να πετύχει αυτό πρέπει σε πρώτο στάδιο να γίνεται μια διασταύρωση του αρχείου αυτών που έχουν υποχρέωση υποβολής φορολογικής δήλωσης με τις δηλώσεις που έχουν υποβληθεί. Στη συνέχεια, πρέπει οι υποβληθείσες δηλώσεις να ελέγχονται ως προς το περιεχόμενό τους.

Θα πρέπει οι φορολογικές αρχές να σχεδιάσουν ένα σύστημα ελέγχου, το οποίο να μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα στο έτος, γιατί το επόμενο έτος θα υπάρχει νέα σειρά φορολογικών δηλώσεων για έλεγχο. Παράλληλα, το σύστημα αυτό πρέπει να εξασφαλίζει, όσο το δυνατόν, περισσότερο το Δημόσιο από την απώλεια εσόδων και το σεβασμό των φορολογούμενων για τον τρόπο λειτουργίας και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών αρχών.

Ο μεγαλύτερος αριθμός φορολογικών δηλώσεων, όπως είναι αυτές των μισθωτών και των συνταξιούχων, δεν απαιτούν προσεκτικό έλεγχο και τα στοιχεία που αξίζει ενδεχομένως να εξετασθούν είναι ελάχιστα. Ο έλεγχος των στοιχείων αυτών είναι εύκολος, μπορεί να γίνει γρήγορα και εντελώς δειγματοληπτικά. Ένας αριθμός ελέγχων πρέπει επίσης να γίνεται στην τύχη, ώστε το σύστημα να μην είναι γνωστό ή απόλυτα προβλέψιμο. Πολλοί φορολογούμενοι, όμως, δικαιολογούν λεπτομερή και συστηματικό έλεγχο, π.χ. αυτοί που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φορολογικό ενδιαφέρον (μεγάλες αγορές κ.λπ.) ή έχουν υποπέσει προηγουμένως σε φορολογικά παραπτώματα, πρέπει να ελέγχονται ετησίως. Οι υπόλοιποι θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα να ελέγχονται μία φορά σε μια περίοδο ετών.

3.3.4.7 Είσπραξη Φόρων

Το τελευταίο στάδιο της φοροεισπρακτικής διαδικασίας, αλλά και ο τελικός στόχος της επιβολής φόρων, είναι η είσπραξη των εσόδων. Η είσπραξη των εσόδων δεν πρέπει να θεωρηθεί ως μια καθαρά τυπική διαδικασία, ούτε εξασφαλίζεται απλά και μόνο με τη θεσμοθέτηση ποινών. Έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες, τα δικά της προβλήματα και τις δικές της απαιτήσεις, στις οποίες πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή.

Βασική προϋπόθεση για την έγκαιρη και αποτελεσματική είσπραξη των οφειλόμενων ποσών είναι η ύπαρξη ενός πλήρους, ενημερωμένου και χρηστικού αρχείου οφειλετών, το οποίο να παρέχει άμεση πληροφόρηση στις αρμόδιες υπηρεσίες για τη συμμόρφωση ή μη των φορολογούμενων προς τις υποχρεώσεις τους. Μέχρι πρόσφατα το αρχείο αυτό ήταν κατά βάση χειρόγραφο και η τήρησή του γινόταν αποκλειστικά στις επιμέρους Δ.Ο.Υ. Οι αδυναμίες αυτού του συστήματος σε συνδυασμό με τα περιθώρια που άφηνε για διακριτική αντιμετώπιση των οφειλετών είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση ανείσπρακτων ποσών, το ύψος των οποίων φθάνει τα 8,8 δισεκατομμύρια Ευρώ. Τα μέσα που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία καθιστούν φαινόμενα σαν αυτά αδιανόητα.

Φυσικά το σύστημα είσπραξης των φόρων πρέπει να συνοδεύεται από ένα σύστημα ποινών. Οι ποινές αυτές θα είναι η επιβολή προσαυξήσεων με τόκο υψηλότερο αυτού της αγοράς, ώστε η μη έγκαιρη καταβολή να μην ισοδυναμεί με ένα άτοκο ή χαμηλότοκο δάνειο. Ταυτόχρονα, πρέπει να παρέχει ευελιξία στη φορολογική διοίκηση για την παροχή διευκολύνσεων σε οφειλέτες που αντιμετωπίζουν απλώς πρόσκαιρες δυσκολίες. Οι διευκολύνσεις αυτές και η εξάντληση των μέσων που διαθέτει η Διοίκηση για την είσπραξη των εσόδων σε καμιά περίπτωση όμως δεν πρέπει να οδηγούν σε διαίωνιση των οφειλών. Γιατί κάτι τέτοιο δε θα ζημιώσει απλώς το Δημόσιο, αλλά θα λειτουργήσει αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση.

Επιπρόσθετα, θα αναφέρουμε κάποια από τα μέτρα που θεωρήσαμε αποτελεσματικά για την μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής που δημοσίευσε η ΙΟΦΟΜ στη εφημερίδα ΗΜΕΡΗΣΙΑ¹³:

α) Καθιέρωση και τήρηση αυστηρά του «πόθεν έσχες» και διεύρυνση των «τεκμηρίων απόκτησης περιουσιακών στοιχείων» σε όλα τα φυσικά πρόσωπα με ειδική δήλωση που θα συνυποβάλλεται με την ετήσια δήλωση φορολογίας εισοδήματος και θα περιγράφονται αναλυτικά όλες οι αλλαγές στην περιουσιακή κατάσταση οι οποίες επήλθαν την προηγούμενη χρονιά (π.χ. αγοροπωλησίες ακινήτων, αυτοκινήτων, σκαφών, αποταμιεύσεων, μετοχών, συστάσεις και αυξήσεις κεφαλαίου επιχειρήσεων, αγοροπωλησίες επιχειρήσεων, και εν γένει οποιουδήποτε άλλου στοιχείου). Να προστεθεί τέλος, πως επιβάλλεται και ο ουσιαστικός έλεγχος του «πόθεν έσχες» των εργαζομένων σε «ευαίσθητες» υπηρεσίες του υπουργείου.

β) Αλλαγή στον τρόπο αναγνώρισης των στοιχείων που μειώνουν την ετήσια τεκμαρτή δαπάνη απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, αναφορικά με τα δάνεια. Ειδικότερα προτείνεται να μην αναγνωρίζεται ως μειωτικό στοιχείο της τεκμαρτής δαπάνης απόκτησης περιουσιακών στοιχείων: 1. Το ποσό το οποίο θα προέρχεται από σύμβαση δανείου μεταξύ φυσικού προσώπου και εταιρειών του εξωτερικού (off shore ή νομίμων εταιρειών), 2. Το ποσό το οποίο θα προέρχεται από σύμβαση δανείου μεταξύ φυσικών προσώπων, εφόσον η σύμβαση δανείου δεν έχει κατατεθεί στις αρμόδιες ΔΟΥ και των δύο συμβαλλομένων. Επίσης βασική προϋπόθεση για τη μείωση της τεκμαρτής δαπάνης σε αυτή την περίπτωση θα είναι η λήψη του δανείου να έχει πραγματοποιηθεί πριν από την αγορά του περιουσιακού στοιχείου.

γ) Αυστηρό έλεγχο των δανείων για απόκτηση ακίνητης περιουσίας. Οι τράπεζες θα πρέπει να υποχρεωθούν με νομοθετική ρύθμιση να εκταμιεύουν αποκλειστικά και μόνο το ποσό που αναγράφεται στο συμβόλαιο πώλησης και αυτό να κατατίθεται στο λογαριασμό του κατασκευαστή. Επιπλέον, θα πρέπει να υποχρεωθούν να ενημερώνουν τις φορολογικές αρχές για τυχόν άλλο δάνειο που λαμβάνει οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο μέσα σε μια τριετία από τη λήψη δανείου για απόκτηση ακίνητης περιουσίας έτσι ώστε να ερευνάται

¹³ http://www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=107000

μήπως αφορά εξόφληση τιμήματος από την πώληση του ακινήτου, τίμημα το οποίο δεν έχει δηλωθεί.

δ) Για να μη λιμνάζουν οι υποθέσεις στις ΔΟΥ και να αντιληφθούν οι πάντες ότι «το σύστημα δουλεύει», τα αποτελέσματα από τις διασταυρώσεις των στοιχείων να στέλνονται απευθείας από τη ΓΓΠΣ (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων) στους φορολογούμενους. Με την ειδοποίηση θα καλούνται οι φορολογούμενοι, αν συμφωνούν με το αποτέλεσμα της διασταύρωσης, να υποβάλουν μέσα στις επόμενες ημέρες συμπληρωματική δήλωση και θα ενημερώνονται για τις προσαυξήσεις που θα «τρέχουν». Αν διαφωνούν, να ενημερώνουν σχετικά με ένα επισυναπτόμενο συνταξιοδότησή τους (π.χ. τριετία). στην ειδοποίηση έντυπο την αρμόδια ΔΟΥ.

Συμπερασματικά, τα μέτρα κατά της φοροδιαφυγής, για να αποδώσουν, πρέπει να εφαρμόζονται με σύστημα και σε βάθος χρόνου και όχι να καταργούνται και να επαναφέρονται τα ίδια ή με διαφορετική μορφή, γιατί δεν φέρουν κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος της φοροδιαφυγής και την εξακρίβωση της πραγματική φορολογητέας ύλης, ο νομοθέτης έχει εξοπλίσει τα φορολογικά όργανα με ευρεία ελεγκτική εξουσία, για παράδειγμα επιτόπια εξέταση σε επιχειρήσεις, κατάσχεση βιβλίων και στοιχείων, άρση φορολογικού και τραπεζικού απορρήτου, η οποία, όχι σπάνια, προσλαμβάνει έναν έντονα ανακριτικό χαρακτήρα. Συγχρόνως, καθιερώνεται η υποχρέωση των φορολογουμένων προς διευκόλυνση του ελέγχου, η άρνηση της οποίας συνδέεται με κυρώσεις. Παρατηρείται, μάλιστα, μια αύξηση των ελεγκτικών εξουσιών των φορολογικών οργάνων, κατά τα πρότυπα άλλων νομοθεσιών, η οποία και καθιστά επιτακτική την ανάγκη πρόβλεψης αντίστοιχων εγγυήσεων υπέρ των ελεγχόμενων φορολογουμένων, ιδίως όταν αποτέλεσμα των ελέγχων είναι η επιβολή βαρύτερων κυρώσεων. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί αναλύεται ο φορολογικός έλεγχος ο οποίος συμβάλλει στην αύξηση των δημοσίων εσόδων, στην δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών, στην επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης της χώρας καθώς και της πάταξης της φοροδιαφυγής που αποτελεί σοβαρό φαινόμενο για τη χώρα μας. Επιπλέον να τονιστεί πως ο φορολογικός έλεγχος έχει συγκεκριμένο στόχο και ταυτίζεται με τον εσωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Παρακάτω παραθέτουμε εκτενέστερα την έννοια, τον σκοπό, τις διακρίσεις αλλά και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς που διενεργούν τον φορολογικό έλεγχο.

4.1 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

4.1.1 Έννοια του φορολογικού ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος όπως γίνεται αντιληπτό είναι ένα απαραίτητο στοιχείο για την καταπολέμηση και αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής στις

σύγχρονες οικονομίες. Ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τα αρμόδια φορολογικά όργανα με σκοπό να διαπιστωθεί:

- Εάν εφαρμόζονται ορθά οι διατάξεις της κείμενης φορολογικής νομοθεσίας.
- Εάν τηρήθηκαν τα βιβλία και υποβλήθηκαν οι δηλώσεις που προβλέπει η φορολογική νομοθεσία.
- Εάν οι δηλώσεις που υποβλήθηκαν συμφωνούν με τα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων.
- Εάν τηρήθηκαν τα βιβλία σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία και τις αρχές της λογιστικής επιστήμης.
- Εάν για τις οικονομικές συναλλαγές της επιχείρησης εκδίδονται και λαμβάνονται τα προσήκοντα φορολογικά στοιχεία.
- Εάν υπάρχουν πράξεις ή παραλείψεις συνεπεία των οποίων:
 - α) δεν αποδόθηκαν στο δημόσιο οφειλόμενοι φόροι, τέλη και εισφορές,
 - β) απέβλεπαν μεθοδευμένα ή συνειδητά στη μη εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων.
- Τον καθορισμό των εν γένει φορολογικών υποχρεώσεων.

Πέραν των ανωτέρω, στην έννοια του φορολογικού ελέγχου περιλαμβάνονται και όλες εκείνες οι ενέργειες συλλογής απαραίτητων πληροφοριών και στοιχείων απαραίτητων για την ορθή εκτίμηση της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης, ώστε να διαμορφωθεί μια σαφής και πλήρης εικόνα για τον τρόπο λειτουργίας, τη δυναμικότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης, το αντικείμενο εργασιών της και εν τέλει εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για τις φορολογικές υποχρεώσεις.

Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει όλες τις επαληθεύσεις του λογιστικού και του ουσιαστικού ελέγχου που κρίνονται απαραίτητες για τη διαπίστωση της ειλικρίνειας ή μη των βιβλίων και στοιχείων και των δεδομένων και αποτελεσμάτων που προκύπτουν από

αυτά, την ορθή μεταφορά των οικονομικών δεδομένων στις υποβληθείσες δηλώσεις και την απόδοση των οφειλομένων φόρων, τελών, εισφορών κλπ στο Δημόσιο.

4.1.2 Σκοπός του Φορολογικού Ελέγχου

Η αποτελεσματικότητα του φορολογικού ελέγχου έχει τεράστια οικονομική και κατ' επέκταση κοινωνική σημασία γιατί παρουσιάζει άμεση εξάρτηση με το φορολογικό βάρος και την δικαιότερη κατανομή του στους πολίτες. Ο φορολογικός έλεγχος στην Ελλάδα αποτελεί σημαντική λειτουργία του Κράτους, διότι σε αυτόν βρίσκουν μεταξύ άλλων εφαρμογή οι συνταγματικές αρχές για ισοδύναμη συμμετοχή των πολιτών στα οικονομικά βάρη, οι δε συνέπειές του είναι σημαντικές σε όλο το φάσμα των κοινωνικών και κυρίως οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ο σκοπός του φορολογικού ελέγχου είναι να εξακριβώσει και να επαλήθευση την ειλικρίνεια και ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων ώστε να προσδιοριστούν οι φορολογικές υποχρεώσεις που απορρέουν. Στην περίπτωση που παρατηρούνται διαφορές κατά το φορολογικό έλεγχο τότε σύμφωνα με τις διαδικασίες προσδιορίζεται η φορολογητέα ύλη και εκ νέου οι περαιτέρω φορολογικές επιβαρύνσεις που προκύπτουν. Τα στοιχεία που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν έναν φορολογικό έλεγχο είναι η διαφάνεια, η αντικειμενικότητα και η δικαιοσύνη.

Οι νόμοι που διέπουν το φορολογικό έλεγχο θα πρέπει να τηρούνται αυστηρά και με τυπικότητα έτσι ώστε να διασφαλίζονται τα συμφέροντα του Δημοσίου και κατ' επέκταση του κάθε φορολογούμενου πολίτη. Με αυτόν τον τρόπο τα φορολογικά βάρη κατανέμονται με τρόπο δίκαιο και οι ανισότητες τείνουν να μειωθούν καθώς επίσης ο φορολογούμενος έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει ανά πάσα στιγμή τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη φορολογία προς το Δημόσιο. Με τους φορολογικούς ελέγχους εκτός από τη διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου, εξυπηρετούνται και άλλοι εξίσου σημαντικοί σκοποί, όπως:

- Η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Η προστασία των υγιών επιχειρήσεων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

- Η διαρκής ενημέρωση των φορολογουμένων σχετικά με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.
- Η αύξηση της εθελούσιας συμμόρφωσης μέσα από την εμπέδωση της φορολογικής συνείδησης.

4.1.3 Διακρίσεις φορολογικού ελέγχου

Ο φορολογικός έλεγχος ανάλογα με την συχνότητα του διακρίνεται στις εξής μορφές:

- Προληπτικός έλεγχος
- Προσωρινός έλεγχος
- Τακτικός έλεγχος
- Ουσιαστικός έλεγχος
- Ειδικός Έλεγχος

α) Προληπτικός φορολογικός έλεγχος.

Ο προληπτικός έλεγχος έχει σκοπό τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (Κ.Β.Σ.), καθώς και την εκπλήρωση των ληξιπροθέσμων φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης (υποβολή δηλώσεων, πληρωμή παρακρατούμενων φόρων κλπ). Στοχεύει κυρίως με την αιφνίδια παρουσία των ελεγκτών στην επιχείρηση ή εκτός αυτής κατά τη διακίνηση των αγαθών, στη δημιουργία αίσθησης στους φορολογούμενους ότι υφίσταται διαρκής και αποτελεσματικός έλεγχος (ώστε να λειτουργήσει αποτρεπτικά στην διάπραξη φορολογικών παραβάσεων). Ακόμα ο έλεγχος αυτός επιβάλλεται να είναι σύντομος και ουσιαστικός.

Πραγματοποιείται σε οποιοδήποτε χρόνο κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου και αφορά τη διακίνηση των αγαθών, την ενημέρωση των βιβλίων, τα αποθέματα, το ταμείο, τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία, τυχόν

ειδικά τηρούμενα βιβλία, τους φορολογικούς μηχανισμούς, κλπ. Επίσης, δεν αποκλείεται να ελεγχθούν και παλαιότερες χρήσεις, εφόσον αυτό επιβάλλεται με βάση τα πραγματικά δεδομένα της ελεγχόμενης υπόθεσης.

Κατά τη διαδικασία του προληπτικού ελέγχου, ο ελεγκτής μπορεί να λαμβάνει γνώση οποιουδήποτε άλλου βιβλίου ή στοιχείου ή εγγράφου, εκτός από αυτά που τηρούνται υποχρεωτικά ή προαιρετικά, καθώς και κάθε περιουσιακού στοιχείου που βρίσκεται στην επαγγελματική εγκατάσταση του επιτηδευματία ή στην εγκατάσταση κάθε άλλου υπόχρεου και οι διαπιστώσεις του αποτυπώνονται σε έκθεση ελέγχου.

Εφόσον από τον προληπτικό έλεγχο προκύψουν στοιχεία που έχουν σχέση με τη μη εκπλήρωση φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης ή λανθασμένου τρόπου προσδιορισμού των αποτελεσμάτων και του τρόπου φορολόγησής τους, εκδίδεται εντολή προσωρινού ή τακτικού ελέγχου, κατά την κρίση του προϊσταμένου της ελεγκτικής αρχής, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή της προηγούμενης ακρόασης, αμέσως με τη διαπίστωση των παραβάσεων του Κ.Β.Σ. και πριν την αποχώρηση των ελεγκτών από την ελεγχόμενη επιχείρηση, τα φορολογικά όργανα είναι υποχρεωμένα να επιδίδουν στον υπόχρεο κλήση προς ακρόαση προκειμένου να δοθεί η ευχέρεια διατύπωσης εντός ευλόγου χρόνου (10 ημέρες) γραπτών απόψεων σε σχέση με τις διαπιστωθείσες παραβάσεις του ελέγχου. Ειδικά στον προληπτικό έλεγχο διακίνησης αγαθών με μεταφορικά μέσα στο δρόμο, περίπτωση κατά την οποία η επίδοση της κλήσης προς ακρόαση είναι πρακτικά δυσχερής, η παραπάνω επίδοση διενεργείται σε μεταγενέστερο χρόνο στην έδρα της επιχείρησης προκειμένου και εκεί να δοθεί η ευχέρεια διατύπωσης γραπτών απόψεων (σχετ. εγκ. ΠΟΛ.1074/2008¹⁴).

Παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα ελέγχου περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην έδρα ή σε άλλη επαγγελματική εγκατάσταση τόσο του ελεγχόμενου επιτηδευματία όσο και κάθε άλλου συναλλασσόμενου με αυτόν.

¹⁴ <http://www.e-forologia.gr/search.aspx?s=lawbank&term=%CE%A0%CE%9F%CE%9B.1074/2008>

Έτσι, με βάση τα παραπάνω, ο προληπτικός έλεγχος μπορεί να αφορά:

- την ενημέρωση των βιβλίων,
- την τήρηση των βιβλίων και την έκδοση στοιχείων σύμφωνα με τον Κ.Β.Σ.,
- τη νομιμότητα των φ.τ.μ. και μηχανισμών,
- τη διακίνηση των αγαθών,
- τα αποθέματα, το ταμείο, τα αξιόγραφα και τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία,
- τα πρόσθετα βιβλία του άρθρου 10 του Κ.Β.Σ.,
- την έκδοση πλαστών ή εικονικών ή τη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων ή τη νόθευση αυτών.

Κατά κύριο λόγο, ο προληπτικός φορολογικός έλεγχος διενεργείται από την ΣΔΟΕ¹⁵. Σχετικά με τη ΣΔΟΕ θα αναφερθούμε αναλυτικά στη συνέχεια του κεφαλαίου.

Διαδικασία προληπτικού ελέγχου

Ο προληπτικός έλεγχος διενεργείται κατά τις εργάσιμες για το φορολογούμενο ημέρες και ώρες στην έδρα ή σε άλλη επαγγελματική εγκατάσταση της επιχείρησης, σε ορισμένες δε περιπτώσεις είναι δυνατόν να γίνει και στα γραφεία της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας.

Για τους διενεργούμενους ελέγχους σε επαγγελματική εγκατάσταση της επιχείρησης τα φορολογικά όργανα θα πρέπει απαραίτητως να επιδείξουν πριν από τον έλεγχο τη σχετική εντολή ελέγχου και την υπηρεσιακή ή αστυνομική τους ταυτότητα.

Στις περιπτώσεις προληπτικού ελέγχου στα γραφεία της ελεγκτικής υπηρεσίας, ειδοποιείται η επιχείρηση, γραπτώς ή προφορικώς, να προσκομίσει στην υπηρεσία τα βιβλία και τα στοιχεία της, εντός οριζόμενης προθεσμίας.

¹⁵ <http://el.wikipedia.org/wiki/>

Επισημαίνεται ότι ειδικά για τους προγραμματισμένους προληπτικούς ελέγχους εντός ή εκτός των επαγγελματικών εγκαταστάσεων της επιχείρησης, απαιτείται η κατάλληλη προετοιμασία των ελεγκτικών οργάνων, η οποία περιλαμβάνει:

- Το σχηματισμό του φακέλου της υπόθεσης με την εύρεση των δηλώσεων όλων των φορολογικών αντικειμένων που έχουν υποβληθεί,
- την κατάρτιση «πλάνου ελέγχου» με τις ελάχιστες ελεγκτικές επαληθεύσεις που πρόκειται να διενεργηθούν,
- την ενημέρωση από το τμήμα Κ.Β.Σ. της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. για την κατηγορία των βιβλίων που τηρεί η επιχείρηση, καθώς και των τυχόν πρόσθετων βιβλίων του άρθρου 10 του Κ.Β.Σ.,
- την ενημέρωση για το πλήθος και τους αριθμούς μητρώου των χρησιμοποιούμενων φορολογικών ταμειακών μηχανών (Φ.Τ.Μ.) ή μηχανισμών.
- την ενημέρωση για το είδος και τον αριθμό των στοιχείων που έχει θεωρήσει,
- την ενημέρωση από το τμήμα μητρώου για τις επαγγελματικές εγκαταστάσεις που διαθέτει η επιχείρηση (υποκαταστήματα, αποθήκες κλπ),
- την ενημέρωση από τα στοιχεία και τις πληροφορίες που υφίστανται στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. για παραβάσεις που καταλογίστηκαν από προηγούμενους ελέγχους ή για Δελτία Πληροφοριών ή άλλα εν γένει επιβαρυντικά στοιχεία.

Πριν από την έναρξη των ελεγκτικών επαληθεύσεων προηγείται η θεώρηση των βιβλίων και στοιχείων της ελεγχόμενης επιχείρησης, η οποία γίνεται κάτω από την τελευταία εγγραφή στα τηρούμενα υποχρεωτικώς και προαιρετικώς βιβλία και στο αμέσως επόμενο μετά το τελευταίο εκδοθέν φορολογικό στοιχείο. Στην πράξη θεώρησης αναγράφεται:

- η υπηρεσία που διενεργεί τον έλεγχο,
- η ημερομηνία και ώρα πραγματοποίησής του,
- τα στοιχεία των ελεγκτών.

Εφόσον κατά τη διάρκεια του ελέγχου διαπιστωθεί η ύπαρξη βιβλίων, εγγράφων και λοιπών στοιχείων από τα οποία είναι ενδεχόμενο να προκύπτει απόκρυψη φορολογητέας ύλης, ενεργείται κατάσχεση αυτών από τους υπαλλήλους που πραγματοποιούν τον έλεγχο και παράδοσή τους στον προϊστάμενο της ελεγκτικής υπηρεσίας. Στη συνέχεια ακολουθεί η επεξεργασία των κατασχεθέντων για εντοπισμό τυχόν αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης ή τη διαπίστωση φορολογικών εν γένει παραβάσεων.

Για κάθε κατάσχεση συντάσσεται υποχρεωτικά έκθεση κατάσχεσης στην οποία αναγράφονται λεπτομερώς τα στοιχεία που κατασχέθηκαν. Η έκθεση αυτή υπογράφεται υποχρεωτικά από τα όργανα του ελέγχου και από τον επιτηδευματία ή τον νόμιμο εκπρόσωπο του και σε περίπτωση απουσίας αυτού από παριστάμενο υπάλληλο της επιχείρησης, ενώ αντίγραφο της έκθεσης κατάσχεσης παραδίδεται στην επιχείρηση. Σε περίπτωση άρνησης του ελεγχόμενου να υπογράψει ή να παραλάβει την έκθεση, γίνεται σχετική μνεία επί του σώματος αυτής.

Ειδικά για τις περιπτώσεις επίσημων βιβλίων και στοιχείων, αυτά μπορούν να παραληφθούν και με απόδειξη παραλαβής.

Οι ανωτέρω ενέργειες (κατάσχεση επίσημων ή ανεπίσημων βιβλίων και στοιχείων, παραλαβή επίσημων βιβλίων και στοιχείων) πρέπει να γίνονται με τη δέουσα προσοχή και περίσκεψη, ώστε να καθιστούν αποτελεσματικό το διενεργούμενο προληπτικό έλεγχο.

Γενικά, για τις επιδόσεις στον προληπτικό έλεγχο εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/99)¹⁶.

β) Προσωρινός φορολογικός έλεγχος

Πρόκειται για μορφή ελέγχου που εμπεριέχει στοιχεία του προληπτικού ελέγχου με τη διαφορά ότι παρέχεται η δυνατότητα να εκδοθεί, με βάση

¹⁶ <http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/105>

έκθεση ελέγχου, προσωρινό φύλλο ελέγχου ή πράξη, προκειμένου να καταλογιστούν οι τυχόν φόροι που οφείλει η επιχείρηση.

Κύρια χαρακτηριστικά του ελέγχου αυτού είναι, η διενέργειά του για συγκεκριμένες διαχειριστικές περιόδους ή ορισμένο χρονικό διάστημα μιας διαχειριστικής περιόδου και για συγκεκριμένα φορολογικά αντικείμενα, με άμεση πρόσβαση στα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία και στις υποβληθείσες δηλώσεις της επιχείρησης, η ολοκλήρωσή του σε σύντομο χρονικό διάστημα καθώς και η συλλογή στοιχείων και πληροφοριών αξιοποιήσιμων από μελλοντικό τακτικό φορολογικό έλεγχο.

Ο έλεγχος αυτός διενεργείται πάντα ύστερα από εντολή ελέγχου του προϊσταμένου της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας. Σημειώνεται ότι προσωρινός έλεγχος δεν μπορεί να διενεργηθεί σε περιπτώσεις μη έκδοσης ή ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων ή σε περιπτώσεις έκδοσης πλαστών και εικονικών ή λήψης εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Βασικός στόχος του προσωρινού ελέγχου είναι η άμεση είσπραξη, από το δημόσιο, φόρων που δεν έχουν αποδοθεί, μεταξύ των οποίων και του οφειλόμενου Φ.Π.Α. και των λοιπών φόρων, τελών ή εισφορών που δεν έχουν παρακρατηθεί ή έχουν παρακρατηθεί ή επιρριφθεί από τις επιχειρήσεις κατά την πραγματοποίηση των συναλλαγών τους με τρίτους στα πλαίσια της επιχειρηματικής δράσης και λειτουργίας τους, χωρίς να έχουν αποδοθεί στις αρμόδιες Δ.Ο.Υ.

Διαδικασία προσωρινού ελέγχου

Μετά τη επιλογή της υπόθεσης για έλεγχο, εκδίδεται από τον προϊστάμενο της ελεγκτικής υπηρεσίας εντολή ελέγχου και στη συνέχεια ακολουθεί, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 4 του ν. 3610/07, η επίδοση πρόκλησης στο φορολογούμενο επί αποδείξει, προκειμένου εφόσον αυτός το επιθυμεί, να υποβάλει μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα (10) ημερών, αρχικές ή συμπληρωματικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, Φ.Π.Α. και λοιπών γενικώς φορολογιών, τελών και εισφορών. Στην περίπτωση ανταπόκρισης του φορολογούμενου και υποβολής των σχετικών δηλώσεων, οι προβλεπόμενοι

πρόσθετοι φόροι ακυρώνονται. Μετά την εκπνοή της προαναφερόμενης προβλεπόμενης προθεσμίας, η παραπάνω δυνατότητα του φορολογούμενου παύει να υφίσταται και ακολουθεί έλεγχος της υπόθεσης σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Σε σχέση με τους περιορισμούς που υφίστανται κατά τη διενέργεια προσωρινού φορολογικού ελέγχου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι έλεγχος αυτός μπορεί να διενεργείται σε επιχειρήσεις ή υπόχρεους:

- που δεν υποβάλλουν φορολογικές δηλώσεις για όλα ή μερικά φορολογικά αντικείμενα,
- με αρνητικές-πιστωτικές φορολογικές δηλώσεις που είτε είναι συνεχείς είτε δεν δικαιολογούνται κυρίως λόγω του αντικειμένου εργασιών,
- που υποβάλλουν συχνά εκπρόθεσμες ή τροποποιητικές δηλώσεις,
- που υπάρχουν πληροφορίες ότι φοροδιαφεύγουν ή εφαρμόζουν εσφαλμένα συγκεκριμένες φορολογικές διατάξεις
- που ασκούν ή φέρονται ότι ασκούν δραστηριότητα υψηλής επικινδυνότητας.

Σε κάθε περίπτωση όμως, οι καταλογιζόμενες στο πλαίσιο του προσωρινού ελέγχου διαφορές φόρων πρέπει να προκύπτουν αποκλειστικά από τα τηρούμενα βιβλία ή από τα εκδοθέντα ή ληφθέντα φορολογικά στοιχεία και λοιπά δικαιολογητικά των εγγραφών του ίδιου του φορολογούμενου και όχι από στοιχεία τρίτων.

Έτσι, με βάση τα παραπάνω, δεν πρέπει να διενεργείται προσωρινός έλεγχος για τον καταλογισμό παντός είδους φόρων, τελών ή εισφορών, μεταξύ άλλων:

- σε περιπτώσεις μη έκδοσης ή ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων
- σε περιπτώσεις λήψης πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Στις περιπτώσεις αυτές υποχρεωτικά διενεργείται τακτικός φορολογικός έλεγχος. Επί έκδοσης πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων

διενεργείται κατά απόλυτη προτεραιότητα τακτικός έλεγχος και μόνο στις εξαιρετικές περιπτώσεις που η εικονικότητα ή η πλαστότητα είναι καταφανής και αυταπόδεικτη ή αφορά την τρέχουσα χρήση που δεν έχει καταστεί ακόμη ελεγκτέα με τακτικό έλεγχο, μπορεί εξαιρετικά να διενεργείται προσωρινός έλεγχος στη φορολογία Φ.Π.Α.

Πριν από την έναρξη των ελεγκτικών επαληθεύσεων προηγείται η θεώρηση των βιβλίων και στοιχείων της ελεγχόμενης επιχείρησης. Η θεώρηση γίνεται κάτω από την τελευταία εγγραφή στα τηρούμενα υποχρεωτικώς και προαιρετικώς βιβλία και στο αμέσως επόμενο μετά το τελευταίο εκδοθέν φορολογικό στοιχείο. Στη δε πράξη θεώρησης αναγράφεται η υπηρεσία που ενεργεί τον έλεγχο, η ημερομηνία και ώρα πραγματοποίησής του και τα στοιχεία των ελεγκτών.

Ο προσωρινός έλεγχος διακρίνεται ανάλογα με τα φορολογικά αντικείμενα στα οποία αυτός διενεργείται ως εξής :

- Προσωρινός έλεγχος στο Φ.Π.Α.

Ο έλεγχος αυτός εξετάζει τη φορολογητέα αξία που προκύπτει από τα βιβλία και στοιχεία του υπόχρεου, το φόρο που αναλογεί, τις εκπτώσεις του φόρου, καθώς και τον πρόσθετο φόρο.

Ανεξάρτητα από την κατηγορία των βιβλίων και στοιχείων του ελεγχόμενου, διενεργούνται οι ακόλουθες γενικές ελεγκτικές επαληθεύσεις:

- Έλεγχος υποβολής δηλώσεων (περιοδικών, εκτάκτων περιοδικών, εκκαθαριστικών, στατιστικών δηλώσεων κλπ)
- Έλεγχος δηλώσεων έναρξης, μεταβολών-μετάταξης, οριστικής παύσης εργασιών.

Επιπλέον, διενεργούνται και ειδικές ελεγκτικές επαληθεύσεις, όπως:

- έλεγχος της ορθής σύνταξης και υποβολής των περιοδικών και των εκκαθαριστικών δηλώσεων,
- έλεγχος της ορθής καταχώρησης στα τηρούμενα βιβλία του Φ.Π.Α που αναγράφεται στα ληφθέντα ή εκδοθέντα από τον υπόχρεο φορολογικά στοιχεία,
- έλεγχος της ορθής μεταφοράς πιστωτικού υπολοίπου σε επόμενες φορολογικές περιόδους,
- έλεγχος καταστρατήγησης των υφιστάμενων διατάξεων περί απαλλαγής από Φ.Π.Α,
- έλεγχος της ορθής διενέργειας Pro-rata ή διακανονισμού Φ.Π.Α των εκπτώσεων στις εκκαθαριστικές δηλώσεις, όπου απαιτείται,
- έλεγχος της εφαρμογής των διατάξεων περί παραγραφής του πιστωτικού υπολοίπου Φ.Π.Α.,
- έλεγχος καταβολής του φόρου που αναλογεί στα αγαθά που διατέθηκαν από την επιχείρηση για τις ανάγκες της
- έλεγχος ειδικών καθεστώτων Φ.Π.Α.

Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερα όταν γίνεται υποβολή της περιοδικής δήλωσης μέσω TAXIS-NET γίνεται έλεγχος των δικαιολογητικών καταβολής του Φ.Π.Α. (παραστατικά τραπεζών κ.λ.π.).

• Προσωρινός έλεγχος Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών (Φ.Μ.Υ.)

Με τον έλεγχο του Φ.Μ.Υ. εξετάζεται εάν έχει γίνει η ορθή παρακράτηση του φόρου στο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες. Ελέγχεται και διαπιστώνεται αν έγινε ορθή και παρακράτηση εμπρόθεσμη απόδοση του φόρου στο Δημόσιο, καθώς και εάν διάφορες πρόσθετες παροχές που αποτελούν προσαύξηση αποδοχών των μισθωτών, συνυπολογίσθηκαν με τις κύριες αποδοχές για την παρακράτηση του φόρου.

Προκειμένου ο ελεγκτής να προβεί στις απαραίτητες ελεγκτικές επαληθεύσεις για τον προσδιορισμό του οφειλόμενου φόρου ζητά από την

επιχείρηση τις μισθοδοτικές καταστάσεις του Ι.Κ.Α, καθώς και τις θεωρημένες καταστάσεις προσωπικού από τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Για τις επιχειρήσεις ειδικά που τηρούν βιβλία Γ' κατηγορίας του Κ.Β.Σ ο ελεγκτής προκειμένου να επαληθεύσει το ύψος των αμοιβών που υπόκεινται σε Φ.Μ.Υ, ελέγχει τους αναλυτικούς λογαριασμούς των πρωτοβάθμιων λογαριασμών του Ε.Γ.Λ.Σ. 60, 54 και 55 και επαληθεύει το περιεχόμενο των λογαριασμών αυτών από τις μισθοδοτικές καταστάσεις του Ι.Κ.Α.

• Προσωρινός έλεγχος Φόρου Ελεύθερων Επαγγελματιών

Ο έλεγχος αυτός αφορά τη διαπίστωση της ορθής παρακράτησης και απόδοσης του φόρου που παρακρατείτε από τις καταβαλλόμενες ακαθάριστες αμοιβές σε ελεύθερους επαγγελματίες. Ειδικότερα ελέγχεται:

- Το είδος της αμοιβής.
- Η ορθή παρακράτηση του φόρου.
- Η εμπρόθεσμη απόδοση των παρακρατηθέντων ποσών στο Δημόσιο.

γ) Τακτικός φορολογικός έλεγχος

Ο τακτικός φορολογικός έλεγχος διενεργείται πάντα μετά τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου και της προθεσμίας υποβολής των φορολογικών δηλώσεων και αποσκοπεί στην επαλήθευση της ακρίβειας και της πληρότητας των δηλώσεων όλων των φορολογικών αντικειμένων που υποβλήθηκαν από την επιχείρηση. Πρόκειται δηλαδή για πλήρη, εμπεριστατωμένο, ουσιαστικό

και οριστικό φορολογικό έλεγχο, εφόσον με την ολοκλήρωσή του εκκαθαρίζονται όλες οι φορολογικές υποχρεώσεις της επιχείρησης που αποτέλεσαν αντικείμενο του ελέγχου.

Με τον έλεγχο αυτό, αφενός μεν εισπράττονται σημαντικά φορολογικά έσοδα τα οποία συμβάλουν στην ομαλή εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού, αφετέρου δε επιτυγχάνεται η αύξηση της εθελούσιας συμμόρφωσης των επιτηδευματιών προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Η πληρότητα ενός τακτικού φορολογικού ελέγχου εξαρτάται από τις ικανότητες και δεξιότητες του ελεγκτή, ο οποίος πρέπει να διαθέτει σφαιρική προσέγγιση και αναλυτική ικανότητα έτσι ώστε κατά την πορεία του ελέγχου μέσω της έρευνάς του να μπορεί, εκτός των άλλων, να εντοπίζει και να αποκαλύπτει τις τυχόν ακολουθούμενες μεθόδους φοροδιαφυγής από τις επιχειρήσεις. Οι διαπιστώσεις και τα αποτελέσματα του τακτικού ελέγχου αποτυπώνονται στην έκθεση ελέγχου, με βάση την οποία γίνονται οι καταλογισμοί των διαφορών φόρων, τελών και εισφορών που προκύπτουν από τον έλεγχο αυτό.

Ο τακτικός φορολογικός έλεγχος βασίζεται τόσο στα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων της επιχείρησης όσο και σε λοιπά στοιχεία και πληροφορίες (τέτοια στοιχεία ή πληροφορίες μπορεί να προέρχονται είτε από την ίδια την επιχείρηση, είτε από την ελεγκτική υπηρεσία, είτε από άλλες ελεγκτικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών ή από άλλες δημόσιες υπηρεσίες, φορείς, τραπεζικά ιδρύματα κλπ). Πρόκειται για στοιχεία και πληροφορίες που ήδη υφίστανται ή τυχόν διαπιστώνονται ή προκύπτουν κατά την πορεία της ελεγκτικής διαδικασίας, καθώς και για πληροφορίες ή στοιχεία από τρίτες πηγές κ.λπ.

Με άλλα λόγια, κατά τη διενέργεια του τακτικού φορολογικού ελέγχου δεν θα ληφθούν υπόψη μόνο τα δεδομένα των βιβλίων, στοιχείων και των υποβληθέντων από την επιχείρηση φορολογικών δηλώσεων, αλλά θα συνεκτιμηθεί και κάθε άλλο στοιχείο ή πληροφορία που μπορεί να οδηγήσει τον έλεγχο στην εξακρίβωση των πραγματικών φορολογικών υποχρεώσεων σε περιπτώσεις ανακρίβειας των δηλώσεων ή μη επίδοσης αυτών.

Κριτήρια επιλογής υποθέσεων ελέγχου

Στην πράξη είναι αδύνατον οι ελεγκτικές αρχές να ελέγχουν το σύνολο των ανέλεγκτων κάθε φορά υποθέσεων, καθόσον υφίσταται περιορισμός τόσο στους ανθρώπινους πόρους, όσο και στην τεχνική υποδομή.

Έτσι επιδιώκεται ο έλεγχος επιλεγμένου αριθμού φορολογουμένων κατά τρόπο που ο αριθμός αυτός να αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό της συνολικής φορολογητέας ύλης ή της συνολικής πιθανολογούμενης φοροδιαφυγής.

Για το σκοπό αυτό η φορολογική διοίκηση έχει θεσπίσει συγκεκριμένα κριτήρια βάσει των οποίων επιλέγονται οι φορολογούμενοι που θα ελεγχθούν με τακτικό φορολογικό έλεγχο.

Με βάση την υπουργική απόφαση¹⁷ οι υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος και λοιπών φορολογιών των φορολογουμένων επιλέγονται για τακτικό έλεγχο με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- Όταν υπάρχουν ουσιαστικές παραβάσεις του Κ.Β.Σ. ή δελτία πληροφοριών ή άλλα στοιχεία για φοροδιαφυγή.
- Όταν δεν υποβλήθηκαν δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, ΦΠΑ ή άλλων φορολογικών αντικειμένων.
- Όταν υφίστανται μεγάλα πιστωτικά υπόλοιπα ΦΠΑ που δεν δικαιολογούνται από το αντικείμενο δραστηριότητας της επιχείρησης.
- Σε περιπτώσεις κατάσχεσης βιβλίων και στοιχείων ή φορολογικών ταμειακών μηχανών ή φορολογικών μηχανισμών.
- Σε περιπτώσεις απώλειας βιβλίων και στοιχείων ή φορολογικών ταμειακών μηχανών ή φορολογικών μηχανισμών.
- Όταν επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ή ελεύθεροι επαγγελματίες έχουν δηλώσει μεγάλα ποσά δαπανών.

¹⁷ ΠΟΛ. 1037/05 , βλ. <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/2863>

- Όταν τα καθαρά κέρδη δεν προσδιορίστηκαν κατά τις κείμενες διατάξεις ή δεν εφαρμόστηκε ο προβλεπόμενος συντελεστής καθαρών κερδών εφόσον προβλέπεται ο εξωλογιστικός προσδιορισμός τους.
- Όταν υπάρχει αδικαιολόγητη διαφορά μεταξύ συμπληρωματικών στοιχείων των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος (έντυπο Ε3) και δηλώσεων ΦΠΑ.
- Όταν έστω και σε μία από τις εκκρεμείς διαχειριστικές περιόδους δηλώθηκε ζημία από την εκμετάλλευση της επιχείρησης ή από την άσκηση του ελεύθερου επαγγέλματος.
- Σε περιπτώσεις επιχειρήσεων που από τις υποβληθείσες δηλώσεις προκύπτει χαμηλός συντελεστής μικτού και καθαρού κέρδους.
- Όταν έγινε χρήση αναπτυξιακών νόμων.
- Σε περιπτώσεις επιχειρήσεων που έχουν τύχει απαλλαγής από το ΦΠΑ βάσει συγκεκριμένων διατάξεων.
- Όταν κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της επιχείρησης εμφανίζονται υπέρογκα ποσά ενδοκοινοτικών συναλλαγών ή δυσανάλογα τέτοια ποσά σε σχέση με τον συνήθη ετήσιο κύκλο εργασιών της.
- Σε δηλώσεις των οποίων επίκειται ο χρόνος παραγραφής, με τα μεγαλύτερα εισοδήματα.
- Σε δηλώσεις με τα μεγαλύτερα ακαθάριστα εισοδήματα από κάθε κατηγορία.

Ανεξάρτητα από τα πιο πάνω κριτήρια επιλογής, υποχρεωτικά ελέγχονται υποθέσεις όταν αυτό ορίζεται από ειδικές διατάξεις (π.χ. ελέγχονται υποχρεωτικά επιχειρήσεις που υποβάλουν αίτηση για εισαγωγή των μετοχών τους στο Χρηματιστήριο Αθηνών, επιχειρήσεις που αιτούνται επιστροφή πιστωτικού υπολοίπου Φ.Π.Α. και διαπιστώνεται ότι έχουν υποπέσει στις ουσιαστικές παραβάσεις Κ.Β.Σ. κλπ).

Η επιλογή των υποθέσεων που θα ελεγχθούν γίνεται με ευθύνη των προϊσταμένων των ελεγκτικών υπηρεσιών σε συνεργασία με τους Υποδιευθυντές ελέγχου, καθώς και τους προϊσταμένους των τμημάτων ή των εποπτειών ελέγχου.

Διαδικασία τακτικού ελέγχου

Μετά τη επιλογή της υπόθεσης για έλεγχο, εκδίδεται από τον προϊστάμενο της ελεγκτικής υπηρεσίας εντολή ελέγχου και στη συνέχεια ακολουθεί η επίδοση μαζί με την εντολή ελέγχου πρόκλησης στο φορολογούμενο επί αποδείξει, προκειμένου εφόσον αυτός επιθυμεί, να υποβάλει μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα (10) ημερών, αρχικές ή συμπληρωματικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, Φ.Π.Α. και λοιπών γενικώς φορολογιών, τελών και εισφορών.

Στην περίπτωση ανταπόκρισης του φορολογούμενου και υποβολής των σχετικών δηλώσεων, οι προβλεπόμενοι πρόσθετοι φόροι ακυρώνονται.

Μετά την εκπνοή της προαναφερόμενης προβλεπόμενης προθεσμίας, η παραπάνω δυνατότητα του φορολογούμενου παύει να υφίσταται και ακολουθεί έλεγχος της υπόθεσης σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Ο προϊστάμενος της ελεγκτικής αρχής ελέγχει την ακρίβεια των δηλώσεων που έχουν υποβληθεί και προβαίνει σε έρευνα για την εξακρίβωση των υπόχρεων που δεν έχουν υποβάλει δήλωση.

Για αυτό το σκοπό δικαιούται να:

- ζητά από το φορολογούμενο να δώσει μέσα σε σύντομη και τακτή προθεσμία τις αναγκαίες διευκρινίσεις και να προσκομίσει κάθε στοιχείο ή πληροφορία που να είναι χρήσιμη για τον καθορισμό των φορολογικών του υποχρεώσεων,
- ζητά από τις δημόσιες ή δημοτικές και κοινοτικές αρχές, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις τράπεζες, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και γενικά από φορέα ή επαγγελματική οργάνωση οποιοσδήποτε πληροφορίες θεωρεί αναγκαίες για τη διευκόλυνση του έργου του,
- καλεί οποιοδήποτε πρόσωπο και ζητά από αυτό εγγράφως πληροφορίες που είναι αναγκαίες για τη διευκόλυνση του έργου του,
- ενεργεί οποιαδήποτε επιτόπια εξέταση που θα κρίνει αναγκαία και

- ενεργεί ελεγκτικές επαληθεύσεις στα βιβλία και στοιχεία φορολογούμενου που υπάγεται στην αρμοδιότητα άλλου προϊσταμένου δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας, που έχει την έδρα του στην ίδια πόλη ή στον ίδιο νομό, για να διαπιστώνει την ακρίβεια των δεδομένων των στοιχείων και βιβλίων φορολογούμενου που υπάγεται στη δική του αρμοδιότητα.

Σημειώνεται ότι ο έλεγχος του αντισυμβαλλόμενου φορολογούμενου περιορίζεται στη διαδικασία διασταύρωσης στοιχείων που φέρεται ως εκδότης ή λήπτης αυτών, με τα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων του.

Τέλος, αντιλαμβανόμαστε ότι σε περιπτώσεις που υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις και υπόνοιες για φορολογική ατασθαλία ο τακτικός έλεγχος αποτελεί αναπόσπαστο μέτρο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. (Πιερής Μ., 2008)

δ) Ουσιαστικός έλεγχος

Ο ουσιαστικός έλεγχος είναι το κομμάτι της ελεγκτικής διαδικασίας ώστε να διαπιστωθεί:

- Αν η τήρηση των βιβλίων και η έκδοση στοιχείων ταυτίζονται με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ., αν είναι δυνατή η διενέργεια ελεγκτικών επαληθεύσεων στις συναλλαγές που έχουν καταχωρηθεί καθώς και στα αποτελέσματα που απορρέουν.

- Αν τα δεδομένα της συνολικής συναλλακτικής δραστηριότητας είναι αληθή και ακριβή και περιλαμβάνουν τη συνολική συναλλακτική κίνηση.

Με βάση τα αποτελέσματα του ουσιαστικού φορολογικού ελέγχου και ανάλογα με τη σοβαρότητα και την έκταση των πράξεων και παραλήψεων που διαπιστώθηκαν, τα βιβλία και στοιχεία της ελεγχόμενης χρήσης θα χαρακτηριστούν ως:

Α) επαρκή και ακριβή, εφόσον δεν διαπιστώθηκαν παραλήψεις που να καθιστούν αδύνατες τις ελεγκτικές επαληθεύσεις ή πράξεις και παραλήψεις που να επηρεάζουν σημαντικά ή να καθιστούν αντικειμενικά αδύνατο το λογιστικό προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων,

Β) ανεπαρκή, εφόσον διαπιστωθούν πράξεις ή παραλήψεις που καθιστούν αδύνατες τις ελεγκτικές επαληθεύσεις,

Γ) ανακριβή, εφόσον διαπιστώθηκαν πράξεις ή παραλήψεις οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά ή καθιστούν αντικειμενικά αδύνατο το λογιστικό προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης (Πιερής Μ., 2008).

ε) Ειδικοί Ελέγχοι

Εν κατακλείδι, ο φορολογικός έλεγχος ανάλογα με το αντικείμενο που εξετάζει διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες (Φλιτούρης, 2007):

- Έλεγχος Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων.
- Έλεγχος Φορολογίας Εισοδήματος.
- Έλεγχος Φόρου Προστιθέμενης Αξίας.
- Έλεγχος Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών.
- Έλεγχος Επενδύσεων και Αναπτυξιακών Κινήτρων.
- Λοιποί Παρακρατούμενοι Φόροι.

Εκτός όμως από τους ανωτέρω ελέγχους περιλαμβάνονται και οι έκτακτοι εποχιακοί έλεγχοι οι οποίοι αναφέρονται παρακάτω :

- Χριστουγέννων
- Πάσχα
- Θερινής, τουριστικής περιόδου
- Παραεμπορίου.

4.2 ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Οι φορολογικοί έλεγχοι διενεργούνται από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές. Η σημασία τους στην φορολογική διοίκηση εν γένει είναι σπουδαία και συγκρίνεται με την όλη δομή και λειτουργία των διοικητικών φορολογικών

αρχών. Συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες που ασκούν φορολογικό έλεγχο είναι οι εξής:

- Αρμόδια Δ.Ο.Υ.
- Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Δ.Ε.Κ.)
- Οικονομικοί Επιθεωρητές
- Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων
- Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές
- Λογιστής Φοροτεχνικός
- Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε. πρώην ΥΠ.Ε.Ε.)

Η αρμοδιότητα ελέγχου που ασκεί κάθε ένα από αυτά τα όργανα είναι διαφορετικής φύσης και έκτασης. Αναλυτικότερα :

• **Αρμόδια Δ.Ο.Υ.**

Η αρμόδια Δ.Ο.Υ. ενεργεί τους εξής ελέγχους: τακτικό έλεγχο σε επιχειρήσεις, προληπτικό και προσωρινό έλεγχο, εμπορικό έλεγχο σε δηλώσεις , έλεγχο μεταβίβασης εταιρικών μεριδίων ή μετοχών και βεβαίωση-είσπραξη φόρων. Από το Φεβρουάριο του 2012 έπειτα από απόφαση του Υπουργείου οικονομικών καταργήθηκαν τα περιφερειακά ελεγκτικά κέντρα (Π.Ε.Κ.) και οι αρμοδιότητες τους μεταβιβάστηκαν στις Δ.Ο.Υ.. Ο τακτικός φορολογικός έλεγχος αναφέρεται σε επιχειρήσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα έως 8.804.107€.

• **Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Δ.Ε.Κ.)**

Τα Δ.Ε.Κ. τα οποία έχουν ως έδρα την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη ελέγχουν επιχειρήσεις που τα ακαθάριστα τους έσοδα υπερβαίνουν τα 8.804.107€. Τα Ελεγκτικά Κέντρα δύνανται να διενεργούν και προληπτικό καθώς και προσωρινό φορολογικό έλεγχο σε οποιαδήποτε υπόθεση της καθ’

ύλην αρμοδιότητάς τους που περιέρχεται σε αυτά με την ΠΟΛ.1039/13.2.2012¹⁸, παράλληλα και ανεξάρτητα από τις Δ.Ο.Υ., ακόμα και σε χρήσεις για τις οποίες δεν έχουν την αρμοδιότητα διενέργειας οριστικού (τακτικού) φορολογικού ελέγχου. Επίσης στην αρμοδιότητα των Δ.Ε.Κ. υπάγονται και υποθέσεις φυσικών προσώπων.

• Οικονομικοί Επιθεωρητές

Οι οικονομικοί επιθεωρητές έχουν ως αρμοδιότητες την παρακολούθηση, εποπτεία και τον έλεγχο του βεβαιωτικού, εισπρακτικού, ελεγκτικού και διαχειριστικού έργου των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών του δημοσίου τομέα, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ο.Τ.Α., των Δ.Ε.Κ.Ο. και των Ν.Π.Ι.Δ. ή άλλων οργανισμών που επιχορηγούνται με οποιοδήποτε τρόπο από τον κρατικό προϋπολογισμό, από Ν.Π.Δ.Δ. και από την Ε.Ε. ή άλλους διεθνείς οργανισμούς. Επιπλέον, την διεξαγωγή των αναγκαίων επανελέγχων, των πειθαρχικών ελέγχων των υπαλλήλων, η παροχή οδηγιών και συμβουλών για την πλέον εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία των υπηρεσιών, καθώς και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των διενεργούντων ελέγχων. Τέλος, πραγματοποιούν τον έλεγχο του «πόθεν έσχες» των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, ιδιαίτερα εκείνων που ασχολούνται με τον έλεγχο κάθε μορφής και επανελέγχουν υποθέσεις που ελέγχθηκαν από τα Δ.Ε.Κ.

▪ Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων

Η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, επιπέδου Διεύθυνσης, υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Οικονομικών, ονομάζεται «Διεύθυνση Εσωτερικών

¹⁸ <http://www.taxheaven.gr/login>, ΠΟΛ.1039/13.2.2012

“Ανακαθορισμός της καθ’ ύλην αρμοδιότητας μεταξύ των Δ.Ο.Υ. και Δ.Ε.Κ., σε θέματα φορολογικού ελέγχου, αναστολή λειτουργίας των Π.Ε.Κ. και μεταφορά των εκκρεμών υποθέσεων τους στις Δ.Ο.Υ.”

Υποθέσεων Υπουργείου Οικονομικών» και έχει έδρα τον Νομό Αττικής.¹⁹ Η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων έχει ως αποστολή τη διερεύνηση και εξιχνίαση σε όλη την Επικράτεια των ποινικών αδικημάτων και πειθαρχικών παραπτωμάτων (φαινόμενα χρηματισμού), που διαπράττουν ή συμμετέχουν σε αυτά υπάλληλοι του Υπουργείου Οικονομικών και των εποπτευομένων από αυτό Νομικών Προσώπων.

Επιπλέον, διενεργεί ελέγχους του «πόθεν έσχες» (δηλαδή της περιουσιακής κατάστασης) των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών. Η υπηρεσία αυτή στελεχώνεται από υπαλλήλους του κλάδου Οικονομικών Επιθεωρητών του Υπουργείου Οικονομικών και από υπαλλήλους που τους ανατίθενται καθήκοντα Οικονομικού Επιθεωρητή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ.13 του ν. 2343/1995.

• Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχειρίσεως και των οικονομικών καταστάσεων:

α) Των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των δήμων και κοινοτήτων.

β) Των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος ή απολαύουν ιδιαίτερων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως νόμου ή κατ' εξουσιοδότηση τούτου.

γ) Των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου, των εταιρειών διαχειρίσεως αμοιβαίων κεφαλαίων, των εταιρειών χρηματοδοτικών μισθώσεων και των ενώσεων συνεταιριστικών οργανώσεων (άρθρο 3 § 1γ Π.Δ. 226/92).

¹⁹ παράγραφο 1 του άρθρου 12 του ν. 4110/2013

δ) Των ανωνύμων εταιρειών (Α.Ε.), εταιρειών περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.), των ετερορρυθμών κατά μετοχές εταιρειών (Ε.Ε.), κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 42 α του Κ.Ν. 2190/1920, και των κοινοπραξιών αυτών.

ε) Των ενοποιημένων λογαριασμών (οικονομικών καταστάσεων) του άρθρου 100 παρ. 1 του Κ.Ν 2190/1920 των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

ζ) Των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο, καθώς και των ανωνύμων εταιρειών των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο, εν λόγω ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή.

η) Των εταιρειών ή οργανισμών ή και δραστηριοτήτων γενικά που με βάση διατάξεις νόμου υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι επίσης αποκλειστικώς αρμόδιοι για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, πάνω σε θέματα οικονομικής διαχείρισεως ή καταστάσεως οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, κοινοπραξίας, ειδικού λογαριασμού ή ομάδας περιουσίας, που απαιτεί λογιστικές γνώσεις.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές θα πρέπει να υποβάλουν στη γενική συνέλευση των μετόχων ή εταίρων, από την οποία ανατέθηκε σ' αυτόν η διενέργεια ελέγχου, το «πιστοποιητικό έλεγχο»²⁰, το οποίο επέχει τη θέση της εκθέσεως ελέγχου που προβλέπεται από το άρθρο αυτό. Διαπιστώσεις του Ορκωτού Ελεγκτή οι οποίες δεν επηρεάζουν την οικονομική κατάσταση και τα αποτελέσματα χρήσεως, όπως αυτά προκύπτουν από τις δημοσιευμένες αντίστοιχες λογιστικές καταστάσεις (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσεως και Διάθεση Κερδών κ.λπ.) ή παρατηρήσεις του για τη βελτίωση του συστήματος οργανώσεως ή λειτουργίας της εταιρείας, γνωστοποιούνται προς τη διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας με τις σχετικές υποδείξεις. Το

²⁰ Το «Ετήσιο Πιστοποιητικό» που προβλέπεται στην παρ. 5 του άρθρου 82 του ν. 2238/1994, αφορά τις Ανώνυμες Εταιρείες και τις Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης που οι ετήσιες οικονομικές τους καταστάσεις ελέγχονται υποχρεωτικά από Νόμιμους Ελεγκτές και ελεγκτικά γραφεία και εκδίδεται μετά από φορολογικό έλεγχο που διενεργείται από Νόμιμους Ελεγκτές και ελεγκτικά γραφεία που είναι εγγεγραμμένα στο δημόσιο Μητρώο του ν. 3693/2008.

εκδιδόμενο πιστοποιητικό ή έκθεση ελέγχου κοινοποιείται και στο διοικητικό συμβούλιο ή τον διαχειριστή της ελεγχόμενης μονάδας.

• Λογιστής Φοροτεχνικός

Λογιστής - Φοροτεχνικός είναι ο κάτοχος ειδικής άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος, ο οποίος ασχολείται κατ' επάγγελμα ως μισθωτός ή ελεύθερος επαγγελματίας με λογιστικές και φοροτεχνικές εργασίες επιτηδευματιών ή και άλλων φυσικών προσώπων.

Έργο των λογιστών φοροτεχνικών είναι η ορθή εφαρμογή των λογιστικών αρχών, προτύπων και σχεδίων γενικών και κλαδικών, η εποπτεία και η εφαρμογή διαδικασιών για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και των αναλογούντων φόρων, η ενημέρωση και η τήρηση των φορολογικών βιβλίων, η κατάρτιση και η υπογραφή οικονομικών καταστάσεων, ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσεως επιχειρήσεων και οργανισμών, η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή φορολογικών δηλώσεων, συμπληρωματικών και στατιστικών στοιχείων προς τις Δημόσιες Υπηρεσίες καθώς και μισθολογικών καταστάσεων, ασφαλιστικών εισφορών και προγραμμάτων εργασίας.

Πιο αναλυτικά ο έλεγχος περιλαμβάνει:

- Δειγματοληπτικός έλεγχος των λογιστικών καταχωρήσεων.
- Έλεγχος των μηνιαίων μισθοδοτικών καταστάσεων και προγραμμάτων εργασίας.
- Συμφωνία λογαριασμών Γενικής Λογιστικής και Εμπορικής Διαχείρισης.
- Έλεγχος και συμφωνία των μερίδων και θεωρημένων ισοζυγίων της αποθήκης.
- Σύνταξη των δηλώσεων παρακρατούμενων φόρων και των δηλώσεων Φ.Π.Α.
- Καθοδήγηση για την μηνιαία έκδοση θεωρημένων βιβλίων.
- Έλεγχος των πρακτικών της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου έτσι ώστε το περιεχόμενό τους να είναι εναρμονισμένο με

τα προβλεπόμενα των διατάξεων της Φορολογικής και Εμπορικής νομοθεσίας.

- Καταχώρηση των εγγραφών τακτοποίησης και των προβλέψεων καθώς και κλείσιμο των λογιστικών βιβλίων στο τέλος της χρήσης.
- Καθοδήγηση για την σύνταξη των θεωρημένων βιβλίων απογραφής εντός των προβλεπόμενων χρονικών ορίων.
- Σύνταξη του ισολογισμού, της κατάστασης αποτελεσμάτων και του πίνακα διάθεσης καθώς και του προσαρτήματος.
- Προετοιμασία της ετήσιας δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, της εκκαθαριστικής δήλωσης Φ.Π.Α., των οριστικών δηλώσεων παρακρατούμενων φόρων από μισθωτές υπηρεσίες και των λοιπών ετήσιων δηλώσεων φόρου που απαιτούνται ανάλογα με την περίπτωση.
- Προετοιμασία των ετήσιων συγκεντρωτικών καταστάσεων ΚΕΠΥΟ που προβλέπονται από τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων. (Πιερής Μ.,2008).

• **Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε. πρώην ΥΠ.Ε.Ε.)**

Το Σώμα δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) πρώην Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.), υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, της οποίας προΐσταται μετακλητός Ειδικός Γραμματέας. Αποστολή του Σ.Δ.Ο.Ε. είναι:

- Η έρευνα, ο εντοπισμός και η καταστολή οικονομικών παραβάσεων ιδιαίτερης βαρύτητας και σημασίας, όπως η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος), οι απάτες και παρατυπίες, οι παραβάσεις που σχετίζονται με προμήθειες, επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις, οι παράνομες χρηματιστηριακές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές και γενικά οι οικονομικές απάτες σε βάρος των συμφερόντων του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από τον τόπο τέλεσης.
- Ο προληπτικός έλεγχος εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας καθώς και ο προσωρινός φορολογικός έλεγχος, ιδίως στους

παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους, με έμφαση στο Φ.Π.Α., καθώς και ο έλεγχος εφαρμογής των διατάξεων της τελωνειακής νομοθεσίας.

- Η έρευνα, αποκάλυψη και καταπολέμηση παράνομων συναλλαγών, απατών και δραστηριοτήτων, που διενεργούνται με χρήση ηλεκτρονικών μέσων, του διαδικτύου και νέων τεχνολογιών.
- Η πρόληψη, δίωξη και καταπολέμηση άλλων παραβάσεων, όπως παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και εκρηκτικών, πρόδρομων και ψυχοτρόπων ουσιών, τοξικών και επικίνδυνων ουσιών (ραδιενεργά και πυρηνικά υλικά, τοξικά απόβλητα κ.λ.π.), αρχαιοτήτων και πολιτιστικών αγαθών.
- Η επιτήρηση του θαλάσσιου χώρου με διενέργεια ελέγχων για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου.

Παρακάτω παρουσιάζουμε τρεις πίνακες με στατιστικά φοροδιαφυγής σύμφωνα με ελέγχους που πραγματοποίησε η Σ.Δ.Ο.Ε.

Πίνακας 4.1 Αποτελέσματα ελέγχων της ΣΔΟΕ κατά τη θερινή περίοδο 2012.

Τόπος	Έλεγχοι	Παραβάτες	Παραβάσεις	Παραβατικότητα
Μύκονος	203	131	2.439	64,5%
Θήρα	228	156	624	68,4%
Πάρος - Αντίπαρος	124	79	2.804	63,7%
Νάξος	46	34	181	73,9%
Αίγινα	7	4	7	57,1%
Κέα	20	13	70	65,0%
Σύρος	71	43	310	60,6%
Παξοί	22	10	17	45,5%

Ζάκυνθος	39	26	419	66,7%
Κεφαλλονιά	62	31	86	50,0%
Ιθάκη	9	6	17	66,7%
Κέρκυρα	138	84	651	60,9%
Λευκάδα	70	45	491	64,3%
Ρόδος	151	109	1.814	72,2%
Κως	102	79	1.254	77,5%
Λέσβος - Χίος	53	32	64	60,4%
Λήμνος	12	6	10	50,0%
Σάμος	34	23	59	67,6%
Σκιάθος	153	60	115	39,2%
Σαμοθράκη	27	9	75	33,3%
Χανιά	119	87	445	73,1%
Ηράκλειο	27	21	52	77,8%
Ρέθυμνο	25	21	58	84,0%
Αγ. Νικόλαος - Ιεράπετρα	27	17	27	63,0%
Εύβοια - Σκύρος	209	150	13.081	71,8%
Θάσος	116	59	117	50,9%
Θεσσαλονίκη	220	84	477	38,2%
Χαλκιδική	364	154	554	42,3%
Πιερία	229	88	288	38,4%
Αλεξανδρούπολη - Κομοτηνή	76	40	69	52,6%
Μαγνησία	98	48	83	49,0%
Λάρισα	67	33	140	49,3%
Τρίκαλα -	51	24	274	47,1%

Καρδίτσα				
Ιωάννινα	30	13	40	43,3%
Θεσπρωτία - Άρτα - Πρέβεζα	143	69	965	48,3%
Αιτωλοακαρνανία	39	15	37	38,5%
Φωκίδα - Βοιωτία - Φθιώτιδα	47	25	64	53,2%
Αργολίδα - Αρκαδία - Λακωνία	184	107	642	58,2%
Αχαΐα		14	484	32,6%
Ηλεία	49	19	207	38,8%
Μεσσηνία	86	52	970	60,5%
Κορινθία	80	54	398	67,5%
Καβάλα - Ξάνθη	90	48	127	53,3%
Ν. Ροδόπης	20	9	29	45,0%
Δράμα	5	2	3	40,0%
Σύνολα	4.067	2.266	31.237	55,7%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, (2012).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ελέγχων της ΣΔΟΕ σε 46 περιοχές πανελλαδικά (Πίνακας 4.1). Υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής διαπιστώνονται από τους ελέγχους στα νησιά και σε άλλα παραθεριστικά θέρετρα της χώρας κατά τη θερινή περίοδο από 16/08/2012 έως 19/08/2012. Από τα αποτελέσματα προκύπτει πως ένας στους δύο καταστηματάρχες, ιδιοκτήτες κέντρων εστίασης, διασκέδασης καθώς και άλλοι επαγγελματίες στον τουρισμό (π.χ. καντίνες, ενοικίαση ομπρελών) βρέθηκε κατά μέσον όρο φέτος να μην κόβει αποδείξεις ή να διαθέτει πλαστά και εικονικά τιμολόγια, με το ποσοστό να φτάνει στο 55,7% έναντι 53% πέρυσι, σε πολλές όμως περιοχές

χτύπησε ακόμη και το 70% ή το 80%. Οκτώ στους δέκα επιχειρηματίες και επαγγελματίες που ελέγχθηκαν στον νομό Ρεθύμνου (ποσοστό 84%, το υψηλότερο πανελλαδικά) βρέθηκαν να μην κόβουν αποδείξεις, να παρακρατούν τον ΦΠΑ και να αποκρύπτουν έσοδα. Το ποσοστό παραβατικότητας στο Ηράκλειο έφτασε στο 77,8% και στα Χανιά το 73,1%. Στα νησιά του Αιγαίου η αναλογία ήταν 7 στους 10 : Κως (77,5%), Νάξος (73,9%), Ρόδος (72,2%), Εύβοια - Σκύρος (71,8%), Σαντορίνη (68,4%). Εκείνο που προκαλεί εντύπωση είναι το πλήθος των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν σε κάποια νησιά και δεν αφορούν μόνο τη μη έκδοση αποδείξεων (π.χ. υπάρχει το ενδεχόμενο καταστηματάρχη να κόβει αποδείξεις από ταμειακή μηχανή που δεν είναι νόμιμη). Για παράδειγμα, σε 209 καταστήματα που ελέγχθηκαν σε Εύβοια και Σκύρο, το ΣΔΟΕ βρήκε 13.081 παραβάσεις - κατά μέσον όρο 62 ανά κατάστημα. Στη Μύκονο ελέγχθηκαν 203 επιχειρήσεις και διαπιστώθηκαν 2.439 παραβάσεις, δηλαδή 12 ανά κατάστημα. Σε Πάρο και Αντίπαρο ελέγχθηκαν συνολικά 124 καταστήματα και διαπιστώθηκαν 2.804 παραβάσεις, 23 ανά κατάστημα. Παρόμοια είναι η εικόνα σε Ρόδο, Κω, αλλά και σε παραθαλάσσιες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας όπως Θεσπρωτία, Άρτα, Πρέβεζα, Μεσσηνία, Αργολίδα, Λακωνία, Αρκαδία κ.ά. Ακόμη και σε μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα εντοπίστηκαν παραβάσεις μη έκδοσης αποδείξεων.

Από τους ελέγχους που διενεργήθηκαν από το ΣΔΟΕ κατόπιν καταγγελιών πολιτών που υπεβλήθησαν είτε εγγράφως είτε μέσω του τετραψήφιου αριθμού τηλεφώνου 1517, προκύπτει πως κατά το έτος 2010 υπεβλήθησαν 18.600 καταγγελίες και ήδη ενεργήθηκαν έλεγχοι προς διακρίβωση της βασιμότητας των καταγγελλομένων σε 7.313 περιπτώσεις. Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα των ως άνω ελέγχων συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα του έτους 2009, το εκτιμώμενο κατά περίπτωση ύψος προστίμου, το πλήθος των πραγματοποιηθέντων ελέγχων, των παραβατών, των διαπιστωθεισών παραβάσεων και των Εκθέσεων Ελέγχων που απεστάλησαν στις Δ.Ο.Υ και Τελωνεία προκειμένου να επιληφθούν για το διοικητικό «κολασμό» των ως άνω παραβάσεων έχουν ως ακολούθως:

Πίνακας 4.2 Συγκριτικά οικονομικά στοιχεία ολοκληρωθέντων ελέγχων ετών 2009-2010.

	ΕΤΟΣ 2009	ΕΤΟΣ 2010	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ(%)
ΦΠΑ, ΦΜΥ & ΛΟΙΠΟΙ ΠΑΡΑΚ/ΝΟΙ ΦΟΡΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΔΟΘΕΙ	215.252.809 €	501.554.651 €	133
ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ ΠΛΑΣΤΩΝ-ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	111.836	195.524	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	1.207.529 €	3.399.106.931 €	182
ΛΟΙΠΕΣ ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΕ Δ.Ο.Υ.	32.574	19.771	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	244.744.214 €	175.676.465 €	-28
ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΕ ΤΕΛΩΝΕΙΑ	876	963	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	62.35.904 €	122.884.344 €	97
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ & ΦΠΑ	1.729.774.456 €	4.199.222.391 €	143

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών,(2011).

Τέλος σύμφωνα με ελέγχους που διενήργησε το Σ.Δ.Ο.Ε. τον Ιανουάριο του 2013, το εκτιμώμενο ύψος προστίμων ανήλθε στο ποσό των 258.067.079,38 € έναντι 217.432.442,05 € για τον αντίστοιχο μήνα του 2012, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 19%. Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα οικονομικά στοιχεία ολοκληρωθέντων ελέγχων του Σ.Δ.Ο.Ε. για τον μήνα Ιανουάριο του 2013 και τα συγκριτικά οικονομικά στοιχεία για τον αντίστοιχο μήνα του 2012.

Πίνακας 4.3 Συγκριτικά οικονομικά στοιχεία ολοκληρωθέντων ελέγχων
 Ιανουαρίου 2012-2013.

	ΕΤΟΣ 2012	ΕΤΟΣ 2013	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ(%)
ΦΠΑ, ΦΜΥ & ΛΟΙΠΟΙ ΠΑΡΑΚ/ΝΟΙ ΦΟΡΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΔΟΘΕΙ	23.343.441,71 €	35.309.766,22 €	51%
ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ ΠΛΑΣΤΩΝ- ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	5.332	2.999	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	172.421.227,45 €	193.784.530,87 €	12%
ΛΟΙΠΕΣ ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΕ Δ.Ο.Υ.	1.384	1.464	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	9.542.875,68 €	25.879.095,89 €	171%
ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΣΕ ΤΕΛΩΝΕΙΑ	76	95	
ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	12.124.897,21 €	3.093.686,40 €	-74%
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΥΨΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ & ΦΠΑ	217.432.442,05 €	258.067.079,38 €	19%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, (2013).

▪ Η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.)

Τέλος, θα αναφερθούμε και στην Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.) το μεγαλύτερο κέντρο πληροφορικής του Δημοσίου, το οποίο έχει υλοποιήσει ένα εκτεταμένο σύνολο υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης προς τον πολίτη, τις επιχειρήσεις και τη δημόσια διοίκηση, ως στόχο έχει τη στήριξη του έργου του Υπουργείου Οικονομικών. Η σημαντικότερη πρόοδος της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, ως προς τα πληροφοριακά της συστήματα, είναι η έναρξη της παραγωγικής λειτουργία του Νέου TAXISnet και του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών ELENXIS. Με το νέο TAXISnet αναβαθμίζονται σημαντικά οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών. Η ΓΓΠΣ έχει θέσει σε πιλοτική παραγωγική λειτουργία το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Ελεγκτικών Υπηρεσιών ELENXIS. Το συγκεκριμένο έργο αφορά την ανάπτυξη συστήματος για τις Φορολογικές και Τελωνειακές Ελεγκτικές Υπηρεσίες, την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων και την Οικονομική Επιθεώρηση με το οποίο θα υποστηρίζεται ο πλήρης κύκλος των ελεγκτικών διαδικασιών δηλαδή η στόχευση, η διενέργεια και η διαχείριση των ελέγχων. Το έργο, πέρα από την πιλοτική του λειτουργία, εξυπηρετεί ήδη και τις ομάδες αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Στο πλαίσιο της πιλοτικής λειτουργίας παρέχεται πλήρης υποστήριξη του ΣΔΟΕ στην Αττική και στη Δ. Μακεδονία

Για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, η ΓΓΠΣ δραστηριοποιείται σε μια πληθώρα δράσεων:

- Στην εξαγωγή καταστάσεων προς έλεγχο και διασταυρώσεις. Η ΓΓΠΣ υποστηρίζει το ελεγκτικό έργο των υπηρεσιών του υπουργείου εξάγοντας πλήθος καταστάσεων προς έλεγχο βάσει κριτηρίων, καθώς και διασταυρώσεων.
- Στην υποστήριξη με δεδομένα και εφαρμογές των ομάδων αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που έχει δημιουργήσει το Υπουργείο.

- Στην πραγματοποίηση τακτικών συνεδριάσεων της επιτελικής ομάδας ηλεκτρονικών διασταυρώσεων για το σχεδιασμό τους και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων.
- Στην αποστολή ηλεκτρονικών ή έγγραφων ειδοποιήσεων για επερχόμενες φορολογικές υποχρεώσεις ή υποχρεώσεις που δεν υλοποιήθηκαν.
- Στην αποστολή προσωποποιημένης αναφοράς στους προϊστάμενους των ΔΟΥ για τα αποτελέσματα της ημέρας.
- Στη δημιουργία σχέσεων διαλειτουργικότητας με ποικίλους φορείς για τη συλλογή δεδομένων οικονομικού ενδιαφέροντος (τράπεζες, ταμεία ασφάλισης, δικηγορικοί σύλλογοι, ΤΕΕ κ.α.).
- Στη δημιουργία και αξιοποίηση συστήματος καταγραφής και παρακολούθησης των αποτελεσμάτων των διασταυρώσεων, μέσω της οποίας είναι εφικτό ανά πάσα στιγμή να γνωρίζει το Υπουργείο την πρόοδο της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων των διασταυρώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον όπου οι τεχνολογικές μεταβολές έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην εργασία και το κεφάλαιο, ο εκσυγχρονισμός των φορολογικών συστημάτων αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια των κρατών για οικονομική ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών τους. Κύριοι στόχοι των μεταρρυθμίσεων αυτών είναι συνήθως η απλοποίηση, η διαφάνεια, το χαμηλό διοικητικό κόστος, η κοινωνική δικαιοσύνη καθώς και η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο οι μεταρρυθμίσεις αυτές έχουν επικεντρωθεί στην διεύρυνση της φορολογικής βάσης με παράλληλο περιορισμό των εξαιρέσεων και φοροαπαλλαγών, στη σταθερότητα του φορολογικού συστήματος με στόχο την δημιουργία προβλέψιμου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στη μείωση του αριθμού των φορολογικών κλιμακίων, στην εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής και διαδικτύου κατά τις συναλλαγές με τους πολίτες, στην παροχή φορολογικών κινήτρων για την προώθηση της τεχνολογίας και της καινοτομίας, στην φορολογική αποκέντρωση προς οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης κλπ.

Η Ελλάδα, εκτός των παραπάνω προκλήσεων για τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος, καλείται να αποκαταστήσει και μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και φορολογουμένων. Για τον Έλληνα πολίτη δεν αποτελεί συνείδηση η ανταποδοτικότητα μεταξύ παροχής δημοσίων αγαθών και απόδοσης φόρων. Οι πολίτες μη έχοντας εμπιστοσύνη στην απόδοση των χρημάτων τους μέσω του κρατικού μηχανισμού, θεωρούν πιο συχνά απ' ότι συμβαίνει σε άλλες χώρες πως η φοροδιαφυγή αποτελεί αποδεκτή συμπεριφορά με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των κρατικών παροχών και παρεμβάσεων. Προκύπτει έτσι ένας φαύλος κύκλος μεταξύ υποβάθμισης των παροχών του κράτους και φοροδιαφυγής.

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε μελέτες αλλά και έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωση με βάση στατιστικά

στοιχεία σχετικά με το επίπεδο φορολόγησης, το αφορολόγητο όριο, την παραοικονομία και τους δείκτες διαφθοράς που επικρατούν στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Εν κατακλείδι, παραθέτουμε προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη καταστολή της φοροδιαφυγής.

5.1 Το επίπεδο συνολικής φορολόγησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Με βάση τα όσα στοιχεία διαθέτουμε από διάφορες ευρωπαϊκές πηγές όπως βλέπουμε στους παρακάτω πίνακες, αποδεικνύεται ότι η φορολογία στην Ελλάδα βρίσκεται σημαντικά πάνω από το μέσο όρο των ευρωπαϊκών κρατών. Η φορολογία για φυσικά πρόσωπα φθάνει το 49%, όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι 38%, αντίστοιχα στις επιχειρήσεις είναι 30% όταν στην Ε.Ε. είναι 26%. Ο Φ.Π.Α. βρίσκεται στο 23%, έναντι 20% στην ΕΕ, ενώ στη φορολογία εισοδήματος ισχύει μία υψηλή προοδευτική κλίμακα, οι φόροι κεφαλαίου και περιουσίας έχουν υψηλούς συντελεστές και οι ειδικοί φόροι έχουν καταλήξει να είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη (βλ. Πίνακες 5.1, 5.2, 5.3).

Η απάντηση στο γιατί εμφανίζεται αυτή η αντίφαση εντοπίζεται κυρίως σε τρία πολύ σοβαρά προβλήματα, που διαταράσσουν την όλη εικόνα των εσόδων: στη στρέβλωση φορολόγησης πραγματικού και τεκμαρτού εισοδήματος, στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή και στην εισπρακτική αδυναμία, η οποία εντός κρίσης εκτίναξε τις ληξιπρόθεσμες οφειλές φόρων του 2012 από τα 3,9 δις τον Ιούλιο, στα 10,2 δις τον Οκτώβριο.

Πίνακας 5.1 Φόρος προσωπικού εισοδήματος

	2000 (%)	2011 (%)	2012 (%)
Ε.Ε.-27*	44,8	37,5	38,0
Ευρωζώνη*	47,1	42,2	43,2
Βέλγιο	60,6	53,7	53,7
Βουλγαρία	40,0	10,0	10,0
Τσεχία	32,0	15,0	15,0
Δανία	62,9	55,4	55,4
Γερμανία	53,8	47,5	47,5
Εσθονία	26,0	21,0	21,0
Ιρλανδία	44,0	41,0	41,0
Ελλάδα	45,0	49,0	49,0
Ισπανία	48,0	45,0	52,0
Γαλλία	59,0	46,7	46,8
Ιταλία	45,9	45,6	47,3
Κύπρος	40,0	30,0	38,5
Λετονία	25,0	25,0	25,0
Λιθουανία	33,0	15,0	15,0
Λουξεμβούργο	47,2	42,1	42,1
Ουγγαρία	44,0	20,3	20,3
Μάλτα	35,0	35,0	35,0
Ολλανδία	60,0	52,0	52,0
Αυστρία	50,0	50,0	50,0
Πολωνία	40,0	32,0	32,0
Πορτογαλία	40,0	50,0	49,0
Ρουμανία	40,0	16,0	16,0
Σλοβενία	50,0	41,0	41,0
Σλοβακία	42,0	19,0	19,0
Φινλανδία	54,0	49,2	49,0
Σουηδία	51,5	56,4	56,6
Ην. Βασίλειο	40,0	50,0	50,0

Πηγή: Eurostat, (2012)

Πίνακας 5.2 Φόρος εταιρικού εισοδήματος

	2000 (%)	2011 (%)	2012 (%)
Ε.Ε.-27*	31,9	23,4	23,5
Ευρωζώνη*	34,4	25,9	26,0
Βέλγιο	40,2	34,0	34,0
Βουλγαρία	32,5	10,0	10,0
Τσεχία	31,0	19,0	19,0
Δανία	32,0	25,0	25,0
Γερμανία	51,6	29,8	29,8
Εσθονία	26,0	21,0	21,0
Ιρλανδία	24,0	12,5	12,5
Ελλάδα	40,0	30,0	30,0
Ισπανία	35,0	30,0	30,0
Γαλλία	37,8	34,4	36,1
Ιταλία	41,3	31,4	31,4
Κύπρος	29,0	10,0	10,0
Λετονία	25,0	15,0	15,0
Λιθουανία	24,0	15,0	15,0
Λουξεμβούργο	37,5	28,8	28,8
Ουγγαρία	19,6	20,6	20,6
Μάλτα	35,0	35,0	35,0
Ολλανδία	35,0	25,0	25,0
Αυστρία	34,0	25,0	25,0
Πολωνία	30,0	19,0	19,0
Πορτογαλία	35,2	29,0	31,5
Ρουμανία	25,0	16,0	16,0
Σλοβενία	25,0	20,0	20,0
Σλοβακία	29,0	19,0	19,0
Φινλανδία	29,0	26,0	24,5
Σουηδία	28,0	26,3	26,3
Ην. Βασίλειο	30,0	26,0	24,0

Πηγή: Eurostat, (2012)

Πίνακας 5.3 Φόρος προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.)

	2000 (%)	2011 (%)	2012 (%)
Ε.Ε.-27*	19,2	20,7	21,0
Ευρωζώνη*	18,1	19,7	20,0
Βέλγιο	21,0	21,0	21,0
Βουλγαρία	20,0	20,0	20,0
Τσεχία	22,0	20,0	20,0
Δανία	25,0	25,0	25,0
Γερμανία	16,0	19,0	19,0
Εσθονία	18,0	20,0	20,0
Ιρλανδία	21,0	21,0	23,0
Ελλάδα	18,0	23,0	23,0
Ισπανία	16,0	18,0	18,0
Γαλλία	19,6	19,6	19,6
Ιταλία	20,0	20,0	21,0
Κύπρος	10,0	15,0	17,0
Λετονία	18,0	22,0	22,0
Λιθουανία	18,0	21,0	21,0
Λουξεμβούργο	15,0	15,0	15,0
Ουγγαρία	25,0	25,0	27,0
Μάλτα	15,0	18,0	18,0
Ολλανδία	17,5	19,0	19,0
Αυστρία	20,0	20,0	20,0
Πολωνία	22,0	23,0	23,0
Πορτογαλία	17,0	23,0	23,0
Ρουμανία	19,0	24,0	24,0
Σλοβενία	19,0	20,0	20,0
Σλοβακία	23,0	20,0	20,0
Φινλανδία	22,0	23,0	23,0
Σουηδία	25,0	25,0	25,0
Ην. Βασίλειο	17,5	20,0	20,0

Πηγή: Eurostat, (2012)

Η Ελλάδα μέχρι και το 2011 εξακολουθούσε να έχει το υψηλότερο αφορολόγητο όριο ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. . Το αφορολόγητο όριο έφθανε στις 12.000 ευρώ και ο Έλληνας φορολογούμενος μέσου εισοδήματος συγκρινόμενος με άλλους Ευρωπαίους πλήρωνε λιγότερους φόρους. Από τις αρχές, όμως, του 2012 υπήρξαν σημαντικές αλλαγές που μείωσαν το αφορολόγητο όριο στα 5.000 ευρώ, ουσιαστικά το μηδένισαν για τους ελεύθερους επαγγελματίες με τον φόρο επιτηδεύματος και περιόρισαν δραματικά τις φοροαπαλλαγές. Έτσι, μέσα στο 2012, και υπό την πίεση της τρόικας, μέσα σε ένα περιβάλλον ύφεσης, φθάσαμε στο αντίθετο άκρο όπου ο Έλληνας είναι πλέον από τους βαρύτερα φορολογούμενους στην Ευρώπη με βάση τους άμεσους, αλλά και τους έμμεσους φόρους. Στους παρακάτω πίνακες βλέπουμε τα αφορολόγητα όρια εισοδήματος όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυστρία

Αφορολόγητο: € 11.000

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
1-11.000	0%
11.001-25.000	36,5%
25.001-60.000	43,21%
πάνω από 60.000	50%

Βέλγιο

Αφορολόγητο: € 6.570

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 8.070	25%
8.070 - 11.480	30%
11.480 - 19.130	40%
19.130 - 35.060	45%
άνω των 35.060	50%

Βουλγαρία

Αφορολόγητο: BGN 2.160 (€ 1.108)

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 10%

Γαλλία

Αφορολόγητο: € 5.963

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
μέχρι 5.963	0%
5.963 -11.896	5,5%
11.896 -26.420	14%
26.420- 70.830	30%
πάνω από 70.830	41%

Γερμανία

Αφορολόγητο: € 8.004

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
μέχρι 8.004	0%
8.005-52.881	14%
52.882-250.730	42%
250.731 και πάνω	45%

Δανία

Αφορολόγητο: DKK 42.900 (€ 5.667)

Κλίμακες φορολόγησης (DKK)	Φορολογικός Συντελεστής
42.900-389.900	11,6%
πάνω από 389.900	15%

Ο μέσος τοπικός (δημοτικός) συντελεστής του φόρου εισοδήματος προσώπων είναι 25,7%.

Ελλάδα

Αφορολόγητο: € 5.000

Κλιμάκιο εισοδήματος(€)	Φορολογικός Συντελεστής
μέχρι 5.000	0%
7.000	10%
4.000	18%

10.000	25%
14.000	35%
20.000	38%
40.000	40%
άνω των 100.0000	45%

Εσθονία

Αφορολόγητο: € 1.728

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 21% στο υπόλοιπο ποσό.

Ηνωμένο Βασίλειο

Αφορολόγητο: GBP 8.105 (€ 9.726)

Κλίμακες φορολόγησης (GBP)	Φορολογικός Συντελεστής
8.106 - 34.370	20%
37.401 - 150.000	40%
πάνω από 150.000	50%

Ιρλανδία

Αφορολόγητο: € 0

(το κάθε φυσικό πρόσωπο δικαιούται έκπτωση φόρου € 1.650)

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 32.800	20%
32.801 και πάνω	41%

Ισπανία

Αφορολόγητο: € 5.150 (Λογίζεται ως έκπτωση εισοδήματος)

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
1-17.707	24.75%
17.708-33.007	30%
33.008-53.407	40%
53.408-120.000	47%
120.001-175.000	49%
175.001-300.000	51%

300.001 και πάνω	52%
------------------	-----

Ιταλία

Αφορολόγητο: € 0

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 15.000	23%
15.001-28.000	27%
28.001-55.000	38%
55.001-75.000	41%
πάνω από 75.001	43%

Υφίστανται επίσης και περιφερειακοί φόροι που κυμαίνονται από 1,2% έως 2,03%, αλλά και δημοτικοί φόροι που κυμαίνονται από 0,1% έως 0,8%.

Κύπρος

Αφορολόγητο: € 19.500

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 19.500	0%
19.501 - 28.000	20%
28.001 - 36.300	25%
36.301 - 60.000	30%
60.001 και άνω	35%

Λεττονία

Αφορολόγητο: LVL 0

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 25%

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής 10% για εισοδήματα από μερίσματα, τόκους, εισοδήματα από σύνταξη, ασφάλειες και εκμετάλλευση ξυλείας.

Λιθουανία

Αφορολόγητο: LTL 0

(ισχύει αφορολόγητο όριο LTL 5.640 (€ 1.635), μόνον εάν το συνολικό εισόδημα δεν υπερβαίνει τα LTL 9.600 (€ 2.780)).

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 15%

Λουξεμβούργο

Αφορολόγητο: € 11.265

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
Κάτω από 11.265	0%
11.265-41.793	8%-38%
Πάνω από 41.793	39%

Μάλτα

Αφορολόγητο: € 8.500

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 8.500	0%
8.501-14.500	15%
14.501-19.500	25%
πάνω από 19.501	35%

Ολλανδία

Αφορολόγητο: € 0

(το κάθε φυσικό πρόσωπο δικαιούται έκπτωση φόρου € 2.033)

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
1-18.945	33,1%
18.946-33.863	41,95%
33.864-56.491	42%
πάνω από 56.492	52%

Ουγγαρία

Αφορολόγητο: HUF 0

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 16%

Πολωνία

Αφορολόγητο: PLN 0

Το κάθε φυσικό πρόσωπο δικαιούται μείωση φόρου ύψους PLN 556 (€ 125)

Κλίμακες φορολόγησης (PLN)	Φορολογικός Συντελεστής
1 -85.528	18%
πάνω από 85.528	32%

Πορτογαλία

Αφορολόγητο: € 0

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
μέχρι 4.898	11,5%
4.899-7.410	14%
7.411-18.375	24,5%
18.376-42.259	35,5%
42.260-61.244	38%
61.245-66.045	41,5%
66.046-153.000	43,5%
πάνω από 153.001	46,5%

Ρουμανία

Αφορολόγητο: RON 0

Υφίσταται απαλλαγή φορολογίας για τα εισοδήματα από συντάξεις, έως τα πρώτα RON 1.000 (€ 220)

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 16%

Σλοβακία

Αφορολόγητο: € 4.026

(ισχύει στα χαμηλά εισοδήματα - μειώνεται όσο αυξάνεται το εισόδημα)

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 19%

Σλοβενία

Αφορολόγητο: € 6.373

Όσο αυξάνεται το εισόδημα, το αφορολόγητο όριο μειώνεται σταδιακά μέχρι του ποσού των € 3.228

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
1-7.634	16%
7.634-15.269	27%
15.269 και πάνω	41%

Σουηδία

Αφορολόγητο: SEK 18.700 (€ 2.172)

Το αφορολόγητο όριο κυμαίνεται από SEK 12.900 – 33.900 (€ 1.500 έως € 3.941) ανάλογα με το φορολογητέο εισόδημα. Όταν το εισόδημα υπερβαίνει τις SEK 336.700 (€ 39.150), τότε η φορολογική απαλλαγή διατηρείται σταθερή στα SEK 12.900 (€ 1.500).

Κλίμακες φορολόγησης (SEK) (Εθνικός φόρος εισοδήματος)	Φορολογικός Συντελεστής
πάνω από 401.100	20%
πάνω από 574.300	25%

(Δημοτικός φόρος εισοδήματος)

Ο σταθμισμένος μέσος όρος για το 2012 είναι 31,6% (σταθερός συντελεστής - δεν υφίσταται αφορολόγητο όριο και δεν αφαιρείται από το φορολογητέο εισόδημα για τον υπολογισμό του εθνικού φόρου)

Τσεχία

Αφορολόγητο: CZK 24.840 (€ 994)

Ενιαίος φορολογικός συντελεστής: 15%

(Το φορολογητέο εισόδημα συμπεριλαμβάνει και το σύνολο των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, εργοδότη και εργαζόμενου - “super gross wage”)

Φινλανδία

Αφορολόγητο: € 16.100

Κλίμακες φορολόγησης (€)	Φορολογικός Συντελεστής
1-16.100	0%
16.101-23.900	6,5%
23.901-39.100	17,5%
39.101-70.300	21,5%
70.301 και πάνω	29,75%

(Δημοτικός φόρος εισοδήματος)

Ο σταθμισμένος μέσος όρος για το 2012 είναι 19,25% (σταθερός συντελεστής - δεν υφίσταται αφορολόγητο όριο και δεν αφαιρείται από το φορολογητέο εισόδημα για τον υπολογισμό του εθνικού φόρου - Υφίσταται και εκκλησιαστικός φόρος ο οποίος κυμαίνεται από 1% έως 2%).

Επί του παρόντος, για τα αφορολόγητα όρια στη φορολογία εισοδήματος των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να αναφέρουμε τα παρακάτω:

α) Μηδενικό ύψος αφορολόγητου ποσού έχουν εννέα (9) χώρες: Ιρλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Λεττονία, Ολλανδία, Πολωνία, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Ρουμανία. Από τις χώρες αυτές, μόνον τέσσερις (4) έχουν απόλυτα μηδενικό ύψος αφορολόγητου ποσού (Ιταλία, Λεττονία, Ουγγαρία, Ρουμανία), αφού οι υπόλοιπες έχουν θεσπίσει κάποιου είδους “έκπτωσης φόρου” (taxcredit) για κάθε φορολογούμενο.

β) Οι χώρες με το υψηλότερο ύψος αφορολόγητου ποσού είναι η Κύπρος (€ 19.500) και το Λουξεμβούργο (€ 11.265). Σημειώνεται ότι, ενώ στον παραπάνω πίνακα, η Φινλανδία εμφανίζεται να έχει αφορολόγητο ποσό ύψους € 16.100, αυτό ισχύει μόνον για την εθνική φορολογία, ενώ στην τοπική φορολογία (η οποία είναι και υψηλότερη) η φορολόγηση αρχίζει από το πρώτο ευρώ.

Επίσης, αναφορικά με τους συντελεστές φορολογίας εισοδήματος, πρέπει να σημειώσουμε ότι, σε οκτώ (8) χώρες ισχύει το καθεστώς του “ενιαίου φορολογικού συντελεστή” (δηλαδή, όλα τα εισοδήματα εμπίπτουν σε ένα μοναδικό φορολογικό συντελεστή). Όπως θα παρατηρήσουμε από την παρακάτω παράθεση των χωρών αυτών, πρόκειται στο σύνολό τους για χώρες με πρώην κομμουνιστικά καθεστώτα, οι οποίες εισήλθαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις διευρύνσεις του 2004 και του 2007. Οι χώρες που ακολουθούν το σύστημα του “ενιαίου φορολογικού συντελεστή” είναι οι εξής: Βουλγαρία 10% , Εσθονία 21%, Λετονία 25%, Λιθουανία 15% , Ουγγαρία 16%, Σλοβακία 19%, Τσεχία 15% και Ρουμανία 16%.

Πίνακας 5.4 Αφορολόγητα όρια της φορολογίας εισοδήματος στην Ε.Ε.

Χώρα	Αφορολόγητο όριο (€)	Εθνικό νόμισμα
Βέλγιο	6.570	
Βουλγαρία	1.108	BGN 2.160
Τσεχία	994	CZK 24.840
Δανία	5.667	DKK 42.900
Γερμανία	8.004	
Εσθονία	1.728	
Ιρλανδία	0	
Ελλάδα	5.000	
Ισπανία	5.150	
Γαλλία	5.963	
Ιταλία	0	
Κύπρος	19.500	
Λετονία	0	
Λιθουανία	0	
Λουξεμβούργο	11.265	

Ουγγαρία	0	
Μάλτα	8.500	
Ολλανδία	0	
Αυστρία	11.000	
Πολωνία	0	
Πορτογαλία	0	
Ρουμανία	0	
Σλοβενία	6.373	
Σλοβακία	3.645	
Φινλανδία	16.100	
Σουηδία	2.172	SEK 18.700 SEK 12.900 (€ 1.500)

Πηγή: Σύλλογος Ελλήνων Φορολογουμένων²¹, (2012).

5.2 Παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην όγδοη θέση στην Ευρώπη των «27» βρίσκεται η Ελλάδα στον τομέα της παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ, σύμφωνα με τα στοιχεία της Κομισιόν όπως παρατηρούμε παρακάτω (βλ. Πίνακας 5.5). Η παραοικονομία στη χώρα μας φθάνει το 25% του ΑΕΠ, δηλαδή περί τα 50 δισ. ευρώ. Στις πρώτες επτά θέσεις βρίσκονται οι Βουλγαρία (31,9% του ΑΕΠ), Εσθονία (29,3%), Ρουμανία (29,1%), Λετονία (28,5%), Λιθουανία (26,1%), Κύπρος (25,6%) και Μάλτα (25,3%). Ο μέσος όρος της ΕΕ των «27» είναι 14,9% και της Ευρωζώνης των «17» 15%. Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται σε Αυστρία (7%), Λουξεμβούργο (8,2%) και Ολλανδία (9,5%). Θετικό πάντως είναι ότι το ποσοστό της παραοικονομίας στη χώρα μας βρίσκεται σε πτώση από το 2005, ακολουθώντας το γενικό κανόνα που θέλει την παραοικονομία να

²¹ <http://www.forologoumenos.gr>

αυξάνεται ανάμεσα στην τριετία 2008-2010 και στη συνέχεια να υποχωρεί τη διετία 2011-2012, λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης που έφτασε στο αποκορύφωμά της.

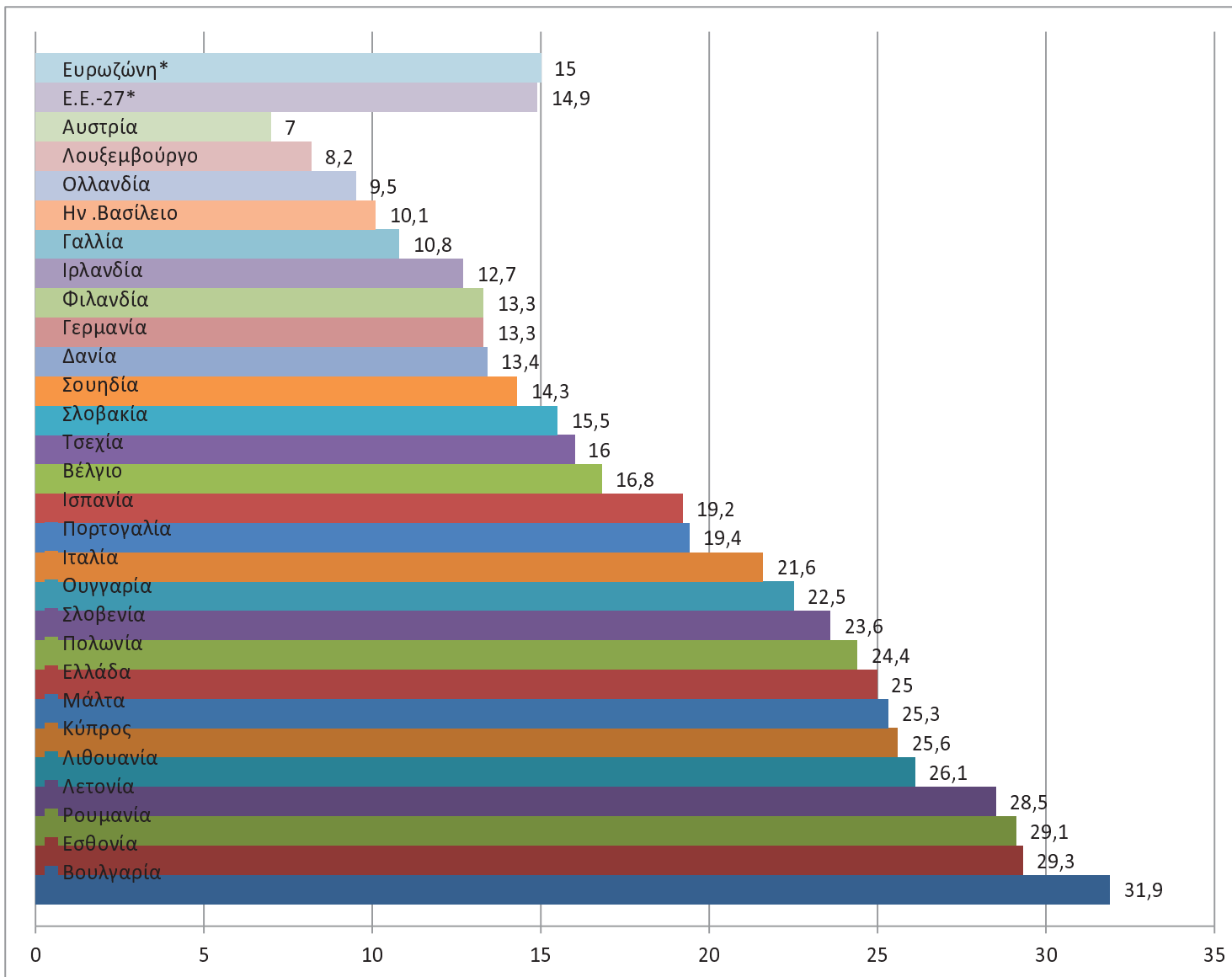
Πίνακας 5.5 Παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2005-2012 (%ΑΕΠ)

	2005	2010	2012
Βουλγαρία	34,4	32,6	31,9
Εσθονία	30,2	29,3	29,3
Ρουμανία	32,2	29,8	29,1
Λετονία	31,1	29,7	28,5
Λιθουανία	29,5	27,3	26,1
Κύπρος	28,1	26,2	25,6
Μάλτα	26,9	26,0	25,3
Ελλάδα	27,6	25,4	25,0
Πολωνία	27,1	25,4	24,4
Σλοβενία	26,0	24,3	23,6
Ουγγαρία	24,5	23,3	22,5
Ιταλία	24,4	21,8	21,6
Πορτογαλία	21,2	19,2	19,4
Ισπανία	21,3	19,4	19,2
Βέλγιο	20,1	17,4	16,8
Τσεχία	18,5	16,7	16,0
Σλοβακία	17,6	16,4	15,5
Σουηδία	17,5	15,0	14,3
Δανία	16,5	14,0	13,4
Γερμανία	15,4	13,9	13,3
Φιλανδία	16,6	14,0	13,3

Ιρλανδία	14,8	13,0	12,7
Γαλλία	13,8	11,3	10,8
Ην .Βασίλειο	12,0	10,7	10,1
Ολλανδία	12,0	10,0	9,5
Λουξεμβούργο	9,9	8,4	8,2
Αυστρία	10,3	8,2	7,0
Ε.Ε.-27*	17,4	15,4	14,9
Ευρωζώνη*	17,6	15,5	15,0

Πηγή: Eurostat, (2013).

Διάγραμμα 5.1 Παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2012 (%ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat, (2013)

5.3 Δείκτης Διαφθοράς

Παρατηρώντας το Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς του 2012, είναι σαφές ότι η διαφθορά αποτελεί σημαντική απειλή που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Τα σκήπτρα της διαφθοράς σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, κρατάει η Ελλάδα, η οποία θεωρείται πλέον και επίσημα, μια από τις πιο διεφθαρμένες χώρες στον κόσμο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεθνούς Διαφάνειας, η Ελλάδα έχει πλέον τα ίδια ποσοστά διαφθοράς με την Κολομβία, τη Μογγολία και την Ινδία.

Η διαφθορά εξακολουθεί να μαστίζει όλον τον κόσμο και να πλήττει στην ευρωζώνη τις χώρες με τα σημαντικότερα προβλήματα, ειδικά την Ελλάδα και την Ιταλία (βλ. Πίνακα 5.7), των οποίων η θέση υποβαθμίστηκε, σύμφωνα με την οργάνωση «Διεθνής Διαφάνεια», στην ετήσια έκθεσή της, που δόθηκε πρόσφατα στη δημοσιότητα.

Η οργάνωση διαπιστώνει πως η διαφθορά εξακολουθεί να μαστίζει τις κοινωνίες σε όλον τον κόσμο και επισημαίνει το απογοητευτικό επίπεδο διαφθοράς στη ζώνη του ευρώ στις χώρες που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση.

Η Διεθνής Διαφάνεια (Transparency International) καταρτίζει 176 χώρες (βλ. Πίνακα 5.6) ανάλογα με το επίπεδο διαφθοράς τους, σε μια κλίμακα που αρχίζει από το 0 για την πολύ μεγάλη διαφθορά και φτάνει ως το 100 για την ελάχιστη διαφθορά. Τη χρονιά αυτή η Ιταλία και η Ελλάδα βρίσκονται στην 72η και την 94η θέση αντίστοιχα με βαθμολογία 42 και 36 μονάδες, υποχωρώντας κατά τρεις και δεκατέσσερις θέσεις από την προηγούμενη κατάταξη²². Η Ιταλία βρίσκεται πλέον στο ίδιο επίπεδο με την Τυνησία και η Ελλάδα με την Κολομβία. Ανάμεσα στις χώρες που έχουν πληγεί από την κρίση χρέους, η Ιρλανδία (25η), η Ισπανία (30η) και η Πορτογαλία (33η) συγκεντρώνουν βαθμολογία πάνω από 60 μονάδες. Αντιμετωπίζοντας λιγότερα προβλήματα λόγω κρίσης, η Γερμανία και η Γαλλία βρίσκονται στην 13η και 22η θέση με περισσότερες από 70 μονάδες. Η Δανία, η Φινλανδία και η Νέα Ζηλανδία μοιράζονται την πρώτη θέση με 90 μονάδες. Η Διεθνής Διαφάνεια καλεί για μια ακόμα φορά την Ευρωπαϊκή Ένωση να εντείνει τις προσπάθειές της για την πρόληψη της διαφθοράς στους δημόσιους οργανισμούς.

Η Ιαπωνία και η Βρετανία βρίσκονται στην 17η θέση, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες στην 19η θέση. Η Κίνα παραμένει χαμηλά, στην 80η θέση με 39 μονάδες. Οι περισσότερες από τις χώρες της "Αραβικής Άνοιξης" έχουν βαθμολογία μικρότερη του 40. Το Αφγανιστάν, η Βόρεια Κορέα και η Σομαλία βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις του πίνακα

²² <http://www.transparency.org/cpi2011/results>

μόλις με οκτώ μονάδες. Η Ρωσία (133η) με μόλις 28 μονάδες θεωρείται από την οργάνωση μια από τις χώρες με το χειρότερο επίπεδο διαφθοράς, αλλά φέτος έχει βελτιώσει την κατάταξή της, ανεβαίνοντας δέκα θέσεις.

Τα δύο τρίτα των 176 χωρών έχουν βαθμολογία κάτω των 50 βαθμών, γεγονός που όπως τονίζει η οργάνωση, "δείχνει την ανάγκη οι δημόσιοι οργανισμοί να αποκτήσουν μεγαλύτερη διαφάνεια". Ο πίνακας της Διεθνούς Διαφάνειας βασίζεται σε στοιχεία από 13 διεθνείς οργανισμούς, ανάμεσά τους η Παγκόσμια Τράπεζα, ασιατικές και αφρικανικές τράπεζες και το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ.

Πίνακας 5.6 Διεθνείς δείκτης διαφθοράς 2012.

ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΧΩΡΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ
1	Δανία	90
1	Φινλανδία	90
1	Νέα Ζηλανδία	90
4	Σουηδία	88
5	Σιγκαπούρη	87
6	Ελβετία	86
7	Αυστραλία	85
7	Νορβηγία	85
9	Καναδάς	84
9	Ολλανδία	84
11	Ισλανδία	82
12	Λουξεμβούργο	80
13	Γερμανία	79
14	Χονγκ Κονγκ	77
15	Μπαρμπάντος	76
16	Βέλγιο	75
17	Ιαπωνία	74

17	Ηνωμένο Βασίλειο	74
19	Ηνωμένες Πολιτείες	73
20	Χιλή	72
20	Ουρουγουάη	72
22	Μπαχάμες	71
22	Γαλλία	71
22	Αγία Λουκία	71
25	Αυστρία	69
25	Ιρλανδία	69
27	Κατάρ	68
27	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	68
29	Κύπρος	66
30	Μποτσουάνα	65
30	Ισπανία	65
32	Εσθονία	64
33	Μπουτάν	63
33	Πορτογαλία	63
33	Πουέρτο Ρίκο	63
36	Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες	62
37	Σλοβενία	61
37	Ταϊβάν	61
39	Πράσινο Ακρωτήριο	60
39	Ισραήλ	60
41	Ντομίνικα	58
41	Πολωνία	58
43	Μάλτα	57
43	Μαυρίκιος	57

45	Κορέα (Νότια)	56
46	Μπρουνέι	55
46	Ουγγαρία	55
48	Κόστα Ρίκα	54
48	Λιθουανία	54
50	Ρουάντα	53
51	Γεωργία	52
51	Σεϋχέλλες	52
53	Μπαχρέιν	51
54	Τσεχική Δημοκρατία	49
54	Λετονία	49
54	Μαλαισία	49
54	Τουρκία	49
58	Κούβα	48
58	Ιορδανία	48
58	Ναμίμπια	48
61	Ομάν	47
62	Κροατία	46
62	Σλοβακία	46
64	Γκάνα	45
64	Λεσότο	45
66	Κουβέιτ	44
66	Ρουμανία	44
66	Σαουδική Αραβία	44
69	Βραζιλία	43
69	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας	43
69	Νότια Αφρική	43

72	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	42
72	Ιταλία	42
72	Σάο Τομέ και Πρίνσιπε	42
75	Βουλγαρία	41
75	Λιβερία	41
75	Μαυροβούνιο	41
75	Τυνησία	41
79	Σρι Λάνκα	40
80	Κίνα	39
80	Σερβία	39
80	Τρινιντάντ και Τομπάγκο	39
83	Μπουρκίνα Φάσο	38
83	Ελ Σαλβαδόρ	38
83	Ιαμαϊκή	38
83	Παναμάς	38
83	Περού	38
88	Μαλάουι	37
88	Μαρόκο	37
88	Σουρινάμ	37
88	Σουαζιλάνδη	37
88	Ταϊλάνδη	37
88	Ζάμπια	37
94	Μπενίν	36
94	Κολομβία	36
94	Τζιμπουτί	36
94	Ελλάδα	36
94	Ινδία	36

94	Μολδαβία	36
94	Μογγολία	36
94	Σενεγάλη	36
102	Αργεντινή	35
102	Γκαμπόν	35
102	Τανζανία	35
105	Αλγερία	34
105	Αρμενία	34
105	Βολιβία	34
105	Γκάμπια	34
105	Κοσσυφοπέδιο	34
105	Μάλι	34
105	Μεξικό	34
105	Φιλιππίνες	34
113	Αλβανία	33
113	Αιθιοπία	33
113	Γουατεμάλα	33
113	Νίγηρας	33
113	Τιμόρ-Λέστε	33
118	Δομινικανή Δημοκρατία	32
118	Εκουαδόρ	32
118	Αίγυπτος	32
118	Ινδονησία	32
118	Μαδαγασκάρη	32
123	Λευκορωσία	31
123	Μαυριτανία	31
123	Μοζαμβίκη	31

123	Σιέρα Λεόνε	31
123	Βιετνάμ	31
128	Λίβανος	30
128	Τόγκο	30
130	Ακτή του Ελεφαντοστού	29
130	Νικαράγουα	29
130	Ουγκάντα	29
133	Κομόρες	28
133	Γουιάνα	28
133	Ονδούρα	28
133	Ιράν	28
133	Καζακστάν	28
133	Ρωσία	28
139	Αζερμπαϊτζάν	27
139	Κένυα	27
139	Νεπάλ	27
139	Νιγηρία	27
139	Πακιστάν	27
144	Μπαγκλαντές	26
144	Καμερούν	26
144	Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία	26
144	Δημοκρατία του Κονγκό	26
144	Συρία	26
144	Ουκρανία	26
150	Ερυθραία	25
150	Γουινέα-Μπισάου	25
150	Παπούα Νέα Γουινέα	25

150	Παραγουάη	25
154	Γουινέα	24
154	Κιργιστάν	24
156	Υεμένη	23
157	Αγκόλα	22
157	Καμπότζη	22
157	Τατζικιστάν	22
160	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό	21
160	Λάος	21
160	Λιβύη	21
163	Ισημερινή Γουινέα	20
163	Ζιμπάμπουε	20
165	Μπουρούντι	19
165	Τσαντ	19
165	Αϊτή	19
165	Βενεζουέλα	19
169	Ιράκ	18
170	Τουρκμενιστάν	17
170	Ουζμπεκιστάν	17
172	Μιανμάρ	15
173	Σουδάν	13
174	Αφγανιστάν	8
174	Κορέα (Βόρεια)	8
174	Σομαλία	8

Πηγή: Transparency International, (2012)

Πίνακας 5.7 Σύγκριση Ελλάδας-Ιταλίας

Ιταλία		Ελλάδα
22%	ΦΠΑ που δεν καταβάλλεται	30%
51%	Δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ	36,2%
27,1%	Κόστος μισθών και συντάξεων ως ποσοστό του ΑΕΠ	8,9%
82%	Φόροι που καταβάλλουν μισθωτοί και συνταξιούχοι επί του συνόλου	55,54%
18.000 €	Μέσο εισόδημα που δηλώνουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες	11.481 €
70 δισ. €	Χρέη του Δημοσίου προς ιδιώτες	6,62 δισ. €
49 ημέρες	Χρονικό διάστημα εξόφλησης για παρεχόμενες υπηρεσίες από ιδιώτες (μ.ο.)	42 ημέρες
76,9%	Ποσοστό νέων που καταφεύγουν σε φίλους, γνωστούς και συνδικάτα για να βρουν δουλειά	92,2%
χ ⁴	Διαφορά των εμπορικών από τις αντικειμενικές αξίες	χ ²

Πηγή: Eurostat , (2012).

5.4 Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταστολή της φοροδιαφυγής στην Ε.Ε.

« Περίπου ένα τρισεκατομμύριο ευρώ χάνεται κάθε χρόνο στην ΕΕ λόγω της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Αυτό δεν αποτελεί μόνο σκανδαλώδη απώλεια των τόσο απαραίτητων εσόδων αλλά και απειλή κατά της φορολογικής δικαιοσύνης. Μολονότι τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν αυστηρότερα εθνικά μέτρα κατά της φοροδιαφυγής, οι μονομερείς λύσεις από μόνες τους δεν αποδίδουν. Σε μια ενιαία αγορά, σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, οι εθνικές αναντιστοιχίες και τα «παραθυράκια» αποτελούν παιχνίδια στα χέρια εκείνων που επιδιώκουν να διαφεύγουν από τη φορολόγηση. Μια ισχυρή και συνεκτική θέση της ΕΕ κατά των φοροφυγιάδων, και εκείνων που τους διευκολύνουν, είναι επομένως ουσιαστικής σημασίας », δήλωσε ο κ. Algirdas Šemeta , Επίτροπος αρμόδιος για θέματα φορολογίας.

Στο πνεύμα αυτό, η Επιτροπή παρουσίασε το νέο σχέδιο δράσης για την πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής το οποίο περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μέτρα με στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος και την ανάκτηση των οφειλόμενων ποσών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά οι πρώτοι στόχοι να είναι οι "φορολογικοί παράδεισοι" και τα "παραθυράκια" που ορισμένες εταιρείες εκμεταλλεύονται για να μην πληρώνουν φόρους. Ο ορισμός των "φορολογικών παραδείσων" διαφέρει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο και συνεπώς διαφέρει και ο τρόπος αντιμετώπισής τους. Αυτό σημαίνει ότι οι συναλλαγές μπορούν να γίνονται μέσω χωρών με την πιο ευνοϊκή νομοθεσία. Η ίδια προσέγγιση, δηλαδή ο εντοπισμός, αρχικά, των "φορολογικών παραδείσων" και, στη συνέχεια, η καταπολέμησή τους, θα έχει επίσης ως αποτέλεσμα να πάψουν οι φοροφυγάδες να εκμεταλλεύονται τις διαφορές ανάμεσα στα συστήματα των κρατών μελών. Η Ε.Ε. συνιστά στα κράτη μέλη να καταρτίσουν μια "μαύρη λίστα" με τα μέρη που λειτουργούν ως "φορολογικοί παράδεισοι". Με τον τρόπο αυτό, θα μπορούν στη συνέχεια να τροποποιήσουν τυχόν φορολογικές συμφωνίες που είναι σήμερα σε ισχύ. Αυτό θα λειτουργήσει αποτρεπτικά για τους επίδοξους επενδυτές.

Για να πάψουν οι εταιρείες να αποφεύγουν την καταβολή φόρων, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει πρώτα να ισχυροποιήσουν τις υφιστάμενες συμφωνίες διπλής φορολόγησης, με τις οποίες οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από μία χώρες αποφεύγουν να φορολογούνται διπλά. Ωστόσο, τα "παραθυράκια" επιτρέπουν σε ορισμένες εταιρείες να κάνουν κατάχρηση των κανόνων και να μην καταβάλλουν καθόλου φόρους. Η φοροαποφυγή αυτού του είδους είναι γνωστή ως "επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός" και τα ποσοστά της έχουν αυξηθεί.

Ο κίνδυνος για τις χώρες που επιδιώκουν να λύσουν μόνες τους το πρόβλημα είναι ότι οι εταιρείες απλά θα μεταφερθούν αλλού. Το ζήτημα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι ώστε να μην υπάρχουν οικονομικές απώλειες για καμία χώρα. .

Άλλες πρωτοβουλίες σύμφωνα με το δελτίο τύπου που εξέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια της παρουσίασης της τον Δεκέμβρη του 2012, περιλαμβάνουν την εκπόνηση κώδικα φορολογουμένων, την καθιέρωση αριθμού φορολογικού μητρώου ΕΕ, την επανεξέταση των διατάξεων βασικών οδηγιών της ΕΕ κατά των καταχρήσεων και τη θέσπιση κοινών κατευθυντηρίων γραμμών για τον εντοπισμό των χρηματικών ροών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της εργασίας ήταν μια πρώτη προσέγγιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Οι βασικές διατυπώσεις της διερεύνησης του φαινομένου δείχνουν ότι είναι ευρύτατα διαδεδομένο σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομικής ζωής και επηρεάζει όχι μόνο τα έσοδα, αλλά διαστρεβλώνει την ορθολογική κατανομή των πόρων και υποσκάπτει την αποτελεσματικότητα της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης. Όλοι οι φορείς συμφωνούν ότι η αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι ζωτικής σημασίας για τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, την σταθεροποίηση της οικονομίας και την επάνοδο της χώρας σε τροχιά ανάπτυξης.

Βασικό συμπέρασμα της εργασίας είναι ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής είναι ιδιαίτερα μεγάλο στη χώρα μας, και οι συνέπειες του πολλαπλές και πολύπλοκες. Σκοπός κάθε κυβέρνησης όλα τα χρόνια ήταν η πάταξη της φοροδιαφυγής και η ενίσχυση της οικονομίας. Σχεδόν πάντα αποτελούσε πρώτη προτεραιότητα στην πολιτική αντζέντα των πολιτικών κομμάτων και σε πολλές περιπτώσεις έπαιξε βασικό ρόλο στην αλλαγή των κυβερνήσεων καθώς οι πολίτες απέβλεπεσαν στην καταπολέμηση του φαινομένου και στη δικαιότερη κατανομή των φόρων. Όμως παρ'όλους τους σχεδιασμούς και τις αναλύσεις η φοροδιαφυγή αυξάνεται όλα αυτά τα χρόνια, ζει και βασιλεύει και είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες για τη σημερινή ανευ προηγούμενου δυσμενή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, με χρέη, δανεισμούς, εποπτείες, ΔΝΤ και αδυναμία παρουσίασης ικανοποιητικού αριθμού εσόδων.

Δεν πρέπει όμως να πέσουμε στη παγίδα να βλέπουμε μόνο το δένδρο και όχι το δάσος. Η λύση δεν είναι μόνο μέτρα, έλεγχοι και τιμωρίες. Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής δεν είναι καινούριο, αντίθετα παέι πολλά χρόνια πίσω και συνεχώς αυξάνεται με συνέπεια τα αποσπασματικά μέτρα των κυβερνήσεων αντί να το επιλύουν να το δυσχερείνουν σε βαθμό τέτοιο ώστε σημερά μόνο μια ριζική αναμόρφωση του οικονομικού και φορολογικού πλαισίου συγκεντρώνει κάποιες ελπίδες για την αντιμετώπιση του.

Το ισχύων φορολογικό σύστημα έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών και έχει δημιουργήσει μια γενικότερη αμφισβήτηση τόσο για την αξιοπιστία του όσο και για την αξιοποίηση των χρημάτων που εισπράττονται. Το φαινόμενο αυτό πολλές φορές δημιουργεί άλλοθι για την διάπραξη αδικημάτων φοροδιαφυγής, όπως άλλοθι δημιουργεί και η άνιση αντιμετώπιση των φορολογουμένων που βλέπουν μια επιδρομή φόρων εναντίον των εισοδημάτων τους και ταυτόχρονα επιχειρήσεις με μεγάλα εισοδήματα, είτε να μην επιβαρύνονται ανάλογα και να συνεχίζουν την φοροδιαφυγή, είτε να μην ελέγχονται σωστά και σε ελάχιστες περιπτώσεις να τιμωρούνται.

Συμπερασματικά, η φοροδιαφυγή θα περιοριστεί μόνο με χρηστή διοίκηση-διακυβέρνηση, με αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του πολίτη προς το κράτος, με δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών, με βελτίωση των ελεγκτικών μηχανισμών, παραδειγματική τιμωρία των παρανομούντων και βελτίωση των προσφερόμενων δημοσίων αγαθών. Μόνο τότε μπορεί να περιοριστεί το όφελος των πολιτών από την απόκρυψη συναλλαγών, εισοδημάτων και η ροπή για φοροδιαφυγή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Βάβουρας Σ. ,(2005). *Οικονομικοί πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Βαβούρα Ι., Κούρτης Α., (1991). *Παραοικονομία: Η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και το εξωτερικό*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Καλυβιανάκης, Κ., Ξανθάκης, Ε., Λεβέντης, Α., Μανεστούτης, Β., κ.α. (1993). *Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κανελλόπουλος, Κ., Κουσουλάκος, Ι. και Ράπανος, Β. (1995), *Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και Οικονομικές Επιπτώσεις*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Καούνης, Δ.,(2006). *Φορολογική Λογιστική II, συνοπτική ερμηνεία της φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων*. Αθήνα: Καούνη Δικαίου.
- Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (1995) *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή : Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Λίολος Α. (2006). *Ο Έλεγχος των Φορολογικών Υποθέσεων*. Αθήνα: Λίολος Α.-EpsilonNET Α.Ε.

- Μανεσιώτης Β., (1990). *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Ταυτίζονται ή διαφέρουν*, στο βιβλίο *Παραοικονομία* επιμέλεια Γ. Βαβούρα, Αθήνα: Κριτική.
- Ματσαγγανάκης Μ., (2010). *Η κοινωνική πολιτική σε δύσκολους καιρούς*. Αθήνα: Κριτική.
- Νάστας Ε., (2006). *Το Θεωρητικό Πλαίσιο Διάκρισης Ανάμεσα Στην Φοροδιαφυγή και την Παραοικονομία*. e-Περιοδικό Επιστήμης και Τεχνολογίας.
- Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, Μ. (1990). *Η οικονομία της παραοικονομίας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παυλόπουλος Π., (1987). *Η παραοικονομία στην Ελλάδα: Μία πρώτη ποσοτική οριοθέτηση*. Αθήνα.: IOBE
- Πιερής Μ., Κουτσούκος Χ., Χαλβατσιώτης Δ., Μανουσάκης Ι., Τρυποσκούφης Θ., (2008). *Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου*. Αθήνα
- Σαρρή, Α., Ζωγραφάκη, Σ., Καρφάκη, Π., (2004). *Μακροοικονομοτεχνικές και αναδιανεμητικές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία από μια αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος*. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Τάτσος, Ν. (2001). *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. IOBE, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τάτσος, Ν.(1987). *Φορολογική Αποκέντρωση: Το φορολογικό σύστημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης.

- Φλώρος, Α. ,(2010). *Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση* (Εκδ 4^η). Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη εκδοτική.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Artavanis, N., Morse, A. & Tsoutsoura, M., (2012). Tax Evasion Across Industries: Soft Credit Evidence from Greece. *Chicago Booth*

Ηλεκτρονικές Πηγές

- http://www.oe-e.gr/publ/ecocr/res_for_20102702.pdf
Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Έρευνα για Φοροδιαφυγή, Αθήνα Ημ. Δημοσίευσης: 27/02/ 2010
- http://www.3comma14.gr/pi/view_survey.php?id=14486
Νέα ,Μέση ετήσια φοροδιαφυγή ελεύθερων επαγγελματιών, Ημ. Δημοσίευσης: 20-09-2012.
- <http://eforiakoi.org/old/images/stories/doc2011/>
Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Ημ. Δημοσίευσης: Απρίλιο 2011.
- <http://www.euretirio.com/2010/07/paraoikonomia.html>
Παραοικονομία (Underground/black economy). Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, Ημ. Δημοσίευσης: 2010.

- <http://www.voria.gr/index.php?module=news&func=display&sid=12696>
Πού αποδίδουν οι Έλληνες τη φοροδιαφυγή. (έρευνα), Ημ. Δημοσίευσης:20/03/2010
- <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26533&subid=2&pubid=22057150>
Κορομηλάς, Γ., *ΗΜΕΡΗΣΙΑ*, Φοροδιαφυγή: Αιτίες και αντιμετώπιση, Ημ. Δημοσίευσης: 21/11/2009
- <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/720376/Article.aspx>
Πώς τα δάνεια “καρφώνουν” τη φοροδιαφυγή, Ημ. Δημοσίευσης:22/8/2012
- old.phs.uoa.gr/~ahatzis/Goubanitsas.doc
Γιώργος Γκουμπανιτσάς, Οικονομική Ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής.
- http://www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=107000,
Μαρίας Βουργάνα, Δέκα μέτρα για τη βελτίωση του φορολογικού συστήματος, Ημ. Δημοσίευσης: 29/09/2009.
- <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/10940>
Εγχειρίδιο Φορολογικών Ελέγχων, Ημ. Δημοσίευσης: Ιούνιος 2008.
- http://www.3comma14.gr/pi/view_survey.php?id=10870
Ημερησία, ΣΔΟΕ: Έλεγχοι και αποτελέσματα, Ημ. Δημοσίευσης: 20-12-2011.
- http://www.3comma14.gr/pi/view_survey.php?id=14114
Υπουργείο Οικονομικών, Αποτελέσματα θερινών ελέγχων του Σ.Δ.Ο.Ε από 16/08 – 19/08/2012, Ημ. Δημοσίευσης: 21-08-2012.

- <http://www.taxnews.info/ameleae/>
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1325_el.htm
Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Καταστολή της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, Ημ. Δημοσίευσης: 6/12/2012.
- <http://www.forologoumenos.gr/permalink/21770.html>
Γιάννης Σιάτρας, Αφορολόγητα όρια της φορολογίας εισοδήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ημ. Δημοσίευσης :14/11/2012.
- http://www.3comma14.gr/pi/view_survey.php?id=15910
Ναυτεμπορική, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2005-2012 (% ΑΕΠ), Ημ. Δημοσίευσης: 07-01-2013.
- http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_08/05/2011_441401
Στεργίου Λ., Οι κυριότερες εστίες της φοροδιαφυγής ανά δραστηριότητα, Ημ. Δημοσίευσης:08/05/2011.
- http://www.3comma14.gr/pi/view_survey.php?id=13008
Eurostat, Φόρος Προσωπικού Εισοδήματος, Φόρος Εταιρικού Εισοδήματος, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας σε % στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Ευρωζώνη, Ημ. Δημοσίευσης: 21-05-2012.
- <http://www.transparency.org/cpi2012/results>
Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς 2012.

- <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201106.pdf>
Οικονομικό Δελτίο (τεύχος 35), 2011.
- http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=267
- http://ec.europa.eu/news/economy/121211_el.htm
Η Ευρωπαϊκή Ένωση πολεμά τη φοροδιαφυγή , Ημ. Δημοσίευσης: 11/12/2012.
- <http://www.aerologio.gr>.
- <http://news.in.gr/economy>
- <http://www.e-forologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=F885769A9CF1960.1D031AEA53&version=2013/01/15>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Αλλαγές στη Νομοθεσία

Ο Ν.3842 «Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις» στις 23/4/2010 αποτέλεσε θεμελιώδη αλλαγή στο ισχύον φορολογικό σύστημα. Με τη συμπλήρωσή του με τους Νόμους 3845/2010, 3888/2010 και 3900/2010 δημιουργήθηκε ένα νέο πλαίσιο φορολογικής πολιτικής που σε μεγάλο βαθμό καλύπτει τις ανάγκες σε νομοθετικό επίπεδο. Υπάρχει όμως ακόμα σημαντικό περιθώριο απλούστευσης του συστήματος.

Άρση αδικιών και αδικαιολόγητων εξαιρέσεων

Ειδικότερα στο πεδίο της άρσης αδικιών, αδικαιολόγητων εξαιρέσεων και ευκαιριών φοροαποφυγής, φαινόμενα που εμποδίζουν τη βελτίωση της φορολογικής συνείδησης και την οικειοθελή συμμόρφωση, το νέο νομοθετικό πλαίσιο εισάγει μεταξύ άλλων:

✓ Την εισαγωγή προοδευτικής φορολογικής κλίμακας χωρίς διακρίσεις ως προς την πηγή προέλευσης των εισοδημάτων, κοινή για μισθωτούς, συνταξιούχους και ελεύθερους επαγγελματίες με περισσότερα κλιμάκια για την δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Με την νέα κλίμακα υπάρχει μετατόπιση του φορολογικού βάρους από τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα στα υψηλά. Συγκεκριμένα υπάρχει φοροελάφρυνση σε εισοδήματα μέχρι 40.000 (άρθρο 1 ν.3842/2010).

- ✓ Την ισότιμη μεταχείριση φορολογούμενων με την κατάργηση απαλλαγών, εξαιρέσεων και του ειδικού τρόπου φορολόγησης μιας σειράς εισοδημάτων όπως των βουλευτών, των δικαστών, των εφοριακών, των αιρετών οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι περιπτώσεις αυτές εντάσσονται στην κλίμακα φορολογίας εισοδήματος. (άρθρο 5 ν. 3842/2010).
- ✓ Την εισαγωγή κινήτρων για την συλλογή αποδείξεων καθώς μέρος του αφορολόγητου ορίου εξασφαλίζεται με την συλλογή αποδείξεων από την αγορά αγαθών και υπηρεσιών ενώ παρέχεται επιπλέον έκπτωση για την προσκόμιση αποδείξεων πέραν του απαιτούμενου ορίου. (άρθρο 1 ν. 3842/2010).
- ✓ Τη φορολόγηση των παροχών σε είδος προς τα εταιρικά στελέχη, όπως το κόστος κυκλοφορίας, συντήρησης, μισθώματα κ.λπ. πολυτελών αυτοκινήτων. Οι παροχές αποτελούν εισόδημα του χρήστη από μισθωτές υπηρεσίες. (άρθρο 8 ν.3842/2010).
- ✓ Την εισαγωγή του λογιστικού προσδιορισμού βάσει βιβλίων εσόδων – εξόδων και αποδείξεων πώλησης ή παροχής υπηρεσιών για όλους τους ελεύθερους επαγγελματίες. Κατάργηση κάθε ειδικού τρόπου φορολόγησης συγκεκριμένων επαγγελματιών όπως ταξί, ΦΔΧ, νοικιαζόμενων δωματίων, μηχανικών, αρχιτεκτόνων, περιπτέρων, λιανοπωλητών, πρακτορείων ΠΡΟΠΟ κ.λπ. (άρθρο 6 ν.3842/2010).
- ✓ Την επέκταση του Φ.Π.Α. σε όλες τις δραστηριότητες εκτός από αυτές που προβλέπεται εξαίρεση από την Ε.Ε. για τον Φ.Π.Α.. (άρθρο 62 ν.3842/2010).
- ✓ Την αντικατάσταση του ενιαίου συντελεστή φόρου από προοδευτικό φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας με συντελεστή 0,1% μέχρι 1%. Το αφορολόγητο όριο ορίζεται σε ατομικό επίπεδο στις 400.000 € (άρθρο 36 ν.3842/2010).

- ✓ Την αύξηση του συντελεστή φόρου για την ακίνητη περιουσία offshore εταιρειών από 3% σε 15% (άρθρο 57 ν.3842).
- ✓ Την επαναφορά του φόρου κληρονομιάς, έτσι ώστε να μην απαλλάσσονται του φόρου κληρονόμοι μεγάλης ακίνητης περιουσίας (ν.3815/2010).
- ✓ Την κατάργηση απαλλαγών από το φόρο εισοδήματος όλων των νομικών προσώπων κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα εκτός αυτών που προβλέπονται από αναπτυξιακούς νόμους για την πραγματοποίηση επενδύσεων ή από διμερείς συμφωνίες για την αποφυγή διπλής φορολογίας κ.λπ.
- ✓ Τη φορολόγηση εκκλησιαστικής περιουσίας (0,3%) και φορολόγηση του εισοδήματος από εκμίσθωση οικοδομών και γαιών που αποκτούν οι ιεροί ναοί, μονές, μητροπόλεις, νομικά πρόσωπα που επιδιώκουν κοινωφελείς σκοπούς και κοινωφελή ιδρύματα με συντελεστή 20% (άρθρο 12 ν. 3842/2010).
- ✓ Την κατάργηση της απαλλαγής από τον φόρο μεταβίβασης πρώτης κατοικίας μέχρι 200 τ.μ., ανεξαρτήτως αξίας και θέσπιση απαλλαγής στη βάση αντικειμενικής αξίας μέχρι 200.000€ για τον άγαμο, 250.000€ για τον έγγαμο. Πάνω από την αξία αυτή εφαρμόζεται προοδευτική φορολογική κλίμακα (άρθρο 29 ν. 3842/2010).
- ✓ Τη θέσπιση κριτηρίων αυτοελέγχου με καθορισμό αυστηρότερων δεικτών, όρων και κριτηρίων υπαγωγής (άρθρο 79 ν. 3842).

Βελτίωση των ελεγκτικών δυνατοτήτων

Στο πεδίο της βελτίωσης των ελεγκτικών δυνατοτήτων και γενικότερα της σύλληψης

της διαφεύγουσας φορολογητέας ύλης με το νέο νομοθετικό πλαίσιο προβλέπεται:

✓ Η εισαγωγή νέου συστήματος έμμεσου προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος με βάση υπηρεσίες και περιουσιακά στοιχεία που έχει στην κυριότητά του ο φορολογούμενος, όπως κατοικίες, αυτοκίνητα, σκάφη αναψυχής, πισίνες, δαπάνες σε οικιακούς βοηθούς κ.λπ. (άρθρο 3 ν.3842/2010).

✓ Ο έλεγχος και φορολόγηση των συναλλαγών με εξωχώριες εταιρείες. Μη αναγνώριση των δαπανών από συναλλαγές που διεξάγονται μέσω offshore από και προς χώρες που δεν έχουν υπογράψει ΣΑΔΦ. Οι δαπάνες αυτές δεν αναγνωρίζονται ακόμη κι αν διενεργούνται μέσω αντιπροσώπου ή υπεργολάβου με έδρα σε κράτος με προνομιακό φορολογικό καθεστώς (άρθρο 11 ν.3842/2010).

✓ Η καθιέρωση επαγγελματικών λογαριασμών για την διεξαγωγή συναλλαγών μεταξύ επιτηδευματιών αξίας άνω των 3.000 €. Οι κινήσεις των επαγγελματικών λογαριασμών διαβιβάζονται σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων της Γ.Γ.Π.Σ. χωρίς να ισχύει ως προς τούτο το τραπεζικό απόρρητο (άρθρο 20 ν.3842/2010).

✓ Η πρόβλεψη για ηλεκτρονική τιμολόγηση και αυτοματοποιημένη διαβίβαση φορολογικών στοιχείων στη ΓΓΠΣ (άρθρο 20 ν. 3842/2010).

✓ Η επέκταση της χρήσης των ταμειακών μηχανών σε επιτηδευματίες που έως τώρα εξαιρούνταν από αυτή την υποχρέωση (άρθρο 19 ν. 3842/2010).

✓ Η ηλεκτρονική διασύνδεση του Υπουργείου Οικονομικών με όλα τα Υπουργεία και λοιπούς φορείς για υποβολή στοιχείων φορολογικού ενδιαφέροντος και ενίσχυση των δυνατοτήτων διασταυρώσεων (άρθρο 17 ν. 3842/2010).

✓ Η καθιέρωση εξόφλησης φορολογικών στοιχείων αξίας άνω των 1.500 € που εκδίδονται για πώληση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών σε ιδιώτες μέσω τράπεζας με χρεωστικές ή πιστωτικές κάρτες ή μέσω τραπεζικού λογαριασμού και με επιταγές. Δεν επιτρέπεται εξόφληση των στοιχείων αυτών με μετρητά (άρθρο 20 ν.3842/2010).

✓ Η εισαγωγή φορολογικού πιστοποιητικού από ορκωτούς ελεγκτές και για μικρότερες επιχειρήσεις από λογιστές – φοροτεχνικούς. Προβλέπεται παράλληλα η πιστοποίηση λογιστών – φοροτεχνικών. Ο λογιστής φοροτεχνικός υποχρεούται στην απόκτηση πιστοποιητικού από το Ο.Ε.Ε. (άρθρο 17 ν. 3842/2010).

- ✓ Η κατάρτιση περιουσιολογίου για όλα τα φυσικά πρόσωπα κατόχων Α.Φ.Μ.. Το περιουσιολόγιο θα αποτελέσει τη βάση για την διεξαγωγή διασταυρώσεων προς επαλήθευση των εισοδημάτων που δηλώνονται από τους φορολογούμενους (άρθρο 83 ν.3842/2010).
- ✓ Η παροχή κινήτρων για την αποκάλυψη παραβατικής συμπεριφοράς σε φορολογικές και τελωνειακές υποθέσεις. Προβλέπεται αμοιβή σε όσους βοηθούν στην αποκάλυψη διεφθαρμένων δημοσίων λειτουργών (άρθρο 77 ν.3842/2010).
- ✓ Η επανασύσταση του ΣΔΟΕ και η ενδυνάμωση της επιχειρησιακής του ικανότητας. Ειδικότερα συστήνεται Τμήμα ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες (άρθρο 88 ν.3842/2010).
- ✓ Η καθιέρωση στοχευμένων ελέγχων με βάση τις αρχές ανάλυσης κινδύνου που βασίζεται σε ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως την νομική μορφή, την κατηγορία των τηρουμένων βιβλίων και στοιχείων, τον κλάδο ή τομέα δραστηριότητας, την ύπαρξη παραβάσεων κ.λπ., σε οικονομικά δεδομένα όπως τα ακαθάριστα έσοδα, δαπάνες, καθαρά κέρδη ή ζημιές, συντελεστές μεικτού και καθαρού κέρδους, σε χωροταξικά και χρονικά δεδομένα όπως τόπος παραγωγής κ.λπ. (άρθρο 80 ν.3842/2010).
- ✓ Η ενίσχυση του ελέγχου των πρακτικών δανειοδότησης μεταξύ μητρικών και θυγατρικών εταιρειών και άλλων πρακτικών υποκεφαλαιοδότησης (thin capitalization) (άρθρο 11 ν. 3842/2010).
- ✓ Η ενίσχυση και συμπλήρωση των διατάξεων περί ελέγχου πρακτικών πώλησης με υποτιμολόγηση (transfer pricing) με στόχο την απόκρυψη φορολογητέας ύλης (άρθρο 11, ν. 38/42).

Όπως είναι γνωστό, ένα ποσοστό του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) αποτελεί βασικό πόρο εσόδων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, η ορθή και ασφαλής καταγραφή των ποσών των συναλλαγών με βάση τα οποία γίνεται ο υπολογισμός του Φ.Π.Α. (αλλά και ο υπολογισμός του φόρου εισοδήματος), αποτελεί θέμα μείζονος εθνικής σημασίας.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στις λιανικές πωλήσεις, στις συναλλαγές των οποίων γίνεται χρήση ταμειακών μηχανών και συστημάτων. Στη χώρα μας είναι

θεσμοθετημένη η υποχρεωτική έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης ή παροχής υπηρεσιών μέσω φορολογικών ταμειακών μηχανών, με ορισμένες εξαιρέσεις. Έτσι, λειτουργούν περίπου 350.000 φορολογικές ταμειακές μηχανές, για την καταγραφή των συναλλαγών στις λιανικές πωλήσεις. Επιπλέον λειτουργούν περίπου 100.000 μηχανισμοί σήμανσης παραστατικών. Η εγκατεστημένη βάση ανανεώνεται σε ρυθμό 40.000 έως 50.000 κάθε χρόνο.

Οι τεχνικές προδιαγραφές των φορολογικών ταμειακών μηχανισμών έχουν θεσπιστεί πριν από περισσότερα από 5 χρόνια. Είναι προφανές ότι η εξέλιξη της τεχνολογίας αποτελεί από μόνη της ένα ισχυρό κίνητρο για την επικαιροποίηση των τεχνικών προδιαγραφών. Οι νέες προδιαγραφές θα λαμβάνουν υπ' όψη όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις που έχουν πραγματοποιηθεί το διάστημα που έχει περάσει, και αντίστοιχα θα βασίζονται πιθανά σε νέες τεχνολογικές επιλογές.

Για παράδειγμα, στους μηχανισμούς έκδοσης αποδείξεων («ταμειακές μηχανές») προγραμματίζεται αλλαγή του τύπου της ενσωματωμένης ψηφιακής μνήμης και υιοθέτηση ηλεκτρονικού ημερολογίου, σε αντικατάσταση του δεύτερου χάρτινου ρολού. Ένα άλλο σημείο βελτίωσης των προδιαγραφών θα αφορά στον εκσυγχρονισμό του υλικού (hardware) ώστε να μπορεί να πραγματοποιείται με ευκολότερο και συντομότερο τρόπο επιτόπιος φορολογικός έλεγχος.

Τέλος, ένα σημαντικό σημείο βελτίωσης της λειτουργικότητας των ηλεκτρονικών φορολογικών μηχανισμών είναι η ενσωμάτωση δυνατότητας απευθείας υποβολής των φορολογικών στοιχείων στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων. Μια τέτοια προσέγγιση θα διευκολύνει το φορολογικό έλεγχο στην κεντρική αξιοποίηση των δεδομένων των συναλλαγών, όπως είναι η διενέργεια ηλεκτρονικών διασταυρώσεων για την υποβοήθηση των φορολογικών ελέγχων, και ο καλύτερος προγραμματισμός οικονομικών μεγεθών και παραμέτρων.

Επιβολή ποινών και αναγκαστικής είσπραξης των οφειλομένων φόρων

Στο πεδίο της επιβολής ποινών στους παραβάτες και της αναγκαστικής είσπραξης των οφειλομένων φόρων το νέο νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει:

✓ Τη συντόμευση των διαδικασιών καταβολής προστίμων στις περιπτώσεις φοροδιαφυγής. Προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής άμεσα καταβλητέου προστίμου, η αναστολή λειτουργίας επαγγελματικών εγκαταστάσεων επιτηδευματιών, απώλεια αφορολόγητου ορίου της κλίμακας φορολογίας εισοδήματος για επιτηδευματίες (άρθρο 75 ν.3842/2010).

✓ Ότι ορίζεται ως ποινικό αδίκημα που οδηγεί σε ποινή φυλάκισης η μη έκδοση φορολογικών στοιχείων και η απόκρυψη συναλλαγών (άρθρο 16, ν. 3888/2010).

✓ Την υιοθέτηση δραστικών μεθόδων συλλογής ανείσπρακτων οφειλών, όπως κατάσχεση περιουσιών για όσους έχουν δυνατότητα αποπληρωμής (άρθρο 66 ν. 3842/2010).

✓ Την εφαρμογή αναγκαστικών μέτρων για την είσπραξη δημοσίων εσόδων με τη δυνατότητα κατάσχεσης εις χείρας τρίτων όσον αφορά τραπεζικούς λογαριασμούς (άρθρο 15 ν.3888/2010).

✓ Ότι η προσωρινή διαταγή που χορηγείται από τον δικαστή στις φορολογικές δίκες περιορίζεται σε ισχύ σε 30 ημέρες. Η απόφαση επί αιτήσεως αναστολής περιορίζεται επίσης στις 30 ημέρες.

✓ Την οριοθέτηση του βάρους απόδειξης και της εξουσίας του δικαστηρίου

όταν δικάζει αναστολή με αντικείμενο φορολογική υπόθεση. Παύει έτσι η γενική και αόριστη αναστολή εκτέλεσης ολόκληρης της πράξης της φορολογικής αρχής με την οποία αδρανοποιούνται οι εισπρακτικοί μηχανισμοί (άρθρο 34, ν. 3900/2010).

✓ Το περιορισμό των βαθμών εκδίκασης φορολογικών υποθέσεων. Διαφορές έως 150.000 ευρώ θα δικάζονται από το Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο και θα επιτρέπεται μόνο αναίρεση. Από 150.000 ευρώ και άνω θα δικάζονται σε πρώτο και τελευταίο βαθμό από το Διοικητικό Εφετείο και θα επιτρέπεται μόνο αναίρεση. Με τις ρυθμίσεις αυτές θα συντμηθεί ο χρόνος εκκρεμοδικίας κατά τα 2/3 του (άρθρο 13, ν. 3900/2010).

✓ Ότι δεν μπορεί να γίνεται δικαστική ακύρωση των πράξεων των φορολογικών αρχών για τυπικές πλημμέλειες. Στις περιπτώσεις αυτές θα εξετάζεται αν υπήρξε βλάβη του φορολογούμενου από την παράλειψη. Αν όχι το δικαστήριο θα προχωράει στην επί της ουσίας εκδίκαση της υπόθεσης (άρθρο 20, ν. 3900/2010).

✓ Δημιουργία εξειδικευμένων τμημάτων για φορολογικές υποθέσεις στα διοικητικά δικαστήρια.

Στα τέλη Μαρτίου 2011 ψηφίστηκε ένας νέος, μείζονος σημασίας φορολογικός νόμος (ν. 3949/2011), ο οποίος περιλαμβάνει κρίσιμες διατάξεις για την αποτελεσματικότερη δίωξη των φοροφυγάδων, την αναδιοργάνωση των ελεγκτικών και εισπρακτικών υπηρεσιών και διατάξεις για την καλύτερη λειτουργία του φορολογικού συστήματος.

Ειδικότερα, όσον αφορά στη δίωξη της φοροδιαφυγής ο νόμος προβλέπει αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο προκειμένου τα ποινικά αδικήματα της φοροδιαφυγής να τιμωρούνται άμεσα και αποτελεσματικά, έτσι ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη φορολογική συμμόρφωση. Συγκεκριμένα:

- ✓ Θεσπίζονται ως διαρκή και επομένως, ως συνεχή αυτόφωρα, τα αδικήματα:
 - της μη καταβολής βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων χρεών προς το Δημόσιο, με χρόνο τέλεσης του αδικήματος το χρονικό διάστημα από την παρέλευση των τεσσάρων μηνών μέχρι τη συμπλήρωση χρόνου αντίστοιχου με το 1/3 της κατά περίπτωση προβλεπόμενης προθεσμίας παραγραφής. Η πράξη στην περίπτωση αυτή μπορεί να κριθεί ατιμώρητη, εάν το ποσό που οφείλεται στο Δημόσιο εξοφληθεί μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης σε οποιονδήποτε βαθμό,
 - της φοροδιαφυγής με την παράλειψη υποβολής ή την υποβολή ανακριβούς δήλωσης στη φορολογία εισοδήματος και
 - της φοροδιαφυγής για μη απόδοση ή ανακριβή απόδοση Φ.Π.Α και λοιπών παρακρατούμενων φόρων, τελών ή εισφορών, με χρόνο τέλεσης αυτών το χρονικό διάστημα από την ημέρα κατά την οποία για πρώτη φορά όφειλε να ενεργήσει ο υπαίτιος μέχρι τη συμπλήρωση χρόνου αντίστοιχου με το 1/3 της κατά περίπτωση προβλεπόμενης προθεσμίας παραγραφής.
- ✓ Αυξάνονται οι πλημμεληματικές ποινές της μη καταβολής βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων χρεών προς το Δημόσιο.
- ✓ Αυξάνονται οι κακουργηματικές ποινές που σχετίζονται με φοροδιαφυγή (πλην των ληξιπροθέσμων) από κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, σε κάθειρξη μέχρι είκοσι έτη.
- ✓ Η ποινική δίωξη δεν αρχίζει για καμία από τις περιπτώσεις των αδικημάτων αυτών, αν αυτός κατά του οποίου πρόκειται να ασκηθεί η ποινική δίωξη έχει βέβαιη και εκκαθαρισμένη απαίτηση, κατά του Δημοσίου, ποσού ίσου ή μεγαλύτερου από αυτό για το οποίο διώκεται.
- ✓ Στα πλημμελήματα της φοροδιαφυγής, προβλέπεται, ότι δεν χωράει μετατροπή ή αναστολή εκτέλεσης της ποινής σε περίπτωση δεύτερης και κάθε περαιτέρω υποτροπής στα πλημμελήματα αυτά. Η μετατροπή της ποινής, στην περίπτωση αυτή, προβλέπεται να γίνεται με ελάχιστο ποσό ανά ημέρα εξαγοράς τα 20 ευρώ, αντί των 3 ευρώ που ισχύει σήμερα, ανώτατο δε ποσό εξαγοράς ορίζονται τα

100 ευρώ.

✓ Προβλέπεται το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας του άρθρου 235 Π.Κ., ως κακούργημα, εάν η αξία των ωφελημάτων για τον υπάλληλο υπερβαίνει το ποσό των 73.000 ευρώ, ανεξαρτήτως δε ποσού προκειμένου για υπαλλήλους του Υπουργείου Οικονομικών, των οποίων μπορεί να διατάσσεται προσωρινή κράτηση για την οποία αρκεί και η αιτιολογημένη κρίση ότι εάν αφεθούν ελεύθεροι, όπως προκύπτει από τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης, είναι πολύ πιθανό να διαπράξουν και άλλα αδικήματα. Θεσπίζεται ο θεσμός του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, ο οποίος είναι ανώτερος εισαγγελικός λειτουργός και έχει αρμοδιότητα σε ολόκληρη τη χώρα να διενεργεί προανακριτικές πράξεις, καθώς και να εποπτεύει να συντονίζει και να καθοδηγεί τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων από τους γενικούς ή ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους (υπαλλήλους ΣΔΟΕ, Εφοριών, Τελωνείων). Συντονίζει και κατευθύνει τα στάδια της προδικασίας από όλες τις συναρμόδιες διωκτικές αρχές, έτσι ώστε οι φάκελοι της δικογραφίας που παραλαμβάνουν οι «Οικονομικοί Εισαγγελείς» των κατά τόπους Εισαγγελιών να είναι πλήρεις.

✓ Επίσης θεσπίζεται αύξηση του ποσοστού προβεβαίωσης από 25% στο 50%. Όταν δεν επιτευχθεί διοικητική επίλυση της διαφοράς και ασκείται προσφυγή στα δικαστήρια για φορολογικές διαφορές αυξάνεται το ποσοστό προβεβαίωσης από 25% στο 50% του αμφισβητούμενου κύριου φόρου, πρόσθετου φόρου και λοιπών συμβεβαιουμένων με αυτόν φόρων και τελών.

✓ Επανακαθορίζεται η έννοια της φορολογικής κατοικίας ακολουθώντας διεθνείς κανόνες, ώστε να μη προσφέρονται ευκαιρίες φοροαποφυγής σε φορολογούμενους που στην πραγματικότητα διαμένουν στην Ελλάδα.